

provincie **HOLLAND**
ZUID

Ontwerpbeheerplan **bijzondere natuurwaarden** Westduinpark & Wapendal

Ontwerpbeheerplan 2012-2017

Een bijdrage aan het Europese programma Natura 2000

Bevoegde gezagen

Vastgesteld d.d.

**Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie**

Vastgesteld d.d.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Vastgesteld d.d.

Het beheerplan is opgesteld door:
Royal Haskoning in opdracht van provincie Zuid-Holland

Foto voorkant: Duinbossen, Buiten-Beeld / Nico van Appel

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
1 INLEIDING	1
1.1 Beheerplan bijzondere natuurwaarden	1
1.1 Vaststellingsprocedure	2
1.2 Uitgebreide leeswijzer	4
2 WETTELIJK KADER MET RELEVANT BELEID, WET- EN REGELGEVING	9
2.1 Juridisch kader Natura 2000-beheerplan	9
2.1.1 Natura 2000	9
2.1.2 Natuurbeschermingswet 1998	9
2.1.3 Beschermd natuurmonument	10
2.1.4 Crisis- en herstelwet	10
2.1.5 Juridische positie van het Natura 2000-beheerplan	13
2.2 Andere regelgeving en plannen	13
2.2.1 Natuur	13
2.2.2 Kustveiligheid	19
2.2.3 Water	21
2.2.4 Ruimtelijke ordening	22
2.2.5 Overig wet- en regelgeving en beleid	24
3 GEBIEDSBESCHRIJVING	27
3.1 Ligging en begrenzing	27
3.1.1 Begrenzing en oppervlakte	28
3.1.2 Exclavering bestaande bebouwing en infrastructuur	28
3.1.3 Omgeving	29
3.2 Eigendomssituatie en beheerssituatie	29
3.2.1 Eigendomssituatie	29
3.2.2 Beheerssituatie	29
3.3 Ontstaansgeschiedenis	30
3.4 Sturende factoren en processen	31
3.4.1 Verstuiving en stabilisatie	32
3.4.2 Buffering en ontkalking	32
3.4.3 Humusvorming	33
3.4.4 Natuurlijke successie	33
3.4.5 Menselijk handelen	34
3.5 Huidige abiotische kenmerken	34
3.5.1 Geologie en geomorfologie	34
3.5.2 Hydrologie	35
3.5.3 Geo(hydro)chemie	36
3.6 Overige natuurwaarden	36
4 NATURA 2000-WAARDEN EN BN-CLUSTERWAARDEN	37
4.1 Kernopgaven en instandhoudingsdoelen	37
4.1.1 Algemene doelen Natura 2000	37
4.1.2 Kernopgaven voor het duinlandschap	37
4.1.3 Instandhoudingsdoelen voor kwalificerende habitattypen	38
4.1.4 BN-instandhoudingsdoelstellingen	39
4.2 Huidige situatie Natura 2000-waarden en BN-clusterwaarden	40
4.2.1 Methodiek	40
4.2.2 H2120 witte duinen	45

	4.2.3	*H2130 grijze duinen (subtype A kalkrijk en subtype B kalkarm)	47
	4.2.4	*H2150 duinheiden met struikhei	51
	4.2.5	H2160 duindoornstruwelen	52
	4.2.6	H2180 duinbossen (subtype A droog en subtype C binnenduinrand)	54
	4.2.7	Overige duinstruwelen	57
	4.2.8	Duinplassen	58
	4.2.9	Landschappelijke kenmerken en natuurschoon van het gebied	59
	4.2.10	Conclusies huidige situatie habitattypen en BN-clusterwaarden	60
5		HUIDIG GEBRUIK EN BEHEER	63
	5.1	Gebruiksvormen en functie Westduinpark	63
	5.1.1	Kustverdediging	63
	5.1.2	Natuurgebied	63
	5.1.3	Recreatie en natuurbeleving	63
	5.1.4	Bebouwing en infrastructuur	65
	5.1.5	Autoverkeer	66
	5.2	Beheer Westduinpark	66
	5.2.1	Kustveiligheidsbeheer	67
	5.2.2	Natuurbeheer	67
	5.2.3	Monitoring van natuurwaarden	70
	5.2.4	Beheer infrastructuur	70
	5.2.5	Handhaving en toezicht	70
	5.3	Gebruik en beheer Wapendal	70
	5.3.1	Natuurbeheer	71
	5.3.2	Natuurexcursies	71
	5.4	Gebruik in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied	71
	5.4.1	Westduinpark	71
	5.4.2	Wapendal	74
	5.5	Niet toegestane activiteiten vanuit andere wet- en regelgeving	74
	5.5.1	Westduinpark	74
	5.5.2	Wapendal	74
6		VISIE	77
	6.1	Algemeen	77
	6.1.1	Invulling geven aan kernopgaven	77
	6.1.2	Zoveel mogelijk vrijlaten van natuurlijke dynamische processen	78
	6.1.3	Zorgvuldig inpassen van recreatieve functie	78
	6.1.4	Creëren ecologische samenhang	78
	6.1.5	Faseren in de tijd	79
	6.2	Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen	79
	6.2.1	H2120 witte duinen	79
	6.2.2	*H2130A grijze duinen (kalkrijk)	80
	6.2.3	*H2130B grijze duinen (kalkarm)	82
	6.2.4	*H2150 duinheiden met Struikhei	83
	6.2.5	H2160 Duindoornstruwelen	84
	6.2.6	H2180A duinbossen (droog)	85
	6.2.7	H2180C duinbossen (binnenduinrand)	86
	6.3	BN-instandhoudingsdoelstellingen Westduinpark	86
	6.3.1	Overige duinstruwelen	86
	6.3.2	Duinplassen	87
	6.3.3	Landschappelijke kenmerken en natuurschoon van het gebied	88

7	TOETSING HUIDIG GEBRUIK	89
7.1	Inleiding	89
7.2	Methodiek toetsing huidig gebruik	90
7.2.1	Toetsingskader	90
7.2.2	Stappenplan toetsing huidig gebruik	90
7.2.3	Indeling in categorieën	93
7.3	Effectbeschrijving en -beoordeling	96
7.3.1	Kustveiligheid en beheer	96
7.3.2	Natuurbeheer	98
7.3.3	Recreatie in het Natura 2000-gebied	102
7.3.4	Monitoring van natuurwaarden	111
7.3.5	Handhaving en toezicht	112
7.3.6	Bebouwing en infrastructuur in het Natura 2000-gebied	112
7.3.7	Gemotoriseerd verkeer in het Natura 2000-gebied	114
7.3.8	Strandrecreatie en strandpaviljoens in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied	117
7.3.9	Evenementen	118
7.3.10	Stedelijke omgeving	119
7.3.11	Stikstof paragraaf	123
7.4	Cumulatie	127
7.4.1	H2120 witte duinen	128
7.4.2	*H2130A grijze duinen (kalkrijk)	128
7.4.3	*H2130B grijze duinen (kalkarm)	129
7.4.4	*H2150 duinheiden met struikhei	130
7.4.5	H2160 duindoornstruwelen	131
7.4.6	H2180A duinbossen (droog)	131
7.4.7	H2180C duinbossen (binnenduinrand)	132
7.5	Conclusies toetsing huidig gebruik	133
8	INSTANDHOUDINGSBEHEER EN VOORWAARDEN	136
8.1	Natuurbeheer	136
8.1.1	*H2130 Grijze duinen (beide subtypen)	137
8.1.2	*H2150 Duinheiden met Struikhei	138
8.1.3	H2180A duinbossen (binnenduinrand)	139
8.1.4	Duinplassen	139
8.2	Voorwaarden	139
8.2.1	Verstuivingsbeheer zeereep (Radio Scheveningen)	139
8.2.2	Zonering honden Bosjes van Poot	139
8.2.3	Instandhouding en beheer Paddenpoel	140
8.3	Toezicht en handhaving	141
9	RUIMTE VOOR TOEKOMSTIGE ONTWIKKELINGEN	142
9.1	Afwegingskader vergunningverlening toekomstige ontwikkelingen	142
9.2	Kustbeheer	143
9.3	Natuurbeheer	144
9.4	Recreatie	144
9.4.1	In het Natura 2000-gebied	144
9.4.2	Buiten het Natura 2000-gebied	145
9.5	Bedrijvigheid, woningbouw en infrastructuur	147
9.5.1	In het Natura 2000-gebied	147
9.5.2	Buiten het Natura 2000-gebied	148

	9.6	Stikstofemiterende activiteiten	148
10		MONITORING EN EVALUATIE	152
	10.1	Bestaande monitoring	152
	10.2	Monitoring 2011-2016	152
	10.2.1	Evaluatie van (kwantitatief) doelbereik	153
	10.2.2	Evaluatie van gebruik en instandhoudingsmaatregelen	156
	10.3	Evaluatie	158
11		FINANCIËN	159
	11.1	Natuurbeheer	159
	11.2	Voorwaarden	160
	11.3	Monitoring	160
	11.4	Handhaving	160
12		SOCIAAL-ECONOMISCHE GEVOLGEN	161
	12.1	Wat levert het op?	161
	12.2	Sociaal-economische consequenties	161
		GERAADPLEEGDE BRONNEN	165
		LITERATUUR	165
		OVERIGE BRONNEN	168
		OVERZICHT BIJLAGEN (APARTE DOCUMENTEN)	169
		OVERZICHT KAARTEN (APARTE DOCUMENTEN)	169
		OVERZICHT FIGUREN	169
		OVERZICHT TABELLEN	170

1 Inleiding

Voor u ligt het beheerplan bijzondere natuurwaarden voor het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal. In dit inleidende hoofdstuk wordt uitgelegd wat Natura 2000 is, en wat het Natura 2000-beheerplan is. Het hoofdstuk sluit af met een uitgebreide leeswijzer.

In september 2011 heeft de staatssecretaris van Economische zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) het gebied Westduinpark & Wapendal aangewezen als Natura 2000-gebied. Het gebied ligt in de provincie Zuid-Holland, binnen de gemeente Den Haag. Op grond van artikel 19a van de Natuurbeschermingswet 1998 dient voor een Natura 2000-gebied een beheerplan opgesteld te worden. Voorliggend beheerplan geeft invulling aan deze verplichting.

1.1 Beheerplan bijzondere natuurwaarden

Beschermen van bijzondere natuurwaarden

Duingebieden met een afwisseling van open duingraslanden, struweel en bos zijn waardevolle leefgebieden voor planten en dieren. Deze leefgebieden zijn vanwege de specifieke milieumomstandigheden van zo groot belang voor bedreigde planten en dieren dat zij zelfs op Europees niveau bijzondere aandacht krijgen om te kunnen voortbestaan. Toen bleek dat de verscheidenheid aan soorten in hoog tempo minder werd heeft het Europese parlement een plan gemaakt om een rijke variatie aan planten en dieren te behouden. Niet zozeer omdat men deze dieren en planten bijzonder leuk of aantrekkelijk vindt. Een rijke variatie in soorten, ook wel biodiversiteit genoemd, is van essentieel belang voor de kwaliteit van leven van de mens.

Natuurbescherming in Europees verband

In het Europese plan, dat Natura 2000 heet, is over heel Europa een netwerk van natuurgebieden opgenomen waarin leefgebieden, en de bijbehorende planten en dieren goed kunnen gedijen. In Nederland liggen 166 van die Natura 2000-gebieden. Daarvan liggen er 23 in de provincie Zuid-Holland, onder andere alle duingebieden. De staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) wijst een Nederlands natuurgebied met bijzondere waarden aan. In dit aanwijzingsbesluit staan de gebiedsbegrenzing en de natuurdoelen. Door deze gebieden intelligent te beheren en te onderhouden moet het voortbestaan van de soorten verzekerd zijn. Per gebied moet er daarom een beheerplan bijzondere natuurwaarden zijn.

Uiteindelijk resultaat is een internationaal netwerk van natuurgebieden met een rijke diversiteit aan planten, dieren, waarin de mens kan recreëren en soms wonen en werken, zij het met respect voor het noodzakelijke natuurlijke evenwicht. Het levert een bijdrage aan de kwaliteit van leven in deze provincie.

Geniet! van groen Zuid-Holland

Leefomgeving

Om te overleven is een omgeving nodig waarin dat mogelijk is. Wil een wintervogel in het voorjaar voldoende energie hebben om te beginnen met broeden, dan moet er voldoende rust en voedsel beschikbaar zijn in de winterperiode. Voor veel vogels die in de winter in Nederland overwinteren betekent dit open water, beschutting en waterplanten of grasland. Zo heeft elk soort dier of plant eigen specifieke omgevingsvoorwaarden. Intelligent beheer en onderhoud van de omgeving verzekert redelijkerwijs het voortbestaan van de soorten. Het voorkomen van versturende activiteiten door mensen in en om de natuurgebieden helpt daarbij. Wat versturend is verschilt per soort. Geluid kan broedende vogels verstoren, een plantje groeit er niet minder om. Doel is om met het veiligstellen van de leefomgevingen de bijzondere natuursoorten te beschermen en diversiteit aan soorten te behouden.

Beheerplan bijzondere natuurwaarden

In elk beheerplan wil de provincie Zuid-Holland een balans vinden tussen het bereiken van de natuurdoelen en het gebruik van het natuurgebied door particulieren en ondernemers. Bij het opstellen betreft de provincie direct betrokkenen zoals landbouw- en natuurorganisaties, lokale overheden en ondernemers in het gebied. Andere geïnteresseerden kunnen later via de formele inspraakprocedure hun reactie geven.

In elk beheerplan staat om welke natuurwaarden en -doelen het draait, wat het gebruik van het gebied is, welke activiteiten daarvan schadelijk zijn en de benodigde maatregelen om de waarden te beschermen.

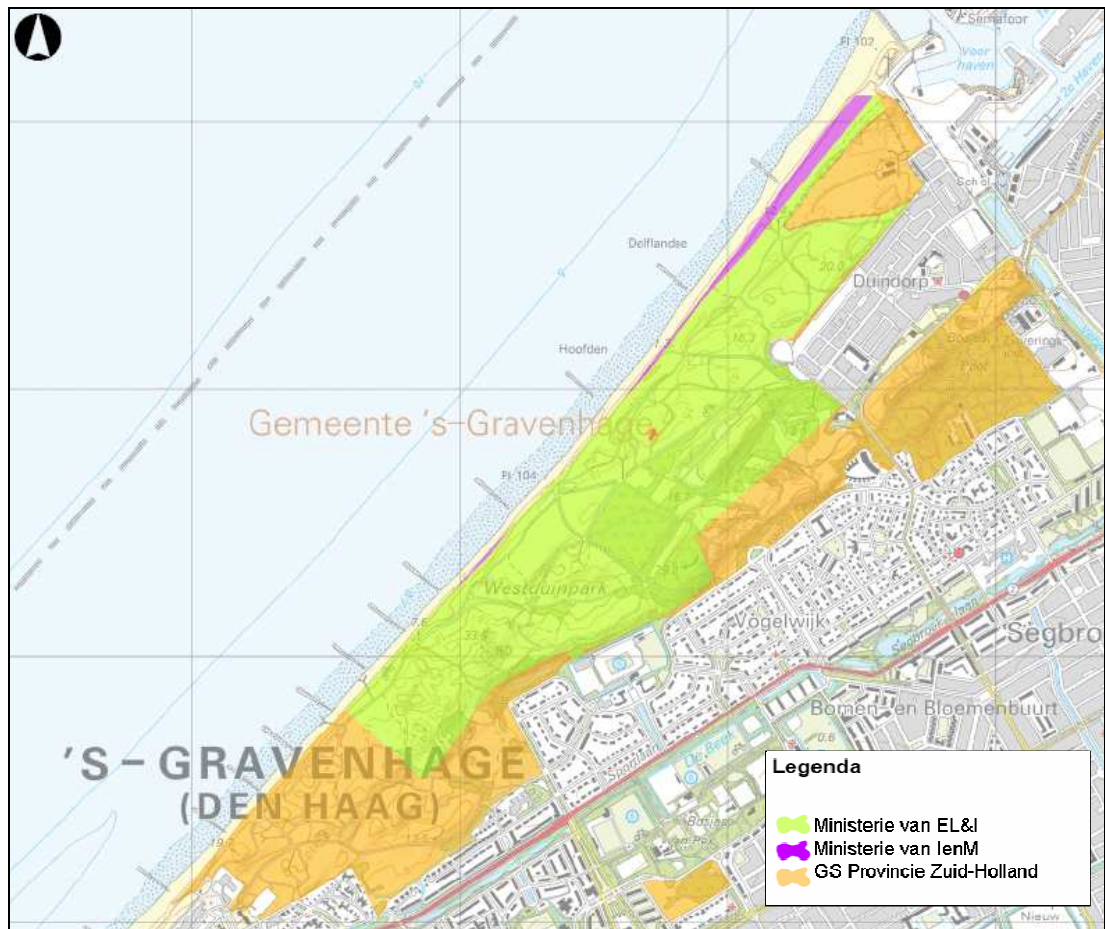
Natuurgebied Westduinpark & Wapendal

Het natuurgebied Westduinpark & Wapendal is één van de Zuid-Hollandse gebieden met bijzondere natuurwaarden. Het gaat hierbij om helmduinen, kalkrijke en kalkarme duingraslanden, duinstruwelen, duinbossen en waterpartijen. Het Natura 2000-gebied ligt tussen Kijkduin en Scheveningen (zie figuur 1-2 voor een kaart van het gebied). Een uitgebreide gebiedsbeschrijving is opgenomen in hoofdstuk 3.

1.1 Vaststellingsprocedure

Het vaststellen van beheerplannen gebeurt door de provincie en het Rijk, op basis van de eigendoms- en beheersituatie. Het Natura 2000-beheerplan voor Westduinpark & Wapendal wordt door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, de staatssecretaris van Economie, Landbouw en Innovatie (EL&I) en de minister van Infra en Milieu (IenM) vastgesteld, elk voor hun eigen deel. In figuur 1-1 is de verdeling te zien.

De looptijd van een Natura 2000-beheerplan is wettelijk vastgesteld op maximaal zes jaar. Dit beheerplan voor Westduinpark & Wapendal geldt van 2012 tot en met 2017.

Figuur 1-1: Verdeling vaststelling Natura 2000-beheerplan Westduinpark & Wapendal.

Het ontwerpbeheerplan Westduinpark & Wapendal ligt gedurende zes weken vanaf de datum van ter inzagenlegging, ter inzage op:

- het ministerie van EL&I (Bezuidenhoutseweg 30, Den Haag);
- het ministerie van IenM (Plesmanweg 1-6 en de Rijnstraat 8, Den Haag);
- het provinciehuis van Zuid-Holland (Zuid-Hollandplein 1, Den Haag);
- het stadhuis van de gemeente Den Haag (spui 70, Den Haag).

Tevens is het ontwerpbeheerplan te raadplegen via internet (www.zuid-holland.nl/natura2000).

Tijdens deze periode van zes weken kan een belanghebbende een zienswijze indienen. U kunt schriftelijk inspreken via de volgende contactgegevens:

Provincie Zuid-Holland
Afdeling Water & Groen
T.a.v. G.W. de Jong (kamer D4.49)
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

U ontvangt een ontvangstbevestiging wanneer u een zienswijze heeft ingediend. Na het einde van de periode van ter inzagenlegging beoordelen Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, de staatssecretaris van EL&I en de minister van IenM de ontvangen zienswijzen (daarover wordt een reactienota opgesteld) en wordt het definitieve beheerplan vastgesteld. Een ieder die een zienswijze heeft ingediend krijgt de reactienota en het besluit van de definitieve vaststelling van

het beheerplan toegestuurd. Tegen het besluit tot definitieve vaststelling van het beheerplan, is beroep mogelijk bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State te Den Haag.

1.2 Uitgebreide leeswijzer

Voor u ligt het beheerplan bijzondere natuurwaarden voor het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal. Dit gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied vanwege diverse bijzondere natuurwaarden. Voorliggend plan heeft als doel maatregelen aan te dragen om deze natuurwaarden te behouden of te versterken. Niet alleen is hierbij gekeken naar het natuurbeheer, ook andere vormen van (bestaand) gebruik zijn hierbij beschouwd. In hoofdstuk 1 van het Natura 2000-beheerplan is nader ingegaan op de achtergrond, aanleiding en doelstellingen van het Natura 2000-beheerplan.

Het plan bestaat uit drie onderdelen:

1. Inventarisatie
2. Visie en confrontatie
3. Uitvoering

Deel 1: Inventarisatie

In het eerste deel van het beheerplan is de huidige situatie van het natuurgebied beschreven. De algemene kenmerken van het gebied zijn omschreven, zoals de ligging en begrenzing, ontstaansgeschiedenis en de belangrijkste abiotische kenmerken van het gebied. Ook zijn de natuurdoelen in het gebied beschreven: hoe gaat het met de natuurdoelen in het gebied? En welke wet- en regelgeving is op dit natuurgebied van toepassing? Ook komen de bestaande gebruiksfuncties en beheervormen in het gebied aan de orde: welk effect hebben deze op de natuurwaarden en de natuurdoelen?

Deel 2: Visie en confrontatie

In het tweede deel van het beheerplan zijn de natuurdoelen in tijd en ruimte uitgewerkt. Eerst is er een algemene visie beschreven, waarin een aantal belangrijke keuzes voor dit gebied is gemaakt en uitgewerkt. Deze keuzes geven het ambitieniveau weer. Vervolgens is aangegeven welke natuurdoelen in welk deel van het natuurgebied gerealiseerd gaan worden. Er is onderscheid gemaakt tussen de doelen die in deze beheerplanperiode worden beoogd en welke doelen er voor de langere termijn zijn gedefiniëerd.

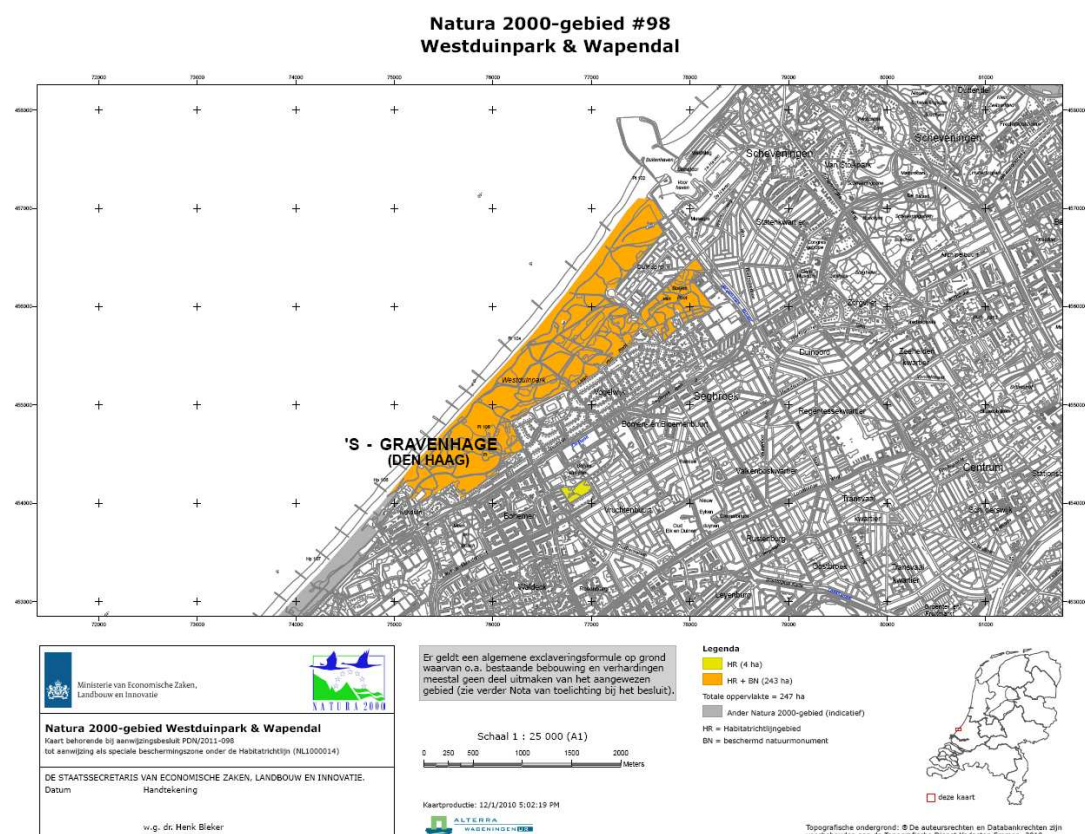
In het natuurgebied Westduinpark & Wapendal werken en recreëren mensen. Deze en andere vormen van menselijke activiteit in het gebied noemen we 'gebruik'. Het beheerplan gaat verder met de 'toetsing huidig gebruik'. Hoe wordt het natuurgebied op dit moment door mensen gebruikt? Welk beheer vindt er plaats? En hoe verhoudt zich dit tot de uitgewerkte natuurdoelen? Per gebruiksvorm is bekeken welke gevolgen het huidige gebruik mogelijk kan hebben voor de natuurdoelen. In de samenvattende tabel is aandacht voor het gebruik dat, eventueel met extra maatregelen, zonder natuurbeschermingswetvergunning kan blijven bestaan.

Nu duidelijk is wat het effect is van het gebruik op de natuurdoelen, is uitgewerkt welke maatregelen nodig zijn om de geformuleerde natuurdoelen blijvend te behalen in het natuurgebied. Vaak gaat het hier om specifieke natuurbeheermaatregelen. Het kan ook gaan om de extra voorzorgsmaatregelen die nodig zijn om het huidige gebruik in stand te kunnen houden.

Om het behoud van de natuurdoelen te waarborgen, is nader ingegaan op ruimte voor toekomstige ontwikkelingen. Aan welk vergunningenkader moeten toekomstige ontwikkelingen getoetst worden? Voor welke vormen van gebruik is geen vergunning nodig? En welke vormen van gebruik zijn vergunningplichtig of worden niet toegestaan?

Deel 3: Uitvoering

Het derde en laatste deel van het beheerplan gaat over monitoring en financiering. Hoe wordt tijdens de beheerplanperiode bewaakt dat de natuurdoelen ook echt worden behaald en alle afgesproken maatregelen worden uitgevoerd door de verantwoordelijke partijen? Hoe wordt dit geëvalueerd? Er wordt een overzicht gegeven van de verschillende uitvoeringsaspecten, inclusief verantwoordelijke uitvoerende partij. Als laatste worden de sociaal-economische gevolgen van het Natura 2000-beheerplan aan de orde gesteld. Na het laatste onderdeel volgt nog een overzicht van geraadpleegde bronnen en bijlagen.

Figuur 1-2: Overzichtskaart van het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal. (Bron: Ministerie van EL&I, 2011b).

ONDERDEEL INVENTARISATIE

2 Wettelijk kader met relevant beleid, wet- en regelgeving

In dit hoofdstuk wordt relevante wet- en regelgeving en beleid voor het Westduinpark & Wapendal besproken. In de eerste paragraaf wordt een toelichting op Natura 2000 en de Natuurbeschermingswet 1998 gegeven. In de volgende paragraaf wordt de relatie met andere wet- en regelgeving en beleidsplannen gelegd. Hierbij worden de volgende thema's besproken:

- Natuur
- Kustveiligheid
- Water
- Ruimtelijke ordening
- Overige wet- en regelgeving en beleid

Per thema wordt eerst de wet- en regelgeving besproken. Vervolgens wordt het beleid van het Hoogheemraadschap van Delfland, het provinciale beleid, het gemeentelijke beleid en eventueel het overige beleid besproken.

2.1 Juridisch kader Natura 2000-beheerplan

Het juridische kader van het Natura 2000-beheerplan wordt gevormd door Europese regelgeving over Natura 2000. In Nederland is deze regelgeving in de Natuurbeschermingswet 1998 verankerd. Nationaal beschermde gebieden (beschermde natuurmonumenten) zijn ook via deze wet beschermd. In maart 2010 is daarnaast de Crisis- en herstelwet aangenomen welke tot enkele wijzigingen van de Natuurbeschermingswet 1998 heeft geleid.

2.1.1 Natura 2000

De Europese wet- en regelgeving rondom Natura 2000 vindt haar oorsprong in de Europese Vogelrichtlijn en Europese Habitatrichtlijn. De Europese Vogelrichtlijn (1979) regelt de bescherming van leefgebieden van Europees bedreigde en kwetsbare vogelsoorten. Met de Europese Habitatrichtlijn (1992) worden Europese (half-) natuurlijke habitats en bedreigde en kwetsbare dier- (andere dan vogels) en plantensoorten beschermd. De Natura 2000-gebieden zijn de gebieden die zijn aangewezen als speciale beschermingszones (SBZ's) in het kader van de EU Vogel- en/of Habitatrichtlijn. Deze gebieden samen vormen het omvangrijke Europese netwerk Natura 2000. Het hoofddoel van Natura 2000 is het stoppen van de achteruitgang en de waarborging van de biodiversiteit in Europa.

2.1.2 Natuurbeschermingswet 1998

Sinds 1 oktober 2005 is het beschermingsregime van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn in de nationale Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet 1998) overgenomen. Vanuit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn zijn belangrijke bepalingen overgenomen. Eén van die bepalingen is het afwegingskader zoals dat in artikel 6 van de Habitatrichtlijn staat. Het afwegingskader geeft aan op welke wijze besluitvorming plaats moet vinden voor plannen en projecten met mogelijke gevolgen voor Natura 2000-gebieden.

Binnen Nederland zijn 79 belangrijke vogelgebieden als speciale beschermingszone (SBZ) van de Vogelrichtlijn aangewezen. In het kader van de Habitatrichtlijn zijn daarnaast 141 gebieden aangemeld bij de Europese Commissie en op de communautaire lijst geplaatst. Ongeveer 87% van het oppervlak van deze Habitatrichtlijngebieden heeft overlap met de gebieden die als

Vogelrichtlijngebied zijn aangewezen. In totaal gaat het in Nederland om 162 Natura 2000-gebieden plus vier gebieden in de Noordzee.

In aanwijzingsbesluiten is door de staatssecretaris van EL&I de bescherming van de Natura 2000-gebieden juridisch vastgelegd. Centraal in de aanwijzingsbesluiten staan de instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van de Natura 2000-waarden (leefgebieden, natuurlijke habitats en populaties van in het wild levende plant- en diersoorten), waarvoor het betreffende gebied is aangewezen.

2.1.3 Beschermd Natuurmonument

Naast de aanwijzing als Natura 2000-gebied, heeft het Westduinpark de status van Beschermd Natuurmonument (aangewezen in 1990). Dit gebied, met een omvang van 230 ha, valt grotendeels binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Westduinpark. Het Wapendal is niet aangewezen als Beschermd Natuurmonument. De status van het Beschermd Natuurmonument vervalt, na definitieve aanwijzing van het Natura 2000-gebied, voor zover dat natuurmonument deel uitmaakt van het aangewezen Natura 2000-gebied (zie artikel 15a, lid 2 Nb-wet).

Het beleid van EL&I is er echter op gericht om facultatief in de Natura 2000-beheerplannen ook de natuurwaarden uit de oude aanwijzingsbesluiten (BN-waarden) mee te nemen en uit te werken in ruimte en tijd. Hierbij wordt achteruitgang van de BN-waarden toegestaan, als dit de Natura 2000-doelen ten goede komt. Provincie Zuid-Holland heeft ervoor gekozen de BN-waarden in het Natura 2000-beheerplan mee te nemen en uit te werken.

2.1.4 Crisis- en herstelwet

De Eerste Kamer heeft op 16 maart 2010 de Crisis- en herstelwet (CHW) aangenomen. De Crisis- en herstelwet bevat een aantal tijdelijke en permanente maatregelen. Dankzij deze maatregelen kunnen procedures sneller en eenvoudiger verlopen en kan er ruimte worden gecreëerd voor ruimtelijke initiatieven. Een van de permanente maatregelen uit de Crisis- en herstelwet betreft de wijzigingen van de Natuurbeschermingswet 1998. Deze wijzigingen hebben als doel om de wet in de praktijk beter hanteerbaar te maken zonder afbreuk te doen aan de beoogde doelen van de wet. De belangrijkste wijzigingen zijn:

1. Aanpak reductie stikstofdepositie

De reductie van de stikstofdepositie in de Natura 2000-gebieden is nodig om de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebieden te realiseren. De reductie kan ruimte scheppen voor nieuwe activiteiten. De wet voorziet in een aanvullende bevoegdheid om reductiemaatregelen te treffen en in een kader voor het vastleggen van afspraken daarover tussen rijk, provincies en andere overheden, de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS).

2. Continuering regime bestaand gebruik

De vrijstelling van de vergunningplicht en de aanschrijvingsbevoegdheid blijven beide gelden voor bestaand gebruik dat onverhoopt niet in het beheerplan wordt opgenomen (wijziging artikelen 19c en 19d, derde lid, van de Nb-wet 1998). De bevoegdheid tot het treffen van passende maatregelen komt vanaf het moment dat het beheerplan onherroepelijk is vastgesteld, te liggen bij het gezag dat, als voor het bestaand gebruik een vergunning zou zijn vereist op grond van artikel 19d, eerste lid, van de Nb-wet 1998, het bevoegd gezag zou zijn voor vergunningverlening.

In de meeste gevallen zijn dat gedeputeerde staten; soms is dat de staatssecretaris van EL&I (zie het Besluit vergunningen Natuurbeschermingswet 1998).

3. Verlicht beschermingsregime beschermde natuurmonumenten

Het beschermingsregime voor beschermde natuurmonumenten (BN) is vereenvoudigd. Het is verboden om zonder vergunning handelingen te verrichten die schadelijk kunnen zijn voor de te beschermen waarden van een natuurmonument, zoals natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis ervan (artikel 16, eerste lid, Nb-wet 1998). Dit regime biedt het bevoegd gezag in alle gevallen de ruimte om bij vergunningverlening niet alleen rekening te houden met de bescherming van de natuurwaarden, maar ook met economische, sociale en culturele belangen. De voorzorgtoets in artikel 16, derde lid, van de Nb-wet 1998 voor handelingen met mogelijk significante effecten vervalt.

4. Verlicht beschermingsregime BN-waarden Natura 2000

Voor Natura 2000-gebieden die vroeger een Beschermd Natuurmonument waren, gelden niet alleen instandhoudingsdoelen ter uitvoering van de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn, maar ook de oude bescherming van natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis. Deze BN-waarden stammen uit de tijd dat het gebied een Beschermd Natuurmonument was. Tot dusverre gold voor deze waarden het beschermingsregime van de Habitatrichtlijn, terwijl die richtlijn daartoe niet verplicht. Voor beide typen doelstellingen gelden nu aparte beschermingsregimes. Voor Natura 2000-doelen blijft het regime van artikel 19a en verder van de Nb-wet 1998 van toepassing (ter uitvoering van de Habitatrichtlijn). Voor de BN-waarden geldt het lichtere regime voor beschermde natuurmonumenten (artikel 19ia, in samenhang met artikel 16 van de Nb-wet 1998).

5. Kapstok regels over rekenmodellen en meetmethoden

Artikel 19kb van de Nb-wet 1998 biedt een basis om bij ministeriële regeling regels te stellen over de wijze waarop de gevolgen voor Natura 2000-gebieden worden vastgesteld, met het oog op de vergunningverlening en de vaststelling van plannen. In die regels kunnen onder meer rekenmodellen, onderzoeksmethoden of meetmethoden worden voorgeschreven die bij de beoordeling van de effecten moeten worden gehanteerd. Ook kunnen, op grond van een ecologische onderbouwing, geografische beperkingen aan het te onderzoeken gebied worden gesteld. Door het voorschrijven van modellen en methoden kunnen de effecten van projecten eenvoudiger worden bepaald, hetgeen tot gevolg heeft dat de onderzoekslasten kunnen dalen.

6. Verduidelijken beroepsmogelijkheid tegen beheerplannen

Tegen het besluit tot vaststelling van een beheerplan staat op grond van artikel 39 van de Nb-wet 1998 beroep open bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Daarbij geldt dat slechts bepaalde onderdelen van een beheerplan als besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht zijn aan te merken, en dus voor beroep vatbaar zijn. Onderdelen van het beheerplan die de beschrijving bevatten van het, op uitvoering gerichte, beleid dat het desbetreffende bevoegd gezag wenselijk acht, waaronder de fasering en prioritering, zijn dat niet.

7. Integratie natuurtoets in tracébesluit en wegaanpassingsbesluit

De natuurtoets die op grond van de Nb-wet 1998 plaatsvindt bij projecten waarvoor een tracébesluit of een wegaanpassingsbesluit nodig is, is geïntegreerd in de besluitvorming voor het

tracébesluit of het wegaanpassingsbesluit zelf. De vergunningplicht van de Natuurbeschermingswet is niet meer van toepassing. In verband met de verantwoordelijkheid van de staatssecretaris van EL&I voor de natuurbeschermingsregelgeving is geregeld dat het wegaanpassingsbesluit of het tracébesluit in gevallen waarin de natuurtoets is geïncorporeerd in dat besluit, in overeenstemming met de staatssecretaris van EL&I wordt genomen.

8. Aanduiding van projecten van nationaal belang die bij voorkeur in het beheerplan worden opgenomen

In artikel 19a, eerste lid, van de Nb-wet 1998 is geregeld dat het Rijk projecten en andere handelingen van nationaal belang kan aanwijzen (bij of krachtens algemene maatregel van bestuur) die bij voorkeur worden opgenomen in het beheerplan. Hierbij gaat het in om infrastructurele werken zoals bijvoorbeeld hoofdwegen, landelijke spoorwegen, hoofdvaarwegen, luchthavens en waterkeringen, inclusief zandsuppleties, en om projecten en andere handelingen die van belang zijn voor economisch relevante sectoren, zoals bijvoorbeeld de schelpdiervisserij. Het is aan het gezag dat het beheerplan vaststelt om te besluiten of de aangewezen projecten en handelingen ook daadwerkelijk worden opgenomen in het beheerplan. Wanneer dat gebeurt, zijn deze projecten en handelingen vergunningvrij en kunnen de in het geding zijnde natuurbelangen integraal en gebiedsgericht worden afgewogen tegen deze projecten en andere handelingen.

9. Passende beoordeling van projecten met mogelijk significante effecten in een beheerplan

In artikel 19a, tiende lid, van de Nb-wet 1998 is geregeld dat wanneer in het beheerplan projecten met mogelijk significante effecten zullen worden opgenomen, er voldaan wordt aan de voorwaarden van artikel 6, derde lid, van de Habitatrichtlijn. Een beheerplan waarin dergelijke projecten worden opgenomen, kan pas worden vastgesteld indien een passende beoordeling van de gevolgen voor het gebied is gemaakt. De artikelen 19g en 19h van de Nb-wet 1998 zijn van overeenkomstige toepassing, wat betekent dat uit de passende beoordeling de zekerheid moet zijn verkregen dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet zullen worden aangetast, en anders, ingeval van dringende redenen van openbaar belang, er compenserende maatregelen moeten worden getroffen.

10. Mogelijkheid tot invoering van meldplicht

In artikel 19kc van de Nb-wet 1998 is de bevoegdheid opgenomen om bij ministeriële regeling een meldplicht voor bepaalde activiteiten in te voeren. Deze meldplicht is bedoeld voor uitzonderlijke gevallen. In beginsel moet de informatie in het beheerplan, de informatie op basis van de verleende Nb-wet 1998-vergunningen en de informatie die bij de overheid aanwezig is op basis van andere verleende vergunningen of gedane meldingen, een goed beeld geven van alle activiteiten die verslechterende of significant verstorende effecten kunnen hebben op de natuurwaarden.

11. Staatssecretaris van EL&I bevoegd gezag voor vergunningverlening rijksinfrastructurele werken

In het Besluit vergunningen Natuurbeschermingswet 1998 is geregeld in welke gevallen de staatssecretaris van EL&I, in plaats van Gedeputeerde Staten, het bevoegd gezag is voor de verlening van vergunningen als bedoeld in artikel 19d van de Nb-wet 1998. De wijziging van dat besluit in de CHW maakt dat de staatssecretaris van EL&I het bevoegd gezag is voor alle

activiteiten die betrekking hebben op rijksinfrastructurele werken, primaire waterkeringen in beheer bij het Rijk, zandsuppleties, luchthavens, inclusief handelingen met betrekking tot het onderhoud daarvan.

2.1.5 Juridische positie van het Natura 2000-beheerplan

Het Natura 2000-beheerplan onder de Nb-wet 1998 is een uitwerking van het aanwijzingsbesluit dat de staatssecretaris heeft genomen. Het beheerplan is een eigen, onafhankelijk toetsingskader voor de instandhoudingsdoelstellingen die de staatssecretaris in het aanwijzingsbesluit heeft vastgesteld. Met ander woorden: een activiteit die volgens andere wet- en regelgeving is toegestaan, kan onder de Nb-wet 1998 niet zijn toegestaan, en andersom. Andere juridische kaders die bij een activiteit horen, zoals bestemmingsplan, Flora- en faunawet, APV en dergelijke staan los van de toetsing onder Nb-wet 1998 en moeten onder omstandigheden juist zelf getoetst worden binnen het beheerplan.

Beheerplan en MER

Het niet nodig om voor een beheerplan zelf een passende beoordeling op te stellen. Hierdoor is ook het uitvoeren van een plan-MER niet nodig voor het beheerplan zelf.

2.2 Andere regelgeving en plannen

2.2.1 Natuur

Wet en regelgeving

Flora- en faunawet (Ministerie van EL&I)

De Flora- en faunawet regelt de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten in Nederland. In de wet is een algemene zorgverplichtingsbepaling en zijn een aantal verbodsbepalingen opgenomen. De verbodsbepalingen luiden als volgt:

- Beschermde inheemse dieren mogen niet verstoord, gevangen of gedood worden;
- Beschermde inheemse plantensoorten mogen niet vernield, beschadigd of ontworteld worden;
- Nesten, rustplaatsen en voortplantingsplaatsen van beschermde soorten mogen niet verstoord of vernield worden.

Binnen het Natura 2000-gebied is de Flora- en faunawet onverkort van toepassing. Bovenstaande geldt dus ook wanneer binnen de begrenzing van Westduinpark & Wapendal ingrepen worden gepleegd.

Boswet (Ministerie van EL&I)

In 1998 zijn de Haagse grote groengebieden, waaronder het Westduinpark, buiten de zogenaamde “bebouwde kom Boswet” geplaatst. Daardoor vallen de grote groengebieden nu onder de werking van de Boswet. Dit betekent dat duurzame instandhouding van het bos is verzekerd en wat bos is ook bos moet blijven. Financiële tegemoetkomingen (subsidies) van Rijk en provincie zijn mogelijk.

Bescherming vindt plaats door middel van een meldings- en herplantplicht. Voorafgaand aan een velling geldt de meldingsplicht. Het areaal bos per locatie mag in principe niet afnemen. Gevelde

opstanden moeten daarom binnen drie jaar worden herplant of natuurlijk verjongd, waardoor de duurzaamheid gehandhaafd blijft. Het is wel mogelijk een ontheffing van de herplantplicht aan te vragen indien goed kan worden beargumenteerd waarom herplant onwenselijk is. Binnen Natura 2000-gebieden bieden de instandhoudingsdoelstellingen hiertoe de argumentatie (bv. wanneer open duin is dichtgegroeid en vanuit de instandhoudingsdoelstelling weer van opslag wordt ontdaan).

Voor dunningen is de meldings- en herplantplicht niet van toepassing. Buiten de “bebouwde kom Boswet” zijn zowel de Boswet als de gemeentelijke Bomenverordening van toepassing. De grens “bebouwde kom Boswet” kent geen relatie met de “bebouwde kom Wegenverkeerswet”, noch met de gemeentegrens. De Boswet is niet van toepassing als gronden, vastgelegd in een goedgekeurd bestemmingsplan, geen bosbestemming hebben.

Provinciaal beleid

Ecologische Hoofdstructuur (provincie Zuid-Holland)

De gebieden Westduinpark (incl. de Bosjes van Poot) en Wapendal maken, als bestaande natuur, deel uit van de ecologische hoofdstructuur (EHS) van de provincie Zuid-Holland (Figuur 2-1). In de EHS is vastgelegd welke natuur er is, welke nog ontwikkeld wordt en waar ecologische verbindingzones moeten komen te liggen. De provincie heeft haar natuurbeleid, waaronder de EHS, vastgelegd in de Provinciale Structuurvisie en de Verordening Ruimte (2010a en b). Deze structuurvisie vervangt de vier streekplannen en de Nota Regels voor Ruimte. De structuurvisie geeft een visie tot 2020 met een doorkijk naar 2040.

De kustzone, de ecologische verbindingzone met daarin bestaande natuurgebieden, en de wateren in de Zuid-Hollandse Delta die zijn verbonden met de grote rivieren, vormen de grote dragers van de Ecologische Hoofdstructuur in Zuid-Holland. De belangrijkste ambities van de provincie ten aanzien van de EHS zijn het voortvarend, compleet en klimaatbestendig ontwikkelen en beschermen van EHS en Natura 2000-gebieden; nieuwe natuur als dragers van de EHS; het verbeteren van de waterkwaliteit in natuurgebieden; het veiligstellen van natuurwaarden buiten de EHS (o.a. weidevogels en overwinterende ganzen); en waar mogelijk de EHS beter benutten voor recreatie.

De Natura 2000-gebieden en de overige beschermde natuurmonumenten zijn wettelijk beschermd op grond van de Natuurbeschermingswet 1998. De rest van de EHS wordt primair beschermd via het ruimtelijk spoor. Van de gemeenten wordt verwacht dat zij de EHS, en in het bijzonder de nieuwe natuurgebieden en ecologische verbindingen, uiterlijk 1 januari 2012 in bestemmingsplannen vastgelegd hebben.

Tabel 2-1: Relatie tussen de natuurdoelen van de EHS en de Natura 2000-doelen en BN-clusterwaarden voor Westduinpark & Wapendal

	Natura 2000-doel:							BN-clusterwaarde:		
	Witte duinen (H2120)	kalkrijke Grijze duinen (H2130A)	kalkarme Grijze duinen (H2130B)	Duinheide met struikheide (H2150)	Duindoornstruwelen (H2160)	Droge duinbossen (H2180A)	Binnenduinrandbossen (H2180C)	BN-Overige duindoornstruwelen	BN-Duinplassen	BN-Landschappelijke kenmerken en natuurschoon
Natuurdoel EHS:										
Grootschalig duin- of kwelderlandschap (N01.02)	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O
Open duin (N08.02)	O	O	O	-	-	-	-	-	-	O
Duinbos (N15.02)	-	-	-	-	-	O	O	-	-	O
Vochtig bos met productie (N16.02)	-	-	-	-	-	-	O	-	-	O
<i>Wapendal:</i>										
Haagbeuken en essenbos (N14.03)	-	-	-	-	-	O	-	-	-	-

O = overlap tussen de natuurdoelen en Natura 2000-doel

- = geen relatie tussen natuurdoel en Natura 2000-doel

Gemeentelijk beleid

Groen kleurt de stad, Beleidsplan voor het Haagse groen 2005-2015

In de nota "Groen kleurt de stad" (Gemeente Den Haag, 2005e), Beleidsplan voor het Haagse groen 2005-2015, (versie B&W besluit 21 juni 2005) wijst de gemeente Den Haag een Stedelijke Groene Hoofdstructuur (SGH) aan, welke opgebouwd is uit een aantal grote kerngebieden en verbindingzones. Deze gebieden zijn van bijzonder belang voor de kwaliteit, de identiteit en de belevingswaarde van de stad alsmede voor de kwaliteit en de verspreidingsmogelijkheden van planten en dieren. Inzet is deze stedelijke groenstructuur duurzaam in stand te houden en waar mogelijk te versterken. Westduinpark & Wapendal maken allebei onderdeel uit van de kerngebieden van de Stedelijke Groene Hoofdstructuur. Het beleid uit deze nota is door de gemeente Den Haag verwerkt in de beheersvisie, het beheerplan en het achtergronddocument van Wapendal en het Westduinpark, welke later in dit hoofdstuk besproken worden.

Nota Stedelijke Ecologische Verbindingszones in Den Haag 2008-2018

De nota geeft het beleid weer voor de ecologische verbindingszones voor de periode 2008-2018. Knelpunten en kansen voor ecologische verbindingszones in de Masterplangebieden uit de Structuurvisie zijn in deze nota overgenomen uit de conceptnotitie 'Groenambities en de Structuurvisie' (2008).

Westduinpark & Wapendal zijn in de nota "Groen kleurt de stad" aangewezen als kerngebied en niet als verbindingszone binnen de Stedelijke Groene Hoofdstructuur. Het beleid voor deze gebieden is dus niet in de nota Stedelijke Ecologische Verbindingszones opgenomen. Voor de uitwisseling van soorten met andere natuurgebieden zijn de volgende twee ecologische verbindingszones uit de nota van belang:

1. De Haagse Beek. Deze zone verbindt de kerngebieden Westduinen, Westduinpark, Bosjes van Poot, Landgoed Ockenburgh, Recreatiegebied Ockenburgh. Landgoed Meer en Bos, Bosjes van Pex, Wapendal, Zorgvliet en Scheveningse Bosjes. De Haagse Beek dient zoveel mogelijk ingericht en beheerd te worden als duinverbinding met vochtige en droge duinvegetaties en als bosverbinding met humusrijk struweel en bosvegetaties van droge tot vochtige bodem. De Kwartellaan en het Verversingskanaal maken onderdeel uit van deze zone. Het ecologisch inrichten en beheren van de groenstroken op de Kwartellaan wordt als verbeterpunt in de nota genoemd.
2. De Scheveningse zone. Dit is een (duin)bosrijke verbinding tussen de Oostduinen en het Westduinpark. Via de Nieuwe Scheveningse Bosjes, Klein Zwitserland, Sint Hubertuspark, de Scheveningse Bosjes en Zorgvliet wordt de verbinding met het Westduinpark gevormd. Inrichting en beheer dienen zich te richten op het behoud van de al aanwezige doelsoorten en vervolgens op het opheffen van barrières en het maken van schuilplekken en andere overlevingseisen voor de doelsoorten.

Deze nota is afgestemd met het project "Noord-Zuid duinen" van Stichting Duinbehoud. Op dit project wordt later in dit hoofdstuk teruggekomen.

Beheervisie, beheerplan en achtergronddocument natuurmonument Westduinpark 2005-2010 en Beheervisie, beheerplan en achtergronddocument Wapendal 2007-2012

Beide beheervisies geven inzicht in de doelstellingen van het beheer en de wijze waarop dit in de komende jaren zal worden uitgevoerd. De ontwerp-instandhoudingsdoelstellingen, zoals die ten tijde van het opstellen van beide visies voor het Natura 2000-gebied zijn geformuleerd, vormen hierbij het belangrijkste uitgangspunt. In de beheerplannen worden de maatregelen op het gebied van instandhouding en herstel beschreven en nader uitgewerkt. In paragraaf 5.2.2 wordt het gevoerde beheer in Westduinpark & Wapendal samengevat.

Om de beheervisies en beheerplannen beknopt te kunnen houden zijn de achtergronddocumenten voor Wapendal en het Westduinpark opgesteld. In deze documenten zijn ondersteunende gegevens van de gebieden opgenomen die in de opzet voor de beheervisie en het beheerplan beperkt aan de orde komen. De achtergronddocumenten bevatten onder andere een uitgebreide beschrijving van de historie van de gebieden, de bodemkarakteristieken, het reliëf, de waterhuishouding, de natuurwaarden, en het gebruik en beheer.

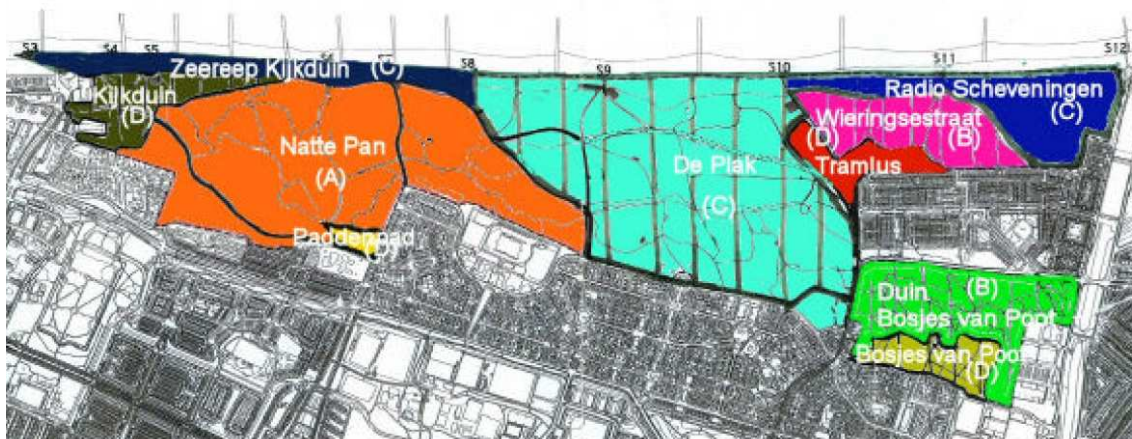
Nota Zonering Natuurmonument Westduinpark / Bosjes van Poot 2007

Het document is een uitwerking van de 'Beheervisie 2005' van het Westduinpark en het heeft tot doel een onderbouwing te bieden voor de toekomstige, efficiënte en effectieve beheermaatregelen voor dit natuurmonument. Ook is het hierdoor mogelijk om de in de beheervisie opgenomen planvoorstellen voor kwaliteitsverbetering in een samenhangend geheel te zien en deze daardoor op elkaar te kunnen afstemmen. De in dit rapport genoemde knelpunten en kansen voor het behoud en herstel van de voor dit gebied relevante natuurwaarden zijn opgenomen het Natura 2000-beheerplan (zie paragraaf 6.1).

Deze onderbouwing is tot stand gekomen door te inventariseren hoe de verschillende terreingedeelten binnen dit Natuurmonument ten aanzien van de voorkomende waarden en functies voor natuur en recreatie scoren. Er is hierbij specifiek gekeken naar de huidige en potentieel aanwezige geomorfologische, vegetatiekundige en hydrologische waarden. Ook is er gekeken naar de invloeden van recreatie, van het menselijke ingrijpen in het landschap, en naar de cultuurhistorische- en archeologische waarden.

Er is in dit document onderscheid gemaakt tussen vier niveaus voor zonering:

- A. natuur en natuurgerichte recreatie (natuurbeleving);
- B. natuur en recreatie (natuurbeleving);
- C. natuur en recreatie gelijkwaardig;
- D. recreatie met natuur.

Figuur 2-2: Recreatieve zonering in deelgebieden in het Westduinpark (Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, 2007).

Projectplan verbetering natuurkwaliteit Westduinpark en Bosjes van Poot 2010-2015

Als verdere uitwerking van de “Beheervisie 2005 natuurmonument Westduinpark” en de nota ‘Zonering natuurmonument Westduinpark/Bosjes van Poot’ (2007) is het “Projectplan verbetering natuurkwaliteit Westduinpark en Bosjes van Poot” door het college van B&W vastgesteld. Aan de hand van verschillende onderwerpen zoals waardering, beheer en sturingsmaatregelen, beeldvorming huidige en toekomstige situatie per deelgebied zijn de verschillende knelpunten en kansen uitgewerkt naar maatregelen in een zevental projecten.

Deze projecten zijn de meest efficiënte en effectieve projecten, waarbij een zo hoog mogelijk resultaat te behalen is. Daarbij is rekening gehouden met de geomorfologische, vegetatiekundige waarde, zowel huidig als potentieel. Ook is de recreatieve infrastructuur, invloed vanuit recreatie, vergravingen / aantasting landschap meegenomen.

Deze projecten zijn gelegen in de deelgebieden de Natte Pan, de Wieringsestraat en de Bosjes van Poot Duin. In deze drie deelgebieden zijn, naast het reguliere beheer, de volgende projectmaatregelen voorgesteld: het bevorderen van dynamische processen, het invoeren van begrazing en het herstellen van een vochtige duinvallei. Het gebied de Natte Pan heeft binnen dit projectplan de hoogste prioriteit als het gaat om de uitvoering op korte termijn. Deze projecten zijn ook opgenomen in het Natura 2000-beheerplan voor de eerste planperiode van 2012-2017

en bij besluit van 2 augustus 2011 (kenmerk PZH-2011-300435277) vergund voor de Nb-wet. De werkzaamheden starten in september 2011.

Overige relevante plannen

Project Noord-Zuidduinen

In het rapport “De natuur op reis” (2008) heeft Stichting Duinbehoud in nauwe samenwerking met een aantal betrokken partijen, aanbevelingen gedaan voor de verbetering van ecologische verbindingzones langs de Haagse kust. De provincie Zuid-Holland heeft de uitvoering van het project mogelijk gemaakt door het verlenen van een subsidie.

De doelstelling van het project Noord-Zuidduinen is: “vermindering van de ecologische barrièrewerking veroorzaakt door de bebouwing en infrastructuur van Den Haag, Katwijk en Noordwijk, door het aanleggen van ‘stapstenen’, faunapassages en ecologische zones in de stad om het vanwege klimaatverandering naar het noorden migreren van (beschermde en bedreigde) soorten tussen delen van de EHS mogelijk te maken”.

De volgende inrichting- en beheersmaatregelen moeten hiervoor gerealiseerd worden:

- Ecologisch beheerde bermen, afgestemd op het duinecosysteem daar waar zij een verbinding vormen tussen delen van de EHS
- Inrichting van voortplantingspoelen voor amfibieën en libellen
- Inrichting van parkstroken met aanvullend maaibeheer voor Zandhagedis, vlinders en kleine zoogdieren
- Faunapassages tussen parken die een schakel in de EHS kunnen vormen.

De voorgestelde maatregelen kunnen niet vanuit het project Noord-Zuidduinen gefinancierd worden. Incorporatie van voorgestelde maatregelen in projecten en activiteiten van de gemeente is daarom noodzakelijk. Het rapport is afgestemd op de Nota Stedelijke Ecologische Verbindingzones (Gemeente Den Haag, 2009a).

De maatregelen zijn gericht op het creëren van stepping stones voor duinsoorten in stedelijke omgeving, dus buiten het Westduinpark & Wapendal. Het verbeteren van de migratiemogelijkheden voor duinsoorten heeft natuurlijk wel degelijk een positieve invloed op de instandhoudingsdoelstellingen binnen het Natura 2000-gebied doordat typische soorten (zie paragraaf 4.2.1) het gebied beter kunnen bereiken.

2.2.2 Kustveiligheid

Wet- en regelgeving

Keur (Hoogheemraadschap van Delfland)

Bij het uitvoeren van haar taken hanteert het Hoogheemraadschap van Delfland (HH Delfland) een Verordening genaamd Keur Delfland 2010. Op de website van Delfland (www.delfland.nl) kan de originele Keur geraadpleegd worden. De laatste keur is steeds geldig. Deze Keur vloeit voort uit de Waterwet en is voor het duingebied primair gericht op de bescherming en het onderhoud van de zeewering. Delfland kan het in de Keur vastgelegde beheer dwingend opleggen aan eigenaren en gebruikers van het duinterrein. In de Keur wordt een nauwkeurige omschrijving gegeven van het buitengewoon en het dagelijks onderhoud van de zeewering.

Iedere eigenaar van percelen in dit gebied is formeel verplicht de zone van 600 meter (buitenduin en binnenduin) vanaf de Rijksstrandpalenlijn landinwaarts stuifvrij te onderhouden door deze waar nodig voor 1 april ieder jaar te beplanten met helm, stro of rietpoten. Het planten van riet en helm gebeurt echter in het Westduinpark met een lage frequentie en alleen als dit echt nodig is (persoonlijke mededeling Stefan Loosen, HH Delfland). Daarnaast kent de Keur de bepaling dat honden moeten zijn aangelijnd en dat het verboden is zich buiten de paden in het duin te begeven.

Darnaast is in de Keur de aanwezigheid van bebouwing op het strand en in de zeereep geregeld. Uitgangspunt is dat het plaatsen van gebouwen op het strand verboden is. Via vergunningen wordt het recreatieve gebruik van het strand wel mogelijk gemaakt. Of en zo ja onder welke voorwaarden gebouwen vergunning krijgen is afhankelijk van de situatie ter plaatse.

Op de site is tevens de legger Primaire waterkering te vinden. Als beheerder omschrijft Delfland hierin waaraan de waterkering moet voldoen als het gaat om richting, vorm, afmeting en constructie. Ook vermeldt de legger de onderhoudsplichten en wie daarmee belast zijn.

Beleid van hoogheemraadschap van Delfland

Delflandse duinen op de korrel

Door Delfland zijn de mogelijkheden onderzocht voor dynamischer kustbeheer. Hierbij wordt in brede duingebieden meer ruimte gegeven aan natuurlijke processen zoals verstuiving met zand en overstroming van duinvalleien door de zee. Hierdoor ontstaat een natuurlijkere zeereep, die meer dan nu, één geheel vormt met het achterliggende duingebied. Voor het Westduinpark is geconstateerd dat er mogelijkheden aanwezig zijn voor een gekerfde zeereep. Dit is een zeereep die onder invloed van natuurlijke processen (wind, zee en plantengroei) is gevormd en daardoor een grillig uiterlijk vertoont met stuivende toppen en windgaten. Mogelijke beperkingen vormen de achterliggende (fiets)paden (Delfland, 2001). Dit plan wordt verder aangescherpt na de uitvoering van het verbeterplan van de versterking van de Delflandse Kust (DHV, Alterra & H+N+S Landschapsarchitecten, 2007).

Algemeen waterkering beleid

Voor het beheer van waterkeringen heeft Delfland een algemeen waterkeringenbeleid ontwikkeld. Dit beleid omschrijft op welke duinen, dijken en kaden (waterkeringen) welke vorm van beheer van toepassing is om het vereiste veiligheidsniveau te houden (www.hhdelfland.nl/projecten).

Rijks en provinciaal beleid

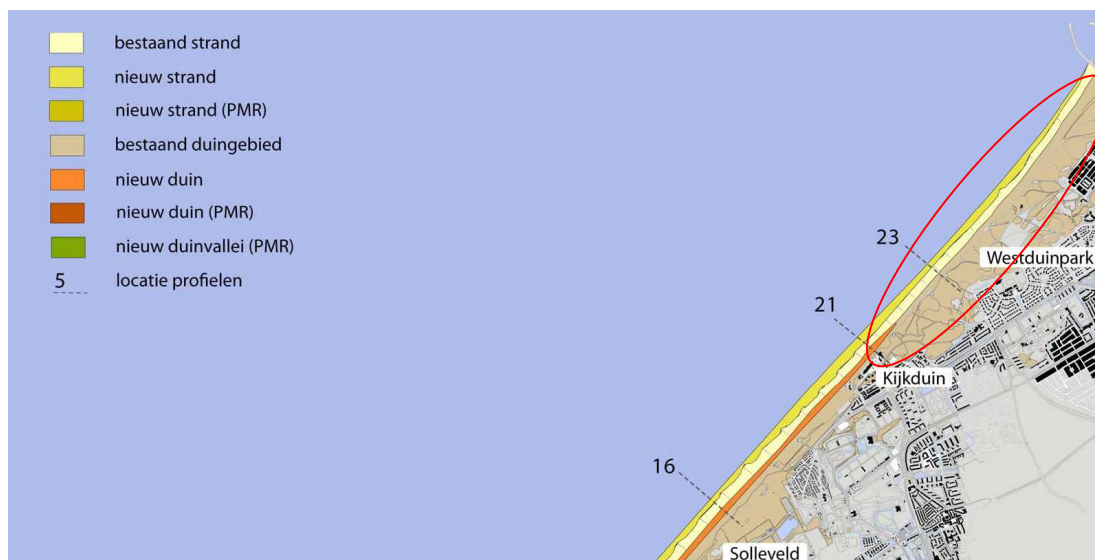
Verbeterplan versterking Delflandse Kust

De provincies Noord- en Zuid-Holland hebben de veiligheid van de kust op lange termijn onderzocht. Niet alleen omdat het grote aantal verschillende belangen om een meer integrale en samenhangende benadering vraagt, maar ook omdat West-Nederland op langere termijn moet worden beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering, zeespiegelstijging en bodemdaling. 'Duurzame Kustveiligheid' is het centrale thema. Op een aantal plekken in de kust bleken plekken te bestaan die in de toekomst niet meer voldoen aan de veiligheidseisen (zwakke schakels).

De Delflandse kust was één van de zwakke schakels in de Zuid-Hollandse kust. Deze zwakke schakel liep van Hoek van Holland tot en met Kijkduin. Vooral de duinvoetverdediging bij Ter Heijde bood bij zwaardere golfbelasting onvoldoende veiligheid. Vanaf Kijkduin tot De Banken is

het strand de afgelopen periode breder gemaakt en is er een extra duinenrij aangelegd. Vanaf De Banken sluit de kustversterking aan op het PMR-duincompensatiegebied (Spanjaardsduin).

De voor versterking aangelegde nieuwe duinen vormen onderdeel van de zeewering en zijn niet toegankelijk voor recreanten. Daarnaast is het strand voor het Westduinpark verbreed (in totaal tot 200 meter). De toegang tot strand en zee blijft behouden. Waar duinen zijn verbreed zijn de strandopgangen doorgetrokken en waar nodig, vanwege de veiligheid, plaatselijk verhoogd. Bij aanpassing van de strandopgangen is de kwaliteit van bestrating, fietsenstallingen en nutsvoorzieningen verbeterd. Waar nodig is de capaciteit van de nutsvoorzieningen aangepast, passend bij het gebruik van de paviljoens (www.delflandsekust.nl).

Figuur 2-3: Het voorkeursalternatief, versterking van de zwakke kustschakel (Bron: DHV, Alterra & H+N+S Landschapsarchitecten, 2007).

Zandmotor

De zandmotor is een gezamenlijk project van provincie Zuid-Holland, Ministerie van Infrastructuur en Milieu (mede namens EL&I), Gemeente De Haag, Gemeente Westland, Hoogheemraadschap van Delfland en Milieufederatie Zuid-Holland. Bij de Zandmotor wordt een grote hoeveelheid zand aangebracht voor de kust tussen Hoek van Holland en Kijkduin. Wind, golven en stroming moeten het zand op natuurlijke wijze voor de kust gaan verspreiden. De Zandmotor ziet eruit als een haak, die 1,5 kilometer de zee in steekt. Op het strand ligt dan een basis van twee kilometer breed. Deze haak ligt ten noorden van Ter Heijde, ter hoogte van natuurgebied Solleveld. De ambitie is dat hierdoor 75 hectare extra kust aangroeit. De verwachting is dat het zand zich vooral ten zuiden en ten noorden van Ter Heijde verspreidt. Voor de kust ter hoogte van het Westduinpark zal slechts een beperkte hoeveelheid zand terecht komen (www.zuid-holland.nl). De uitvoering wordt in 2011 afgerond.

De Zandmotor maakt zelf geen deel uit van het N2000-netwerk en eventuele kwalificerende habitats die daar ontstaan dragen dan ook niet bij aan de landelijke doelstelling.

2.2.3 Water

Het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal is niet opgenomen in de TOP-lijst van de provincie Zuid-Holland van verdroogde gebieden en er liggen geen waterlichamen van de Kaderrichtlijn Water.

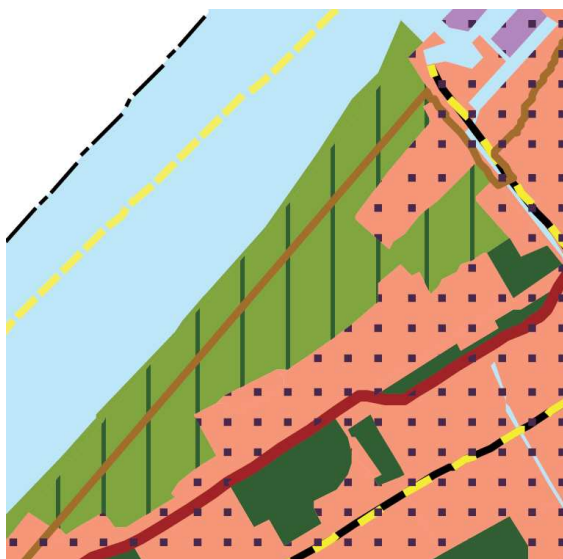
2.2.4 Ruimtelijke ordening

Provinciaal beleid

Provinciale structuurvisie

De provincie Zuid-Holland heeft in juli 2010 (eerste herziening februari 2011) een nieuwe structuurvisie vastgesteld, waarin de provincie haar doelstellingen en provinciale belangen weergeeft. Daarnaast is de Verordening Ruimte op 2 juli 2010 vastgesteld, met de regels voor de ruimtelijke ordening. Deze structuurvisie vervangt de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie Zuid-Holland 2020, het streekplan en de Nota Regels voor Ruimte. De Provinciale Structuurvisie heeft een doorkijk naar 2040 en bevat de visie voor 2020 met bijbehorende uitvoeringsagenda.

De functies die in de structuurvisie aan het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal en omgeving zijn toebedeeld zijn opgenomen in Figuur 2-4. Op deze kaart is te zien dat het Westduinpark de functie 'natuurgebied' en 'Natura 2000-gebied' heeft. Het Wapendal heeft de functie 'stedelijk groen' (provincie Zuid-Holland, 2010a).

Figuur 2-4: Uitsnede plankaart Provinciale Structuurvisie rond het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal (provincie Zuid-Holland, 2010a)

Regionaal en gemeentelijk beleid

Bestemmingsplannen (Gemeente Den Haag)

De volgende bestemmingsplannen zijn relevant voor het Westduinpark & Wapendal:

- Bosjes van Poot (1989);
- Bos en Duin (1973);
- Duinlaan (1992);

- Meer en Bos, 1e herziening (1996);
- Uitbreidingsplan Kijkduin-Oost (1963);
- Westduinen (1978) Westduinen 1e herziening (1988);
- Bestemmingsplan strand (2008);
- Bestemmingsplan Bohemen (2008)

In alle plannen is voor het Westduinpark (inclusief de Bosjes van Poot) als bestemming “duinpark” opgenomen met het behoud of herstel van de aldaar voorkomende, dan wel daaraan eigen natuurwetenschappelijke, landschappelijke en recreatieve waarden. Ten aanzien van een aantal onderdelen, zoals de fietsenstallingen en het vogelrustgebied, zijn andere doeleinden toegekend. Voor het Westduinpark (exclusief Radio Scheveningen) heeft recent de concept Beheersverordening Westduinpark ter inzage gelegen. Wapendal maakt onderdeel uit van het bestemmingsplan “Bohemen” (2008) en heeft daarin de bestemming “natuur”.

Structuurvisie Den Haag 2020, Wereld stad aan zee

De Structuurvisie is de ruimtelijke uitwerking van de toekomstplannen van de Haagse gemeente voor de stad (Gemeente Den Haag, 2005d). ‘Wéreldstad aan Zee’ is niet alleen het motto van de Structuurvisie, maar vat ook de ambitie van de gemeente samen voor de komende jaren. De gemeente wil in de eerste plaats Den Haag nog meer als internationale stad gaan profileren, die de vergelijking met andere Europese VN steden als Brussel en Genève glansrijk kan doorstaan. In de tweede plaats wil de gemeente de ligging aan zee nog meer uitbuiten door allerlei voorzieningen aan te bieden die aantrekkelijk zijn voor het toerisme (www.wereldstadaanzee.nl, d.d. 15 november 2008).

De plannen zijn verder uitgewerkt in een aantal deelgebieden. Van belang voor het Westduinpark zijn het Masterplan Kijkduin (Gemeente Den Haag, 2009c) en Masterplan Scheveningen haven (Gemeente Den Haag, 2010). Deze plannen worden niet getoetst in het beheerplan, maar hiervoor wordt een aparte Nb-wetvergunning aangevraagd. In het beheerplan worden wel uitgangspunten voor de toetsing gesteld (in de vorm van randvoorwaarden waaraan voldaan moet worden en het benoemen van mogelijke knelpunten). Ook kunnen voorwaarden gesteld worden, bijvoorbeeld het aanleggen van meer groen als compensatie van extra woonruimte.

Ontwikkeling en renovatie Duindorp

De wijk Duindorp ligt tegen het Westduinpark aan en ligt ten zuiden van de haven van Scheveningen. Omdat veel woningen niet meer voldoen aan de wensen (en eisen) van deze tijd is er een wijkplan op gesteld. Dit wijkplan moet ervoor zorgen dat Duindorp weer een wervend woonmilieu krijgt met een divers woningaanbod, een goede winkel-voorziening voor de dagelijkse boodschappen, een aantrekkelijke woonomgeving met meer groen, speelgelegenheid en voldoende parkeerruimte (www.denhaag.nl).

De ontwikkeling en renovatie van de wijk Duindorp is momenteel in volle gang. Voor het afgraven van een deel van het duin en voor het bouwen van een schanskorf langs de Wieringsestraat is een vergunning aangevraagd bij de provincie Zuid-Holland. Tegen beide zaken is door de AVN en de KNNV bezwaar gemaakt. De bezwarencommissie van de provincie heeft deze partijen voorlopig in gelijk gesteld en het vergunningproces is daarom nog niet afgerond. Omdat het vergunningtraject al gestart is wordt het naast het Natura 2000-beheerplan doorlopen en niet getoetst in dit beheerplan.

2.2.5 Overig wet- en regelgeving en beleid

Beleid Hoogheemraadschap

Strandnota Delfland, juli 2007

In deze Strandnota staan beleidsregels over het gebruik van het strand. Strandpaviljoenhouders en gemeenten (voor werkzaamheden op het strand) hebben een vergunning van Delfland nodig. De vergunningen die Delfland verleent, zijn op deze Strandnota gebaseerd. De Strandnota van Delfland (2007b) is afgestemd met de nota Strandbeleid van de gemeente Den Haag (Dienst Stadsbeheer, 2009; zie onder gemeentelijk beleid).

Belangrijke punten uit de Strandnota van Delfland zijn:

- Delfland geeft er de voorkeur aan dat strandpaviljoens op een zandondergrond staan in plaats van op een vaste fundering. Een ondergrond van zand past namelijk beter in het dynamische kustbeheer, waarbij natuurlijke processen zoveel mogelijk de ruimte krijgen.
- Exploitaties op vaste funderingen zijn in principe mogelijk maar mogen de aangroei van de duinen niet belemmeren. Op basis van de gemiddelde aangroei is gekozen voor de afstand van 10 meter die eens in de vijf jaar wordt herzien. Funderingen die jaarlijks worden verwijderd, worden aan het begin van het seizoen vóór de duinvoet geplaatst en groeien zo automatisch mee.
- Het strand moet gedurende het stormseizoen (van 1 november- tot 1 maart) leeg en vrij van bebouwing moet zijn.

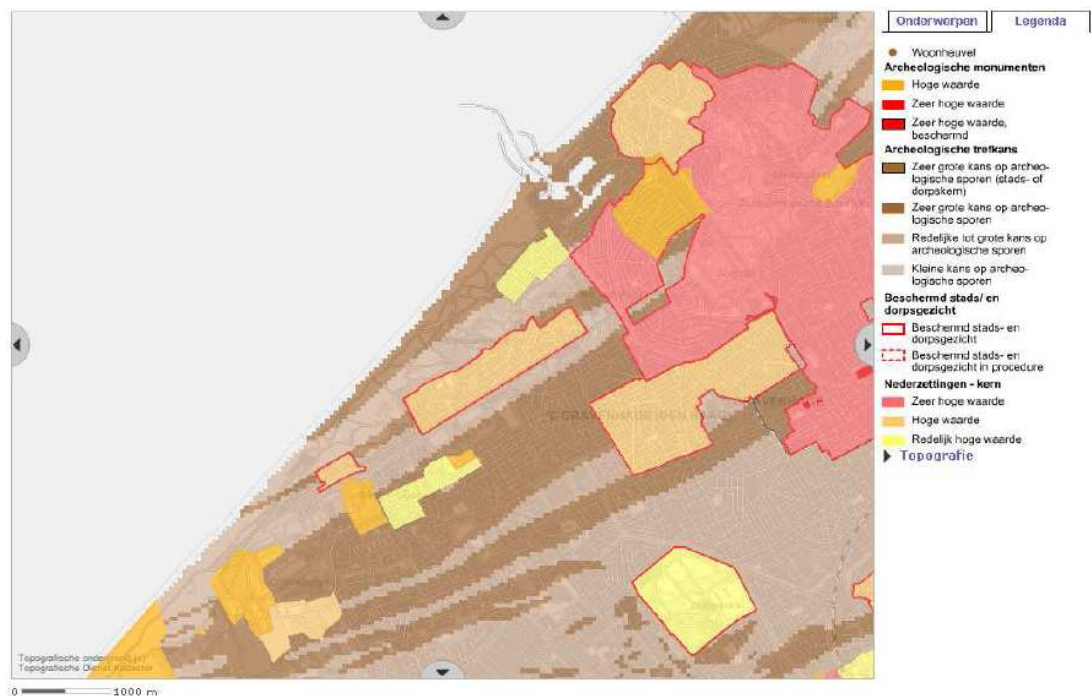
Provinciaal beleid

Nota Archeologiebeleid (2007)

Op 1 september 2007 is de nieuwe wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) in werking getreden. Archeologie is daarmee een volwaardige factor geworden in het ruimtelijke orderingsproces. Het primaat in deze wet is daarbij bij de gemeentes gelegd.

De provincie speelt een rol bij gemeentegrenzen overstijgende projecten en bij gemeentes die nog geen eigen geformuleerd archeologisch beleid hebben. De belangrijkste instrumenten hiervoor zijn de Nota Archeologie provincie Zuid-Holland, de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS), De Provinciale Onderzoeksagenda (POA), de Provinciale Structuurvisie en de Verordening Ruimte.

Het Westduinpark behoort tot de CHS van de provincie Zuid-Holland. Voor een deel van het gebied geldt een hoge trefkans van archeologische waarden, er komen afzettingen van duinen en strandzanden voor. De landschappelijke contrastzone ter hoogte van de eerste duinenrij heeft zeer hoge waarden. Het oude dorp Scheveningen, ten noorden van het Westduinpark, is aangewezen als beschermd stadsgezicht.

Figuur 2-5: Cultuurhistorische informatie van Westduinpark en omgeving (provincie Zuid-Holland, 2010c)

Gemeentelijk beleid, wet- en regelgeving

Algemene Politie Verordening (APV) gemeente Den Haag; Aanwijzingsbesluit honden, 2008

Het aanwijzingsbesluit honden is in april 2008 definitief vastgesteld. Kort samengevat zijn de regels van het hondenbeleid:

- honden mogen alleen in de daarvoor aangewezen gebieden loslopen;
- behalve in de uitreengebieden moeten honden overal aangelijnd lopen;
- honden zijn in bepaalde gebieden verboden;
- de hondenbezitter moet als hij/zij de hond uitlaat een opruimmiddel bij zich hebben;
- hondenpoep moet overal worden opgeruimd door de hondenbezitter.

Binnen het Natura 2000-gebied zijn de Bosjes van Poot, Kwartellaan en de hoek Savornin Lohmanlaan en Paddenpad aangewezen als losloopgebied. Elders in het Westduinpark dient de hond aangelijnd te zijn. Het Wapendal is geheel voor honden verboden (dit is immers ook geheel niet toegankelijk). In heel Den Haag is het verplicht hondenpoep op te ruimen; ook op uitlaatlukken, in uitreengebieden.

Gemeentelijk beleid Archeologie

Het bedrijfs onderdeel Archeologie van de Dienst Stadsbeheer ontwikkelt en voert het archeologisch beleid uit. Daarvoor zijn de volgende documenten van belang:

- Archeologische Waarden en Verwachtingenkaart (AWVK);
- Beleidsnota Archeologie 2008-2012;
- Gemeentelijke Onderzoeksagenda (GOA);
- Gemeentelijke Monumentenverordening.

In het Achtergronddocument, behorend bij de Beheervisie 2005 natuurmonument Westduinpark, is opgenomen dat het Westduinpark over het gehele areaal een hoge archeologische verwachting kent. De archeologische waarden bevinden zich echter op enige diepte onder het huidige maaiveld. Op een tweetal plaatsen is er sprake van dicht aan de oppervlakte liggende archeologische waarden in de vorm van resten van boerderijen en cultuurland uit de 16e of 17e eeuw. De resten van de ene boerderij liggen aan het eind van De Savornin Lohmanlaan, op de plek van de huidige fietsenstalling. Iets verder naar het noorden staat op dezelfde kaart de boerderij Houtrust met omringend cultuurland vermeld. De locatie van deze boerderij is niet bekend, maar moet gezocht worden in het verlengde van de Nachtegaallaan, in het areaal dat nu door de loods van De Appel, het scoutingonderkomen en de speelvoorziening in beslag wordt genomen. Relicten van het omringende cultuurland zijn nog steeds in het huidige landschap van de Bosjes van Poot zichtbaar.

De gemeente Den Haag streeft naar behoud van archeologische waarden in de bodem. Gegeven de huidige status als Beschermd Natuurmonument zal dat voor wat betreft de prehistorische, dieper gelegen archeologische waarden geen probleem zijn. De kans dat er ontgravingen zullen worden uitgevoerd die tot bedreiging zullen leiden is nagenoeg nihil. Voor de meer oppervlakkig gelegen archeologische waarden is dat anders. Verwacht mag worden dat beide sites zich vlak onder het huidige oppervlak bevinden. Ook geringe bodemingrepen kunnen dan bedreigend zijn voor de archeologische waarden ter plekke. Werkzaamheden daar die met ontgraving gepaard gaan zijn daarom uit oogpunt van archeologische monumentenzorg niet gewenst. Mochten bodemingrepen in bedoelde gebieden toch noodzakelijk blijken dan zullen ze vooraf moeten worden gegaan door archeologisch onderzoek (gemeente Den Haag, 2005c).

In Wapendal is in december 2006 een inventariserend archeologisch veldonderzoek met boringen uitgevoerd. Dit onderzoek heeft duidelijk gemaakt, dat zich in het gebied en het niveau waar grondwerkzaamheden, in het kader van voorgenomen beheermaatregelen op basis van het Beheerplan 2007 - 2012, zullen worden uitgevoerd geen archeologische waarden aanwezig zijn (Gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer afd. Archeologie 2007).

Nota Strandbeleid 2008 (2009)

De gemeente Den Haag heeft het bestaande strandbeleid geactualiseerd en daarin ook het strand- en watersportbeleid opgenomen. Aanleiding hiervoor zijn de ontwikkelingen op het strand, zoals een grote toename van de verschillende strand- en watersportactiviteiten. Relevant voor het Westduinpark is het beleid m.b.t. de strandpaviljoens. In de nota Strandbeleid 2008 beschrijft de regelgeving t.a.v. het beheer en het gebruik van het strand. Hieronder valt strandexploitatie, bebouwing op het strand, uiterlijk aanzien, milieuriichtlijnen, strandrecreatie, strand- en watersport en handhaving. De regels die hieraan verbonden zijn worden in paragraaf 5.4.1 (gebruik in de omgeving van het Westduinpark) verder besproken.

Bunkers

In het Westduinpark en de Bosjes van Poot liggen diverse bunkers (complexen en/of individuele). Een aantal hiervan is in 1996 op grond van de Monumentenverordening Den Haag (Verordening nr. 5/1995 RIS nr. 17321, laatste wijziging 23 juni 2005/rb 84) op de 'Lijst van Rijks- en Gemeentelijke monumenten in Den Haag' geplaatst:

- Westduinpark luchtafweergeschut GM
- Westduinpark radarcomplex GM
- Westduinpark waarnemingspost GM
- Bosjes van Poot geschutsopstelling GM

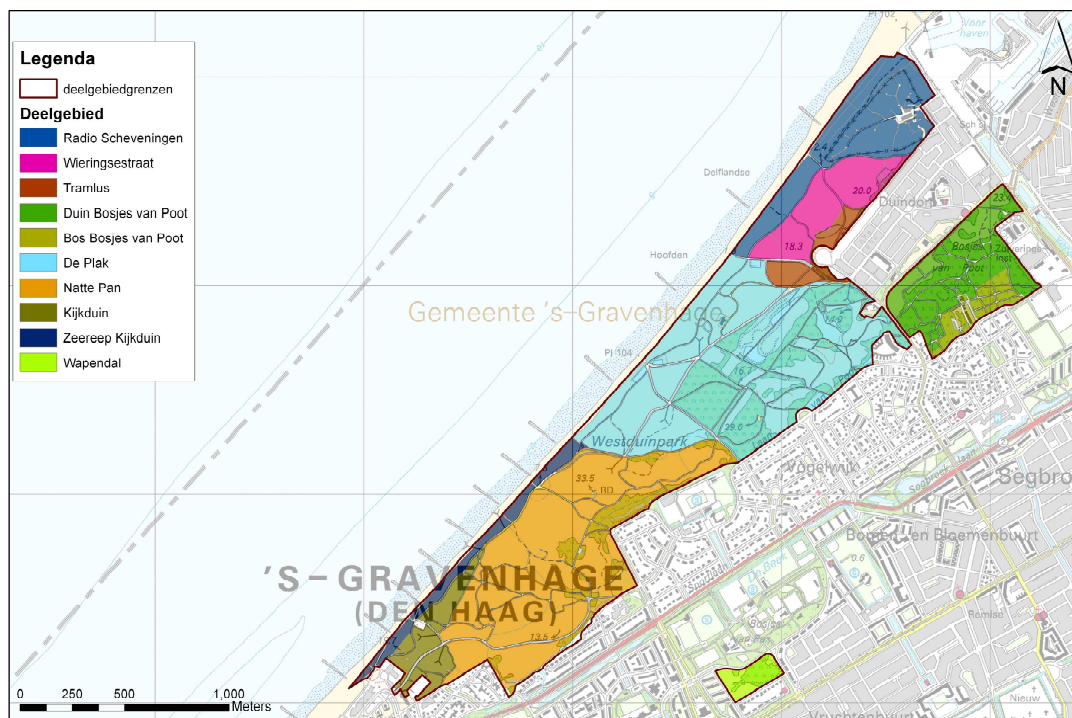
3 Gebiedsbeschrijving

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving van het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal gegeven. Achtereenvolgens worden ligging, eigendom- en beheerssituatie, landschap en abiotische kenmerken besproken. Bespreking van de habitattypen waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd, volgt in hoofdstuk 4.

3.1 Ligging en begrenzing

Het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal (ca. 245 ha) ligt in de provincie Zuid-Holland en bestaat uit twee deelgebieden: het Westduinpark (inclusief de Bosjes van Poot) en Wapendal (zie Figuur 1-2:). Westduinpark is een duingebied aan de rand van Den Haag en Wapendal ligt tussen de bebouwing van Den Haag. In het aanwijzingsbesluit (Ministerie van EL&I, 2011) worden de Bosjes van Poot als integraal onderdeel van het Westduinpark beschouwd. De instandhoudingsdoelen gelden dan ook voor het hele gebied. Om deze reden wordt in deze gebiedsbeschrijving geen onderverdeling gemaakt in het Westduinpark en de Bosjes van Poot. Onder het Westduinpark wordt “Westduinpark incl. Bosjes van Poot” verstaan. In Figuur 3-1 zijn de verschillende deelgebieden op kaart weergegeven.

Westduinpark & Wapendal maken deel uit van een aaneenschakeling van Natura 2000-gebieden die in het duinlandschap langs de Noordzeekust zijn gelegen (de aaneenschakeling is hier en daar onderbroken door onder andere bebouwing, zoals steden als Den Haag of Katwijk). Ten noorden van het Westduinpark ligt het Natura 2000-gebied Meijendel & Berkheide en ten zuiden ligt het Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen.

Figuur 3-1: Deelgebieden in het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal (Gebaseerd op: Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, 2007).

3.1.1 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart (zie Figuur 1-2:). Op hoofdlijnen bestaat het Natura 2000-gebied uit twee deelgebieden: Het tussen de bebouwing van Den Haag gelegen Wapendal en het Westduinpark. Het Westduinpark, inclusief de Bosjes van Poot, is gelegen tussen Kijkduin in het zuidwesten, de bebouwde kom van Den Haag in het oosten, het Verversingskanaal, de bebouwing van Duindorp en de haven van Scheveningen in het noordoosten en de duinvoet in het westen.

Het Beschermd Natuurmonument en Staatsnatuurmonument Westduinpark (incl. de Bosjes van Poot) met een omvang van ongeveer 245 hectare valt, na wijziging van de begrenzing bij de Paddenpoel, geheel binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal.

3.1.2 Exclavering bestaande bebouwing en infrastructuur

Voor de begrenzing van het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal geldt, vanuit het aanwijzingsbesluit voor dit gebied, dat bestaande bebouwing, erven, tuinen en verhardingen geen deel uitmaken van het aangewezen gebied. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities:

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken, geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Bestaande verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer (ook wegen die niet tot de openbare weg horen) in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten. De bermen direct langs de verharde wegen vallen ook buiten de begrenzing. Het aanleggen van nieuwe wegen of andere verhardingen moet apart getoetst worden.

Met betrekking tot het grensverloop langs verharde wegen, watergangen en de duinvoet geldt het volgende:

- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een verharde weg wordt de grens gelegd op de voet van het talud of langs de wegberm aan de zijde van het gebied.
- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een watergang die op de kaart slechts door een enkelvoudige lijn wordt aangegeven, wordt de grens gelegd op de watergrens die, gezien vanuit het gebied, aan de overzijde is gelegen omdat dergelijke wateren een ecologisch/ waterhuishoudkundige eenheid vormen met de aanwezige natte habitats/ leefgebieden.

- De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij natuurlijke duinaangroei of kunstmatige duinverbreding verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.

3.1.3 Omgeving

Het Westduinpark ligt aan de westrand van de bebouwde kom van Den Haag. Aan de noord-, oost- en zuidzijde grenst het gebied aan woonwijken. Aan de westzijde grenst het aan het strand en de zee. Aan de noordkant grenst het aan het havengebied van Scheveningen. Het noordelijker gelegen Natura 2000-gebied Meijendel en het Westduinpark zijn van elkaar gescheiden door de bebouwing van Scheveningen. Aan de zuidzijde grenst het Westduinpark ter hoogte van Kijkduin via een smalle strook duin aan het Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen.

Wapendal ligt nabij en ten zuidoosten van het Westduinpark. Het is een klein duingebiedje dat aan de noord-, oost- en zuidzijde grenst aan woonbebouwing en aan de westzijde grenst aan het groengebied de Bosjes van Pex.

3.2 Eigendomssituatie en beheerssituatie

3.2.1 Eigendomssituatie

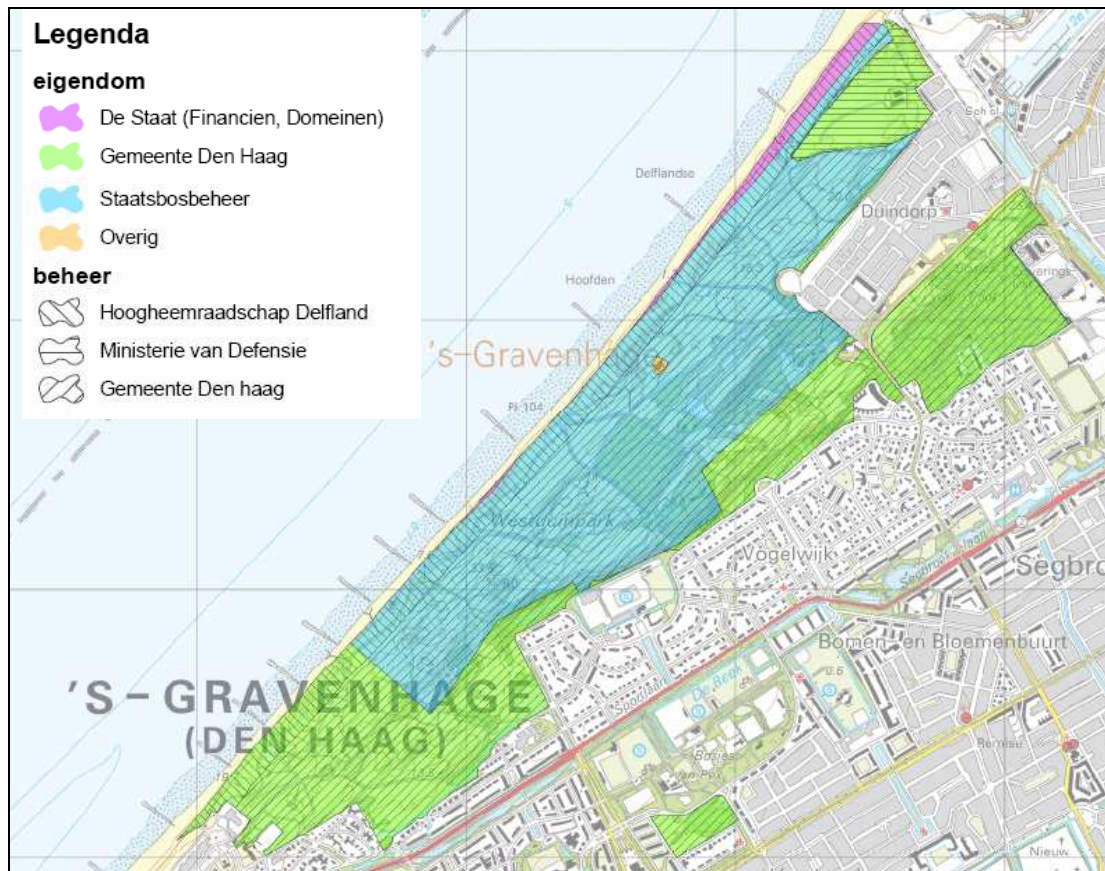
Het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal is gedeeltelijk in eigendom van en in beheer bij de gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer en Bestuursdienst (betreft: gedeelte van het Westduinpark, geheel van Bosjes van Poot en Wapendal). Het overige deel van het Westduinpark is eigendom van Staatsbosbeheer. De gemeente Den Haag heeft dit eigendom van Staatsbosbeheer in beheer middels een (langlopende) erfpacht tot en met 2014. Het noordelijk deel van de zeereep is gedeeltelijk eigendom van Domeinen. De locatie Filmbunker is in eigendom van en in beheer bij de Stichting Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. De locatie voormalig radio Scheveningen is sinds 2006 eigendom en beheer van de gemeente Den Haag Dienst Stedelijke Ontwikkeling. Het Ministerie van Defensie huurt deze locatie. In Figuur 3-2 is de eigendomssituatie weergegeven.

3.2.2 Beheersituatie

Het beheer van de zeewering is de verantwoordelijkheid van het Hoogheemraadschap van Delfland (in de rest van het beheerplan aangeduid als Delfland).

Het dagelijks beheer en onderhoud (voor groen, wegen en spelen) van de rest van het Westduinpark (exclusief de locatie Filmbunker en de voormalige Radio Scheveningen locatie), de Bosjes van Poot en Wapendal vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer en Bestuursdienst. Daarbij draagt het stadsdeel Loosduinen de zorg voor het beheer en onderhoud van Wapendal en het stadsdeel Segbroek van het Westduinpark (excl. de Filmbunker en de voormalige Radio Scheveningen locatie) en de Bosjes van Poot.

Wegens de bijzondere inrichting en ecologische situatie van de Paddenpoel en het Duinplasje in het Westduinpark wordt het beheer en onderhoud daarvan in samenwerking gedaan met de Dienst Stadsbeheer, bedrijfssonderdeel Riolering en Waterbeheersing.

Figuur 3-2: Eigendom- en beheersituatie Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal.

3.3 Ontstaansgeschiedenis

De Nederlandse kust is sinds lange tijd in beweging. Vanaf ongeveer 5000 tot 2000 voor Christus groeide de kust ongeveer 10 km zeewaarts uit. Er vormde zich een zogenaamd strandwallen- en strandvlaktenlandschap (Oude Duinen). Op deze veilige strandwallen vestigden zich de eerste bewoners van o.a. Rijswijk, Voorburg en Leidschendam. Er achter kon in de luwte slib bezinken en veen zich vormen. De kustuitbouw stopte echter en door een klimaatsverandering werden vanaf 1100 na Chr. de meest westelijke strandwallen weggeslagen. Het zand spoelde aan op het strand. De wind zorgde voor verstuiwing waardoor de Jonge Duinen konden ontstaan en waarbij de kustlijn op haar huidige plaats kwam te liggen. Door de stroming en het natuurlijk uitdiepen van de zee is de kust van Zuid-Holland onderhevig aan afslag.

Westduinpark

Het Westduinpark ligt op een hoge, droge, voormalige duinwig die zich vroeger uitstreckte van Monster tot aan de voormalige monding van de Oude Rijn bij Katwijk aan Zee. Deze zogenaamde "duinwig" is door de verstedelijking van Den Haag en Scheveningen in afzonderlijke stukken verdeeld geraakt. Het Westduinpark en de Bosjes van Poot zijn nu als gevolg van bebouwing fysiek gescheiden van de Oostduinen bij Wassenaar en de Westduinen ten zuiden van Den Haag (gemeente Den Haag, 2005c). Kenmerkend in het gebied is dat hier paraboliserende duinvorming in vroegere tijden heeft geleid tot de huidige morfologische vorm van in zuidwestelijke richting georiënteerde duintoppen.

In het zuidelijke gedeelte zijn de duinformaties nog overwegend natuurlijk, met duintoppen van ongeveer 20 meter hoog. In het net noordelijk gedeelte van het Westduinpark is begin 20e eeuw het duinlandschap plaatselijk heringericht. Bij de aanleg van de eerste haven van Scheveningen rond 1900 kwam veel zand vrij. Dit zand is in de lagere delen van dit noordelijke gedeelte aangebracht om het achterliggende land tegen de zee te beschermen. In de open terreindelen van de Bosjes van Poot is voedselrijke teelaarde (soms met afvalresten) opgebracht.

In het kader van de werkverschaffing zijn in de jaren '20 van de 20e eeuw, meerdere terreingedeelten omgewerkt en gedeeltelijk beplant met dennen en loofhout, en met op de hellingen soorten als helm, kruipwilg, liguster en duindoorn. Ook werden uitzichtheuvels verhoogd en verbreed. Later moesten helm, riet en humeuze grond verstuiving tegengaan, samen met allerlei planten en struiken die van nature niet in de duinen voorkomen. Zo kwamen soorten als rimpelroos en sneeuwbes in het Westduinpark terecht. Veel van de in die tijd geplante Corsicaanse dennen zijn inmiddels verdwenen door kap in de Tweede Wereldoorlog, aantasting van de dennenscheerder in de jaren '60 en brand (gemeente Den Haag, 2005c en 2006c).

Foto 3.1:
Westduinpark (T.
van Schie, 2010).

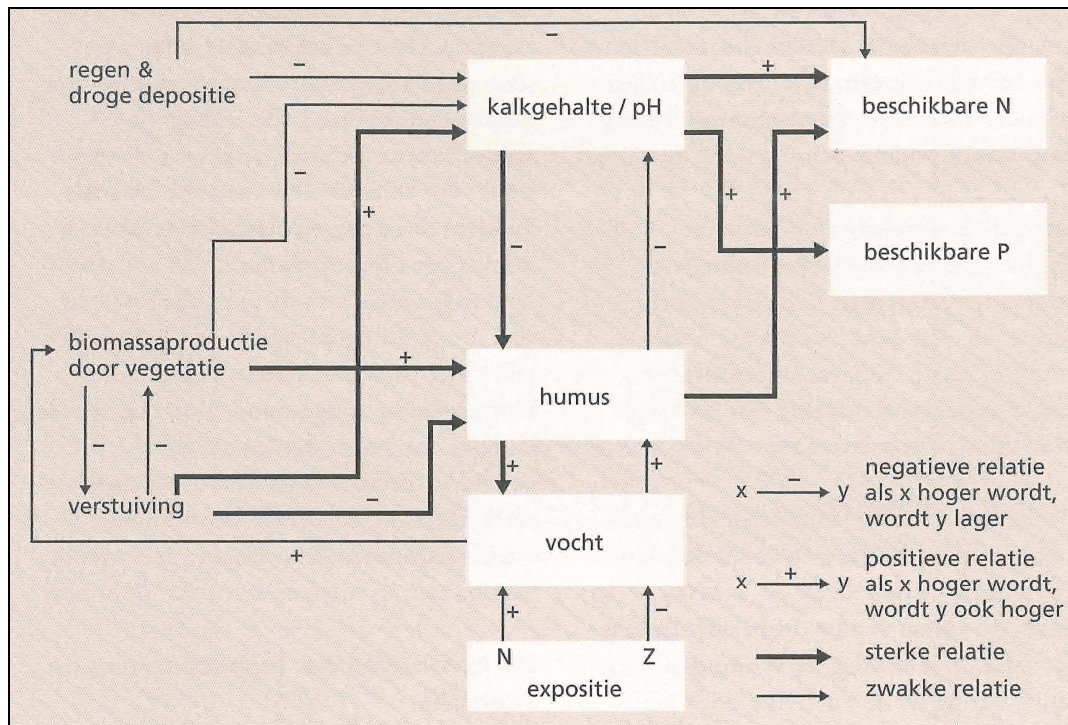

Wapendal

Het veel kleinere, tussen de bebouwing van Den Haag gelegen Wapendal is een waardevol duingebiedje dat een restant is van een oude, kalkarme (ontkalkte) strandwal die grenst aan een strandvlakte. Deze strandvlakte was zichtbaar als een laaggelegen, vochtige plek of wapel (hier is de naam van het gebied aan ontleend). De boeren uit de omgeving lieten hun schapen grazen. Als gevolg van de kalkarme bodem en begrazing is een gebied ontstaan met duingrasland, duinheide en struweel met brem en gaspeldoorn. In het centrale laaggelegen gedeelte is een klein loofbos ontstaan.

3.4 Sturende factoren en processen

In de vorige paragraaf zijn reeds enkele belangrijke landschapsvormende processen aangestipt. Hieronder wordt nader ingegaan op de belangrijkste processen die betrokken zijn bij de vorming van duingebieden en de hierin voorkomende vegetaties. De interacties tussen deze processen en de invloeden ervan op diverse standplaatsfactoren zijn weergegeven in Figuur 3-3.

Figuur 3-3: Overzicht van relaties tussen processen en standplaatscondities in droge duingebieden (bron: Aggenbach & Jalink, 1999).

3.4.1 Verstuiving en stabilisatie

Bij het proces van verstuiving komt dieper gelegen kalkrijk zand aan de oppervlakte. In licht ontkalkte duinen leidt dit tot neutraal (gebufferde) of basische omstandigheden; in diep ontkalkte bodem tot zwak zure omstandigheden. Het proces wordt ook wel verjonging van de bodem genoemd, omdat het zand dat aan de oppervlakte komt nog niet aan bodemvormende processen is blootgesteld. In beide gevallen leidt het meestal tot een verhoging van het kalkgehalte en daarmee in een buffering van de bodem.

Door verstuiving kunnen er ook meer voedingsstoffen worden aangevoerd, omdat het ingewaaid strandzand een hoger fosfaatgehalte kent dan oud duinzand. Ook kan het stuifzand leiden tot een snellere mineralisatie van strooisel en humus, waardoor er voedingsstoffen vrijkomen.

Daarnaast leidt verstuiving tot een instabieler toplaag van de bodem. Door het ophogen van de bodem, het ontbreken van humus en de zeer droge condities zijn veel plantensoorten niet in staat zich te handhaven of te vestigen. De natuurlijke successie van open zand naar bos (zie ook paragraaf 3.4.4) wordt hiermee geremd of zelfs teruggezet, waarmee ruimte voor vegetaties uit eerdere (pionier)stadia ontstaat.

3.4.2 Buffering en ontkalking

Kalk zorgt voor een buffering van de pH-waarden in de bodem. Regen lost de kalk op en vervoert deze naar diepere lagen in de bodem. Omdat op korte of lange termijn de buffer opdraakt treedt een natuurlijke ontkalking en verzuring op. Sterke verzuring gaat gepaard met de vorming van een humuslaag in de bodem, die op zijn beurt zorgt voor een verdere verzuring als gevolg van de vorming van humuszuren. Ook andere factoren (nitrificatie, uitscheiding van zuren door plantenwortels) dragen bij aan de verzuring van de bodem.

Voor een blijvende werking van de buffercapaciteit moet er aanvoer van bufferende stoffen plaatsvinden. Verstuiving (zie paragraaf 3.4.1) is er één van. Kalk is in duinzand aanwezig in de vorm van schelpenfragmenten. Deze lost langzaam op in regenwater, waardoor er van bovenaf ontkalking optreedt. Er ontstaat daardoor een scherpe grens tussen wel en niet ontkalkte bodemlagen. Deze grens verschuift in de loop van de tijd verder naar beneden. Indien er regelmatige aanvoer is van kalk blijft de buffering voor onbepaalde tijd in stand, maar indien de afvoer van kalk groter is dan de aanvoer treedt verzuring op.

Naast het kalkgehalte heeft ook de humusvorm en de grootte van de schelpfragmenten invloed op de buffering van de bodem. Een goede menging van kalk en humus zorgt voor een goede buffering, maar in gestabiliseerde bodems met een relatieve laag gehalte aan kalk kan verzuring optreden. In bodems met een hoger kalkgehalte is de buffering langduriger.

3.4.3 Humusvorming

Voor de plantengroei is met name beschikbaar stikstof (N), fosfor (P) en kalium (K) van belang. In duinen is de hoeveelheid K nooit beperkend, omdat de zee zorgt voor een permanente aanvoer van dit mineraal. Stikstof en fosfor zijn hierdoor bepalend voor de voedselrijkheid. Jonge duinbodems zijn in principe (zeer) voedselarm. Als gevolg van de stabilisatie van de bodem en daarmee de vorming van humus treedt er een verandering op in de beschikbaarheid van voedingsstoffen voor planten. De hoeveelheid voedingsstoffen die vrijkomt, is afhankelijk van het kalkgehalte. Bij een hoog kalkgehalte worden voedingsstoffen, vooral fosfor, vastgelegd en zijn hiermee niet voor planten beschikbaar.

Humusvorming treedt op zodra een bodem begroeid raakt en opbouw en afbraak van strooisel en wortels gaat plaatsvinden. Dit gebeurt dus al in prille pionierbegroeiingen, maar komt pas echt goed op gang in stabiele bodems. De snelheid van humusvorming hangt samen met het vochtgehalte. Onder struiken heerst een vochtiger microklimaat dan onder kortere vegetaties, waardoor in beschutte plaatsen een snellere humusvorming optreedt (mede door de hogere strooiselproductie).

3.4.4 Natuurlijke successie

Als gevolg van de processen die in de voorgaande paragrafen beschreven zijn, is er een natuurlijke successiereeks te vinden in een gradiënt die loodrecht op de kustlijn staat. De duinen ontwikkelen zich hier van een dynamisch tot een stabiel duinlandschap. Naast bovengenoemde processen is ook saltspray (de inwaai van zout uit zee) een sturende parameter in de successie.

Het dichtst bij de zeereep ontstaan jonge duintjes, waarop biestarwegras zich kan vestigen. De bodem is te instabiel voor andere soorten om zich op deze plekken te vestigen. Door het invangen van zand door de biestarwegrasplanten, kan vervolgens ook helm zich vestigen. Duinen met helmvegetaties worden “witte duinen” genoemd (zie voorts onder paragraaf 4.2.2). Verstuiving leidt tot een verjonging van de bodem. Als verstuiving regelmatig optreedt, vindt verdere successie niet plaats en blijft de vegetatie in een pioniersstadium steken.

Als verstuiving niet meer (frequent) optreedt stabiliseert het duin zich en kan er op windluwe plekken achter de zeereep een gesloten begroeiing met grassen, mossen en kruiden vormen (grijze duinen: zie paragraaf 4.2.3). De ophoping van strooisel en de vorming van een humuslaag biedt ruimte voor de ontwikkeling van kalkarme duingraslanden en heidevegetaties (paragraaf 4.2.4). Het verloop van de successie is hierbij mede afhankelijk van de voedselrijkheid en zuurgraad van de humuslaag. Op humusarme kalkrijke gronden komt duindoornstruweel tot

ontwikkeling (paragraaf 4.2.5). Duindoornstruwelen kunnen standhouden als er regelmatig aanvoer van kalkrijk zand plaatsvindt. Op plaatsen waar dit niet gebeurt, treedt oppervlakkige verzuring op, waardoor duindoorn wegwijnt.

Uiteindelijk vindt er bosontwikkeling (zie ook paragraaf 4.2.6) plaats op de oude duindelen, zowel vanuit grijze duinen als vanuit duindoornstruweel. In het duinbos is de bodem verder ontkalkt en meestal matig zuur.

3.4.5 Menselijk handelen

Uit paragraaf 3.3 is gebleken dat de mens een belangrijke rol in de vorming van het Westduinpark en Wapendal gespeeld heeft. Tot op de dag van vandaag gaat deze rol door waarbij tegengaan van verstuing ten behoeve van de kustveiligheid, terugzetten van successie middels natuurbeheer en vermesting door stikstofdepositie belangrijke processen zijn. In hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op het bestaande gebruik waarna in hoofdstuk 7 de effecten ervan op de hierboven genoemde processen en de natuurwaarden van het Westduinpark en Wapendal worden besproken.

3.5 Huidige abiotische kenmerken

De hierboven beschreven processen hebben hun weerslag op de huidige abiotische (milieu) en biotische (flora en fauna) kenmerken van Westduinpark & Wapendal. In deze paragraaf worden de abiotische kenmerken nader besproken. Gevolgen van de processen op de biotiek zijn verwoord in hoofdstuk 4.

3.5.1 Geologie en geomorfologie

Westduinpark

Het Westduinpark behoort grotendeels tot de Jonge Duinen. Het is opgebouwd uit primair kalkrijk zand. De bodems zijn kalkrijk tot deels oppervlakkig ontkalkt. Vergaande ontkalking van de bodem is dus nog niet opgetreden. Alleen bij een smalle strook, gelegen aan de stadsrand van het Westduinpark (ten westen van de Paddenpoel), komen op enkele plaatsen de Oude Duinen (waar zich de ontkalking tot grotere diepte heeft voorgedaan) aan of vlak onder de oppervlakte. Ten oosten van de Jonge Duinen (bijvoorbeeld ten zuiden van de stad Den Haag en de Wassenaarse landgoederen) komen de Oude Duinen weer aan de oppervlakte. De zone van Jonge Duinen is breder geweest, maar is in het westen door afslag plaatselijk voor een groot deel verdwenen.

Geomorfologisch worden op de Duinlandschapskaart Westduinpark (Lucas, 1994) de volgende karakteristieke duinvormen onderscheiden:

- De zeereep, bestaande uit een langgerekte, smalle, enkelvoudige duinrug met hoge vlaktes. In het zuiden is een gekerfde zeereep met uitblazingsvalleien en -geulen, waarbij reliëfverschillen van 10-20 meter voorkomen. Geomorfologisch gezien is dit landschapstype het minst natuurlijke deel van het gebied (hoogte 15-20 m boven NAP). De vorm van de zeewering is door de mens zeer intensief beïnvloed. De zeereep in het noordelijke gedeelte is in de zestiger jaren verzaamd met zand uit de haven van Scheveningen.
- Het buitenduin, zijnde een landschapstype met grote reliëfverschillen. Het bestaat uit enkelvoudige of samengestelde uitblazingsvalleien en paraboolduinen (hoogte 5-30 m boven NAP) met (matig) steile hellingen, hoofdzakelijk noord en zuid geëxposeerd. De valleien zijn klein en droog; alleen in het zuidwestelijk deel komt een kleine, vochtige vallei voor. Begin

jaren '90 is in dit deel een waterpartij gegraven (de Paddenpoel). In het centrale deel ligt een gegraven duinmeertje. De beïnvloeding door de mens is zeer groot. Grote delen zijn vergraven. Rond 1900 is het centrale deel van het Westduinpark met zand opgehoogd, dat afkomstig is van het gegraven Verversingskanaal en de haven van Scheveningen. Hierdoor is het natuurlijke duinreliëf in het centrale deel grotendeels verdwenen. Bij de overgang naar stedelijk gebied is een hoge duinrand ontstaan doordat bewoners het oprukkende duinzand tegen probeerden te houden. Deze rand komt her en der tot 33 meter boven NAP uit. Gemiddeld is de hoogte van de duinen 12 meter.

- Het binnenduין, dat wordt gekenmerkt door laag, geaccidenteerd duin (met een veldhoogte van 2,5-5 m boven NAP) en plaatselijke geëgaliseerd duin (2,5-3 m boven NAP). Plaatselijk komt Oud Duin aan de oppervlakte.

De morfologie is sterk door de mens bepaald. Zoals al vermeld werd bij de aanleg van de Scheveningse binnenhaven rond 1900 het zand in de lager gelegen delen van het Westduinpark gestort. Op deze "hoogvlakte" was tot medio jaren negentig van de 20e eeuw een stortplaats voor composteerbaar groenafval gevestigd. Deze is beëindigd en afgedekt met een dikke zandlaag. In 1998 zijn twee locaties met bodemverontreiniging gesaneerd door de vervuilde grond te verwijderen en schoon zand aan te brengen. Ook zijn twee voormalige huisvuilstortplaatsen afgedekt met zand (gemeente Den Haag, 2005).

Wapendal

Wapendal ligt op de tweede strandwal vanaf de zee. De bodem van Wapendal bestaat uit diep ontkalkt zand. De hooggelegen delen van het gebied bestaan uit kalkloze duinvaaggronden in leemarm, matig fijn zand. De laaggelegen vallei bestaat uit vlakvaaggronden in leemarm matig fijn zand. In de noordelijke helft van het gebied is de bodem plaatselijk door vuilstort verstoord, plaatselijk ligt hier meer dan 30 cm puin.

Binnen de twee bodemeenheden komen wel kleine variaties voor. De meest opvallende is het voorkomen van een vrij dikke strooisellaag in de delen met oude zomereiken in de oude boskern. Onder de grotendeels afgestorven iepen is er weinig strooisel, omdat dit blad snel verteert. Verder komt er in het westelijke gedeelte in de ondergrond plaatselijk een humeuze vegetatieband voor op een diepte variërend van 50 tot 100 cm. Dit duidt erop dat de humeuze laag plaatselijk overstoven is (Van Kerkvoorde, 2003).

3.5.2 Hydrologie

Het geohydrologisch systeem bestaat in de duinen van nature uit een zoetwaterlens, die drijft op zwaarder zout water. De zoetwaterlens wordt gevoed door effectieve neerslag. Hoe hoger de weerstand in diepere lagen, hoe langzamer het water wegzijgt. Ook beïnvloeden hoogte en diepte van de duinterreinen de grondwaterspiegel.

De grondwaterstanden fluctueren tussen 1,0 m tot 2,3 meter boven NAP. Richting strand loopt dit af naar zeeniveau. Het peil in de Vogelwijk is ongeveer 0,40 m boven NAP. De gemiddeld laagste grondwaterstand doet zich voor gedurende september en oktober; de gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen februari en maart.

Er wordt in het gebied geen water onttrokken ten behoeve van de drinkwatervoorziening. Ten behoeve van de aangrenzende bebouwing zijn de polderpeilen verlaagd, waardoor de waterstand in de binnenduיןrand gedaald is en de duinen verdroogd zijn. Hierdoor zijn ook de duinrellen

(waterlopen in het duingebied) verdwenen. De horizontale stroming in zuidoostelijke richting bedraagt ongeveer 10 meter per jaar.

Over het algemeen is in het Westduinpark (incl. de Bosjes van Poot) en Wapendal sprake van droge omstandigheden. In het Westduinpark is op twee plaatsen permanent open water aanwezig: ter hoogte van de De Savornin Lohmanlaan, nabij het Paddenpad, ligt de gegraven Paddenpoel en aan de Laan van Poot nabij de De Savornin Lohmanlaan ligt het Duinplasje. In het zuidoosten van het Westduinpark lagen vroeger vochtige duinvalleien. Deze valleien zijn in de loop der jaren verdroogd doordat ze dicht zijn gegroeid met struiken en bomen (hogere verdamping).

3.5.3 Geo(hydro)chemie

Alleen van de Bosjes van Poot zijn chemische kwaliteitsgegevens van bodem en grondwater bekend. Uit onderzoeken in 2007 (Lucas et al., 2008) en 2009 (Nationale Bomenbank, 2009) kwam naar voren dat grondwater en bodem in de Bosjes van Poot zeer voedselrijk zijn. Vooral de concentraties stikstof zijn zeer hoog. De pH-waarde van de bodem ligt op de monsterpunten tussen de 4 en 7.

Op basis van de geologie van het overige deel van het Westduinpark kan worden afgeleid dat de bodem basisch en matig voedselarm is. In Wapendal is de bodem ontkalkt en daardoor zuurder. Afhankelijk van de strooisellaag is de bodem naar verwachting matig voedselrijk tot matig voedselarm.

3.6 Overige natuurwaarden

Het Westduinpark is een gevarieerd en kalkrijk duingebied met een breed scala aan vegetatietypen. Kenmerkend voor het gebied zijn onder meer het hoge reliëf van duintoppen en het parkachtige karakter van de duinbossen (met in het verleden veel aanplant van struiken en bomen). Het Wapendal is vooral van belang vanwege het voorkomen van heischrale duinvegetatie.

Bedreigde en kwetsbare broedvogels die hier voorkomen zijn koekoek, groene specht, graspieper, nachtegaal en kneu en meer incidenteel ransuil. De duinstrook is voor de nachtegaal van groot belang. Broedvogels van open duingrasland zijn inmiddels vrijwel allemaal verdwenen (patrijs, kievit, wulp en veldleeuwerik) met uitzondering van de graspieper.

Er vindt een bijzonder sterke stuwing van vogeltrek plaats in het Westduinpark, vooral in het najaar, door de relatief zuidelijke ligging van de relatief smalle duinstrook grenzend aan een groot gebouwd gebied. Deze vogeltrek wordt vrijwel dagelijks geteld door vrijwilligers vanaf de Vulkaan.

De vestiging van de vos heeft een zichtbaar effect gehad op (het gedrag van) broedvogels en fauna. In de bosjes van Poot komt de eekhoorn voor. Er overwinteren in het Westduinpark enige tientallen watervleermuizen in een aantal bunkers verspreid over het hele gebied. Met name de duinbossen worden in de zomer op beperkte schaal gebruikt als foerageergebied door gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger en meer incidenteel door watervleermuis en rosse vleermuis.

In de duingraslanden komt plaatselijk de zandhagedis voor. Andere Rode-lijstsoorten die in het gebied voorkomen zijn bruin blauwtje, kleine parelmoervlinder, heivlinder en blauwvleugelsprinkhaan.

4 Natura 2000-doelen

Westduinpark & Wapendal is aangewezen als Natura 2000-gebied vanwege het voorkomen van een aantal waardevolle habitattypen. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de instandhoudingsdoelen die voor deze habitattypen gesteld zijn en wat de huidige kwaliteit en kwantiteit hiervan is. Tevens worden de natuurwaarden uit de oude aanwijzingsbesluiten uitgewerkt.

4.1 Kernopgaven en instandhoudingsdoelen

In het Natura 2000-doelendocument (Ministerie van LNV, 2006a) heeft de toenmalige minister van LNV landelijke doelen en kernopgaven op landschapsniveau beschreven. Dit document vormt het kader voor de aanwijzingsbesluiten en geeft tevens sturing aan de op te stellen Natura 2000-beheerplannen.

De landelijke doelen en kernopgaven geven verbeteringen aan voor clusters van habitattypen en soorten, die sterk onder druk staan en waarvoor Nederland van groot tot zeer groot belang is. Extra aandacht gaat uit naar de prioritaire habitattypen. Dit zijn natuurlijke habitats, die gevaar lopen te verdwijnen en voor welke instandhouding de Europese Gemeenschap een bijzondere verantwoordelijkheid draagt, omdat een belangrijk deel van hun natuurlijke verspreidingsgebied op Europees grondgebied ligt. Voor deze habitats geldt in de meeste Natura 2000-gebieden een verbeteropgave

De landelijke doelen en kernopgaven vormen de kaders voor de instandhoudingsdoelen die in de aanwijzingsbesluiten op gebiedsniveau juridisch worden vastgelegd. Hieronder staan de doelen, kernopgaven en instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal beschreven.

4.1.1 Algemene doelen Natura 2000

Algemene (kaderstellende) doelen hebben betrekking op het functioneren van het Natura 2000-netwerk als geheel en beslaan:

- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.
- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitattypen en soorten.
- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.

4.1.2 Kernopgaven voor het duinlandschap

De essentie van de verbeteropgave voor het Natura 2000-landschap Duinen is dat de verstarring van het landschap en de vervilting van de graslanden aangepakt moet worden. Het meest

essentiële proces in de duinen, de dynamiek door verstuing en duinvorming, is grotendeels verloren gegaan. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn vastlegging van de kust, stikstofdepositie, verminderde konijnenbegrazing én het wegvallen van het historische gebruik. Het ontbreken van dynamiek heeft invloed op alle in paragraaf 3.4 genoemde natuurlijke processen. De grootste mogelijkheden voor dynamiek en verstuing liggen op de Waddeneilanden. Dit laat onverlet dat voor het duurzaam voortbestaan van onder andere de Grijze duinen meer ruimte voor verstuing langs de vastelandskust nodig is.

Belangrijke algemene kernopgave voor het Natura 2000-landschap Duinen is **landschappelijke samenhang en interne compleetheid**; samenhangend landschap met aantal gradiënten en mozaïeken:

- Versterken van noord-zuid gradiënt en samenhang daarbinnen.
- Herstel gradiënt van zeereep-binnenduintrand: droog-nat, meer of minder wind, meer of minder zout, jong-oud.
- Behoud en herstel van mozaïeken: open-dicht, hoog-laag.
- Behoud en herstel van rust en donker voor fauna.
- Versterken samenhang met Noordzee, Wadden en Delta én met Meren en Moerassen.

In totaal zijn acht kernopgaven voor de hoofdtypen van het Duinlandschap (zeereep, droge binnenduinen, duinvalleien en strandvlaktes, binnenduintrand) geformuleerd. Voor het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal zijn alleen kernopgaven binnen het hoofdtype 'droge binnenduinen (inclusief droge bossen) geformuleerd; het betreft een tweetal kernopgaven.

2.02 🌳 **Grijze duinen:** Uitbreiding en herstel kwaliteit van grijze duinen *H2130 door tegengaan vergrassing en verstruweling.

2.03 **Duinheiden:** behoud oppervlakte en kwaliteit duinheiden met Kraaihei *H21401 en duinheiden met Struikhei *H2150.

Voor de kernopgave 2.02 is tevens een Sense of urgency opgave voor beheer (🌳) toegekend. De eerste beheerplanperiode moeten, door adequate maatregelen, de specifieke ecologische vereisten op orde zijn gebracht. De belangrijkste opgaven voor grijze duinen zijn: herstel kwaliteit door meer verstuing, het meer open maken van de vegetatie en het opheffen van de vermestingseffecten door meer adequaat beheer..

4.1.3 Instandhoudingsdoelen voor kwalificerende habitattypen

In het aanwijzingsbesluit (Ministerie van EL&I, 2011) zijn voor Westduinpark & Wapendal op basis van de hierboven beschreven doelen en kernopgaven enkele instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd. Deze zijn weergegeven in Tabel 4-1.

¹ Hoewel de kernopgave ten aanzien van duinheiden met Kraaihei *H2140 niet zijn opgenomen in de instandhoudingsdoelen, blijft dit wel kaderstellend voor het op te stellen beheerplan.

Tabel 4-1: Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen voor Westduinpark & Wapendal (Ministerie van EL&I, 2011a).

code	habitattype	instandhoudingsdoelstelling
H2120	Witte duinen	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
*H2130	Grijze duinen	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, kalkrijk (subtype A) en behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, kalkarm (subtype B).
*H2150	Duinheiden met struikhei	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H2160	Duindoornstruwelen	Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattype H2130 grijze duinen is toegestaan.
H2180	Duinbossen	Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit duinbossen, droog (subtype A) en duinbossen, binnenduinrand (subtype C). Enige achteruitgang in oppervlakte van het subtype binnenduinrand (subtype C) ten gunste van habitattype grijze duinen (H2130) is toegestaan.

* Prioritair habitattype

4.1.4 Aanvullende instandhoudingsdoelen Beschemd Natuurmonument

Ten behoeve van de uitwerking in ruimte en tijd zijn de natuurwaarden uit de oude aanwijzingsbesluiten als Beschemd Natuurmonument, de BN-waarden, geanalyseerd en vergeleken met de Natura 2000-waarden waar instandhoudingsdoelstellingen voor gelden. Conform het door de regiegroep van het Natura 2000-steunpunt vastgestelde Stroomschema vertaling BN-waarden (zie Bijlage 2) zijn de BN-waarden vertaald. In Bijlage 3 is dit nader uitgewerkt.

Samenvattend heeft de vertaling geleid tot:

1. De koppeling van diverse BN-waarden aan habitattypen. Deze koppeling is niet alleen gebaseerd op inhoudelijke (ecologische) overeenkomsten, maar ook op overeenkomsten in huidige toestand en hieruit voortvloeiende doelstelling van de BN-waarden. Voor deze BN-waarden gelden dus de instandhoudingsdoelstellingen zoals vermeld voor deze Natura 2000-waarden in Tabel 4-1.
2. Het opnemen van drie BN-clusterwaarden en BN-instandhoudingsdoelstellingen (zie Tabel 4-2). De instandhoudingsdoelstellingen van de BN-clusterwaarden zijn gebaseerd op een vergelijking tussen de situatie in 1990 (jaar van aanwijzing als Beschemd Natuurmonument en Staatsnatuurmonument) en 2008. In Bijlage 4 is deze vergelijking opgenomen.
3. Het niet overnemen van enkele BN-waarden. Van enkele BN-soorten is geconstateerd dat de soort ongewenst is of dat hun indicatieve waarde zeer beperkt is (zie Bijlage 3). In het vervolg van dit Natura 2000-beheerplan worden deze soorten niet nader beschouwd.

Tabel 4-2: BN-instandhoudingsdoelstellingen voor Westduinpark & Wapendal.

BN-clusterwaarde	instandhoudingsdoelstelling
Overige duinstruwelen	Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen of vochtige duinvalleien is toegestaan.
Duinplassen	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
Landschappelijke kenmerken en natuurschoon van het gebied	Behoud.

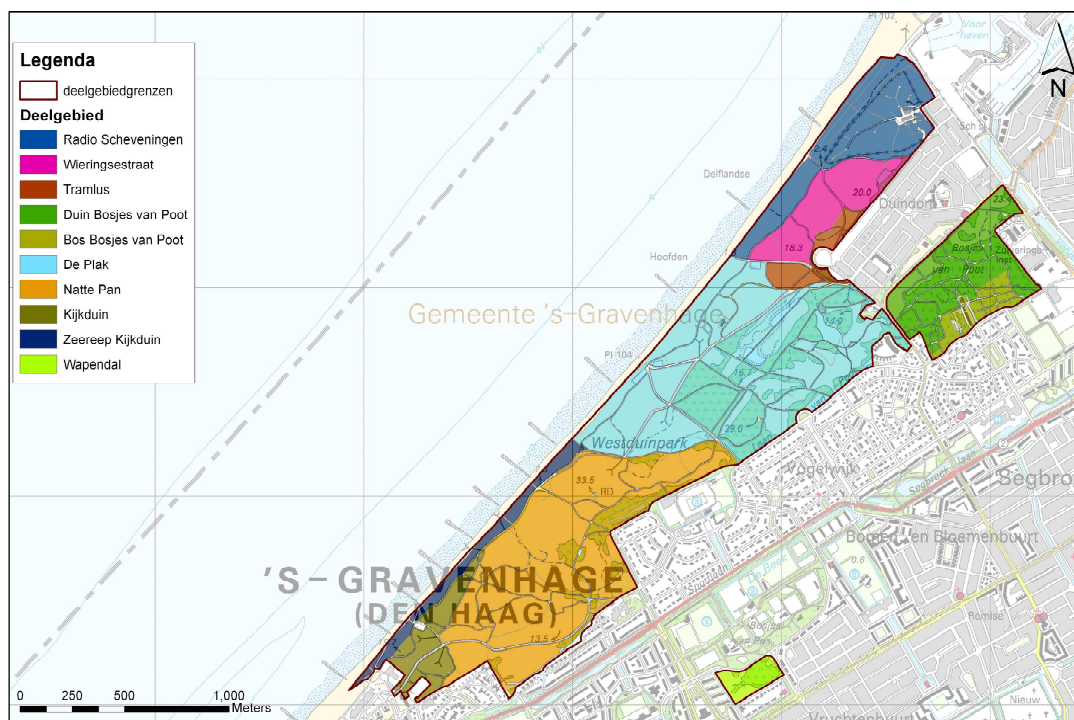
4.2 Huidige situatie Natura 2000-doelen en BN-clusterwaarden

In onderstaande paragrafen wordt ingegaan op de huidige kwantiteit en kwaliteit van de Natura 2000-waarden en BN-clusterwaarden. Voorafgaand hieraan wordt eerst de methodiek achter de beschrijving toegelicht.

4.2.1 Methodiek

De huidige kwantiteit en kwaliteit van de Natura 2000-waarden en BN-clusterwaarden is gebaseerd op vegetatieopnamen van provincie Zuid-Holland (2005 tot en met 2008) en Van der Goes & Groot (Damm *et al.*, 2011), florakartering van Cevat uit 2004 en 2005 (Gemeente Den Haag, 2007c en 2007d), broedvogelkarteringen van de Haagse Vogelbescherming (Evers, 2008), diverse (beheer)documenten van gemeente Den Haag, de vegetatiekaart van Van der Goes & Groot (Damm *et al.*, 2011) en veldonderzoeken Royal Haskoning 2009.. De habitattypenkaarten van Van der Goes en Groot en de kaarten met de BN-clusterwaarden (deels op basis van het veldbezoek van Haskoning) zijn in de bijlagen opgenomen.

De beschrijvingen van de natuurwaarden in Westduinpark zijn opgehangen aan de verschillende deelgebieden zoals beschreven in de Nota Zonering van de gemeente Den Haag (Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, 2007). Deze deelgebieden zijn in Figuur 4-1 op kaart ingetekend. Ter volledigheid is het Wapendal hier aan toegevoegd.

Figuur 4-1: Deelgebieden in het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal (Gebaseerd op: Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, 2007).

Uitwerking kwaliteit habitattypen

De instandhoudingsdoelstellingen voor (sub)habitattypen zijn uitgedrukt in oppervlakte en kwaliteit van het desbetreffende habitattype of leefgebied van de desbetreffende soort. Bij de beschrijving van de huidige situatie en de uitwerking van de doelen is het dus noodzakelijk

invulling aan het kwaliteitsaspect te geven. In de profielendocumenten is een eerste handreiking voor de uitwerking van deze aspecten gegeven (zie tekstkader).

De kwaliteitsuitwerking van de habitattypen is gebaseerd op drie van de vier kwaliteitsaspecten beschreven in de profielendocumenten:

1. definiërende vegetatietypen;
2. typische soorten;
3. kenmerken van structuur en functie.

Natura 2000-profielendocument

Het Natura 2000 profielendocument, c.q. de afzonderlijke profieldocumenten, is een kennisdocument, vastgesteld door de Directeur Kennis van het ministerie van EL&I. De profieldocumenten beschrijven voor de habitattypen, de habitatsoorten en de vogelsoorten de ecologische kenmerken en de ecologische kwaliteitseisen die voor hun voortbestaan aan hun omgeving worden gesteld.

De profieldocumenten hebben een voorlopig karakter. Gedurende de periode van het implementatieproces van Natura 2000 en de vaststelling van de aanwijzingsbesluiten en de beheerplannen – en ook daarna - zullen nieuwe kennis en ervaringen worden opgedaan, die tot aanpassing van de profielen kunnen leiden.

De profieldocumenten zijn niet op een rechtsgevolg gericht. Ze zijn in de boven beschreven zin achtergronddocumenten bij de aanwijzingsbesluiten. Hierbij moet worden bedacht dat de profielen de habitattypen en soorten op landelijk niveau beschrijven en op zichzelf dus nog niets zeggen over de situatie van habitattypen, habitatsoorten of vogelsoorten in afzonderlijke Natura 2000-gebieden en de instandhoudingsdoelstellingen op gebiedsniveau.

Elk kwaliteitsaspect geeft zelfstandig een valide oordeel over de kwaliteit van het habitatype. Het vierde kwaliteitsaspect uit de profielendocumenten, abiotische randvoorwaarden, is dus niet als aparte kwaliteitsparameter meegenomen. Gesteld wordt dat de vegetatietypen en typische flora afdoende als indicator voor de abiotische kwaliteit kunnen dienen. Wanneer deze aanwezig zijn, betekent dit ook dat de abiotische randvoorwaarden die daarbij horen (tot op zekere hoogte) van vegetatietypen en typische flora kunnen worden afgeleid (zie ook Steunpunt Natura 2000, 2009c). Deze omstandigheden zijn daarmee op voorhand niet afzonderlijk opgenomen. Het niet meenemen van de abiotische randvoorwaarden sluit aan bij de invulling van EL&I waarin wordt aangegeven dat de vier kwaliteitsaspecten uit de profielendocumenten gebruikt kunnen worden om de kwaliteit afdoende te duiden, maar het niet noodzakelijk is alle aspecten hier daadwerkelijk bij te betrekken (Steunpunt Natura 2000, 2009c). Hierbij moet wel worden opgemerkt dat dit louter geldt bij het duiden van de kwaliteit. Bij het toetsen van activiteiten aan gevolgen voor de kwaliteit dienen effecten op de abiotische randvoorwaarden zeker meegenomen te worden opdat een eventuele vertraagde respons van de biotiek (zoals vegetatietypen en typische soorten) op de abiotische wijzigingen voorkomen kunnen worden.

1. definiërende vegetatietypen

De definiërende vegetatietypen met hun indicatie van kwaliteit (beoordeeld in goed of matig) zijn rechtstreeks uit de profielendocumenten overgenomen. De vegetatiekartering van Van der Goes en Groot (Damm et al., 2011) is vertaald naar goede en matige kwaliteit habitattypen (zie Bijlage 5). Anders dan bij de beoordeling van typische soorten en structuur en functie kent de beoordeling van vegetatietypen geen beoordeling 'slecht'. Als het oordeel 'slecht' is dan wordt het

habitattype als afwezig beschouwd. Indien meer dan 50% van de vegetatietypen in een deelgebied kwalificeren als goed dan is het gehele deelgebied beoordeeld als goed.

2. typische soorten

Voor de typische soorten zijn de soortenlijsten uit de profielendocumenten niet één op één overgenomen, maar is een gebiedsspecifieke uitwerking gemaakt. De reden hiervoor is dat de soortenlijsten uit de profielendocumenten op nationaal niveau zijn samengesteld, maar op gebiedsniveau bezien sommige soorten niet voorkomen. Daarnaast zijn andere soorten wellicht veel indicatiever voor het specifieke gebied of de hier spelende ontwikkelingen. Bij de totstandkoming van de gebiedsspecifieke typische soorten zijn per habitattype de volgende stappen doorlopen:

1. De basis voor de gebiedsspecifieke typische soorten vormt de lijst met typische soorten uit het profieldocument.
2. Aanwezigheid in het Natura 2000-gebied (verspreidingsgegevens en input gebiedskenners).
3. Soorten die actueel niet in het Natura 2000-gebied voorkomen of hier van bekend zijn, worden niet als typische soort overgenomen indien ook niet verwacht wordt dat met beheerinspanningen de soort terug te krijgen is. Soorten die wel actueel voorkomen of hier voorgekomen zijn, worden wel als typische soort overgenomen. Uitzondering op de laatste vormen soorten waarvan gesteld kan worden dat deze onder de huidige omstandigheden niet zelfstandig het gebied kunnen herkoloniseren (bijvoorbeeld door infrastructurele versnippering).
4. Beoordeling dekking kwaliteitsindicatoren (inschatting gebiedskenners).
5. Van de overgebleven soorten wordt beoordeeld of deze afdoende informatie verschaffen om de kwaliteit van het habitattype, inclusief (abiotische) randvoorwaarden en functie ervan, goed te kunnen duiden. Indien dit niet het geval is, wordt aangegeven welke kwaliteitsindicaties ontbreken.
6. Toevoegen soort(en) als typische soort (inschatting gebiedskenners).
7. Deze stap wordt alleen doorlopen als in stap 6 is beoordeeld dat er indicatoren ontbreken. Bij de ontbrekende kwaliteitsindicaties zijn soorten (indien mogelijk BN-soorten) gezocht die hiervoor als indicator kunnen dienen. Deze soorten worden als typische soorten toegevoegd.

In Bijlage 6 zijn deze stappen voor Westduinpark & Wapendal uitgewerkt, de resultaten zijn weergegeven in Tabel 4-3.

3. kenmerken van structuur en functie

Kenmerken van een goede structuur en functie zijn integraal uit de profielendocumenten overgenomen. Deze kenmerken variëren sterk in schaalniveau (van vegetatiestructuur tot landschapsschaal). De kwalitatieve beschrijving vindt dan ook op dit niveau plaats. Het is mogelijk dat hierbij de deelgebiedsgrenzen zijn overschreden. In Bijlage 8 is een overzicht van de kwaliteitsparameters weergegeven.

Tabel 4-3: Typische soorten voor de habitattypen in het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal.

habitattype	soorten	Toelichting ²
H2120 Witte duinen	- duinfranjehoed ³ - akkermelkdistel ⁴ - duinstinkzwam, duinveldridderzwam ⁴ , helmharpoezwam ⁴ , zandtulpe ⁴ , zeeduinchampignon ⁴ , blauwe zeedistel, duinteunisbloem, zeewolfsmelk	Profielendocument H2120: Cab + K Profielendocument H2120: Ca Profielendocument H2120: K
	- zeeraket - zandhagedis	Toegevoegd: indicatief voor verstuing Toegevoegd: indicatief voor goede structuur
H2130A Grijze duinen (kalkrijk)	- bruin blauwtje, heivlinder, tapuit - knopsrietje - blauwvleugelsprinkhaan, konijn - blauwe bremraap, duinaveruit, duinviooltje, echt bitterkruid, glad pazelzaad, kegelsilene, kleverige reigersbek, ruw vergeet-mij-nietje, walstrobremraap, welriekende salomonszegel, zanddoddegras, kleine parelmoervlinder, duinsabelsprinkhaan - bitterkruidbremraap, liggende asperge, nachtsilene, oorsilene, ruw gierstgras	Profielendocument H2130A: Cab Profielendocument H2130A: Ca Profielendocument H2130A: Cb Profielendocument H2130A: K Profielendocument H2130A: E
	- wondklaver - zandhagedis - graspieper - roodborsttapuit - kneu	Toegevoegd: indicatief voor open vegetatie Toegevoegd: indicatief voor goede structuur Toegevoegd: indicatief voor rust Toegevoegd: indicatief voor rust Toegevoegd: indicatief voor rust
H2130B Grijze duinen (kalkarm)	- heivlinder, tapuit - gewoon kraakloof, open rendiermos, sierlijk rendiermos, zomersneeuw, knopsrietje, buntgras - blauwvleugelsprinkhaan, konijn - kleine parelmoervlinder, duinsabelsprinkhaan, duinroos, duinviooltje, kleverige reigersbek, ruw vergeet-mij-nietje	Profielendocument H2130B: Cab Profielendocument H2130B: Ca Profielendocument H2130B: Cb Profielendocument H2130B: K

² Profiendocument: Ca = constante soort goede abiotische toestand; Cb= constante soort goede biotische structuur; Cab = constante soort goede abiotische toestand en goede biotische structuur; K = karakteristieke soort; E = exclusieve soort

³ Op dit moment is er onvoldoende informatie over het voorkomen van paddenstoelen in het Westduinpark. De eerste beheerplanperiode wordt gebruikt om de verspreiding in beeld te brengen. De paddenstoelen maken dan ook in dit beheerplan geen onderdeel uit voor de bepaling van de kwaliteit van het habitattype

⁴ Het betreft hier een variëteit van Akkermelkdistel, *Sonchus arvensis* var. *maritimus*, die ook Zeemelkdistel wordt genoemd (Van der Meijden, 2005).

habitattype	soorten	Toelichting ²
	<ul style="list-style-type: none"> - bruin blauwtje - zandhagedis - graspieper - roodborsttapuit - kneu - kievit 	toegevoegd: indicatief voor bloemrijk en schraal open duin toegevoegd: indicatief voor goede structuur toegevoegd: indicatief voor rust toegevoegd: indicatief voor rust toegevoegd: indicatief voor rust toegevoegd: indicatief voor rust en open duin
H2150 Duinheide met Struikhei	- bruin heidestaartje, girafje, open rendiermos	Profiel document H2150: Ca
H2160 Duindoornstruwelen	<ul style="list-style-type: none"> - egelantier - nachtegaal 	Profiel document H2160: K Profiel document H2160: Cb
	<ul style="list-style-type: none"> - braamsluiper - grasmus - goudvink - roodborsttapuit 	Toegevoegd: indicatief voor rust Toegevoegd: indicatief voor rust Toegevoegd: indicatief voor rust Toegevoegd: indicatief voor rust
H2180A Duinbossen (droog)	<ul style="list-style-type: none"> - eikenpage - grote bonte specht 	Profiel document H2180A: Cab Profiel document H2180A: Cb
	<ul style="list-style-type: none"> - Ielietje-van-Dalen, wilde kamperfoelie, hulst - buizerd - groene specht, boomklever, glanskop, holenduif 	Toegevoegd: indicatief voor bodemstructuur en abiotiek Toegevoegd: indicatief voor rust Toegevoegd: indicatief voor oude (dode) bomen
H2180C Duinbossen (binnenduinstruwelen)	<ul style="list-style-type: none"> - grote bonte specht - wilde hyacint 	Profiel document H2180C: Cb Profiel document H2180C: K
	<ul style="list-style-type: none"> - daslook - gewone salomonszegel - eikenpage - buizerd - groene specht - boomklever - glanskop - holenduif - gekraagde roodstaart - rosse vleermuis 	toegevoegd: indicatief voor bodemstructuur en abiotiek toegevoegd: indicatief voor bodemstructuur en abiotiek toegevoegd: indicatief voor oude eikenbomen toegevoegd: indicatief voor rust en oude (dode) bomen toegevoegd: indicatief voor oude (dode) bomen toegevoegd: indicatief voor oude (dode) bomen toegevoegd: indicatief voor oude (dode) bomen toegevoegd: indicatief voor oude (dode) bomen toegevoegd: indicatief voor oude (dode) bomen toegevoegd: indicatief voor oude (dode) bomen toegevoegd: indicatief voor oude (dode) bomen

Uitwerking kwaliteit BN-clusterwaarden Westduinpark

De kwaliteitsbeschrijvingen van de BN-clusterwaarden zijn gebaseerd op de soorten en structuurkenmerken die voortgekomen zijn uit de vertaling van de BN-waarden. De typische soortenlijst van overige duinstruwelen is aangevuld met de typische fauna van H2160 duindoornstruwelen omdat deze dieren geen onderscheid tussen de struwelen maken.

Daarnaast is geconstateerd dat met de typische soorten en structuurkenmerken onvoldoende kwaliteitsduiding mogelijk was. Vooral de enorme aanwezigheid van gebiedsvreemde soorten (in het bijzonder rimpelroos, sneeuwbes, abeel en esdoorn⁵), welke de kwaliteit van de clusterwaarden sterk beïnvloedt, kwam onvoldoende naar voren. De aanwezigheid hiervan is dan

⁵ Bossen met een boomlaag die wordt gedomineerd door ingeburgerde (al of niet aangeplante) loofboomsoorten als gewone esdoorn, grauwe abeel, Noorse esdoorn, robinia en witte abeel kunnen, indien wordt voldaan aan de criteria uit de definitietabel, wel tot het habitattype worden gerekend (profielendocument, 2009).

ook aanvullend als (negatieve) kwaliteitsindicatie meegenomen. In Bijlage 8 is een overzicht van de kwaliteitsparameters weergegeven.

De BN-clusterwaarde natuurschoon en landschappelijke waarde is gebaseerd op diverse teksten uit het oude aanwijzingsbesluit (zie Bijlage 9). Voor deze teksten is het niet mogelijk om een objectieve kwantitatieve kwaliteitsbeoordeling uit te voeren. Teksten zijn soms algemeen, maar vaak ook geredeneerd vanuit de belevingswaarde van de mens. Dit in tegenstelling tot alle andere BN-clusterwaarden die natuurgericht zijn. De kwaliteitsbeoordeling zal dan ook vooral beschrijvend en kwalitatief zijn.

Kwaliteitsbeoordeling

Per kwaliteitsparameter is een beoordeling gegeven in 'goed', 'matig' of 'slecht'. Richtinggevend hierbij is de classificering van de onderliggende soorten of kenmerken in 0-33% aanwezig (slecht), 34-67% aanwezig (matig) en 68-100% aanwezig (goed). Bijvoorbeeld: parameter typische soorten wordt als matig beoordeeld als 40% van de typische soorten aanwezig is.

Per deelgebied wordt vervolgens een eindoordeel gedestilleerd. Hierbij is het principe 'one out, all out' gehanteerd, zoals dat ook in de profielendocumenten wordt gebruikt. Hiermee is de laagste kwaliteitsbeoordeling doorslaggevend (dus bij 2x goed en 1x matig is eindoordeel matig). Indien er kwaliteitsaspecten onbekend zijn, geldt dat regel dat één onbekend aspect niet in de eindbeoordeling meeweegt maar bij twee onbekende aspecten het eindoordeel 'onbekend' is.

Voor de BN-clusterwaarde Natuurschoon en landschappelijke kwaliteit wordt, zoals hierboven reeds aangegeven, geen waardeoordeel uitgesproken. De beschrijving is kwalitatief.

4.2.2 H2120 witte duinen

Beschrijving habitatype

Het habitatype witte duinen betreft door helm, Noordse helm of duinzwenkgras gedomineerde delen van de buitenduinen. Aanplantingen van helm en Noordse helm worden alleen tot het habitatype gerekend indien er geen regelmatig patroon van aangeplante pollen meer herkenbaar is.

Witte duinen met helmbegroeiingen ontstaan van nature daar waar embryonale duinen (H2110) zo ver aanstuiven dat de plantengroei buiten het bereik van zout grondwater en overstromend zeewater komt. Dit proces vindt plaats in de zeereep (de duinenrij die aan het strand grenst). Ook al overstromen ze niet, de invloed van zeewater is nog steeds groot door de inwaai van fijne zoutdruppeltjes, ontstaan bij de verneveling van opspattend golfwater ('saltspray'). Witte duinen kunnen echter ook ontstaan door uitstuiving of overstuiving van eerder vastgelegde grijze duinen of door opstuiving van door mensen aangelegde windbarrières (rijshout en helmaanplanten). Witte duinen komen dan ook niet alleen voor in de zeereep, maar ook op (nog of weer) actief stuivende (macro)parabolen in het zeeduin (dat deel van de buitenduinen, dat ligt tussen de zeereep en de middenduinen).

Zoals in paragraaf 3.4.1 is toegelicht zorgen saltspray en stuivend zand voor een extreem milieu waarin slechts weinig plantensoorten kunnen overleven. Helm is daarvan de belangrijkste: door de, door deze plant gevormde, vegetatiestructuur wordt het zand vastgelegd, waarbij helm tot wel een meter mee kan blijven groeien tijdens het opstuiven van het zand. Voor de meeste soorten van dit habitatype is het belangrijk dat de helm vitaal is. Daarvoor is verstuiwing noodzakelijk. Als de verstuiwing vermindert, gaat de helm verouderen en worden er veel minder nieuwe wortels

gemaakt. Plekken met onbegroeid verstuifbaar zand maken dan ook onderdeel uit van het habitatype. De mooiste voorbeelden van het habitatype komen daar voor waar de witte duinen vrij kunnen stuiven en de kust niet kunstmatig is vastgelegd.

De witte duinen worden plantensociologisch gerekend tot het helm-verbond. Naast helm en Noordse helm zijn zandhaver en zeemelkdistel de meest opvallende soorten. Minder algemeen zijn blauwe zeedistel, zeewinde en zeewolfsmelk. De witte duinen bieden ook een geschikt milieu aan diverse exclusieve paddenstoelen, waaronder de zeeduinchampion, het zandtulpje en de opmerkelijke duinstinkzwam.

Foto 4.1: Zandhagedis, typische soort van witte en grijze duinen (*Saxifraga*, Edo van Uchelen).

Actuele verspreiding en kwaliteit

Witte duinen zijn aaneengesloten aanwezig in het voorduin van het Westduinpark (zie habitatypekaart in de bijlage). In totaal gaat het om ongeveer 13 hectare die daadwerkelijk uit helm en open zand bestaat. In deelgebied Radio Scheveningen komt dit habitatype het meest voor. De witte duinen zijn hier tevens het breedst.

De vegetatietypen zijn vrijwel overal beoordeeld als goed. De opnamen zijn toebedeeld aan de helm-associatie of de RG *Ammophila arenaria*-*Carex arenaria* (helm-mos-vegetatie) in mozaïek met kaal zand (Damm et al., 2011). In het gebied zijn soortskarteringen van typische flora verricht (Cevat, 2004; 2005; opgenomen in Gemeente Den Haag, 2007d). Uit de soortskartering blijkt dat verspreid diverse typische plantensoorten (zoals blauwe zeedistel en zeeraket) aanwezig zijn, vooral in het brede gedeelte van Radio Scheveningen. Ook zandhagedis is in dit deelgebied aangetroffen. In dit gedeelte van de zeereep is daarnaast de opslag van struiken zeer beperkt. In De Plak en Zeereep Kijkduin zijn de witte duinen (zeer) smal. De witte duinen van De Plak worden daarnaast gekenmerkt door een beperkte aanwezigheid van typische soorten en een relatief groot aandeel (10-30%) struweelsoorten (in het bijzonder duindoorn en rimpelroos). De zeereep van De Plak, alsook het meest zuidwestelijke deel van Zeereep Kijkduin, is helemaal dichtgegroeid en er zijn geen grote plekken kaal zand meer aanwezig.

Over het algemeen is de kwaliteit van de 13 hectare witte duinen dus matig tot goed. In het deelgebieden Radio Scheveningen zijn de witte duinen het best ontwikkeld. In De Plak en (het zuidelijk deel van) Zeereep Kijkduin zijn de witte duinen dichtgegroeid met struweel.

Tabel 4-4: Synthese huidige situatie H2120 witte duinen.

deelgebied	opp. (ha.)	vegetatietypen	typische soorten ¹	structuur en functie	eindoordeel
Radio Scheveningen	6,1	goed: 100%	goed: typische flora en fauna ruim aanwezig	goed: veel open plekken en weinig struikopslag	goed
De Plak	2,9	goed: 100%	matig: typische flora en fauna beperkt aanwezig	matig: relatief weinig open plekken en veel struikopslag	matig
Zeereep kijkduin	3,9	goed: 99%	goed: typische flora ruim aanwezig	matig: relatief weinig open plekken en veel struikopslag	matig
<i>totaal</i>	12,9				

¹ bij de bepaling van de kwaliteit van de typische soorten is, door gebrek aan informatie over de huidige situatie, geen rekening gehouden met het voorkomen van paddenstoelen (ca. 40% van het totaal aan typische soorten). De informatie zal in de loop van de eerste beheerplanperiode verzameld worden.

Trend

In deelgebieden De Plak en Zeereep Kijkduin (zuidelijk deel) is sprake van voortschrijdende verstruweling en dus afname van kwaliteit van witte duinen.

4.2.3 *H2130 grijze duinen (subtype A kalkrijk en subtype B kalkarm)

Beschrijving habitatype

Grijze duinen zijn kustduinen, begroeid met droge graslanden. Dit prioritaire habitatype betreft alle duingraslanden met een min of meer gesloten gras-, mos- of korstmosmat langs de Atlantische, Baltische en Noordzeekust in Europa. Grijze duinen liggen meer landinwaarts dan de met helm begroeide witte duinen. Op grond van ecologische verschillen worden drie subtypen onderscheiden. Het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal is voor de subtypen kalkrijk (H2130A) en kalkarm (H2130B) aangewezen.

Het habitatype kalkrijke grijze duinen omvat diverse soorten duingrasland van het verbond der droge, kalkrijke duingraslanden en het duinsterretjes-verbond. Het habitatype kalkarme grijze duinen omvat soorten duingraslanden van het verbond van gewoon struisgras en het buntgrasverbond.

Enkele gemeenschappen binnen het habitatype kalkrijke grijze duinen zijn van bijzondere betekenis, omdat ze vrijwel beperkt zijn tot Nederland en een groot aantal zeldzame soorten bevatten. Dit geldt in het bijzonder voor de duinpaardebloemgraslanden en voor gemeenschappen van het zogenaamde zeedorpenlandschap, die beiden vallen onder het verbond der kalkrijke duingraslanden.

Het zeedorpenlandschap valt binnen de *kegelsilene*-associatie en de *associatie van wondklaver en nachtsilene*. De associaties vallen binnen het verbond der droge kalkrijke duingraslanden resp. het duinsterretjesverbond. Het zeedorpenlandschap wordt gekenmerkt door kleinschalige menselijke invloeden, zoals betreding en beweiding, en in het verleden ook het boeten en drogen van netten, het bleken van linnengoed en het verbouwen van aardappelen. Deze vormen van landgebruik leiden tot plaatselijke verstuing en een lichte mate van voedselverrijking, waardoor op korte afstand sprake is van een sterke afwisseling in standplaatsen.

Indien deze associaties goed zijn ontwikkeld, kunnen er opvallende soorten in dit landschapstype voorkomen, zoals kegelsilene, nachtsilene, oorsilene, duinaveruit, ruw gierstgras, hondskruid en blauwe bremraap.

De duinpaardebloemgraslanden vallen binnen de *duin-paardenbloem-associatie* binnen het duinsterretjesverbond. Deze graslanden zijn misschien wel het meest kenmerkend voor de grijze duinen. Ze zijn eveneens gebonden aan kalkhoudende standplaatsen. De graslanden worden in stand gehouden door lichte overstuiving en begrazing door konijnen, plaatselijk ook door beweiding met runderen of paarden. Bijzondere soorten zijn, naast een aantal specifieke paardebloemen, onder meer zandviooltje en kruisbladgentiaan. Het is echter niet bekend of deze soorten ook voorkomen in Westduinpark & Wapendal. In duingebieden met een stabiele konijnenstand weten de duinpaardebloemgraslanden doorgaans goed stand te houden, maar op plaatsen waar de konijnenstand is ingestort, dreigen deze graslanden te worden overwoekerd door robuuste grassen als duinriet of door kruipwilg.

Actuele verspreiding en kwaliteit *H2130A grijze duinen (kalkrijk)

Momenteel is dit subhabitattype verspreid aanwezig in het middenduin van het Westduinpark en op zeer kleine schaal in de Bosjes van Poot (zie habitattypekaart in de bijlage). In totaal betreft het ongeveer 40 hectare. In de Natte Pan komt het grootste areaal aan kalkrijke grijze duinen voor.

Foto 4.1: Kleine parelmoervlinder, typische soort van Grijze duinen, op braam (K.H. Grootjans, 2009).

De vegetatiekaart geeft aan dat iets meer dan de helft kwalificeerd als goed. Van goed kwalificerende vegetaties behoren de meeste vegetaties tot de *duinsterretjes-associatie*, *duinpaardebloem-associatie*, *associatie van pazelzaad en salomonszegel* en de *slangekruid-associatie*. Minder voorkomende vegetatietypen zijn de *Rompgemeenschap met kruipwilg van het Verbond der droge, kalkrijke duingraslanden*, *Associatie van wondklaver en nachtsilene*, *RG bitterkruid* en *Associatie van Kleine Brandnetel*. De matig kwalificerende typen behoren tot *Rompgemeenschap met Helm* en *Zandzegge van de Helm-klasse*, kaal zand en de *rompgemeenschap van schaafstro*.

De *Rompgemeenschap met Duinroosje van het Verbond der droge, kalkrijke duingraslanden* komt in het Westduinpark niet voor. In het Westduinpark komt een afwijkende cultuurvariant van duinroosje voor en de vegetatiesamenstelling en structuur duiden niet op duingrasland, maar eerder op duinroosjesstruweel met wat duingrasland in de ondergroei.

De structuur van de habitattypen voldoet echter niet overal aan de optimale kenmerken. De duingraslanden zijn in veel deelgebieden zodanig overgroeid door rimpelroos dat hier nauwelijks sprake is van goed ontwikkeld kalkrijk grijs duin. De grijze duinen in deelgebieden Radio Scheveningen en Duin Bosjes van Poot worden gekenmerkt door een sterke vergrassing. Uit de vegetatietypen en -structuur valt af te leiden dat de voedselrijkdom van de bodem relatief hoog is.

Tabel 4-5: Typische diersoorten van *H2130A grijze duinen (kalkrijk) in het Westduinpark (x = aangetroffen in de periode 2005-2008; o = waarschijnlijk aanwezig = niet aanwezig). Bronnen: K. Mostert (provincie Zuid-Holland), RAVON, Haagse Vogelbescherming en H. Lucas (Dunea).

soort	Radio		De Plak	Bosjes van Poot
	Scheveningen, Tramlus & Wieringsestraat	Natte Pan, Kijkduin & Zeereep kijkduin		
Bruin blauwtje	x	x	x	-
Kleine parelmoervlinder	x	x	x	-
Heivlinder	x	o	o	-
Blauwvleugelsprinkhaan	x	x	x	-
Duinsabelsprinkhaan	x	x	x	-
Knopsprietje	x	o	x	-
Zandhagedis	x	x	x	-
Graspieper	x	x	x	-
Kneu	x	x	x	-
Tapuit	-	-	-	-
Roodborsttapuit	x	x	x	-
Konijn	x	x	x	x

Typische flora komt lokaal wel relatief veel en ruim verspreid voor. Vooral in Radio Scheveningen, Wieringsestraat en Natte Pan zijn typische flora ruim vertegenwoordigd en zijn de bedekkingen van soorten als liggende asperge, ruw gierstgras, walstrobremraap en blauwe bremraap beduidend hoger dan in de rest van het Westduinpark. Ook het merendeel van de typische fauna is verspreid aanwezig met een optimum in de deelgebieden Radio Scheveningen en Wieringsestraat. De verspreidingsinformatie van de diverse soorten is echter niet gebiedsdekkend (zie voor aantallen Bijlage 7).

Samenvattend kan gesteld worden dat de kwaliteit van de kalkrijke grijze duinen overwegend matig is door de sterke vergrassing en verstruweling van dit subhabitatype. De noordelijke deelgebieden (Radio Scheveningen en Wieringsestraat) en de Natte Pan zijn relatief het best ontwikkeld, vooral gezien de hier goed vertegenwoordigde typische soorten.

Trend *H2130A grijze duinen (kalkrijk)

Met het huidige beheer neemt de mate van vergrassing en verstruweling niet verder toe. De situatie is dus stabiel en er treedt geen afname van oppervlakte of kwaliteit op.

Actuele verspreiding en kwaliteit *H2130B grijze duinen (kalkarm)

Kalkarme grijze duinen komen beperkt voor; het gaat met name om de deelgebieden Wapendal en de Natte Pan. In De Plak is daarnaast een zeer klein oppervlak kalkarm grijs duin aanwezig. In totaal gaat het om ongeveer 4,3 hectare.

Tabel 4-6: Synthese huidige situatie *H2130A grijze duinen (kalkrijk).

deelgebied	opp. (ha.)	vegetatietypen	typische soorten	structuur en functie	eendoordeel
Radio Scheveningen	12,4	matig: 40% goed	goed: typische flora en fauna ruim aanwezig	slecht: sterk vergrast	slecht
Wieringsestraat	4,5	goed: 68% goed	goed: typische flora en fauna ruim aanwezig	matig: vergrast	matig
Tramlus	0,9	goed: 82% goed	matig: typische flora beperkt en fauna ruim aanwezig	slecht: sterk vergrast	slecht
De Plak	5,3	goed: 53% goed	matig: typische flora beperkt en fauna ruim aanwezig	slecht: zeer veel struikopslag	slecht
Natte pan	13,5	goed: 60% goed	goed: typische flora en fauna ruim aanwezig	matig: veel struikopslag	matig
Zeereep kijkduin	0,4	goed: 56% goed	matig: typische flora beperkt en fauna ruim aanwezig	goed: weinig struikopslag	matig
Kijkduin	2,8	goed: 54% goed	matig: typische flora beperkt en fauna ruim aanwezig	matig: veel struikopslag	matig
Duin Bosjes van Poot	0,7	goed: 78% goed	slecht: typische flora en fauna nauwelijks aanwezig	slecht: sterk vergrast	slecht
<i>totaal</i>	40,5				

Alleen in De Plak komt op basis van de vegetatietypen goed kwalificerend kalkarm grijs duin voor behorend tot de duin-struisgras-associatie. De overige vegetatietypen (Natte Pan en Wapendal) kwalificeren als matig en behoren tot de *Rompgemeenschap zandstruisgras-ruig haarmos*, *Rompgemeenschap met zandzegge* en *Rompgemeenschap met gewoon gaffeltandmos* (Damm et al., 2011). In de Natte Pan en Wapendal gaat dit samen met een matige structuur en functie door de vergrassing. Typische soorten zijn nergens goed vertegenwoordigd.

Trend *H2130B grijze duinen (kalkarm)

In de afgelopen decennia zijn de open kalkarme duingraslandjes in Natte Pan en Wapendal vergrast en dichtgegroeid. De kwaliteit is hierdoor afgenomen.

Tabel 4-7: Synthese huidige situatie *H2130B grijze duinen (kalkarm).

deelgebied	opp. (ha.)	vegetatietypen	typische soorten	structuur en functie	eindoordeel
De Plak	0,1	goed: 53% goed	matig: typische soorten beperkt aanwezig	goed: weinig vergrassing	matig
Natte Pan	3,0	matig: 0% goed	matig: typische soorten beperkt aanwezig	matig: vergrast	matig
Wapendal	1,2	matig: 0% goed	matig: typische soorten beperkt aanwezig	matig: vergrast	matig
Totaal	4,3				

4.2.4 *H2150 duinheiden met struikhei

Beschrijving habitatype

Het habitatype duinheiden met struikhei betreft door struikhei gedomineerde begroeiingen op oude, droge, ontcalcite duinen. Die komen voor als zogenoemde binnenduinen aan de landinwaartse kant van de kustduinen. Het habitatype is in ons land fragmentair ontwikkeld en beslaat slechts kleine oppervlakten. Het bevindt zich hier aan de noordrand van het verspreidingsgebied.

In Nederland zijn duinheiden met struikhei wat betreft vaatplanten en mossen tamelijk soortenarme begroeiingen. In de ondergroei van korstmossen kan de soortenrijkdom redelijk groot zijn. Op basis van de hogere planten en mossen wordt dit type van duinheide in ons land gerekend tot het kraaihei-verbond. De naamgevende soort van dit verbond, kraaihei, ontbreekt echter in het habitatype. Waar kraaihei in struikheibegroeiingen van de duinen voorkomt (ten noorden van Bergen), is sprake van habitatype H2140. Ook kleine stukjes met struikheidominantie die voorkomen in mozaïek met kraaiheibegroeiingen worden beschouwd als onderdeel van habitatype H2140.

Actuele verspreiding en kwaliteit

Duinheiden met struikhei is alleen lokaal aanwezig in Wapendal over 0,56 hectare (zie habitatypekaart in de bijlage). De duinheide is hier matig tot slecht ontwikkeld. Het vegetatietype *associatie van struikhei en stekelbrem* is indicierend voor een matige kwaliteit. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat, vanwege de fragmentaire vorm waarin het habitatype in ons land voorkomt, in het profielendocument geen enkel vegetatietype als goede kwaliteit indicierend is aangemerkt. De beperkte ontwikkeling van de duinheiden komt echter ook naar voren uit het vrijwel ontbreken van korstmossen en jonge vitale heidestruiken. Verder draagt de beperkte omvang en geïsoleerde ligging van de duinheide bij aan de matig tot slechte kwaliteit.

Trend

Onder het huidige beheer treedt geen verdere verslechtering op. Door gebrekkige verjonging van de struikhei is echter te verwachten dat op termijn wel een verdere verslechtering van kwaliteit (structuur en functie) zal optreden.

Foto 4.3: Mozaïek heide en grijs duin in Wapendal (R. Offereins, 2009).

Tabel 4-8: Synthese huidige situatie *H2150 duinheiden met struikhei.

deelgebied	opp. (ha.)	vegetatietypen	typische soorten	structuur en functie	eendoordeel
Wapendal	0,6	matig: 100% matig*	slecht: geen typische korstmossen aanwezig	matig: weinig jonge heidestruiken, nauwelijks bedekking van korstmossen	slecht
<i>totaal</i>	<i>0,6</i>				

*Vanwege de fragmentaire vorm waarin het habitatype in ons land voorkomt, zijn er in het geheel geen vegetatietypen als 'goed' indicierend aangemerkt.

4.2.5 H2160 duindoornstruwelen

Beschrijving habitatype

Het habitatype duindoornstruwelen betreft door duindoorn gedomineerde duinen (en vergelijkbare plaatsen elders in het kustgebied). Naast duindoorn kunnen ook andere struiken met hoge bedekkingen voorkomen, waaronder gewone vlier, wilde liguster en éénstijlige meidoorn.

Duindoorn is voor kieming en vestiging gebonden aan humusarm, kalkrijk zand met een lage indringingsweerstand. Goed ontwikkelde jonge duindoornstruwelen komen dan ook vooral voor na een sterk stuivende fase met helm (habitatype witte duinen), waarbij de relatief kalkrijke bodem ontsloten is. Duindoorn vormt wortelknolletjes met stikstofbindende schimmels en heeft een goed verteerbaar bladstrooisel. Op de relatief kalkrijke bodems leidt dit tot trage humusvorming en een verhoogde beschikbaarheid van stikstof. In zeer kalkrijke duinen kunnen deze struwelen enkele eeuwen oud worden.

Voor de biodiversiteit zijn met name de struwelen belangrijk die ontstaan als gevolg van voortgaande successie op meer beschutte plekken (vooral op plekken waar door hellingprocessen organisch materiaal ophoopt). Naast duindoorn nemen dan de bovengenoemde andere struiken een belangrijke plaats in. Wanneer deze struiken te hoog worden, wordt

duindoorn door beschaduwning verdrongen. Op minder beschutte delen kan de successie richting gemengde struwelen echter stagneren. Daarbij ontstaan soortenarme begroeiingen. Zolang de bodem, door overstuiving met kalkrijk zand voldoende kalkrijk blijft, kan duindoorn zich handhaven. Als de bodem ontkalkt raakt en gaat verzuren, kwijnt duindoorn echter weg. Niet alleen successie kan leiden tot soortenarme begroeiingen. Een groot deel van de huidige duindoornstruwelen is soortenarm vanwege hun onnatuurlijke oorsprong: veel duindoorns zijn ontkiemd op geroerde, voedselrijke grond die vrijkwam na het verlaten van akkers, het verwijderen van militaire complexen (mijnenvelden, bunkers) en het inrichten van waterwingebieden. De best ontwikkelde duindoornstruwelen worden aangetroffen in kalkrijke duinen. Uit bovenstaande tekst blijkt dat de sturende processen uit paragraaf 3.4 verstuiving, buffering, humusvorming en natuurlijke successie invloed hebben op de kwaliteit en de verspreiding van duindoornstruwelen. Door de verstarring van het duinlandschap heeft dit habitattype zich de afgelopen decennia juist kunnen uitbreiden ten koste van duingraslanden van habitattype H2130.

Foto 4.4:
Duindoornstruweel
(M.E. de Boer, 2010)

Actuele verspreiding en kwaliteit

Duindoornstruwelen komen voor in het middenduin van het Westduinpark (zie habitattypekaart in de bijlage), waar 45 hectare aanwezig is. Vooral in De Plak en Natte Pan komt veel duindoornstruweel voor.

Van de duindoornstruwelen kwalificeerd ruim 85% van de vegetatietypen als goed. De goed kwalificerende typen behoren tot de *associatie van duindoorn en vlier*, de *associatie van duindoorn en liguster* en de *associatie van wegedoorn en eenstijlige meidoorn*. De matig kwalificerende typen behoren tot de *rompgemeenschap met duindoorn en zeemelkdistel*, de *rompgemeenschap met duindoorn en korstmos* en de *rompgemeenschap met duindoorn en duinriet*.

De typische soorten, alle broedvogels, komen allemaal in Radio Scheveningen en Wieringsestraat voor (zie ook Bijlage 7). In de andere deelgebieden komt een beperkt aantal typische soorten voor of zijn gegevens van typische soorten afwezig. De structuur van het habitattype is in veel deelgebieden matig door het grote aandeel van exoten, in het bijzonder rimpelroos en in mindere mate sneeuwbes.

Samenvattend is de kwaliteit van de duindoornstruwelen dus matig tot goed. De kwaliteit wordt vooral beperkt door het hoge aandeel exoten.

Tabel 4-9: Synthese huidige situatie H2160 duindoornstruwelen.

deelgebied	opp. (ha.)	vegetatietypen	typische soorten	structuur en functie	eindoordeel
Radio Scheveningen	3,9	goed: 92% goed	goed: typische fauna alle aanwezig	goed: geen exoten	goed
Wieringsestraat	4,2	goed: 94% goed	goed: typische fauna alle aanwezig	matig: hoog aandeel exoten	matig
Tramlus	1,6	goed: 99% goed	matig: typische fauna beperkt aanwezig	goed: geen exoten	matig
De Plak	14,7	goed: 90% goed	matig: typische fauna beperkt aanwezig	matig: hoog aandeel exoten	matig
Natte pan	15,9	goed: 77% goed	onbekend	matig: lokaal hoog aandeel exoten	matig
Zeereep kijkduin	1,0	goed: 85% goed	onbekend	goed: geen exoten	goed
Kijkduin	2,3	goed: 74% goed	onbekend	matig: hoog aandeel exoten	matig
Duin Bosjes van Poot	1,4	goed: 100% goed	matig: typische fauna beperkt aanwezig	slecht: zeer hoog aandeel exoten	slecht
<i>Totaal</i>	45,0				

Trend

De kwaliteit van dichte duindoornstruwelen is stabiel. In meer open vegetaties kunnen zich plaatselijk exoten vestigen en neemt de kwaliteit af. Het areaal breidt lokaal uit ten koste van open duinvegetaties.

4.2.6 H2180 duinbossen (subtype A droog en subtype C binnenduinrand)

Beschrijving habitatype

Dit habitatype betreft natuurlijke of halfnatuurlijke oude duinbossen met een goed ontwikkelde structuur en soortensamenstelling. De bossen zijn vooral aan te treffen in valleien en aan de binnenduinrand van het oude duinlandschap. Het habitatype omvat in ons land drie bostypen, te weten droge voedselarme bossen (duineikenbossen en –beukenbossen: H2180A), vochtige duinberkenbos (H2180B) en stinzenbossen (of duinbossen binnenduinrand) (H2180C). Het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal is voor de subtypen H2180A en H2180C aangewezen.

Het subhabitatype droge duinbossen valt binnen het zomereikverbond in de *associatie van het beuken-eikenbos*, een bostype van voedselarme bodem waarin zomereik de belangrijkste boomsoort is. Het eikenbos wordt wat hoger dan het berkenbos; het kan een hoogte van 20 m bereiken. In de ondergroei vormt lelietje-van-dalen plaatselijk grote compacte groepen, maar

deze soort is niet altijd aanwezig. Soorten als wilde kamperfoelie, duinriet en valse salie zijn algemener.

Foto 4.5: Overgang van kalkarme grijze duinen naar droge duinbossen in de Natte Pan (K.H. Grootjans, 2009).

Stinzenbossen (H2180C) zijn bossen op landgoederen met een rijke voorjaarsflora; hierin treden onder meer gewoon sneeuwklokje, wilde hyacint en holwortel op. Dit habitattype wordt gerekend tot de *associatie van meidoorn-berkenbos* binnen het verbond van els en vogelkers. Ze zijn sterk door de mens beïnvloed, wat zijn weerslag heeft op de vegetatiestructuur en de ondergroei; de boomlaag is vaak aangeplant. Met name in de binnenduinrand van de kalkrijke duinen komen plaatselijk soortenrijke en in het voorjaar opvallend bloemrijke stinzenbossen voor, die plantensociologisch verwant zijn aan de hardhoutoibossen.

Actuele verspreiding en kwaliteit H2180A duinbossen (droog)

Droge duinbossen komen voor op diverse locaties in Westduinpark en Wapendal (zie habitattypekaart in de bijlage). In totaal gaat het om ongeveer 4,8 hectare. Alleen in deelgebied Wieringsestraat komt een klein stukje goed kwalificerend *meidoorn-berkenbos* voor. De overige droge duinbosarealen bestaan uit de matige kwaliteit indicerende rompgemeenschap zomereik-gaffeltandmos van het Zomereikverbond (Damm et al., 2011). De typische soorten zijn in alle deelgebieden redelijk goed aanwezig, met uitzondering van typische fauna in Wapendal. Dit heeft zeker ook te maken met de (zeer) geringe omvang van het bos. Veel vogels bevinden zich zowel in Wapendal als in de Bosjes van Pex. Dit geldt bijvoorbeeld voor grote bonte specht en groene specht (Gemeente Den Haag, 2008). Ook de structuurkenmerken van het bos zijn goed: het aandeel exoten is zeer gering en er zijn diverse oude bomen aanwezig. In combinatie met omliggende (niet als H2180A kwalificerende bossen) wordt ook de optimale functionele omvang van het habitattype (conform profielendocument: vanaf tientallen hectares) gehaald (zie Tabel 4-10).

Trend H2180A duinbossen (droog)

In algemene zin leidt natuurlijke veroudering in bossen veelal tot verrijking van de faunastand en daarmee tot kwaliteitsvergroting. De gelijkopgaande natuurlijke verzuring kan echter tot een verarming van de flora leiden. In hoeverre deze ontwikkelingen zich in Westduinpark & Wapendal hebben voorgedaan, is op grond van de informatie niet eenduidig te concluderen.

Tabel 4-10: Synthese huidige situatie H2180A duinbossen (droog).

deelgebied	opp. (ha.)	vegetatietypen	typische soorten	structuur en functie	eindoordeel
Wieringse straat	0,2	matig: 2% goed	goed: typische flora en fauna ruim aanwezig	goed: geen exoten en diverse oude bomen	matig
De Plak	1,8	matig: 0% goed	goed: typische flora en fauna ruim aanwezig	goed: geen exoten en diverse oude bomen	matig
Natte Pan	1,7	matig: 0% goed	goed: typische flora en fauna ruim aanwezig	goed: geen exoten en diverse oude bomen	matig
Wapendal	1,1	matig: 0% goed	matig: typische fauna beperkt aanwezig	goed: geen exoten en diverse oude bomen	matig
<i>totaal</i>	<i>4,8</i>				

Actuele verspreiding en kwaliteit H2180C Duinbossen (binnenduinrand)

Het habitattype duinbossen (binnenduinrand) komt vooral in De Plak en de Bosjes van Poot voor. In totaal is bijna 70 hectare van dit bos aanwezig. Uit de kartering van 2010 is gebleken dat ook de vegetatietypen in de duinbossen van de binnenduinrand vrijwel alle duiden op een matige kwaliteit. Voor de *rompgemeenschap met grote brandnetel van de klasse der eiken- en beukenbossen op voedselrijke grond*. De kwaliteit wordt verder vooral bepaald door aangeplante en verwilderde soorten als zeeden, esdoorn en abeel. Lokaal komen wel bijzondere bomen voor, zoals enkele waardevolle iepen. Met uitzondering van De Plak en de Bosjes van Poot is over de aanwezigheid van typische soorten weinig bekend.

Trend H2180C Duinbossen (binnenduinrand)

De veroudering van de binnenduinrandbossen heeft geleid tot een kwaliteitstoename doordat de oudere bomen geschikter leef- en voedselgebied voor allerlei fauna zijn gaan vormen. Alleen in de Bosjes van Poot is de kwaliteit afgenomen doordat de stinsenflora over grote delen van het bos verdwenen is.

Foto 4.6: Stinsenflora in de afgesloten delen van de Bosjes van Poot (K.H. Grootjans, 2009).

Tabel 4-11: Synthese huidige situatie H2180C duinbossen (binnenduinrand).

deelgebied	opp. (ha.)	vegetatietypen	typische soorten	structuur en functie	eendoordeel
Radio Scheveningen	0,2	matig: 0% goed	matig: typische soorten zeer beperkt aanwezig	matig: gebiedsvreemde soorten ruim aanwezig	matig
Wieringse straat	1,6	matig: 0% goed	matig: typische soorten zeer beperkt aanwezig	matig: gebiedsvreemde soorten ruim aanwezig	matig
Tramlus	1,0	matig: 0% goed	matig: typische soorten zeer beperkt aanwezig	slecht: gebiedsvreemde soorten zeer ruim aanwezig	slecht
De Plak	28,2	matig: 0% goed	matig: typische flora zeer beperkt en typische fauna beperkt aanwezig	slecht: gebiedsvreemde soorten zeer ruim aanwezig	slecht
Natte Pan	18,2	matig: 0% goed	matig: typische flora zeer beperkt en typische fauna beperkt aanwezig	matig: gebiedsvreemde soorten ruim aanwezig	matig
Duin Bosjes van Poot	13,8	matig: 0% goed	slecht: typische flora zeer beperkt en fauna beperkt aanwezig	matig: gebiedsvreemde soorten ruim aanwezig	slecht
Bos Bosjes van Poot	5,2	matig: 0% goed	matig: typische flora ruim en fauna beperkt aanwezig	matig: gebiedsvreemde soorten ruim aanwezig	matig
Wapendal	1,2	matig: 0% goed	matig: typische soorten zeer beperkt aanwezig	matig: gebiedsvreemde soorten ruim aanwezig	matig
<i>totaal</i>	<i>69,4</i>				

4.2.7 Overige duinstruwelen

Aangezien de vegetatiekartering enkel betrekking had op het definiëren van habitattypen is het preciese areaal overige duinstruwelen niet bekend. Uitgegaan wordt van de eerdere globale inventarisatie van Haskoning. Overige duinstruwelen onderscheiden zich van het habitatype H2160 Duindoornstruwelen door de afwezigheid (of marginale aanwezigheid) van duindoorn. Dit type duinstruwelen beslaat een totale oppervlakte van ongeveer 12 hectare in het Westduinpark en de Bosjes van Poot.

Het aandeel inheemse struiken welke als typische soorten gezien worden, zoals kardinaalsmuts, gewone vlier en éénstijlige meidoorn (en in hele lage aantallen duindoorn), is hier ongeveer 80 %. In De Plak en Duin Bosjes van Poot is de aanwezigheid van gebiedsvreemde soorten als rimpelroos en sneeuwbes groot en daarmee het aandeel van typische plantensoorten zeer beperkt. Ook typische fauna is hier nauwelijks aanwezig. De structuurkenmerken hebben betrekking op de natuurlijke geomorfologie. In De Plak en (plaatselijk) in Duin Bosjes van Poot is deze door diverse oorzaken aangetast (zie ook paragraaf 3.3).

Tabel 4-12: Synthese huidige situatie overige duinstruwelen.

deelgebied	opp. (ha.)	typische soorten	structuur- kenmerken	gebiedsvreemde soorten	eindoordeel
De Plak	6,4	matig: typische flora zeer beperkt en typische fauna beperkt aanwezig	matig: geomorfologie plaatselijk aangetast	matig: gebiedsvreemde soorten ruim aanwezig	matig
Natte Pan	2,1	goed: typische flora ruim aanwezig, typische fauna onbekend	goed: natuurlijke geomorfologie	goed: gebiedsvreemde soorten niet aanwezig	goed
Zeereep Kijkduin	0,5	goed: typische flora ruim aanwezig, typische fauna onbekend	goed: natuurlijke geomorfologie	goed: gebiedsvreemde soorten niet aanwezig	goed
Duin Bosjes van Poot	2,7	slecht: typische flora en fauna zeer beperkt aanwezig	matig: geomorfologie plaatselijk aangetast	matig: gebiedsvreemde soorten ruim aanwezig	slecht
<i>totaal</i>	<i>11,7</i>				

4.2.8 Duinplassen

Er liggen twee duinplassen in het gebied. De Paddenpoel (bij het Paddepad) en het Duinplasje bij de kruising Laan van Poot en De Savornin Lohmanlaan (zie Kaart 2). Beide duinplassen liggen in deelgebied Natte Pan. De oppervlakte van deze plassen bedraagt ongeveer 1 hectare. Ten opzichte van 1990 is deze BN-clusterwaarde uitgebreid door de uitbreiding van de Paddenpoel in 1992.

Voor diverse amfibieën vormt de Paddenpoel een belangrijk voortplantingswater. In en rond de Paddenpoel zijn in het verleden bastaardkikker, bruine kikker, gewone pad, rugstreeppad en kleine watersalamander aangetroffen (aanwijzingsbesluit; Gemeente Den Haag, 2005a). Rugstreeppad is al jaren niet meer in het gebied waargenomen. De laatste gedocumenteerde waarneming dateert van de jaren '80 van de vorige eeuw (verspreidingsgegevens RAVON, mond. med. Kees Mostert, provincie Zuid-Holland en Ton van Schie, St. Duinbehoud). Ook tijdens gerichte amfibieëninventarisaties bij de Paddenpoel in het voorjaar van 2009 door bureau CREX, ecologisch- en juridisch advies, zijn geen waarnemingen van rugstreeppad gedaan. Vrijwel zeker komt dit doordat er geen open (vrijwel) onbegroeide waterpartijen meer aanwezig zijn.

Tabel 4-13: Synthese huidige situatie duinplassen.

deelgebied	opp. (ha.)	typische soorten	gebiedsvreemde soorten	eindoordeel
Natte Pan	1,0	goed: typische fauna ruim aanwezig	goed: gebiedsvreemde soorten nauwelijks aanwezig	goed

Foto 4.7: Paddenpoel
(K.H. Grootjans, 2009).

4.2.9 Landschappelijke kenmerken en natuurschoon van het gebied

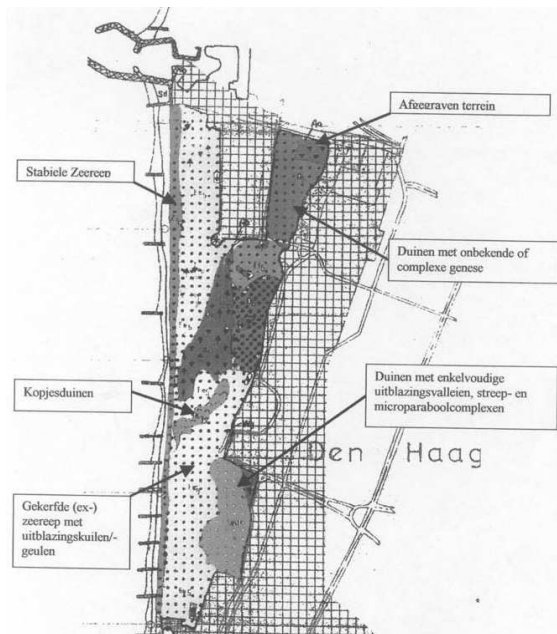
Landschappelijke kenmerken en natuurschoon van het gebied is een BN-clusterwaarde die zich overall in het gebied manifesteert. De BN-clusterwaarde richt zich ten eerste op de diversiteit van abiotische omstandigheden. In het oude Aanwijzingsbesluit is onder andere opgenomen dat het gebied gekenmerkt wordt door “afwisselend reliëf” en “grote ruimtelijke afwisseling in milieuomstandigheden en daarmee samenhangende soortenrijkdom”. Ten tweede heeft de BN-clusterwaarde betrekking op de belevingswaarde die het Natura 2000-gebied heeft. Zinsneden als “het natuurmonument is door zijn relatieve ongereptheid van betekenis uit het oogpunt van natuurschoon” en “grote afwisseling in visueel-ruimtelijke eigenschappen” wijzen op deze belevingswaarde.

Nog ongeveer de helft van het Westduinpark heeft een natuurlijke bodemopbouw en bijbehorend afwisselend reliëf. Dit is sinds de aanwijzing als Beschermd Natuurmonument niet in grote mate gewijzigd. Vooral de uitblazingskuilen, kopjesduinen en (micro)paraboolduinen in de Natte Pan, zoals weergegeven in Figuur 4-2, zijn hierbij kenmerkend. Door de hierbij horende variatie in milieuomstandigheden (vochtige kuilen, warme en droge zuidhellingen, beschutte noordhellingen etc.) is het reliëf (mede) sturend aan de vegetatieontwikkeling.

In het overige gedeelte (vooral deelgebieden De Plak en Bosjes van Poot) is de morfologie sterk bepaald door menselijk ingrijpen. Vooral in de 20ste eeuw (ook reeds voor de aanwijzing als Beschermd en Staatsnatuurmonument) hebben veel ingrijpende verandering plaatsgevonden (zie ook paragraaf 3.5).

De variatie in het landschap en de vegetatie (open duin, valleien, bossen) hebben een grote belevingswaarde. Het Westduinpark wordt echter tevens gekenmerkt door in- en omliggende bebouwing en een dicht (recreatief) padennetwerk met bijbehorende voorzieningen (zie ook paragraaf 5.1.4). Vooral de Bosjes van Poot en De Plak kennen een fijne dooradering van paden. De Bosjes van Poot is tevens aangewezen als hondenuitrenged. In Radio Scheveningen liggen geen paden. Dit gebied wordt echter gekenmerkt door de aanwezigheid van diverse

zendmasten. Tussen 1990 en 2000 werd het plan Duinlaan met bebouwing direct grenzend aan het Westduinpark gerealiseerd (Gemeente Den Haag, 2005c).

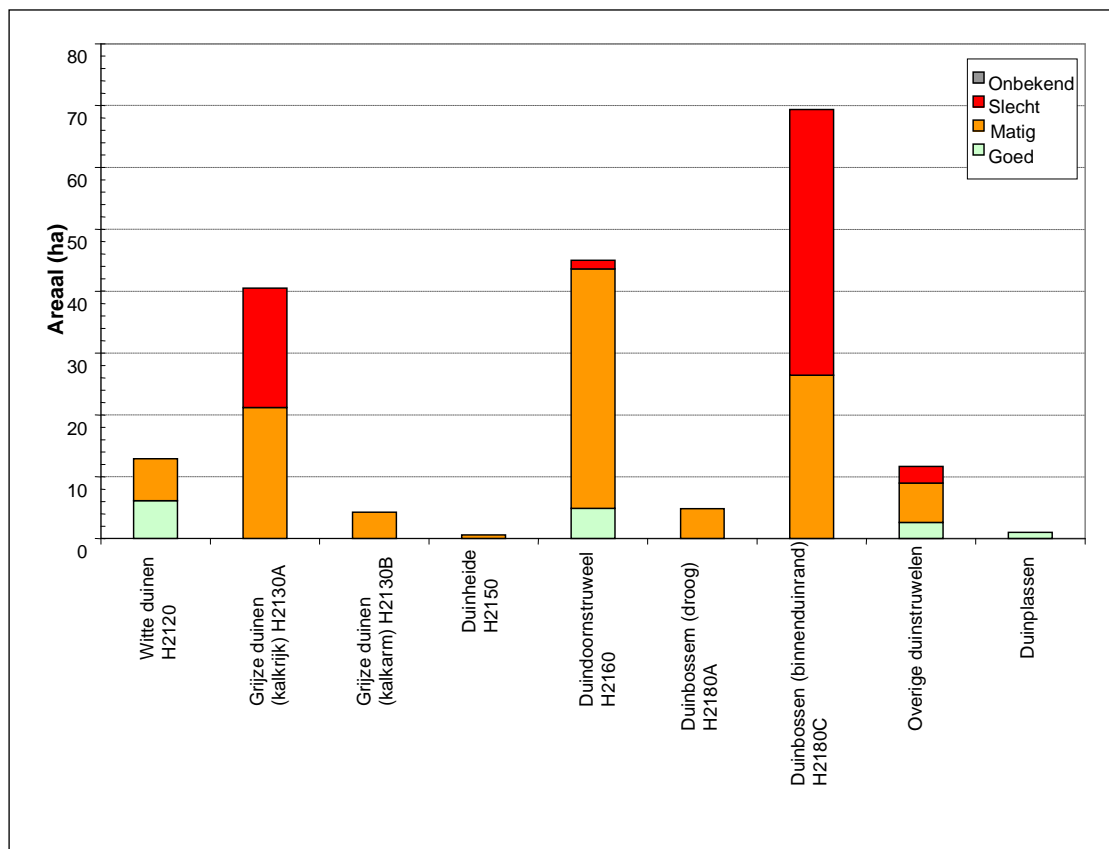

Figuur 4-2: Geomorfologische kaart van het Westduinpark (bron: Gemeente Den Haag, 2005c).

4.2.10 Conclusies huidige situatie habitattypen en BN-clusterwaarden

In Figuur 4-3 wordt een overzicht gegeven van de totale arealen van de habitattypen en BN-clusterwaarden in Westduinpark & Wapendal. De arealen grijs duin (H2130A) en duindoornstruwelen (H2160) zijn vrijwel gelijk, terwijl er in een evenwichtig open duingebieden verhoudingsgewijs veel meer grijs duin dan duindoorn aanwezig is.

Voor de verschillende habitattypen en BN-clusterwaarden is tevens aangegeven welke eendoordeel er aan de kwaliteit gegeven is. Met name kalkrijk grijs duin (H2130A) en binnenduinrandbossen (H2180C) kennen grote arealen van slechte kwaliteit. Daarnaast is er maar weinig areaal van goede kwaliteit in het gebied aanwezig.

Figuur 4-3: Overzicht van oppervlakte en kwaliteit (eindoordeel) van de habitattypen en BN-clusterwaarden in Westduinpark & Wapendal

5 Huidig gebruik en beheer

In dit hoofdstuk wordt het huidige gebruik (paragraaf 5.1) en beheer (5.2) in Westduinpark, in Wapendal (5.3) en het gebruik in de directe omgeving (5.4) besproken. In paragraaf 5.5 wordt aandacht aan niet toegestane activiteiten geschonken. In Bijlage 9 is een uitgebreid overzicht van de bestaande activiteiten opgenomen.

Definitie huidig gebruik en beheer

Onder huidig gebruik en beheer wordt verstaan al het gebruik en beheer dat ten tijde van het opstellen van het Natura 2000-beheerplan (peildatum 31 maart 2010) in en rond het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal plaatsvond. Onder deze definitie valt dus ook bestaand gebruik voor de Beschermde en Staatsnatuurmonumenten (peildatum 9 november 1990) en bestaand gebruik volgens Natura 2000 (peildatum 1 oktober 2005).

5.1 Gebruiksvormen en functie Westduinpark

De belangrijkste gebruiksvormen in en functies van het Westduinpark zijn:

- kustverdediging;
- natuurgebied;
- recreatie en natuurbeleving;
- bebouwing en infrastructuur.

Bovenstaande gebruiksvormen en functies worden in de volgende subparagrafen besproken.

5.1.1 Kustverdediging

De duinen langs de Nederlandse kust hebben een belangrijke functie als primaire waterkering. De verantwoordelijkheid voor deze zeeverende functie in het Westduinpark ligt bij Hoogheemraadschap van Delfland.

5.1.2 Natuurgebied

Het Westduinpark heeft een belangrijke natuurfunctie. Het vormt een belangrijke schakel tussen de andere kustgebieden. De doelen zijn uitgewerkt in hoofdstuk 6.

5.1.3 Recreatie en natuurbeleving

Het Westduinpark is een druk bezocht natuurgebied. In de zomer van 2002 is door het Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme in het Westduinpark een recreatieonderzoek gedaan (Gemeente Den Haag, 2005c). De onderzoeksperiode van dit onderzoek was beperkt en daardoor niet helemaal representatief voor het gehele jaar. In het onderzoek is geconcludeerd dat het Westduinpark jaarlijks door zo'n 500.000 verschillende mensen bezocht wordt, die gezamenlijk ongeveer 1,9 miljoen bezoeken afleggen. Het Westduinpark heeft een bovenregionale functie, de Bosjes van Poot een regionale functie. Net als het Westduinpark trekken de Bosjes van Poot ook veel bezoekers. Uit onderzoek van Jaarsma (2008) blijkt dat er zo'n 450.000 bezoekers komen.

Diverse paden geven toegang tot het Westduinpark. In het grootste deel van het gebied moeten honden aangelijnd worden, uitzondering hierop vormen de Bosjes van Poot, een deel van het Kwartelveld en het uitloopterrein op de hoek van de De Savornin Lohmanlaan en het Paddenpad (Gemeente Den Haag, 2005c). In het hele gebied (dus ook in de losloopgebieden) geldt een opruimplicht, dit wordt echter niet genoeg nageleefd.

Individuele recreatie

Individuele recreatie betreft:

- wandelen en hardlopen;
- fietsen;
- paardrijden;
- hond uitlaten.

Het genieten van de natuur vormt een belangrijk onderdeel van bovenstaande recreatievormen. De meeste bezoekers komen per fiets of te voet. Uit het recreatieonderzoek uit 2002 blijkt dat de belangrijkste activiteiten die ondernomen worden wandelen, fietsen, genieten van de natuur en zonnen zijn. De meeste bezoekers komen verspreid over het jaar en het liefst op zondag en zaterdag. Daarbij gebruiken de bezoekers het Westduinpark vooral als doorgang naar het strand (NRIRT, 2002 geciteerd door Gemeente Den Haag, 2005c).

In het Westduinpark heeft een klein deel van de bezoekergezelschappen één of meerdere honden bij zich. In het gehele Westduinpark inclusief de Bosjes van Poot geldt een opruimplicht. In het Westduinpark geldt een aanlijngedod. In de Bosjes van Poot mogen honden loslopen en is het honden gebruik vele malen groter (schattingen wijzen op zo'n 350.000 honden per jaar). Ook uit onderzoek van de Wageningen Universiteit uit 2008 blijkt dat de Bosjes van Poot zeer intensief gebruikt wordt om honden uit te laten (Jaarsma et al., 2008).

Het Westduinpark is toegankelijk voor paarden. Het is niet bekend hoeveel ruiters het gebied jaarlijks bezoeken.

Recreatie in groepsverband

Duinenmars

De duinenmars vindt elk jaar in april (2011 was 60ste editie) op bestaande wegen en paden plaats. De afgelopen jaren lag het aantal bezoekers tussen de 10.000 en de 15.000 (www.duinenmars.nl).

Eendaagse loopevenementen

Er wordt in het Westduinpark een aantal (jaarlijks terugkerende) eendaagse loopevenementen georganiseerd. Jaarlijks betreft het ongeveer vijf tot tien activiteiten verspreid over het jaar (met name in zomerhalfjaar). Bij eendaagse loopevenementen die op het strand en/of door het Westduinpark plaatsvinden, geldt de voorwaarde dat de gebruikers op de paden dienen te blijven. Voorbeelden van eendaagse loopevenementen zijn:

- Hardloopwedstrijden; o.a. georganiseerd door Atletiekvereniging Haag Atletiek, Koninklijke Marechaussee
- Wandel- en natuurspeurtochten; o.a. georganiseerd door Vereniging scoutinggroep ds Ferguson, Haags Milieucentrum
- Sponsorloop; o.a. Terry Fox Run georganiseerd door Academie van Sportstudies (i.s.m. Haag Atletiek)
- Offroad triathlon; o.a. georganiseerd door Stichting Beach Challenge

Bij alle bovenstaande loopevenementen geldt ook dat afval op het strand en in het gebied als gevolg van de activiteit opgeruimd moet worden en gedurende het broedseizoen (15 maart - 15 juli) zijn geluidsinstallaties in het gebied niet toegestaan.

Natuurexcursies

Ook wordt in het gebied een aantal natuurexcursies georganiseerd. Op jaarbasis zijn dat ook ongeveer vijf tot tien excursies met een piek in het zomerhalfjaar.

5.1.4 Bebouwing en infrastructuur

Bunkers

In zowel Westduinpark als Bosjes van Poot bevinden zich resten van een voormalige verdedigingslinie met geschutstellingen uit de Tweede Wereldoorlog. Een aantal van de bunkers in het natuurmonument is vanuit cultuurhistorisch oogpunt op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst (Gemeente Den Haag, 2005a).

Nutsvoorzieningen

In het Westduinpark staan twee transformatorhuisjes en een aantal schakelkasten ten behoeve van de stroomvoorziening voor de strandpaviljoens. Ook staan er tappunten voor drinkwatervoorziening. In de Bosjes van Poot staat een transformatorhuisje.

Zendmasten voormalig zendstation Scheveningen Radio

In deelgebied Radio Scheveningen staat een vijftiental zendmasten van het voormalige zendstation Scheveningen Radio. Dat ver voor 1990 gebouwd is. De zendmasten zijn tegenwoordig in gebruik bij Defensie en verzorgen de communicatie met zeescheepvaart.

Overige bebouwing en voorzieningen

Naast bovenstaande zijn er nog andere gebouwen en voorzieningen aanwezig. De belangrijkste zijn hieronder opgesomd. Tussen haakjes is weergegeven of de bebouwing al voor 1990 aanwezig was of daarna is gekomen.

In het Westduinpark:

- Jutterskeet Ome Jan (na 1990);
- onderkomen Stichting Egelopvang Den Haag e.o. (voor 1990);
- onderkomen Haeghe Groep/Omnigroen (voor 1990);
- snacktent (De Savornin Lohmanlaan tegenover Laan van Poot);
- Filmbunker (voor 1990);
- bewaakte fietsenstalling (zijde Deltaplein);
- onbewaakte fietsenstallingen (diverse bij strandslagen);
- uitzichtpunten;
- twee speelplekken '(locatie De Berenkuil en locatie aan de Wieringsestraat);
- overig terreinmeubilair (informatieborden, afrasteringen, prullenbakken, zitbanken, overige bebording etc.).

In de Bosjes van Poot:

- school;
- onderkomen scoutinggroep;
- onderhoudspost Groenbedrijf Den Haag;
- voorzieningen vogelrustgebied;
- loods toneelgroep de Appel;
- speelplek;
- uitzichtpunten;
- overig terreinmeubilair (informatieborden, afrasteringen, prullenbakken, zitbanken, speelvoorzieningen, overige bebording etc.).

Wegen en paden

Ten behoeve van de recreatie lopen door het Westduinpark diverse voet-, fiets- en ruiterspaden. Op Kaart 3 zijn deze paden weergegeven. Er liggen zowel onverharde als verharde wandelpaden in het gebied. Daarnaast ontstaan er door oneigenlijk gebruik veel “wilde” paden, die officieel niet gebruikt mogen worden (gemeente Den Haag 2005c). De zeer kwetsbare zeereep is ontoegankelijk voor recreanten.

Er loopt een aantal verharde fietspaden in het gebied. Uitgangspunt van de gemeente is dat er een directe fietsverbinding blijft bestaan tussen Kijkduin en Scheveningen. Deze verbinding maakt deel uit van de “Westduinroute” (Gemeente Den Haag, 2005c). Parallel aan de kustlijn lopen ook twee ruiterspaden door het gebied.

5.1.5 Autoverkeer

Naast recreanten maken ook auto's gebruik van de verharde wegen door Westduinpark. Autoverkeer in het Westduinpark betreft alleen bestemd gebruik. Het gebied is niet toegankelijk voor gewoon autoverkeer. De verharde wegen worden gebruikt door bestemmingsverkeer van de diverse onderhouds- en hulpdiensten en voor op-/afbouw en bevoorrading van strandpaviljoens. Daarnaast worden er door de gemeente Den Haag (Stadsdeel Segbroek) ontheffingen afgegeven voor incidenteel autoverkeer om de strandpaviljoens te bereiken. De toegestane snelheid is stapvoets (maximaal 5-10 km/uur).

Er zijn in totaal zes toegangspunten voor hulpdiensten naar het gebied. Deze zijn evenals de ontsluitingswegen naar het strand weergegeven in Kaart 3. Omdat er langs de gehele kuststrook strandpaviljoens liggen, liggen de ontsluitingswegen voor hulpdiensten door het hele gebied verspreid.

Ontheffingen voor rijden door het Westduinpark inclusief Bosjes van Poot (t.b.v. onderhoud, de op- en afbouw, bevoorrading door leveranciers en de strandexploitanten) worden door gemeente Den Haag (Stadsdeel Segbroek) afgegeven. Aan de ontheffingen worden voorwaarden verbonden. Zo mag er alleen van 5.00 tot 11.00 uur en na 19.00 uur op een aangeven deel binnen het gebied gereden worden.

Drie doorgangen mogen voor de bevoorrading van strandpaviljoens gebruikt worden: de doorgang aansluitend op de Houtrustweg, de doorgang aansluitend op de De Savornin Lohmanlaan en de (twee) afgangen naar het strand aansluitend op het Deltaplein. In de praktijk wordt ook de doorgang Duivelandsestraat en de doorgang bij de Hoek van Hollandlaan gebruikt. Tijdens de op- en afbouwperiode (vanaf 1 maart tot uiterlijk 1 november) mogen ook andere doorgangen van het Westduinpark worden gebruikt indien daarvoor vergunning wordt aangevraagd en verleend (Nota strandbeleid, 2008).

5.2 Beheer Westduinpark

De belangrijkste vormen van beheer in het Westduinpark zijn:

- kustveiligheidsbeheer;
- natuurbeheer;
- monitoring;
- beheer bebouwing en infrastructuur;
- handhaving en toezicht.

Bovenstaande vormen van beheer worden in de volgende subparagrafen besproken

5.2.1 Kustveiligheidsbeheer

De zeereep wordt op grond van 'Delflands Reglement' en 'Delflands Algemene Keur' in de eerste plaats als zeewering beheerd door het Hoogheemraadschap Delfland. De zeereep wordt op basis van bepaalde profieleisen als een zanddijk gehandhaafd. Hieronder wordt ingegaan op het regulier beheer en het calamiteitenbeheer.

Regulier beheer en onderhoud

Het reguliere onderhoud in het kustvak Westduinpark is extensief. De tot 1995 toegepaste stuifschermen worden niet meer geplaatst (HH Delfland, 2005; HH Delfland, 2007a). Ook wordt er veel minder vaak riet gepoot dan voorheen. Het planten van riet en helm gebeurt met een lage frequentie, en alleen als dit echt nodig is. In de praktijk komt dit gemiddeld neer op één tot hooguit enkele keren per stormseizoen (winterhalfjaar) over een oppervlakte van enkele tientallen vierkante meter.

Dit past bij de ambitie van een dynamischer kustbeheer. Voor het Westduinpark is geconstateerd dat er mogelijkheden aanwezig zijn voor een gekerfde zeereep (zie paragraaf 2.2.5). Dit wordt verder aangescherpt na de uitwerking van het verbeterplan Delflandse Kust ten behoeve van de versterking van Zwakke Schakels (DHV, Alterra & H+N+S Landschapsarchitecten, 2007).

Conform de Gedragscode Flora- en faunawet voor Waterschappen vinden werkzaamheden plaats buiten het broedseizoen van vogels (15 maart - 15 juli), tenzij door onderzoek is vastgesteld dat zich op het terrein geen broedende vogels (meer) bevinden.

Calamiteitenbeheer

Bij kritische strand- en duinafslag heeft HH Delfland de verplichting de zandafslag aan te vullen. Hierbij kan zand uit de duinen worden gehaald; strandafgraving geeft te veel veiligheidsrisico's. Ook wordt vanaf het strand het talud afgevlakt. Groot materiaal komt hiermee dus in de duinen. Uiteraard zijn deze calamiteitenwerkzaamheden niet gebonden aan vaste uitvoeringsperioden. Strand- en duinafslag vindt echter wel voornamelijk in het stormseizoen (winterhalfjaar) plaats.

5.2.2 Natuurbeheer

Vegetatiekundig beheer

Alle duingebieden ontwikkelen zich via natuurlijke successie van onbegroeide duinen via graslanden en struweel tot bos, tenzij er factoren zijn die deze ontwikkeling terugzetten of voorkomen, zoals grootschalige verstuingen.

De belangrijkste beheermaatregelen in deze gebieden zijn:

- bevorderen van verstuiwingsprocessen (verstuiwingsbeheer)
- plaggen
- maaien en afvoeren
- verwijderen van gebiedsvreemde soorten
- bosbeheermaatregelen o.a. dunning

In de onderstaande paragraaf wordt het beheer van de duingraslanden, duinstruwelen, duinbossen en de natte biotopen (Natte Pan en de twee duinplassen) omschreven. De informatie is afkomstig uit het beheerplan natuurmonument Westduinpark 2005-2010 van de gemeente Den Haag (Gemeente Den Haag, 2005b), aangevuld door de beheerders van het duingebied. Omdat de uitvoering van het beheerplan een jaar later is gestart is de uitvoeringsperiode opgeschoven naar 2011.

Het Westduinpark is met ingang van 1 januari 2002 gerangschikt onder de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000, beter bekend als Programma Beheer. Bij het beheer van het Westduinpark wordt daarom rekening gehouden met de relevante natuurdoelpakketten uit deze regeling (Gemeente Den Haag, 2005b).

Duingraslanden (H2130A kalkrijke grijze duinen en H2130B kalkarme grijze duinen)

Om vergrassing en/ of verstruweling te voorkomen worden de duingraslanden gefaseerd (eens in de drie jaar) en op kleine schaal gemaaid. Maaien vindt, vanwege de aanwezige bijzondere insectenfauna en de mogelijke overwintering van verschillende kleinere diersoorten, plaats tussen 1 september en 1 november. In de Bosjes van Poot is in de duinstrook in het verleden een humusrijke toplaag aangebracht om verstuiving tegen te gaan. Om deze reden volstaat eens in de drie jaar maaien niet. Hier wordt jaarlijks gemaaid. Incidenteel zullen struiken van hinderende dominante soorten worden verwijderd. In het bijzonder gaat het hierbij om kleine, maar zich uitbreidende plekken van rimpelroos.

Stuifplekken en onbegroeid zand (leefgebied voor karakteristieke duinpioniervegetaties en diersoorten als zandhagedis) worden, voor zover de zeeweringsfunctie dit toe laat, niet vastgelegd. Dit gebeurt in overleg met het HH Delfland, de verantwoordelijke instantie voor de zeewering. Indien stuifplekken om bepaalde redenen toch moeten worden vastgelegd zal dit in de zeereep met helm moeten gebeuren. Verder landinwaarts wordt de voorkeur gegeven aan dode rietpoten.

Het areaal struweel neemt door de sterke uitbreiding van sommige dominante soorten blijvend toe ten koste van de duingraslanden. Voor de periode van 2005 t/m 2010 is daarom een aantal locaties geselecteerd, waar struweel gedomineerd door gebiedsvreemde soorten verwijderd wordt. De gemeente Den Haag werkt hierbij op drie verschillende manieren:

1. Afzetten van de struiken, gevolgd door het volledig verwijderen van de bovenste bodemlaag, zodat ook de wortelstokken en de verrijkte bovengrond worden afgevoerd ("plaggen");
2. afzetten van de struiken, gevolgd door het zeven van de bovenste bodemlaag, zodat zoveel mogelijk de wortelstokken worden afgevoerd terwijl de bovengrond ter plaatse achterblijft.
3. afzetten van de struiken, gevolgd door vijf keer maaien van de opslag.

In het Westduinpark worden grotere, gemakkelijk bereikbare terreingedeelten meestal geplagd (eerste manier). Ook de tweede methodiek is hier toepasbaar. In de Bosjes van Poot en op moeilijk bereikbare plekken in het Westduinpark wordt de derde methode toegepast. Net als bij de duingraslanden worden ook hier incidenteel struiken van hinderende dominante soorten verwijderd.

Bij de uitvoering van de werkzaamheden wordt rekening gehouden met de aanwezige fauna. Alle werkzaamheden vinden buiten de broedperiode (15 maart - 15 juli) plaats. Ingrepren in struwelen van gebiedseigen soorten moeten worden uitgevoerd in de periode tussen 15 augustus en 15 november, met het oog op mogelijke overwinteringsplaatsen van reptielen. In struwelen van gebiedsvreemde soorten, waar door reptielen weinig gebruik van wordt gemaakt voor overwintering, loopt de periode waarin werkzaamheden kunnen plaatsvinden van 15 augustus tot 15 maart. Daarnaast worden maatregelen gefaseerd en kleinschalig uitgevoerd.

Duinstruwelen (H2160 Duindoornstruwelen en Overige duinstruwelen)

Met uitzondering van het verwijderen van gebiedsvreemde soorten bestaat het beheer van duinstruwelen uit niets doen.

Duinbossen (H2180A droge Duinbossen en H2180C binnenduinrandbossen)

De duinbossen worden beheerd met de methode “geïntegreerd bosbeheer”. Bij geïntegreerd bosbeheer wordt bewust gestreefd naar het verhogen van het aandeel dood hout en open plekken in het bos (de iep komt voor dit soort maatregelen echter niet in aanmerking in verband met de iepziekte). Dit wordt bereikt door niet van alle te verwijderen bomen de stam uit het bos te slepen en af te voeren, maar ook door bomen om te zagen en te laten liggen. Daarnaast worden bomen op stam geringd, om ‘staand dood hout’ te creëren. Kwijnende of al dode bomen wordt niet allemaal geveld.

Dunning is de belangrijkste beheermaatregel. Dunningen worden uitgevoerd in de periode tussen 15 augustus en 15 maart. Als uit waarnemingen blijkt dat er in het bosgebied overwinteringsplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn, is deze periode beperkt van 15 augustus tot 15 oktober.

Sommige soorten bomen of struiken, zoals gewone esdoorn, zwarte populier en witte abeel, kunnen door dominantie een bedreiging vormen voor de natuurlijke ontwikkeling of samenstelling van het bos. Indien dit het geval is, worden deze soorten zo veel mogelijk langs de weg der geleidelijkheid maar wel met prioriteit verwijderd.

Natte biotopen (waaronder Duinplassen)

Gezien de bijzondere kwetsbaarheid van de Natte Pan en de twee duinplassen (Paddenpoel en Duinplasje bij de Laan van Poot) wordt bij deze gebieden jaarlijks bekeken of maatregelen noodzakelijk zijn. Beheer (maaien van oever- en watervegetatie, dunning van de omringende bosstrook) vindt eens per drie tot vijf jaar plaats. Wegens de hoge kwetsbaarheid van deze natte biotopen is het tijdvak waarin werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd beperkt tot de periode 15 augustus – 15 oktober.

Faunabeheer

Op bescheiden schaal worden voor specifieke soortgroepen specifieke maatregelen genomen, die gericht zijn op handhaving of verbetering van biotopen:

- Afgelopen jaren zijn diverse bunkers voor vleermuizen geschikt gemaakt.
- Tijdens de paddentrek worden door en in overleg met de Haagse Dierenbescherming, langs de Laan van Poot borden geplaatst om weggebruikers te attenderen op overstekende padden.
- De Dr. Abraham Schierbeektuin is een vogelrustgebied van de Haagse Vogelbescherming. Het bevindt zich in de Bosjes van Poot en is door hekwerken afgesloten.
- Stui夫plekken en onbegroeid zand worden, voor zover de zeeweringsfunctie dit toe laat, niet vastgelegd (zie vegetatiekundig beheer duingraslanden). Deze plekken zijn noodzakelijk voor het voortbestaan van zandhagedis. De monitoring van de Zandhagedis wordt door vrijwilligers gedaan.
- Na het maaien van de rietvegetaties in het gebied worden waar mogelijk riethopen gemaakt als dekking voor kleine zoogdieren, amfibieën en reptielen.

In het Westduinpark wordt in principe niet meer gejaagd. Uitzondering hierop vormt bestrijding van de verwilderde huiskatten, die lokaal aanzienlijke schade aan de broedvogelstand kunnen toebrengen. Om deze schade zoveel mogelijk te beperken, wordt wanneer nodig tot bestrijding overgegaan.

In het Westduinpark komen muskusratten de laatste jaren niet voor. De duinwachters die in het gebied werkzaam zijn, hebben een opleiding gehad voor het herkennen van de aanwezigheid van

muskusratten en geven eventuele bijzonderheden door aan de muskusrattenbestrijding, die zonodig in actie komt.

Jaarlijks, in de maanden november en maart, speuren muskusrattenbestrijders naar de mogelijke aanwezigheid van muskusratten. Worden die dieren gespeurd, worden ze gevangen. De werkzaamheden van de muskusrattenbestrijders worden uitgevoerd met de hen ter beschikking staande materialen en materieel en vinden plaats overeenkomstig de aanwijzing die zij hebben op grond van de Flora- en faunawet en de landelijk vastgestelde gedragscode. Overleg met eigenaren en beheerders van gronden maakt daar deel van uit.

5.2.3 Monitoring van natuurwaarden

In het Westduinpark worden jaarlijks door provincie Zuid-Holland vegetatieopnamen gemaakt. Ook worden jaarlijks zandhagedissen, broedvogels, konijnen en vleermuizen geteld. Tevens wordt structureel de grondwaterstand gemeten. Daarnaast vindt op niet structurele basis, dikwijls voorafgaand aan en ter evaluatie van het natuurbeheer, monitoring van andere natuurwaarden plaats. Deze inventarisaties zijn primair gericht op flora en (onder de Flora- en faunawet) beschermde fauna.

5.2.4 Beheer bebouwing en infrastructuur

Voor het beheer en onderhoud wegen en (fiets)paden (Dienst Stadsbeheer en Bestuurdienst) wordt onderscheid gemaakt in groot onderhoud en klein (dagelijks) onderhoud. Groot onderhoud is gericht op grootschalige herstel- en vervangingsmaatregelen. Klein onderhoud is gericht op onder andere noodzakelijke herstelmaatregelen van wegen en paden en bladblazen.

De recreatieve voorzieningen (zoals speeltuinen en terreinmeubilair) zijn in beheer bij de Dienst Stadsbeheer.

De openbare verlichting is in beheer en onderhoud bij de Dienst Stadsbeheer, bedrijfsonderdeel Stedelijke Structuren, afdeling Verkeersmanagement en Openbare verlichting. De transformatoren en schakelkasten zijn in eigendom, beheer en onderhoud bij de Dienst Stadsbeheer, stadsdeel Loosduinen. De aanwezige hoogspanningvoorziening is van ENECO. De trafo in de Bosjes van Poot is eveneens in eigendom, beheer en onderhoud bij ENECO. De tappunten voor drinkwater zijn in eigendom, beheer en onderhoud bij de Dienst Stadsbeheer (Gemeente Den Haag, 2005c).

5.2.5 Handhaving en toezicht

De gemeente Den Haag, handhavingsteam Segbroek/Loosduinen, is de primaire toezichthouder van het Westduinpark. Er wordt dagelijks toezicht gehouden. Aanvullend vindt ook toezicht door Hoogheemraadschap van Delfland en provincie Zuid-Holland plaats. Handhaving en toezicht resulteren ook in autoverkeer in het gebied (zie ook paragraaf 5.1.4).

5.3 Gebruik en beheer Wapendal

Wapendal wordt volledig beheerd als natuurgebied en is niet toegankelijk voor publiek, het is omsloten door een circa één meter hoog gaashekwerk. Wapendal kan 'vanaf de stoep' rondom worden beleefd. De meeste van bovengenoemde functies in Westduinpark zijn voor Wapendal dan ook niet aan de orde. Er wordt daarom in onderstaande paragrafen alleen ingegaan op het natuurbeheer en de natuurexcursies in het gebied.

5.3.1 Natuurbeheer

In Wapendal bestaat het beheer uit 'niets doen, tenzij...'. Voor de duurzame instandhouding van de te beschermen habitattypen wordt een aantal maatregelen voor kwaliteitsverbetering gedaan:

- kleinschalig plaggen;
- winterbegrazing;
- verwijderen van houtopslag.

Het reguliere beheer van de duinbossen en duingraslanden komt overeen met de maatregelen die in het Westduinpark genomen worden. Duindoornstruwelen komen hier niet voor en in tegenstelling tot het Westduinpark komt in Wapendal wel een klein areaal duinheide (habitattype H2150) voor. Duinheide en (kalkarme) duingraslanden komen in mozaïek voor. Het beheer van beide is daarom met elkaar verweven. De vergraste delen van de duinheide worden indien nodig kleinschalig en selectief geplagd in combinatie met maaibeheer of begrazing (Gemeente Den Haag, 2008).

In Wapendal vindt winterbegrazing door Shetlandpony's plaats. De effecten van begrazing op de vegetatie wordt door de gemeente Den Haag gemonitord. Maaien hoeft vanwege de begrazing minder frequent (bijvoorbeeld eens per drie jaar) te gebeuren (Gemeente Den Haag, 2008). Naast maaien en plaggen wordt de opslag van bomen en bremstruweel in de duinheide verwijderd.

5.3.2 Natuurexcursies

Wapendal is niet openbaar toegankelijk voor het publiek. Wel kan incidenteel op verzoek en onder voorwaarden een excursie worden verzorgd (Gemeente Den Haag, 2008).

5.4 Gebruik in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied

5.4.1 Westduinpark

Strandrecreatie en strandpaviljoens

Zowel het strand als de badplaatsen Kijkduin en Scheveningen worden door veel recreanten bezocht. Er ligt in totaal een vijftiental strandpaviljoens aan de westkant van het Westduinpark. De gemeente Den Haag verhuurt delen van het strand ter exploitatie aan de strandexploitanten, op grond van een strandhuurovereenkomst. De huidige strandhuurovereenkomsten lopen voor de strandpaviljoens voor Kijkduin tot en met 2012. De Nota Strandbeleid 2008 is een belangrijke basis voor de strandhuurovereenkomsten.

In de Nota Strandbeleid 2008 zijn, afgestemd op de strandnota van Delfland, de volgende voorwaarden gesteld:

- Het seizoen loopt in principe van 1 maart tot het eerste weekend van oktober. Per 1 november moet het strand leeg en vrij van bebouwing zijn; permanente bebouwing op het strand is niet toegestaan.
- Sluitingstijd op weekdays is 1.00 uur en 1.30 uur op zaterdag en zondag. Strandexploitanten kunnen op basis van de APV een incidentele ontheffing van de sluitingstijden aanvragen. Er wordt per strandpaviljoen maximaal een keer maand een dergelijke ontheffing verleend. De ontheffing geldt tot een sluitingstijd van uiterlijk 04.00 uur. Het is niet mogelijk voor aangrenzende paviljoens om voor dezelfde nacht een ontheffing te verkrijgen.
- Voor rijden met motorvoertuigen op het strand gelden beperkingen.

- In de APV is het niet toegestaan in de open lucht vuur aan te leggen, te stoken of te hebben. Dit geldt tevens voor het strand.

Bij feesten in strandpaviljoens wordt sporadisch vuurwerk afgestoken, hooguit enkele keren per seizoen. Een vergunning voor vuurwerk wordt door provincie Zuid-Holland afgegeven. Hierbij kan de Bestuurdienst van de gemeente Den Haag een Verklaring van geen bezwaar afgeven. Deze wordt vooraf door de brandweer en de politie getoetst op aspecten van openbare orde en veiligheid.

Evenementen

Op het Zuiderstrand (strand voor het Westduinpark) worden regelmatig evenementen georganiseerd (bijvoorbeeld nachtstrandwandeling, sportdagen en sporttoernooien). Organisatoren dienen daartoe een evenementenvergunning op grond van de APV aan te vragen bij de burgemeester.

Er is een aantal jaarlijks terugkerende evenementen:

Internationaal vuurwerkfestival Scheveningen

Het Internationale Vuurwerkfestival Scheveningen-Den Haag (in 2011 de 32ste editie) vindt elk jaar plaats voor de Scheveningse boulevard op het strand/water ter hoogte van het Kurhaus naast de Scheveningse Pier. Deze locatie ligt buiten het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal en vindt elk jaar plaats in augustus, buiten het broedseizoen.

Schollenpop

Schollenpop is sinds 1997 een jaarlijks terugkerend muziektfestival dat begin augustus, buiten het broedseizoen, op het Zuiderstrand net ten zuiden van het havenhoofd van de Scheveningse haven en nabij Westduinpark wordt georganiseerd. Het evenement vindt enkel plaats op het strand en is toegankelijk via een brede strandopgang.

Bebouwing en voorzieningen rondom Westduinpark en Bosjes van Poot

Langs de gehele oostgrens van het Westduinpark is bebouwing aanwezig. Dit betreft onder andere:

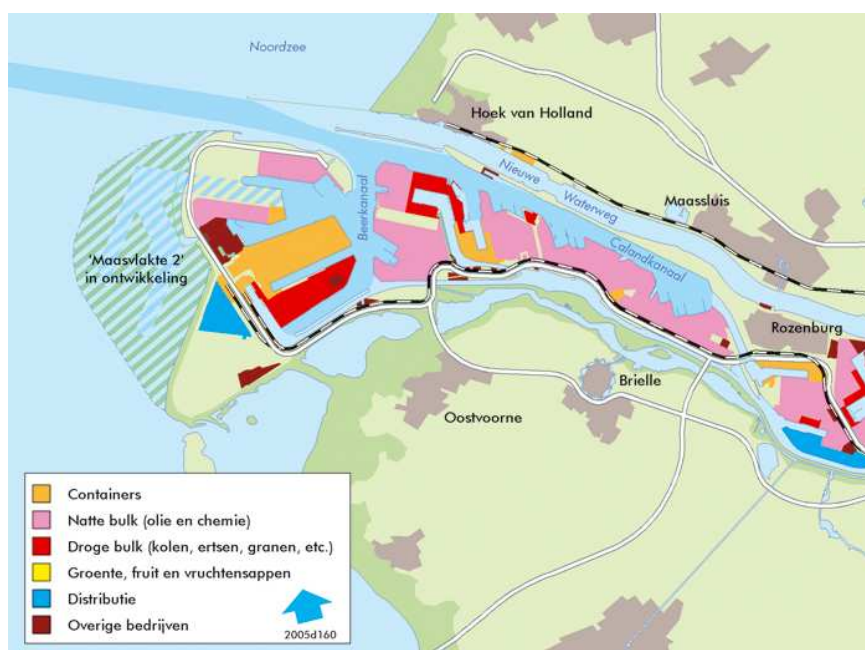
- aangrenzende woonwijken Duindorp, Scheveningen Haven, Vogelwijk, Kijkduin;
- het nieuwbouwcomplex 'Houtrust' (tegenover de Bosjes van Poot) is in ontwikkeling;
- parkeerplaats en hotelaccommodatie "Atlantic" aan het Deltaplein (zuidkant Westduinpark);
- kleine horecagelegenheden aan de oostkant van het Westduinpark (deze kleine snackbars of cafeetjes; zorgen niet voor een vergrote toestroom van recreanten);
- particuliere tuinen langs de Scheveningselaan en Noordwijkeslaan (ten zuidwesten van de Paddenpoel), langs de Zeewindelaan en Pyrolalaan (ten zuidoosten van de Paddenpoel) en langs de Nieboerweg (aan de zuidrand van de Bosjes van Poot) (voor uitgebreide beschrijving van het gebruik zie Bijlage 15);
- schooltuincomplex op het Markenseplein (noordoostkant van Westduinpark);
- Parnassia Psycho-medische zorg. Het betreft twee locaties; één aan de zijde Nieboerweg en één aan de Laan van Poot/ hoek Nieboerweg;
- de rioolwaterzuiveringsinstallatie van het Hoogheemraadschap van Delfland aan de Houtrustweg (noordkant van Bosjes van Poot).

Daarnaast bevinden zich langs de gehele westkant van het Westduinpark de eerdergenoemde strandpaviljoens die via het Westduinpark bereikbaar zijn. Op het strand bevinden zich bovendien drie reddingsbrigades en kinderopvangplaatsen, een politiepost en de Haagse zeilvereniging.

Ten noorden van het Westduinpark ligt de Haven van Scheveningen. De functie van het haventerrein zal mogelijk de komende tijd veranderen, hierover zijn nog geen beslissingen genomen. Er zijn onder andere voornemens voor de ontwikkeling van een zeehaven en grootschalig woningbouw. Deze zijn inmiddels vastgelegd in een Masterplan. Deze ontwikkelingen zullen te zijner tijd een apart toetsingskader doorlopen en worden niet binnen dit beheerplan getoetst. Dit geldt ook voor de ontwikkelingen in Kijkduin. Ook hiervoor is een Masterplan vastgesteld.

Havengebied Rotterdam

Ten zuiden van Westduinpark & Wapendal ligt het Rotterdamse havengebied ofwel het Haven Industrieel Complex (HIC). Dit gebied is het grootste logistieke en industriële knooppunt van Europa. Het strekt zich uit over een lengte van 40 kilometer en meet ruim 10.000 hectare. Bedrijven vinden hier alle denkbare faciliteiten voor overslag, distributie en industrie. Het haven- en industriegebied beslaat onder andere tientallen (petro)chemische bedrijven, enkele tientallen op- en overslagterminals en diverse (olie)raffinaderijen.

Figuur 5.1: Havensectoren in het westelijk havengebied ten zuiden van de Kapittelduinen (bron: www.portofrotterdam.com).

Ter uitbreiding van de huidige Maasvlakte is in 2008 begonnen met de aanleg van Maasvlakte 2. De verwachting is dat in 2013 de eerste containers over de kade kunnen. De aanleg en het gebruik van Maasvlakte 2 is in een separaat traject aan de Natuurbeschermingswet 1998 getoetst en er is een Nb-wetvergunning afgegeven door de toenmalige minister van LNV. De mogelijke effecten van het gebruik van MV2 zijn gecompenseerd⁶ door aanleg van het Spanjaardsduin. De toetsing van de uitbreiding van de Maasvlakte valt dus verder buiten dit Natura 2000-beheerplan.

⁶ Elk initiatief met mogelijke effecten op Westduinpark & Wapendal (of andere Natura 2000-gebieden) dient individueel getoetst te worden op vergunningplicht. Provincie Zuid-Holland is hiertoe bevoegd gezag.

5.4.2 Wapendal

Wapendal is grotendeels omsloten door bebouwing van de omliggende woonwijk. Aan de noordzijde grenzen de Bosjes van Pex aan Wapendal (gescheiden door de Daal en Bergselaan).

5.5 Niet toegestane activiteiten vanuit andere wet- en regelgeving

De hierboven beschreven activiteiten vinden plaats conform de daartoe relevante wet- en regelgeving (Milieuverordeningen, APV's etc.). Overtredingen van deze wet- en regelgeving vinden echter ook plaats. Deze activiteiten worden niet als huidig gebruik getoetst, maar worden volledigheidshalve wel genoemd.

5.5.1 Westduinpark

Hieronder volgt een niet limitatieve opsomming van niet toegestane activiteiten die in het gebied plaats vinden:

- betreding buiten wegen en paden;
- loslopende honden buiten losloopgebieden;
- niet opruimen van hondenuitwerpselen;
- mountainbiken;
- fietsen op voetpaden;
- gemotoriseerd verkeer zonder vergunning;
- storten van diverse soorten afval;
- ontgraven bunkers;
- vandalisme;
- vuur maken (incl. barbecueën).

5.5.2 Wapendal

Hieronder volgt een niet limitatieve opsomming van niet toegestane activiteiten die in het gebied plaats vinden:

- vandalisme;
- illegale betreding;
- storten van diverse soorten afval.

ONDERDEEL VISIE EN CONFRONTATIE

6 Visie

Dit hoofdstuk betreft de uitwerking van de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-waarden en BN-clusterwaarden in het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal. Deze uitwerking is een essentieel onderdeel van het Natura 2000-beheerplan doordat hiermee duidelijk wordt waar en wanneer de doelen gehaald worden. Daarnaast is de uitwerking noodzakelijk voor de toetsing huidig gebruik in hoofdstuk 7 en het uitwerken van maatregelen in hoofdstuk 8. Gebruik en maatregelen moeten immers op de locatie en omvang van de beoogde natuurwaarden worden afgestemd.

Bij de uitwerking wordt onderscheid gemaakt tussen instandhoudingsdoelstellingen voortkomend uit het aanwijzingsbesluit van het Natura 2000-gebied en de BN-instandhoudingsdoelstellingen die uit de oude aanwijzingsbesluiten volgen. Per natuurdoel wordt ingegaan op de doelstelling voor de eerste beheerplanperiode en de lange termijn. De eerste beheerplanperiode loopt van 2012 tot en met 2017. De doelen worden per deelgebied besproken, waarbij de indeling in deelgebieden uit Figuur 3-1 is gebruikt. In Kaart 4 is aangegeven waar in de eerste beheerplanperiode uitbreiding en verbetering wordt gezocht.

Aansluitend op de uitwerking van de instandhoudingsdoelstellingen is ingegaan op enkele aanvullende ambities die tijdens het beheerplanproces naar voren gekomen zijn. Deze ambities zijn besproken omdat deze gerelateerd zijn aan de instandhoudingsdoelstellingen. De ambities hebben echter nadrukkelijk niet dezelfde (juridische) status als de instandhoudingsdoelstellingen.

6.1 Algemeen

Voor de uitwerking van de visie en de instandhoudingsdoelstellingen is een analyse van de kansen en knelpunten van het Natura 2000-gebied uitgevoerd. Aangezien een dergelijke analyse ook aan bestaande visies en plannen van de gemeente Den Haag ten grondslag ligt, zijn deze nadrukkelijk bij de uitwerking betrokken. De belangrijkste visies en plannen voor het Westduinpark en de Bosjes van Poot zijn de Beheervisie Westduinpark en Bosjes van Poot (Gemeente Den Haag, 2005a), het zoneringsplan van de gemeente Den Haag (Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, 2007) en het Projectplan Westduinpark en Bosjes van Poot (Dunea, 2010). Belangrijke doelstellingen die hierin genoemd zijn, zijn het inzetten op meer dynamische processen en een goede afstemming van natuurbescherming en andere gebruiksfuncties (zoals recreatie).

6.1.1 Invulling geven aan kernopgaven

Elk Natura 2000-gebied maakt onderdeel uit van een Natura 2000-landschap. Per landschap zijn kernopgaven geformuleerd welke geen juridische status hebben, maar richtinggevend kunnen zijn bij het opstellen van het Natura 2000-beheerplan. Voor Westduinpark & Wapendal zijn de algemene opgave voor landschappelijke samenhang en interne compleetheid van het gebied, en twee specifieke kernopgaven binnen het hoofdtype 'droge binnenduinen' (inclusief droge bossen) geformuleerd. Het gaat om:

Algemeen:

Samenhangend landschap met aantal gradiënten en mozaïeken door versterken van noord-zuid gradiënt en samenhang daarbinnen, herstel gradiënt van zeereep-binnenduinrand: droog-nat, meer of minder wind, meer of minder zout, jong-oud, behoud en herstel van mozaïeken: open-dicht, hoog-laag, behoud en herstel van rust en donker voor fauna en versterken samenhang met Noordzee, Wadden en Delta én met Meren en Moerassen.

2.02 Grijze duinen 🌲: uitbreiding en herstel kwaliteit van grijze duinen H2130 door tegengaan van vergrassing en verstruweling. Sense of urgency beheeropgave

2.03 Duinheiden: behoud oppervlakte en kwaliteit duinheiden met Struikheide H2150.

De algemene opgave is globaal van aard. Aspecten erin (met name die met betrekking tot mozaïeken, gradiënten en rust) zijn echter van belang voor een goede instandhouding van de diverse habitattypen en zijn dus onderliggend aan de bescherming hiervan. Daarnaast komen ze ook overeen met aspecten genoemd in het oude Aanwijzingsbesluit en komen dus terug in de BN-clusterwaarden (zie in het bijzonder paragraaf 6.3.3).

De twee kernopgaven komen tot uitdrukking in de verbeteropgave voor kalkrijke grijze duinen en de behoudsopgave voor duinheiden met struikheide. Door de doelstellingen voor deze habitattypen uit te werken (zie paragrafen 6.2.2 en 6.2.4), wordt invulling aan de kernopgaven gegeven, inclusief de sense of urgency (🌲) voor grijze duinen.

6.1.2 Zoveel mogelijk vrijlaten van natuurlijke dynamische processen

Diverse habitattypen en BN-clusterwaarden zijn kenmerkend voor pioniermilieus en vroege successiestadia. Als gevolg van verstarring van het Westduinpark bijvoorbeeld door het vastleggen van de zeereep (uit oogpunt van kustveiligheid), de aanwezigheid van (verharde) wegen en paden, en het ontbreken van (grote) grazers, leidt de natuurlijke successie tot het dichtgroeien van het open duin (zie ook beschrijving actuele natuurwaarden in paragraaf 4.2). Beheer is dan noodzakelijk om het duin open te houden. Wanneer dynamische processen (zoals verstuing; zie paragraaf 3.4.1) de vrije hand hebben, ontstaat ruimte voor deze stadia en kan naar een beheer van zo veel mogelijk niets doen worden gestreefd.

Gezien het geringe oppervlak van het gebied en de diverse gebruiksfuncties (zoals kustveiligheid) is het volledig vrij laten van natuurlijke processen echter niet wenselijk. Passend binnen het zeeweringsbelang is dynamiek, bijvoorbeeld in de vorm van een ontwikkeling van een gekerfde zeereep, onder voorwaarden toelaatbaar. Bevordering van de dynamiek dient echter ook via andere sporen (bijvoorbeeld begrazing) geïnitieerd te worden. Onder paragrafen 6.2 en 8.1 wordt hier nader op ingegaan.

6.1.3 Zorgvuldig inpassen van recreatieve functie

Het Westduinpark is een belangrijk recreatiegebied voor de regio en kent een dicht padennetwerk. Een goede balans tussen natuur en gebruik is dan ook van groot belang. Recreatief gebruik van deze kwetsbare duingebieden is zeer goed mogelijk, mits op een zorgvuldige wijze ingepast. Dit betreft vooral wandelen met of zonder hond, joggen, strandbezoek, fietsen, spelen en paardrijden. Uitgangspunt daarbij is het scheppen van ruimtelijke voorwaarden, afgestemd op draagkracht en kwetsbaarheid van het gebied.

6.1.4 Creëren ecologische samenhang

Het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal is voor een duingebied relatief klein. Daarnaast liggen de Bosjes van Poot en Wapendal geïsoleerd. Met de bebouwing van Scheveningen in het noorden en Kijkduin in het zuiden is ook de aansluiting op andere duingebieden zeer beperkt. Voor een goed functioneren van de diverse deelgebieden en aansluitend aan de algemene kernopgave van Natura 2000, is een verbetering van de ecologische samenhang van de deelgebieden en aangrenzende duingebieden wenselijk. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat knelpunten zich vooral buiten de Natura 2000-begrenzing

voordoen. De mogelijkheden vanuit Natura 2000 zijn dan ook beperkt en dienen primair uit andere wet- en regelgeving (zoals EHS en de SGH; zie paragraaf 2.2.1) te komen.

6.1.5 Faseren in de tijd

De instandhoudingsdoelstellingen hoeven niet allemaal in de eerste beheerplanperiode gehaald te worden. Focus voor de eerste beheerplanperiode ligt op de sense of urgency opgave voor grijs duin; in de eerste beheerplanperiode moet de achteruitgang stopgezet worden en wordt een basis gelegd voor uitbreiding en verbetering van de kwaliteit. De deelgebieden met de meeste ecologische potenties komen als eerst in aanmerking om gerealiseerd te worden. Op basis van de beschikbare financiële middelen voor de eerste beheerplanperiode wordt bepaald welk deel van het areaal met gunstige ecologische potenties ook daadwerkelijk gerealiseerd kan worden. De rest schuift door naar volgende beheerplanperioden.

6.2 Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen

6.2.1 H2120 witte duinen

Voor het habitattype H2120 witte duinen geldt de instandhoudingsdoelstelling behoud van oppervlakte en kwaliteit. Knelpunt hierbij is vooral de beperkte dynamiek in de zeereep (zie ook paragraaf 6.1.2).

Eerste beheerplanperiode

Ter bevordering van de kwaliteit van de witte duinen (en de achterliggende kalkrijke grijze duinen) is meer verstuiwing wenselijk. In de eerste beheerplanperiode wordt door het hoogheemraadschap van Delfland onderzocht waar mogelijkheden voor verstuiwingsbeheer liggen en hoe deze benut kunnen worden. Daarnaast is het gewenst de aanwezigheid van rimpelroos in de witte duinen te beperken. De prioriteit bij het verwijderen van rimpelroos ligt echter in de kalkrijke grijze duinen. Bestrijding van rimpelroos in de witte duinen is dus een ambitie. Uitvoering is afhankelijk van dan beschikbare financiële middelen.

Foto 6.1: Gecreëerde open plek voor verstuiwing in het Westduinpark (K.H. Grootjans, 2009).

Lange termijn

Toestaan van dynamische processen in de zeereep, waar mogelijk, blijft speerpunt voor het beheer van de witte duinen. Op basis van het onderzoek naar verstuiwingsbeheer wordt lokaal meer dynamisch zeereepbeheer gevoerd door het hoogheemraadschap van Delfland.

Bijdrage landelijke doelstelling

Landelijk wordt voor witte duinen ingezet op het handhaven van de huidige oppervlakte verspreid over de drie duinregio's: de Deltaduinen, de Hollandse vastelandsduinen en de Waddenduinen, met ieder ten minste drie locaties.

De bijdrage van Westduinpark & Wapendal aan deze doelstelling is zeer beperkt (profielendocument, www.rijksoverheid.nl). Daarnaast is de kwaliteit slechts ten dele goed. De verbindende functie voor de vastelandsduinen is echter wel van wezenlijk zo niet cruciaal belang.

Tabel 6-1: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2120 witte duinen in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode).

Deelgebied	Huidige situatie		Doel 1ste bpp		Doel lange termijn	
	opp.	kw.	opp.	kw.	opp.	kw.
Radio Scheveningen	± 6 ha.	goed	± 6 ha.	goed	± 6 ha.	goed
De Plak	± 3 ha.	matig (weinig open plekken)	± 3 ha.	matig	± 3 ha.	matig
Zeereep Kijkduin	± 4 ha.	matig (weinig open plekken)	± 4 ha.	matig	± 4 ha.	matig
Totaal	± 6 ha.	goed	± 6 ha.	goed	± 6 ha.	goed
	± 7 ha.	matig	± 7 ha.	matig	± 7 ha.	matig

6.2.2 *H2130A grijze duinen (kalkrijk)

Voor H2130A grijze duinen (kalkrijk) is de instandhoudingsdoelstelling uitbreiding van oppervlakte en verbetering van kwaliteit. Kalkrijke grijze duinen zijn tevens als *sense-of-urgency* met een beheeropgave opgenomen. Dit betekent dat in de eerste beheerplanperiode maatregelen getroffen moeten worden om de achteruitgang te keren.

Uit paragraaf 4.2.3 is naar voren gekomen dat de ontwikkeling kalkrijke grijze duinen vooral beperkt wordt door een sterke vergrassing en verstruweling welke versterkt werd / wordt door allerlei (door de mens beïnvloede) factoren en processen, zoals beperking van de dynamiek en de vroegere aanplant van rimpelroos (zie ook paragraaf 3.4). De grote aanwezigheid van rimpelroos biedt echter ook veel ruimte voor de ontwikkeling van grijze duinen. Middels het verwijderen van rimpelroos kan zonder veel consequenties voor andere natuurwaarden ruimte voor uitbreiding van grijze duinen gecreëerd worden.

Eerste beheerplanperiode

In de eerste beheerplanperiode ligt de focus in verband met de *sense-of-urgency* op uitbreiding en verbetering van de kalkrijke grijze duinen. Uitbreiding en verbetering wordt primair gezocht in deelgebieden met de meeste potenties. Deze liggen vooral in de deelgebieden Radio Scheveningen, Wieringsestraat en Natte Pan.

In de Natte Pan en Wieringsestraat liggen goede mogelijkheden voor uitbreiding en verbetering. De deelgebieden worden gekenmerkt door open duingraslanden met het habitatype kalkrijke grijze duinen, die omringd worden door gebiedsvreemd struweel (met name rimpelroos). De tussengelegen kalkrijke grijze duinen liggen hierdoor onder druk. Grote delen van het gebied zijn soortenarm en vervuigd. Via gericht natuurbeheer door de gemeente Den Haag wordt in de eerste beheerplanperiode uitbreiding met respectievelijk 16 en 8 hectare kalkrijke grijze duinen mogelijk gemaakt en kan de huidige kwaliteit verbeterd worden.

Ook in Radio Scheveningen liggen goede potenties voor verbetering. De kalkrijke grijze duinen zijn momenteel sterk vergrast, hetgeen geleid heeft tot de aanwezigheid van ongeveer 12 hectare van slechte kwaliteit. Middels adequaat beheer door de gemeente Den Haag is binnen de eerste beheerplanperiode hier een (sterke) kwaliteitsverbetering (en lokaal op kleine schaal uitbreiding) te behalen. Hiermee worden de randvoorwaarden voor de ontwikkeling van ongeveer 15 hectare in matig tot goede toestand gecreëerd.

Foto 6.2: Vergrast grijs duin in deelgebied Radio Scheveningen (R. Offereins, 2009).

Ter bevordering van de kwaliteit van de kalkrijke grijze duinen is tevens meer verstuiwing vanuit de zeereep wenselijk. Door meer dynamiek vanuit de witte duinen in de grijze duinen te krijgen, groeien de laatste minder snel dicht. In de eerste beheerplanperiode wordt door het hoogheemraadschap onderzocht waar mogelijkheden voor verstuiwingsbeheer liggen en hoe deze benut kunnen worden. Naar verwachting doen zich op korte termijn al kansen voor door de projecten als de versterking van de Delflandse Kust en de Zandmotor.

Lange termijn

Op lange termijn is het noodzakelijk de kalkrijke grijze duinen in het zuiden (deelgebied Natte Pan) en het noorden (deelgebieden Wieringsestraat en Radio Scheveningen) goed met elkaar te verbinden. Dit geschiedt door verdere uitbreiding in het middengedeelte van het Westduinpark (deelgebied De Plak). Gezien de sterke aanwezigheid van duindoorns in het centrale deel, zal het waarschijnlijk noodzakelijk zijn lokaal duindoorns te verwijderen. Mits dit beperkt blijft tot circa tien hectare en leidt tot de ontwikkeling van kalkrijk grijs duin, past dit binnen de instandhoudingsdoelstelling van het habitattype duindoornstruwelen (H2160). In het open duingebied van de Bosjes van Poot liggen ook mogelijkheden voor uitbreiding op de langere termijn. In het bijzonder geldt dit voor het gebied rondom de recent ontgraven bunker.

Bijdrage landelijke doelstelling

Voor heel Nederland is een uitbreidings- en verbeteropgave van kalkrijke grijze duinen gesteld (profielendocument, www.rijksoverheid.nl). Verbetering van kwaliteit is met name belangrijk op locaties met kleine restpopulaties van typische soorten.

Op lange termijn draagt het Westduinpark & Wapendal beperkt bij aan het landelijke areaal. Ook voor restpopulaties van zeldzame typische soorten is Westduinpark & wapendal nauwelijks van

belang. Voor de typische soorten is de functie van het Westduinpark als verbinding in de vastelandsduinen wel relevant.

Tabel 6-2: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2130A grijze duinen (kalkrijk) in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode). In blauw zijn de wijzigingen benadrukt.

Deelgebied	Huidige situatie		Doel 1ste bpp		Doel lange termijn	
	opp.	kwal.	opp.	kwal.	opp.	kwal.
Radio Scheveningen	± 12 ha.	slecht (vergrast)	± 12 ha.	matig	± 15 ha.	goed
Wieringsestraat	± 5 ha.	matig (vergrast)	± 13 ha.	matig	± 15 ha.	goed
Tramlus	± 1 ha.	slecht (vergrast)	± 1 ha.	slecht	± 1 ha.	matig
De Plak	± 5 ha.	slecht (vergrast)	± 5 ha.	slecht	± 20 ha.	matig
Natte Pan	± 13 ha.	matig (veel struikopslag)	± 29 ha.	matig	± 40 ha.	goed
Zeereep Kijkduin	± 0,5 ha.	matig (veel struikopslag)	± 0,5 ha.	matig	± 0,5 ha.	goed
Kijkduin	± 3 ha.	matig (veel struikopslag)	± 3 ha.	matig	± 3 ha.	matig
Duin Bosjes van Poot	± 1 ha.	slecht	± 1 ha.	slecht	± 1 ha.	slecht
totaal	0 ha.	goed	0 ha.	goed	± 70 ha.	goed
	± 22 ha.	matig	± 58 ha.	matig	± 25 ha.	matig
	± 19 ha.	slecht	± 13 ha.	slecht	± 1 ha.	slecht

Aanvullende ambitie

Aanvullend wordt als ambitie meegenomen een uitbreiding en/of verbetering in de kalkrijke grijze duinen van het duingedeelte van de Bosjes van Poot teweeg te brengen. Deze ambitie komt voort uit het Projectplan van gemeente Den Haag. Door het historische (en huidige) gebruik is de bodem zeer voedselrijk. Voor een goede ontwikkeling van kalkrijke grijze duinen is het daarom waarschijnlijk noodzakelijk dat de voedselrijke toplaag verwijderd moet worden, wat tot kostbare ingrepen leidt. De uitvoering hiervan hangt sterk samen met de beschikbare (financiële) middelen en uitbreiding/verbetering in Duin Bosjes van Poot is dus een ambitie. Prioriteit voor uitbreiding en verbetering van kalkrijke grijze duinen, en daarmee de invulling van de instandhoudingstelling in de eerste beheerplanperiode, ligt nadrukkelijk bij Radio Scheveningen, Wieringsestraat en Natte Pan.

6.2.3 *H2130B grijze duinen (kalkarm)

Voor het habitatype grijze duinen (kalkarm) in Westduinpark & Wapendal is behoud van huidige kwaliteit en oppervlakte geformuleerd als instandhoudingsdoel.

Eerste beheerplanperiode

Voor de kalkarme grijze duinen wordt ingezet op behoud van het huidige areaal en kwaliteit. In het Wapendal wordt het kalkarme grijze duin reeds begraasd en zijn geen aanvullende maatregelen nodig. In de Natte Pan zal gericht natuurbeheer worden uitgevoerd om de behoudsopgave te halen.

Lange termijn

Ook na de eerste beheerplanperiode wordt ingezet op behoud van de aanwezige oppervlakte en kwaliteit. Hiertoe zal continuering van het ingezette beheer naar verwachting noodzakelijk blijven.

Bijdrage landelijke doelstelling

Ook voor kalkame grijze duinen is voor heel Nederland een uitbreidings- en verbeteropgave gesteld (profielendocument, www.rijksoverheid.nl). Verbetering van kwaliteit is met name belangrijk op locaties met kleine restpopulaties van typische soorten.

Op lange termijn draagt Westduinpark & Wapendal slechts zeer beperkt bij aan het landelijke areaal. Voor de typische soorten is de functie als verbinding in de vastelandsduinen wel relevant.

Tabel 6-3: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2130B grijze duinen (kalkarm) in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode). In blauw zijn de wijzigingen benadrukt.

Deelgebied	Huidige situatie		Doel 1ste bpp		Doel lange termijn	
	opp.	kwal.	opp.	kwal.	opp.	kwal.
De Plak	± 0,1 ha.	matig (typische soorten)	± 0,1 ha.	matig	± 0,1 ha.	matig
Natte Pan	± 3 ha.	matig (vegetatietypen)	± 3 ha.	matig	± 3 ha.	matig
Wapendal	± 1 ha.	matig (vegetatietypen)	± 1 ha.	matig	± 1 ha.	matig
<i>totaal</i>	<i>± 4 ha.</i>	<i>matig</i>	<i>± 4 ha.</i>	<i>matig</i>	<i>± 4 ha.</i>	<i>matig</i>

6.2.4 *H2150 duinheiden met Struikhei

Voor het habitatype H2150 duinheide met struikhei geldt de instandhoudingsdoelstelling behoud van oppervlakte en kwaliteit. In Westduinpark & Wapendal is vooral het kleine, geïsoleerde oppervlak van de duinheide hierin sturend.

Eerste beheerplanperiode

In de eerste beheerplanperiode is echter de ambitie een (beperkte) kwaliteitsverbetering te verwezenlijken. Via continuering van het bestaande beheer wordt getracht verjonging van de heide te bevorderen zodat in ieder geval de behoudsdoelstelling gehaald wordt.

Lange termijn

Na de eerste beheerplanperiode dient te worden ingezet op behoud van de aanwezige oppervlakte en kwaliteit. Hiertoe zal continuering van het ingezette beheer naar verwachting noodzakelijk blijven.

Bijdrage landelijke doelstelling

Voor duinheiden met struikheide zijn op landelijk niveau geen kwantitatieve doelen gesteld. De huidige situatie geldt ten aanzien van oppervlakte en verspreiding als referentie voor een gunstige staat van instandhouding. Daarnaast wordt er gestreefd naar een substantieel aandeel structuurrijke begroeiingen in alle gebieden (profielendocument, www.rijksoverheid.nl).

Hoewel het areaal duinheiden met struikheide in Wapendal zeer gering is, is dit habitatype landelijk zodanig zeldzaam dat de bijdrage van Wapendal aan het landelijke areaal toch redelijk is.

Tabel 6-4: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2150 duinheiden met Struikhei in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode).

Deelgebied	Huidige situatie		Doel 1ste bpp		Doel lange termijn	
	opp.	kwal.	opp.	kwal.	opp.	kwal.
Wapendal	± 0,6 ha.	slecht	± 0,6 ha.	slecht	± 0,6 ha.	slecht

6.2.5 H2160 Duindoornstruwelen

Voor duindoornstruwelen geldt de instandhoudingsdoelstelling behoud van oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van het habitatype H2130 grijze duinen is toegestaan.

Eerste beheerplanperiode

Voor het habitatype duindoornstruwelen wordt geen gericht beheer uitgevoerd. Dit habitatype wordt zo veel mogelijk aan de natuurlijke ontwikkeling overgelaten. Mogelijk doet zich bij het herstel van kalkrijke grijze duinen in de deelgebieden Radio Scheveningen, Wieringsestraat en Natte Pan een (zeer) beperkte achteruitgang van het areaal duindoornstruwelen voor. Dit past echter binnen de instandhoudingstelling.

Lange termijn

Op langere termijn zal het rooien van duindoornstruweel ten gunste van uitbreiding van kalkrijke grijze duinen (wellicht) op grotere schaal nodig zijn. In het bijzonder kan dit zich voordoen in De Plak en de Natte Pan. Beperkte achteruitgang ten behoeve van dit habitatype is echter toegestaan. Gezien de snelle ontwikkeltijd en sterke uitbreiding van duindoornstruwelen in het verleden, past een afname met ongeveer 20% binnen deze beperkte afname. De voorkeur gaat er echter wel naar uit om minder goed ontwikkelde duindoornstruwelen (bv. door de aanwezigheid van rimpelroos) te verwijderen. Het doel is een oppervlakte van ongeveer 30 hectare matig tot goed ontwikkeld duindoornstruweel in het Natura 2000-gebied te behouden.

Bijdrage landelijke doelstelling

Op landelijk niveau wordt ingezet op behoud van de kwaliteit waarbij is aangegeven dat dit met name inspanningen ten aanzien van het terugdringen van Amerikaanse vogelkers vergt. Daarnaast is het toelaatbaar dat de oppervlakte met name buiten de voor duindoorn kenmerkende zone afneemt, zolang dit ten goede komt aan meer bedreigde duinhabitattypen (profielendocument, www.rijksoverheid.nl).

In Westduinpark is Amerikaanse vogelkers geen probleem, maar wordt de kwaliteit vooral door de aanwezigheid van rimpelroos bepaald. Terugdringing van deze soort in het Westduinpark leidt echter op een vergelijkbare wijze tot kwaliteitsbehoud.

Tabel 6-5: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2160 duindoornstruwelen in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode). In blauw zijn de wijzigingen benadrukt.

Deelgebied	Huidige situatie		Doel 1 ^{ste} bpp		Doel lange termijn	
	opp.	kwal.	opp.	kwal.	opp.	kwal.
Radio Scheveningen	± 4 ha.	goed	± 4 ha.	goed	± 4 ha.	goed
Wieringsestraat	± 4 ha.	matig (veel exoten)	± 4 ha.	matig	± 4 ha.	matig
Tramlus	± 2 ha.	matig (weinig typische soorten)	± 2 ha.	matig	± 2 ha.	matig
De Plak	± 15 ha.	matig (veel exoten)	± 15 ha.	matig	± 6 ha.	matig
Natte Pan	± 16 ha.	matig (veel exoten)	± 16 ha.	matig	± 12 ha.	matig
Zeereep Kijkduin	± 1 ha.	goed	± 1 ha.	goed	± 1 ha.	goed
Kijkduin	± 2 ha.	matig	± 2 ha.	matig	± 2 ha.	matig
Duin Bosjes van Poot	± 1 ha.	slecht (zeer veel exoten)	± 1 ha.	slecht	± 1 ha.	slecht
totaal	± 5 ha.	goed	± 5 ha.	goed	± 5 ha.	goed
	± 39 ha.	matig	± 39 ha.	matig	± 26 ha.	matig
	± 1 ha.	slecht	± 1 ha.	slecht	± 1 ha.	slecht

Aanvullende ambitie

Hoewel voor de duindoornstruwelen een behoudsopgave voor kwaliteit geldt, bestaat de ambitie om de kwaliteit lokaal te verbeteren. Het gaat hierbij om een kwaliteitsverbetering in Duin Bosjes van Poot middels het rooien van invasieve, niet gebiedseigen struwelen (Dunea, 2010). Uitvoering is afhankelijk van beschikbare financiële middelen.

6.2.6 H2180A duinbossen (droog)

Voor droge duinbossen geldt de instandhoudingsdoelstelling behoud van oppervlakte en verbetering van kwaliteit.

Eerste beheerplanperiode

De kwaliteitsverbetering van droge duinbossen wordt verwezenlijkt via natuurlijke veroudering van de bossen. Door natuurlijke veroudering verschijnen meer oude (waaronder dode) bomen. Niet alleen leiden deze tot een verdere verbetering van de structuur en functie van de duinbossen, maar ook tot toename van nestgelegenheid voor typische fauna zoals glanskop en boomklever. In de eerste beheerplanperiode zal veroudering echter nog weinig effect sorteren en wordt ingezet op behoud van kwaliteit.

Lange termijn

Op langere termijn leidt de veroudering wel tot kwaliteitsverbetering. Het streven is het aandeel typische soorten te verhogen en zo tot een goede kwaliteit te komen.

Bijdrage landelijke doelstelling

De landelijke doelstelling voor H2180A duinbossen (droog) is vooral gericht op de omvorming van bossen met een hoog aandeel uitheemse bomen (profielendocument, www.rijksoverheid.nl). Dit zal leiden tot kwaliteitsverbetering en lokaal toename in oppervlak, en daarmee tot een verbetering van de verspreiding van goed ontwikkelde vormen van subtype A.

In Wapendal is het aandeel uitheemse soorten zeer beperkt en wordt de kwaliteitsverbetering op een andere wijze verwezenlijkt. In het Westduinpark en de Bosjes van Poot wordt wel actief omvormingsbeheer uitgevoerd, maar dit leidt vooral tot kwaliteitsbehoud van de binnenduinrandbossen (zie voorts paragraaf 6.2.7).

Tabel 6-6: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2180A duinbossen (droog) in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode). In blauw is de wijziging benadrukt.

Deelgebied	Huidige situatie		Doel 1ste bpp		Doel lange termijn	
	opp.	kwal.	opp.	kwal.	opp.	kwal.
Wieringsestraat	± 0,2	matig (vegetatietypen)	± 0,2	matig	± 0,2	goed
De Plak	± 2	matig (vegetatietypen)	± 2	matig	± 2	goed
Natte Pan	± 2	matig (vegetatietypen)	± 2 ha.	matig	± 2 ha.	goed
Wapendal	± 1	matig (vegetatietypen)	± 1 ha.	matig	± 1 ha.	goed
<i>totaal</i>	<i>0 ha.</i>	<i>goed</i>	<i>0 ha.</i>	<i>goed</i>	<i>± 5 ha.</i>	<i>goed</i>
	<i>± 5 ha.</i>	<i>matig</i>	<i>± 5 ha.</i>	<i>matig</i>		

6.2.7 H2180C duinbossen (binnenduinrand)

Voor binnenduinrandbossen geldt de instandhoudingsdoelstelling behoud van oppervlakte en verbetering van kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype grijze duinen (H2130) is toegestaan.

Eerste beheerplanperiode

De verbeterdoelstelling voor binnenduinrandbossen richt zich expliciet voor de stinsenflora, in het bijzonder in Duin Bosjes van Poot. Maatregelen zijn hier noodzakelijk om de stinsenflora van vroeger te herstellen. In de eerste beheerplanperiode moeten deze maatregelen worden getroffen zodat kwaliteitsverbetering op korte termijn behaald wordt. Enige achteruitgang in oppervlakte in Natte Pan en Wieringsestraat ten gunste van H2130 is toegestaan

Lange termijn

Op langere termijn leidt de veroudering tot kwaliteitsverbetering. Daarnaast wordt in De Plak in de volgende beheerplanronde actieve omvorming ingezet. Het omvormingsbeheer leidt ook tot een betere kwaliteit. Het streven is het aandeel typische soorten te verhogen en zo tot een overwegend matige kwaliteit te komen.

Bijdrage landelijke doelstelling

Ook voor H2180C duinbossen (binnenduinrand) is de landelijke doelstelling gericht op de omvorming van bossen met een hoog aandeel uitheemse bomen (profielendocument, www.rijksoverheid.nl). De doelstellingen en maatregelen voor duinbossen van de binnenduinrand in Westduinpark & Wapendal sluiten op deze landelijke doelstelling aan.

Tabel 6-7: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2180C duinbossen (binnenduinrand) in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode). In blauw is de wijziging benadrukt.

Deelgebied	Huidige situatie		Doel 1ste bpp		Doel lange termijn	
	opp.	kwal.	opp.	kwal.	opp.	kwal.
Radio Scheveningen	0,2 ha.	matig	< 0,1 ha.	matig	< 0,1 ha.	matig
Wieringsestraat	± 2 ha.	matig	± 1 ha.	matig	± 1 ha.	matig
Tramlus	± 1 ha.	slecht (gebiedsvreemde soorten)	± 1 ha.	slecht	± 1 ha.	slecht
De Plak	± 28 ha.	slecht (gebiedsvreemde soorten)	± 25 ha.	slecht	± 25 ha.	matig
Natte Pan	± 18 ha.	matig	± 18 ha.	matig	± 18 ha.	matig
Bos Bosjes van Poot	± 5 ha.	matig	± 5 ha.	matig	± 5 ha.	matig
Duin Bosjes van Poot	± 14 ha.	slecht (weinig typische soorten)	± 13 ha.	matig	± 13 ha.	matig
Wapendal	± 1 ha.	matig	± 1 ha.	matig	± 1 ha.	matig
<i>totaal</i>	<i>± 24 ha.</i>	<i>matig</i>	<i>± 37 ha.</i>	<i>matig</i>	<i>± 62 ha.</i>	<i>matig</i>
	<i>± 39 ha.</i>	<i>slecht</i>	<i>± 26 ha.</i>	<i>slecht</i>	<i>± 1 ha.</i>	<i>slecht</i>

6.3 BN-instandhoudingsdoelstellingen Westduinpark

De BN-clusterwaarden en -doelen worden alleen beschreven voor het Westduinpark inclusief de Bosjes van Poot. Wapendal behoort immers niet tot het Staats- en Beschermd Natuurmonument.

6.3.1 Overige duinstruwelen

Voor overige duinstruwelen geldt de instandhoudingsdoelstelling behoud van oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van Natura 2000-instandhoudingsdoelen of vochtige duinvalleien is toegestaan.

Eerste beheerplanperiode

Het verwijderen van rimpelroos en sneeuwbes is hier op de lange termijn wenselijk, maar gezien de hoge ambities voor andere doelen (grijze duinen) heeft dit in de komende beheerplanperiode geen prioriteit. Wel wordt verwijdering van rimpelroos, in het bijzonder in de Bosjes van Poot, als ambitie meegenomen. Uitvoering is afhankelijk van dan beschikbare financiële middelen.

Daarnaast heeft de gemeente Den Haag de ambitie om de met struweel dichtgegroeide vochtige duinvallei in de Natte Pan om te vormen naar een open (soortenrijke) vochtige duinvallei. Dit is een zeer soortenrijk natuurdoeltype en eveneens een Natura 2000-habitatype (echter niet voor Westduinpark & Wapendal). In de instandhoudingsdoelstelling is hier reeds rekening mee gehouden en uitvoering van deze ambitie past hier dus in.

Lange termijn

Op de langere termijn is de verwijdering van rimpelroos en sneeuwbes wenselijk. De vraag is echter of het geheel uitbannen van deze invasieve gebiedsvreemde soorten wel reëel is. Vooralsnog wordt dit wel als ambitie in het Natura 2000-beheerplan meegenomen. Uitvoering is afhankelijk van dan beschikbare financiële middelen.

Tabel 6-8: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling overige duinstruwelen in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode).

Deelgebied	Huidige situatie		Doel 1ste bpp		Doel lange termijn	
	opp.	kwal.	opp.	kwal.	opp.	kwal.
De Plak	± 6 ha.	matig	± 6 ha.	matig	± 6 ha.	matig
Natte Pan	± 2 ha.	goed	± 2 ha.	goed	± 2 ha.	goed
Zeereep Kijkduin	± 0,5 ha.	goed	± 0,5 ha.	goed	± 0,5 ha.	goed
Duin Bosjes van Poot	± 3 ha.	slecht	± 3 ha.	slecht	± 3 ha.	slecht
totaal	± 2,5 ha.	goed	± 2,5 ha.	goed	± 2,5 ha.	goed
	± 6 ha.	matig	± 6 ha.	matig	± 6 ha.	matig
	± 3 ha.	slecht	± 3 ha.	slecht	± 3 ha.	slecht

6.3.2 Duinplassen

Voor de duinplassen geldt de instandhoudingsdoelstelling behoud van oppervlakte en kwaliteit.

Eerste beheerplanperiode en lange termijn

Om de Paddenpoel en het Duinplasje als waardevol biotoop duurzaam in stand te kunnen houden, moet een te grote mate van verlanding worden voorkomen. Instandhoudingsbeheer zal hiertoe noodzakelijk blijven. Hierbij is het wel gewenst niet jaarlijks alle vegetatie te verwijderen met het oog op broedende rietvogels, die in het algemeen afhankelijk zijn van overjarig riet.

Tabel 6-9: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling duinplassen in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode).

Deelgebied	Huidige situatie		Doel 1ste bpp		Doel lange termijn	
	opp.	kwal.	opp.	kwal.	opp.	kwal.
Natte Pan	± 1 ha.	goed	± 1 ha.	goed	± 1 ha.	goed

6.3.3 Landschappelijke kenmerken en natuurschoon van het gebied

De uitwerking van dit BN-instandhoudingsdoel is vooral gericht op behoud van de natuurlijkheid, relatieve ongereptheid en landschappelijke verscheidenheid als drager voor de abiotische en biotische diversiteit.

Ten behoeve van het natuurlijke karakter van het gebied is het van belang dat gebiedsvreemde elementen als bebording, hekwerken, (verharde) paden enzovoorts zoveel mogelijk beperkt worden. Waar mogelijk wordt de abiotische verscheidenheid versterkt. Dit laatste vindt echter alleen via het behalen van eerder genoemde instandhoudingsdoelstellingen plaats (bijvoorbeeld de uitbreiding van open grijs duin). Gerichte maatregelen om landschappelijke kenmerken en/ of natuurschoon te versterken vinden alleen plaats in het kader van natuurherstelwerkzaamheden.

7 Toetsing huidig gebruik

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk vindt de toetsing plaats van het huidig gebruik in en rondom Westduinpark & Wapendal. Het huidig gebruik is beschreven in hoofdstuk 5. De toetsing - die uit twee delen bestaat: effectbeschrijving en effectbeoordeling - richt zich op de vraag of de kans op significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstelling voor een habitatype of een soort al dan niet kan worden uitgesloten. Met andere woorden: staat een vorm van huidig gebruik het halen van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg. De instandhoudingsdoelstellingen waaraan getoetst wordt zijn zowel de Natura 2000- als de BN-instandhoudingsdoelstellingen.

Vormen van huidig gebruik waarvoor blijkt dat die niet leiden tot (significant) negatieve effecten, kunnen zoals nu bekend in aard, omvang, locatie etc. onverkort doorgang vinden en voor de beheerplanperiode 2012-2017 in het beheerplan worden opgenomen.

Voor vormen van huidig gebruik waarvan de kans op significant negatieve effecten niet kan worden uitgesloten, wordt een passende beoordeling opgesteld. Met een passende beoordeling wordt nagegaan of er voldoende mitigerende maatregelen mogelijk zijn waarmee de significant negatieve effecten worden weggenomen.

Voor vormen van huidig gebruik waarvan de kans op negatieve effecten op een bepaald habitatype of een bepaalde soort niet is uit te sluiten, maar de kans dat deze effecten op zich significant zijn wel is uit te sluiten, wordt in een cumulatietoets het gezamenlijke effect beoordeeld. In een cumulatietoets worden ook de eventuele resteffecten van een gemitigeerde vorm van huidig gebruik meegenomen. Indien hieruit volgt dat voor het gezamenlijke effect de kans op significant negatieve effecten niet is uit te sluiten, worden ook hier, middels een passende beoordeling, mitigerende maatregelen uitgewerkt. Vormen van huidig gebruik met een negatief effect (na cumulatie) kunnen zoals nu bekend in aard, omvang, locatie etc. onverkort doorgang vinden en voor de beheerplanperiode 2012-2017 in het beheerplan worden opgenomen. De negatieve effecten worden zoveel mogelijk weggenomen door generieke maatregelen.

Vormen van huidig gebruik met een kans op significant negatieve effecten waarvoor geen mitigerende maatregelen mogelijk zijn of waarvoor deze onvoldoende zijn, kunnen niet in het beheerplan worden opgenomen. Ook gebruik waarvan niet genoeg informatie beschikbaar is om significant negatieve effecten uit te sluiten kan niet in het beheerplan opgenomen worden. Deze vormen van huidig gebruik kunnen alleen doorgang vinden indien hier een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet voor is of wordt afgegeven.

Het gebruik dat in dit Natura 2000-beheerplan getoetst is, zijn die activiteiten die plaatsvinden onder de vigerende wet- en regelgeving (bijvoorbeeld APV; zie hoofdstuk 2). Activiteiten die onder de vigerende wet- en regelgeving niet zijn toegestaan, kunnen wellicht leiden tot (significante) verstoring van soorten en/ of verslechtering van de habitatypes; zeker wanneer er een toename van de activiteit optreedt. Een (niet limitatieve) opsomming van niet toegestane activiteiten is opgenomen in paragraaf 5.5. Om (significant) negatieve effecten als gevolg van deze activiteiten tegen te gaan, wordt daarom aangesloten bij handhaving van deze wet- en regelgeving. In een handhavingsplan dient dit nader te worden uitgewerkt (zie paragraaf 8.3). Niet toegestane activiteiten worden dus niet in de toetsing meegenomen.

Allereerst wordt in paragraaf 7.2 nog nader op de gehanteerde methodiek ingegaan. Vervolgens worden in de effecten van het huidige gebruik beschreven en zowel afzonderlijk (paragraaf 7.3) als in cumulatie (paragraaf 7.4) getoetst. In paragraaf 7.5 wordt een samenvatting van de conclusies gegeven.

7.2 Methodiek toetsing huidig gebruik

7.2.1 Toetsingskader

De juridische basis voor de toetsing huidig gebruik ligt voor de BN-clusterwaarden in artikel 16 en voor de Natura 2000-waarden in artikel 19d van de Natuurbeschermingswet 1998. Voor beide waarden zijn de uitwerkingen van de instandhoudingsdoelstellingen in het vorige hoofdstuk als uitgangspunt voor de toetsing gehanteerd. Huidig gebruik in de (deel)gebieden mag niet leiden tot het niet behalen van deze doelen in de voorgenomen aard, omvang en termijn. Wanneer dit wel het geval is, is er sprake van schadelijke handelingen (conform artikel 16) of significant negatieve gevolgen (conform artikel 19d).

In tabellen 7.1 en 7.2 zijn de parameters weergegeven die hierbij gehanteerd zijn. De parameters zijn overgenomen uit de profielendocumenten en de oude aanwijzingsbesluiten als Beschermd Natuurmonument, en aangepast aan de kwaliteitsaspecten zoals besproken in paragraaf 4.2.1.

7.2.2 Stappenplan toetsing huidig gebruik

De toetsing van huidig gebruik is terug te brengen tot vier stappen. In Figuur 7-1 zijn deze stappen schematisch weergegeven. Hieronder worden ze nader toegelicht.

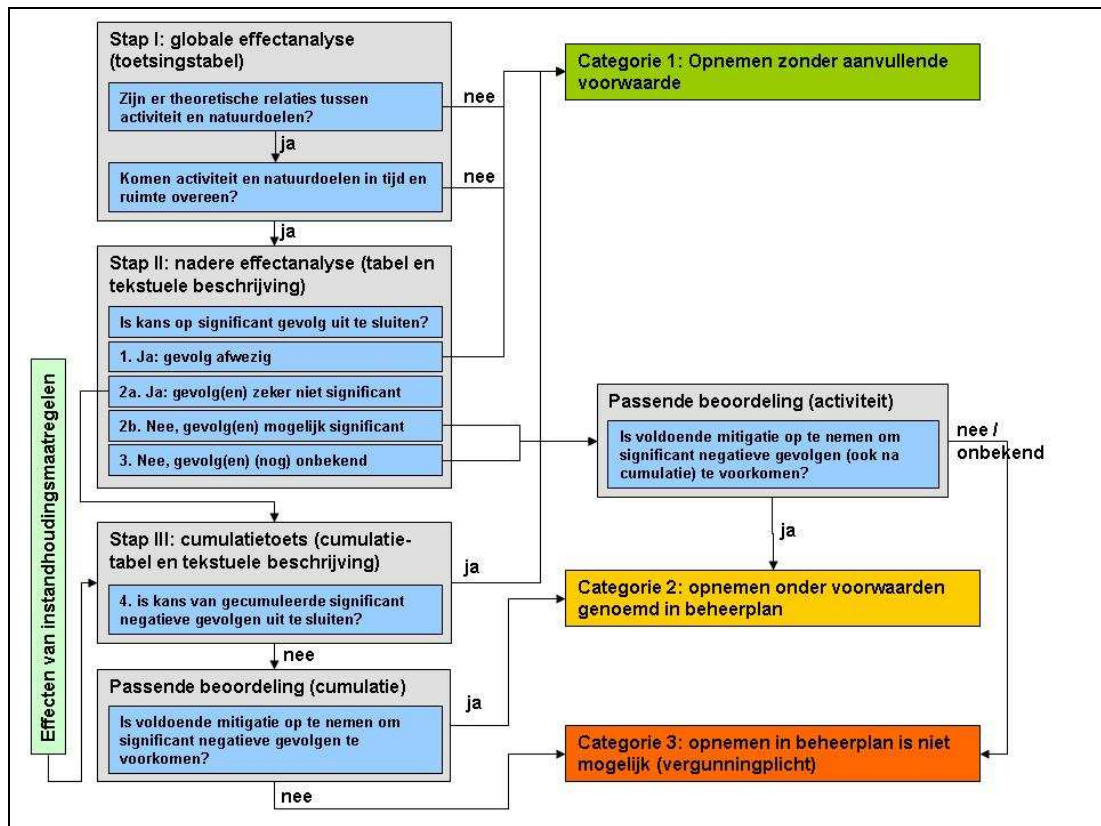
Stap 0: Te toetsen vormen van huidig gebruik

Onder huidig gebruik en beheer wordt verstaan al het gebruik en beheer dat ten tijde van het opstellen van het Natura 2000-beheerplan (peildatum 1 januari 2010) in en rond het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal plaatsvond. Hieronder valt bestaand gebruik voor de beschermde natuurmonumenten en staatsnatuurmonumenten (peildatum 9 november 1990) en bestaand gebruik Natura 2000 (peildatum 1 oktober 2005).

Huidig gebruik is hierbij opgedeeld in drie vormen. Gebruik dat in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 door bevoegd gezag

1. niet eerder beoordeeld is,
2. wel eerder beoordeeld, maar niet vergunningplichtig verklaard is, of
3. wel eerder beoordeeld, en vergunningplichtig verklaard is, met onderverdeling in:
 - a. vergunningplichtig gebruik waarbij het huidige gebruik het vergunde gebruik is (de vergunning wordt volledig gebruikt), of
 - b. vergunningplichtig gebruik waarbij het vergunde gebruik niet het huidige gebruik is, dus waarbij een vergunning is verleend voor een groter gebruik dan het huidige gebruik (deels nog gebruiksruimte).

Van deze vormen is de eerste afzonderlijk getoetst; de tweede en derde vorm zijn immers al beoordeeld. In de cumulatietoets zijn alle drie de gebruiksvormen meegenomen. Van het derde gebruik is hierbij van de vergunde situatie (dus 3b) uitgegaan.

Figuur 7-1: Schema toetsing huidig gebruik.

Stap I: globale effectanalyse

In de globale effectanalyse is bekeken welke activiteiten van huidig gebruik een effect op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen kunnen hebben. Hierbij zijn twee vragen van belang:

1. Is/zijn er theoretische relatie(s) tussen de activiteit en de natuurwaarde(n) met een instandhoudingsdoelstelling?
2. Komen activiteit en natuurwaarde(n) in tijd en ruimte overeen?

Bij de eerste vraag is nagegaan of het huidige gebruik met een effect gepaard gaat (bijvoorbeeld geluid, licht etc.) dat nadelige gevolgen voor de natuurwaarde (verstoring) kan hebben. In geval van verstoring is hierbij de definitie gehanteerd zoals deze in de Uitwerking effectanalyse (Steunpunt Natura 2000, 2007) en de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (Ministerie van LNV, 2005) is opgenomen: "Verstoring van een soort in een gebied treedt op wanneer uit populatiedynamische gegevens betreffende die soort in dat gebied blijkt dat de soort het gevaar loopt niet langer een levensvatbare component van de natuurlijke habitat te zullen zijn". Wanneer deze relaties niet bestaan (bijvoorbeeld verhoogde geluidsbelasting op planten), zijn effecten uitgesloten.

Indien er een theoretische relatie is, is het vervolgens de vraag of de activiteit en de natuurwaarde in tijd en ruimte (zelfde periode, zelfde locatie) overeenkomen. Wanneer dit niet het geval is, zijn effecten ook uitgesloten. Wanneer zich wel een overlap in tijd en ruimte voordoet, is de storingsfactor (verstoring, vermessing, verdroging etc.) benoemd.

Stap II: nadere effectanalyse

Bij de nadere effectanalyse is vervolgens nagegaan of de storingsfactoren dermate ernstig zijn dat een instandhoudingsdoelstelling niet gehaald kan worden. Hiertoe is een nadere beschouwing van de effecten in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen noodzakelijk. Waar mogelijk zijn de effecten gekwantificeerd. Indien dit niet mogelijk was, zijn de effecten kwalitatief beschreven.

Vervolgens zijn de gevolgen van de effecten beoordeeld. Bij de beoordeling is een onderscheid gemaakt tussen instandhoudingsdoelstellingen gericht op behoud en instandhoudingsdoelstellingen gericht op uitbreiding en/ of kwaliteitsverbetering. De toetsing is maatwerk per situatie. Per combinatie huidig gebruik, deelgebied en instandhoudingsdoelstelling (dus effectbeoordeling van activiteit X in deelgebied Y op instandhoudingsdoelstelling Z) leidt de effectbeoordeling daarmee tot de conclusie:

1. geen effect;
- 2a. wel effect(en), maar significant negatief gevolgen zijn uit te sluiten;
- 2b. wel effect(en) en significant negatieve gevolgen zijn niet uit te sluiten / doen zich zeker voor; of
3. effect onbekend en significant negatieve gevolgen zijn niet uit te sluiten.

Huidig gebruik met totaal geen effect (conclusie 1) kan rechtstreeks in het Natura 2000-beheerplan worden opgenomen. Huidig gebruik met effecten maar uit te sluiten significante gevolgen (conclusie 2a) moet in de cumulatietoets worden betrokken (zie stap III). Voor huidig gebruik met niet uit te sluiten significant negatieve gevolgen (conclusie 2b) moet een passende beoordeling uitgevoerd worden. Indien uit deze passende beoordeling blijkt dat significant negatieve gevolgen alsnog kunnen worden uitgesloten (al dan niet na mitigatie), kan het huidige gebruik (inclusief mitigatie) de cumulatietoets in. Wanneer de effecten tijdens het beheerplanproces onbekend blijven (conclusie 3), dan blijft het betreffende gebruik buiten het beheerplan.

Stap III: cumulatie

Bij het bepalen of een bepaald gebruik significante gevolgen kan hebben, moet niet alleen naar de effecten van het afzonderlijke gebruik worden gekeken, maar juist naar het gebruik in onderlinge samenhang: gebruik met (kleine) effecten dat samengevoegd (in cumulatie) wel significante gevolgen heeft voor de desbetreffende instandhoudingsdoelstellingen. Aandachtspunt hierbij is dat niet alleen negatieve effecten maar ook positieve effecten meegenomen kunnen worden.

Bij de toetsing van huidig gebruik zijn cumulatieve effecten in beeld gebracht conform de methodiek uit het Stappenplan Cumulatietoets (Steunpunt Natura 2000, 2009). In Bijlage 10 is dit stappenplan weergegeven. De verschillende effecten zijn gesommeerd op basis van expertoordeel, zoals dat ook in Milieueffectrapportages gebruikelijk is. Belangrijk hierbij is te noemen dat activiteiten die via een separate passende beoordeling getoetst zijn, niet in de cumulatietoets zijn meegenomen. De cumulatietoets met effecten van ander huidig gebruik heeft reeds in de betreffende separate passende beoordeling plaatsgevonden.

Als blijkt dat bepaalde instandhoudingsdoelstellingen mogelijk niet worden bereikt, en uit de cumulatietoets blijkt dat daar bepaalde vormen van huidig gebruik aan ten grondslag liggen die men vanuit politiek bestuurlijk niveau toch zoveel mogelijk door wil laten gaan, dan worden prioriteringscriteria op een rij gezet. Bestuurlijk kan dan een afweging gemaakt worden. In genoemd stappenplan staat hiertoe een aantal criteria genoemd.

7.2.3 Indeling in categorieën

Door het Steunpunt Natura 2000 in samenwerking met Arcadis (2008) zijn sectornotities (o.a. voor natuur, landbouw en recreatie) opgesteld waarin bestaande gebruiksvormen worden beoordeeld. De sectornotities geven op generiek niveau en op hoofdlijnen zicht op hoe bestaande activiteiten behandeld gaan worden in de beheerplannen. De sectornotities hebben geen juridische status, maar zijn bedoeld als hulpmiddel bij het opstellen van beheerplannen en het sneller kunnen bieden van enige duidelijkheid aan de sectoren.

Op basis van de informatie uit deze sectornotities is een indeling van huidig gebruik over drie categorieën gemaakt. De uitgangspunten en voorwaarden voor de indeling van activiteiten in één of meerdere categorieën worden hieronder beschreven.

1) Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen

Dit zijn bestaande gebruiksvormen waarvan vast staat dat ze geen negatieve effecten en daarmee geen gevolgen hebben op (het behalen van) de instandhoudingsdoelstellingen. Dit geldt onder andere voor huidig gebruik dat, ter voorkoming / vermindering van negatieve effecten, al voldoende is aangepast. Voor deze vormen van huidig gebruik hoeven geen wijzigingen of aanvullende mitigerende maatregelen plaats te vinden ten opzicht van regelingen en voorwaarden in de huidige situatie.

2) Gebruiksvorm in beheerplan met wijzigingen/maatregelen

Dit zijn bestaande gebruiksvormen, die kunnen leiden tot significante negatieve gevolgen op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen en waarvoor wijzigingen of aanvullende mitigerende maatregelen nodig zijn. Een verslechtering of een verstoring kan worden gemitigeerd wanneer aan gebruiksvormen aanpassende voorwaarden kunnen worden verbonden, waardoor deze gebruiksvormen niet structureel inwerken op de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied. Dit kunnen zijn: tijdelijkheid van de activiteiten, ruimtelijke zonering, seizoen of vermindering van intensiteit van de activiteiten.

3) Gebruiksvorm niet in beheerplan

Dit zijn bestaande gebruiksvormen waarbij de (kans op) significante negatieve gevolgen op instandhoudingsdoelstellingen niet met algemene voorwaarden gemitigeerd kunnen worden. Deze activiteiten kunnen niet in het Natura 2000-beheerplan worden opgenomen. Van deze activiteiten wordt aangegeven of een vergunningverleningstraject nog aan de orde kan zijn.

Tabel 7-1: Toetsingskader Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen (zie ook uitwerkingen van kwaliteitsparameters in paragraaf 4.2.1).

Parameter	Deelaspect / code	H2120 Witte duinen	H2130A Grijze duinen (kalkrijk)	H2130B Grijze duinen (kalkarm)	H2150 Duinheiden
1. Areaal	minimale functionele omvang	enkele tientallen hectares	enkele tot enkele tientallen hectaren	enkele tot enkele tientallen hectaren	enkele honderden vierkante meters
2. Vegetatietypen		zie profielendocument ⁷	zie profielendocument ⁷	zie profielendocument ⁷	zie profielendocument ⁷
3. Abiotische omstandigheden	a. zuurgraad	basisch tot zwak zuur	basisch tot neutraal	neutraal tot zwak zuur	zwak zuur tot zuur
	b. vochttoestand	droog	matig droog tot droog	matig droog tot droog	vochtig tot droog
	c. zoutgehalte	zeer zoet tot zwak brak	zeer zoet tot zwak brak	zeer zoet tot zoet	zeer zoet
	d. voedselrijkdom	matig voedselarm tot matig voedselrijk	matig voedselarm tot licht voedselrijk	zeer voedselarm tot licht voedselrijk	zeer voedselarm tot matig voedselarm
	e. overstroming	niet	incidenteel tot niet	niet	niet
4. Typische soorten		zie Tabel 4-3	zie Tabel 4-3	zie Tabel 4-3	zie Tabel 4-3
5. Kenmerken structuur en functie	a.	verstuivende zeereep;	vegetatie hoogstens 50cm	vegetatie hoogstens 50cm	dominantie van Struikhei; voor de instandhouding hiervan is vegetatiebeheer noodzakelijk
	b.	onregelmatige vegetatiestructuur;	struikopslag is niet meer dan 50%	struikopslag is niet meer dan 50%	afwisseling van jonge, oude en zeer oude heidestruiken;
	c.	plekken met kaal zand tussen de vegetatie;	begrazing door konijnen	begrazing door konijnen	hoge bedekking van korstmossen (> 20%)
	d.	onregelmatig reliëf;	aanwezigheid van stuifplekken		

⁷ Bij het opstellen van dit beheerplan is gebruik gemaakt van de volgende profielendocumenten: H2120 versie 1 sept 2008, H2130 versie 1 sept 2008, H2150 versie 18 dec 2008, H2160 versie 1 sept 2008 en H2180 versie 18 dec 2008, met erratum 24 maart 2009.

Parameter	Deelaspect / code	H2160 Duindoornstruwelen	H2180A Duinbossen (droog)	H2180C Duinbossen (binnenduinarand)
1. Areaal	minimale functionele omvang	enkele hectares	enkele tientallen hectares	enkele tientallen hectares
2. Vegetatietypen		zie profielendocument ⁷	zie profielendocument ⁷	zie profielendocument ⁷
3. Abiotische omstandigheden	a. zuurgraad	basisch tot zwak zuur	basisch tot zuur	basisch tot matig zuur
	b. vochttoestand	zeer vochtig tot droog	vochtig tot droog	zeer vochtig tot matig droog
	c. zoutgehalte	zeer zoet tot zwak brak	zeer zoet	zeer zoet
	d. voedselrijkdom	matig voedselarm tot matig voedselrijk	zeer voedselarm tot licht voedselrijk	matig voedsel rijk tot zeer voedselrijk
	e. overstroming	niet	niet	niet
4. Typische soorten		zie Tabel 4-3	zie Tabel 4-3	zie Tabel 4-3
5. Kenmerken structuur en functie	a.	gering aandeel exoten	loofhoutsoorten overheersen in de boomlaag	loofhoutsoorten overheersen in de boomlaag
	b.		aandeel exoten in de boomlaag is minder dan 25%	aandeel exoten in de boomlaag is minder dan 25%
	c.		op landschapsschaal: aanwezigheid van soortenrijke open plekken en bosranden	op landschapsschaal: aanwezigheid van soortenrijke open plekken en bosranden
	d.		aanwezigheid van oude levende of dode dikke bomen.	aanwezigheid van oude levende of dode dikke bomen.
	e.			bedekking van voorjaarsflora > 25%

Tabel 7-2: Toetsingskader BN-instandhoudingsdoelstellingen (zie ook uitwerkingen van kwaliteitsparameters in paragraaf 4.2.1 en Bijlage 3).

Parameter	overige duinstruwelen	duinplassen
1. Typische soorten	kruipwilg, kardinaalsmuts, gewone vlier, eenstijlige meidoorn, wilde liguster, braamsluiper, grasmus, goudvink, nachtegaal, roodborsttapuit, sprinkhaanzanger	kleine karekiet, gewone pad, kleine watersalamander, middelste groene kikker, bruine kikker
2. Structuurkenmerken	binnenduinen, bestaande uit loopduinformaties met hoogteverschillen van 10 tot 20 meter	
	middenduinen, bestaande uit een gekerfde zeereep van streepduinen met uitblazingskuilen en -geulen, met hoogteverschillen tot 25 meter	

Tabel 7-3: Toetsingskader BN-instandhoudingsdoelstellingen Landschappelijke kenmerken en natuurschoon (zie ook uitwerkingen van kwaliteitsparameters in paragraaf 4.2.1 en Bijlage 3).

Landschappelijke kenmerken en natuurschoon
een karakteristiek voorbeeld van het Nederlandse duinlandschap
door zijn relatieve ongereptheid van betekenis uit het oogpunt van natuurschoon
gevarieerd duinlandschap dat reliëfrijk en landschappelijk zeer afwisselend is
grote afwisseling in visueel-ruimtelijke eigenschappen
afwisselend reliëf
in landschappelijk opzicht een gevarieerd karakter
het karakter van het duin- en binnenduinlandschap, gekenmerkt door de afwisseling van duingraslanden, struwelen en bossen, verleent het natuurmonument in landschappelijk opzicht een aantrekkelijk aanzien
mede vanwege uitgestrektheid van het gebied, mate van reliëf en sterke verscheidenheid aan milieuomstandigheden van betekenis uit het oogpunt van natuurschoon

7.3 Effectbeschrijving en -beoordeling

In deze paragraaf worden de verschillende activiteiten vallend onder huidig gebruik en beheer aan de instandhoudingsdoelstellingen van Westduinpark & Wapendal getoetst. De verschillende activiteiten zijn eerst losstandig beoordeeld. In paragraaf 7.4 volgt de cumulatietoets. Bij de toetsing wordt onderscheid gemaakt tussen afbakening van relevante natuurdoelen, effectbeschrijving en effectbeoordeling.

Bij de afbakening van relevante natuurdoelen is eerst gekeken naar theoretische relaties tussen activiteit en de verschillende natuurwaarden, en vervolgens of deze relaties in tijd en ruimte overlappen (stap I). De resultaten hiervan zijn in Bijlage 11 opgenomen. Indien uit de globale effectanalyse een (mogelijk) effect naar voren gekomen is, is dit effect beschreven en zijn de gevolgen op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen beoordeeld (stap II; Bijlage 12). In tekst en tabellen worden hieronder de belangrijkste zaken besproken. Indien de beoordelingen leiden tot aanvullende (mitigerende) voorwaarden, worden deze in hoofdstuk 8 nader uitgewerkt.

7.3.1 Kustveiligheid en beheer

Afbakening relevante natuurdoelen

Kustveiligheidsbeheer bestaat uit regulier beheer en onderhoud van de primaire waterkering en ingrepen bij calamiteiten. Aangezien dit beheer alleen betrekking op de zeereep heeft, betreft het de deelgebieden Radio Scheveningen, De Plak en Zeereep Kijkduin. In deze deelgebieden komen binnen de invloedssfeer van het kustbeheer witte duinen en kalkrijke grijze duinen voor. Voor de kalkrijke grijze duinen in Radio Scheveningen is in hoofdstuk 6 een verbeteropgave opgenomen (zie Tabel 6-1). De overige kalkrijke grijze duinen en witte duinen moeten (minimaal) in oppervlakte en kwaliteit behouden blijven.

Effectbeschrijving

In Tabel 7-4 is een overzicht gegeven van de mogelijke effecten van het kustbeheer op de parameters en deelaspecten van witte duinen en kalkrijke grijze duinen. Het kustbeheer is onderverdeeld in regulier kustbeheer en -onderhoud, en calamiteitenbeheer.

Tabel 7-4: Overzicht te beoordelen effecten van kustveiligheidsbeheer. Weergegeven zijn zowel positieve (groen) als negatieve (oranje) effecten. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.

	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)
Radio Scheveningen	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / verbetering</i>
regulier beheer & onderhoud	5: afname stuifplekken	5d: afname stuifplekken (in zeereep)
calamiteitenbeheer	4: vernietiging	5: open maken / houden stuifplekken (in zeereep)
De Plak	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>
regulier beheer & onderhoud	5: afname stuifplekken	5d: afname stuifplekken (in zeereep)
calamiteitenbeheer	4: vernietiging	5: open maken / houden stuifplekken (in zeereep)
Zeereep Kijkduin	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>
regulier beheer & onderhoud	5: afname stuifplekken	5d: afname stuifplekken (in zeereep)
calamiteitenbeheer	4: vernietiging	5: open maken / houden stuifplekken (in zeereep)

Het reguliere kustbeheer en -onderhoud bestaat uit het beperken van de dynamiek van de zeereep en heeft daarmee directe gevolgen op de structuur en functie van witte duinen. Hoewel het beheer niet fysiek in de kalkrijke grijze duinen plaatsvindt, treedt ook hier een effect op. In relatie tot de karakteristieke parameters van kalkrijke grijze duinen betekent dit namelijk een afname van het aantal stuifplekken in de zeereep en als gevolg daarvan een verminderde inwaai van kalkrijk zand in het kalkrijke grijze duin.

Bij calamiteitenbeheer wordt deze juist bevorderd. Bij het vergraven en verplaatsen van zand om afgeslagen strand en duin aan te vullen, worden namelijk stuifplekken gecreëerd. Bij het vergraven worden echter wel groeiplaatsen van typische soorten van de witte duinen vernietigd.

Effectbeoordeling

Als gevolg van het fixeren van de zeereep en de verminderde inwaai van kalkrijk zand kan de kwaliteit van witte duinen en kalkrijke grijze duinen achteruit gaan. Dit gaat in tegen de instandhoudingsdoelstellingen en is dus een negatief effect. Doordat het planten van riet en helm hooguit enkele keren per jaar over beperkt oppervlak plaatsvindt (zie paragraaf 5.2.1), is dit negatieve effect gering en leidt niet tot een significante verslechtering van de habitattypen. Op de behoudsopgaven van witte duinen en kalkrijke grijze duinen in De Plak en Zeereep Kijkduin leidt dit dus niet tot significant negatieve gevolgen.

Voor deelgebied Radio Scheveningen is echter een verbeteropgave voor kalkrijke grijze duinen opgenomen. De verslechtering kan hier wel leiden tot significant negatieve gevolgen op het behalen van de verbeterdoelstelling. Hiertoe is dan ook een passende beoordeling uitgevoerd (zie Bijlage 13). Uit deze beoordeling is gekomen dat met het instellen van verstuiwingsbeheer in combinatie met de instandhoudingsmaatregelen (zie paragrafen 8.1 en 8.2.1) de negatieve effecten volledig te mitigeren zijn en zelfs kunnen zorgen voor een verbetering ten opzichte van de huidige situatie.

Het vergraven van witte duinen als calamiteitenbeheer kan weliswaar tot vernietiging van (groeiplaatsen van) soorten van witte duinen leiden, maar komt in de regel slechts beperkt in de tijd voor. Daarbij komt dat de soorten van de zeereep kenmerkende pionierssoorten van een (natuurlijk) dynamisch milieu zijn en zich dus ook onder kunstmatige dynamiek goed kunnen

handhaven / (her)vestigen. Het calamiteitenbeheer vormt dan ook geen bedreiging voor het voortbestaan van deze soorten en er is dus geen sprake van negatieve effecten op de witte duinen. De effecten van calamiteitenbeheer op kalkrijke grijze duinen hangen af van de lokale instandhoudingsdoelstelling. Verstuivingsprocessen als gevolg van het calamiteitenbeheer dragen wel bij aan het behoud van dit habitattype, maar leveren geen bijdrage aan het behalen van de verbeteropgave. In Tabel 7-5 zijn de effecten van kustveiligheid en -beheer op de instandhoudingsdoelstellingen samengevat.

Tabel 7-5: Synthese effectbeoordeling kustveiligheid en -beheer na mitigatie op de relevante instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)
regulier beheer & onderhoud	+	+
calamiteitenbeheer	0	0/+

* Mitigatie benodigd: instellen verstuivingsbeheer

Instandhoudingsbeheer en -voorwaarden (zie voor uitwerking hoofdstuk 8)

- Instellen verstuivingsbeheer (minimaal bij Radio Scheveningen)

7.3.2 Natuurbeheer

Afbakening relevante natuurdoelen

Natuurbeheer komt over het gehele Natura 2000-gebied in alle natuurwaarden voor. Afhankelijk van de Natura 2000-waarde en/of BN-clusterwaarde wordt wel verschillend beheer gepleegd. Gezien de vele combinaties van activiteiten (natuurbeheer- en -herstelmaatregelen), deelgebieden en instandhoudingsdoelstellingen wordt in deze paragraaf (in tegenstelling tot wat in paragraaf 7.2 is aangegeven) een samenvatting van de gedifferentieerde effecten gegeven. Voor een gedetailleerd overzicht van deze differentiatie wordt verwezen naar Bijlage 11.

Effectbeschrijving

Gezien het gevoerde natuurbeheer gericht is op het (minimaal) behouden van de natuurwaarden in Westduinpark & Wapendal, zijn de effecten ervan merendeels positief. Afhankelijk van de natuurwaarde draagt natuurbeheer bij aan de gewenste abiotische omstandigheden, structuurkenmerken en/of soortensamenstelling (zie Tabel 7-6 en Tabel 7-7). Op enkele parameters zijn echter ook negatieve effecten mogelijk.

Het gaat hierbij vooral om verstoren of vernietigen van typische soorten bij plaggen, maaien, begrazing, verwijderen houtopslag, faunabeheer (schadebestrijding) en geïntegreerd bosbeheer, bijvoorbeeld doordat soorten geluidshinder van de werkzaamheden hebben (vogels) of afgemaaid worden (planten). In het feitelijke natuurbeheer zijn deze negatieve effecten echter al zoveel mogelijk geminimaliseerd door fasering van werkzaamheden en het uitvoeren van maatregelen in de minst gevoelige periode (buiten broed-, voortplantings- en overwinteringseizoen). Daarbij wegen de positieve effecten zwaar op tegen de beperkte, tijdelijke verstoring. Bovendien wordt er in de praktijk alleen geplagd op kansrijke locaties voor gewenste natuurontwikkeling en niet op die locaties waar deze reeds goed ontwikkeld aanwezig zijn (zie paragraaf 5.2.2).

Tabel 7-6: Overzicht te beoordelen effecten van natuurbeheer op de Natura 2000-waarden.
Weergegeven zijn zowel positieve (groen) als negatieve (oranje) effecten. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.

activiteit	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2150 duinheiden	H2160 duindoorn-struwelen	H2180A duinbossen (droog)	H2180C duinbossen (binnen-duinrand)
verstuivings-beheer	5: toename stuifplekken	5d: toename stuifplekken	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte	geen ecologische relatie	geen ecologische relatie	geen ecologische relatie
plaggen	geen overlap in ruimte	3d: verschraling 4: vernietiging (flora & fauna)	geen overlap in ruimte	3d: verschraling 4 & 5c: vernietiging (korstmossen)	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte
maaïen en afvoeren	geen overlap in ruimte	3d: verschraling; 5a&b: laag houden begroeiing 4: vernietiging (flora & fauna), verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: verschraling; 5a&b: laag houden begroeiing 4: vernietiging (flora & fauna), verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: verschraling; 5a: vegetatie-beheer 4 & 5c: vernietiging (korstmossen)	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte
extensieve winter-begrazing	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte	3d: verschraling; 5a&b: laag houden begroeiing 4: vertrapping (flora & korstmossen)	5a: vegetatiebeheer 4&5c: vertrapping (korstmossen)	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte
verwijderen (gebieds-vreemde) houtopslag	geen overlap in ruimte	5a&b: laag houden begroeiing	5a&b: laag houden begroeiing	5a: vegetatie-beheer	1: vernietiging	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte
geïntegreerd bosbeheer	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte	geen overlap in ruimte	5a&b: verwijderen gebieds-vreemde soorten 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	5a&b: verwijderen gebieds-vreemde soorten 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
faunabeheer	geen ecologische relatie	4: bescherming (fauna)	4: bescherming (fauna)	geen overlap in ruimte	4: bescherming (fauna)	4: bescherming (fauna)	4: bescherming (fauna)

Het verwijderen van houtopslag leidt daarnaast lokaal tot vernietiging van duindoorn- en overige duinstruwelen. Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tussen het verwijderen van nieuwe opslag om het open duin te behouden en het verwijderen van bestaand struweel om het oppervlak open duin uit te breiden. In het eerste geval blijft het oppervlakte duin(doorn)struweel gelijk. In het tweede geval gaat duin(doorn)struweel verloren. Aangezien tot op heden de terugdringing van struweel in Westduinpark & Wapendal beperkt is gebleven tot struweel bestaande uit gebiedsvreemde soorten (in het bijzonder rimpelroos), heeft zich hierbij geen afname van het areaal of verslechtering van de kwaliteit van duindoornstruwelen of overige duinstruwelen voorgedaan.

Tabel 7-7: Overzicht te beoordelen effecten van natuurbeheer op de BN-clusterwaarden. Weergegeven zijn zowel positieve (groen) als negatieve (oranje) effecten. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-2.

activiteit	overige duinstruwelen	duinplassen
maaien en afvoeren oever- en watervegetaties	geen overlap in ruimte	1: verbetering kwaliteit leefomgeving 1: vernietiging en verstoring (fauna)
verwijderen (gebiedsvreemde) houtopslag	1: vernietiging	1: verbetering kwaliteit leefomgeving
faunabeheer	1: bescherming (fauna)	1: bescherming (fauna)

Effectbeoordeling

Plag-, maai-, begrazings- en bosbeheer is noodzakelijk om de kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en BN-clusterwaarden te behouden of te verbeteren. Verstoring of vernietiging van typische soorten is in het feitelijke natuurbeheer reeds maximaal gemitigeerd. Significante negatieve gevolgen op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen doen zich hierdoor niet voor en aanvullende mitigatie is niet nodig.

Ook het verwijderen van nieuwe opslag van duin(doorn)struweel leidt niet tot negatieve effecten op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen aangezien het areaal van de hieronder vallende Natura 2000-waarden of BN-clusterwaarden (i.c. H2160 duindoornstruwelen en overige duinstruwelen) behouden blijft. Vernietiging van bestaand duin(doorn)struweel leidend tot een permanente afname van het areaal van H2160 duindoornstruwelen en/of overige duinstruwelen heeft zich niet voorgedaan.

Onder het huidige beheer zijn er dus geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Het beheer heeft juist een positieve uitwerking op deze doelen. Om de instandhoudingsdoelstellingen te behalen, is continuering van het bestaande beheer echter niet altijd afdoende. Onder het huidige natuurbeheer blijven de kwantiteit en kwaliteit van de habitattypen en BN-clusterwaarden namelijk gelijk.

Voor de uitbreidings- en verbeteropgaven van H2130A grijze duinen (kalkrijk) is een uitbreiding en intensivering van het natuurbeheer noodzakelijk (zie ook paragrafen 6.2.2 en 8.1.1). Aangezien het natuurbeheer (huidig en toekomstig) gericht is op het (blijven) halen van de instandhoudingsdoelstellingen (instandhoudingsbeheer) heeft dit geen (significant) negatieve gevolgen. Ook de afname van de arealen van H2160 duindoornstruwelen en de BN-

clusterwaarde overige duinstruwelen zijn niet strijdig met de doelen. Een beperkte afname ten gunste van H2130A grijze duinen (kalkrijk) past immers binnen de instandhoudingsdoelstellingen (zie Tabel 4-1 en Tabel 4-2). In hoofdstuk 6 is hier ook reeds invulling aan gegeven (zie resp. paragraaf 6.2.5 en paragraaf 6.3.1). Zolang afname van het areaal van H2160 duindoornstruwelen en/of overige duinstruwelen bij deze invulling aansluit, zijn (significant) negatieve gevolgen uitgesloten. In Tabel 7-8 en Tabel 7-9 zijn de effecten van natuurbeheer op de Natura 2000- en de BN-instandhoudingsdoelstellingen samengevat.

Tabel 7-8: Synthese effectbeoordeling natuurbeheer op de relevante Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

activiteit	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2150 duinheiden	H2160 duindoornstruwelen	H2180A duinbossen (droog)	H2180C duinbossen (binnen-duinrand)
verstuivingsbeheer	+	+	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
plaggen	nvt	+	nvt	+	nvt	nvt	nvt
maaïen en afvoeren	nvt	+	+	+	nvt	nvt	nvt
extensieve winterbegrazing	nvt	nvt	+	+	nvt	nvt	nvt
verwijderen (gebiedsvreemde)	nvt	+	+	+	0	nvt	nvt
houtopslag geïntegreerd bosbeheer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	+	+
faunabeheer	nvt	+	+	nvt	+	+	+

Tabel 7-9: Synthese effectbeoordeling natuurbeheer na mitigatie op de relevante BN-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

activiteit	overige duinstruwelen	duinplassen
maaïen en afvoeren oever- en watervegetaties	nvt	+
verwijderen (gebiedsvreemde) houtopslag	0	+
faunabeheer	+	+

Instandhoudingsbeheer en -voorwaarden (zie voor uitwerking hoofdstuk 8):

- Intensiveren huidig verstuivingsbeheer in deelgebieden Wieringsestraat en Natte Pan.
- Intensiveren plaggen in deelgebieden Wieringsestraat en Natte Pan.
- Intensiveren maaibeheer in deelgebieden Wieringsestraat en Natte Pan.
- Intensiveren verwijderen houtopslag in deelgebieden Wieringsestraat en Natte Pan.
- Instellen maaibeheer in deelgebied Radio Scheveningen.
- Instellen begrazing in deelgebieden Wieringsestraat en Natte Pan.

7.3.3 Recreatie in het Natura 2000-gebied

Afbakening relevante natuurdoelen

In vrijwel het gehele Natura 2000-gebied wordt intensief gerecreëerd. Uitzonderingen hierop vormen de zeereep en Wapendal. De zeereep (met de witte duinen) is geheel voor publiek afgesloten. In Wapendal is recreatie beperkt tot enkele natuurexcursies per jaar. Van de verschillende natuurdoelen en recreatieve activiteiten hebben de witte duinen geen overlap in ruimte (zie Bijlage 11). Op alle overige instandhoudingsdoelstellingen kan recreatie wel effecten hebben.

Effectbeschrijving

Uit Tabel 7-10 en Tabel 7-11 blijkt dat recreatie tot drie verschillende effecten leidt: verstoring van (verstoring gevoelige) fauna (verstoring door aanwezigheid mensen en honden), vermessing (hondenuitwerpselen) en vertrapping van ondergroei zoals flora en korstmossen (mensen en honden bij betreding buiten de paden). Hieronder worden deze effecten nader beschreven. Voor achtergrondinformatie bij de effectbeschrijving van honden in de Bosjes van Poot wordt verwezen naar Vertegaal (2010).

Tabel 7-10: Overzicht te beoordelen effecten van recreatie. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.

	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2150 duinheiden	H2160 duindoornstruwelen	H2180A duinbossen (droog)	H2180C duinbossen (binnen-duinrand)
Wieringsestraat	<i>uitbreiding / verbetering</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>
wandelen op wegen en paden	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)
honden aangelijnd met opruiplicht	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)
recreatie in groepsverband	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)
Tramlus	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>
wandelen op wegen en paden	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)
honden aangelijnd met opruiplicht	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)
fietsen op fietspaden	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)
recreatie in groepsverband	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	4: verstoring (verstoring gevoelige fauna)
De Plak	<i>behoud /</i>	<i>behoud /</i>	<i>niet</i>	<i>behoud /</i>	<i>behoud /</i>	<i>behoud /</i>

	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2150 duinheiden	H2160 duindoornstruwelen	H2180A duinbossen (droog)	H2180C duinbossen (binnen-duinrand)
	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>aanwezig</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>
wandelen op wegen en paden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
honden aangelijnd met opruiimplicht	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
fietsen op fietspaden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
paardrijden op ruiterspaden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
recreatie in groepsverband	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
Natte Pan	<i>uitbreiding / verbetering</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>
wandelen op wegen en paden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	geen overlap in ruimte	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
honden aangelijnd met opruiimplicht	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	geen overlap in ruimte	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
fietsen op fietspaden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	geen overlap in ruimte	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
paardrijden op ruiterspaden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	geen overlap in ruimte	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
recreatie in groepsverband	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	geen overlap in ruimte	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
Zeereep Kijkduin	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>
wandelen op wegen en paden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt
honden aangelijnd met opruiimplicht	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt
fietsen op fietspaden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt

	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2150 duinheiden	H2160 duindoornstruwelen	H2180A duinbossen (droog)	H2180C duinbossen (binnen-duinrand)
paardrijden op ruiterspaden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt
recreatie in groepsverband	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt
Kijkduin	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>
wandelen op wegen en paden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt
honden aangelijnd met opruiplicht	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt
fietsen op fietspaden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt
paardrijden op ruiterspaden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt
recreatie in groepsverband	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt
Bos Bosjes van Poot	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>
wandelen op wegen en paden	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
honden los met opruiplicht	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
Duin Bosjes van Poot	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / verbetering</i>
wandelen op wegen en paden	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna) 3d: vermesting;
honden los met opruiplicht	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	4: vertrapping, verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
Wapendal	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>
natuurexcursies	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4&5c: vertrapping	nvt	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)

H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2150 duinheiden	H2160 duindoornstruwelen	H2180A duinbossen (droog)	H2180C duinbossen (binnen-duinrand)
	gevoelige fauna), vertrapping (korstmossen)	(korst-mossen)		evoelige fauna)	gevoelige fauna)

Tabel 7-11: Overzicht te beoordelen effecten van recreatie op BN-instandhoudingsdoelstellingen. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-2.

	overige duinstruwelen	duinplassen	natuurschoon
Wieringsestraat	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud</i>
wandelen op wegen en paden	nvt	nvt	geen ecologische relatie
honden aangelijnd met opruimplicht	nvt	nvt	geen ecologische relatie
recreatie in groepsverband	nvt	nvt	geen ecologische relatie
Tramlus	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud</i>
wandelen op wegen en paden	nvt	nvt	geen ecologische relatie
honden aangelijnd met opruimplicht	nvt	nvt	geen ecologische relatie
fietsen op fietspaden	nvt	nvt	geen ecologische relatie
recreatie in groepsverband	nvt	nvt	geen ecologische relatie
De Plak	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud</i>
wandelen op wegen en paden	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	nvt	geen ecologische relatie
honden aangelijnd met opruimplicht	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	nvt	geen ecologische relatie
fietsen op fietspaden	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	nvt	geen ecologische relatie
paardrijden op ruiterspaden	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	nvt	geen ecologische relatie
recreatie in groepsverband	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	nvt	geen ecologische relatie
Natte Pan	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud</i>
wandelen op wegen en paden	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	geen ecologische relatie
honden aangelijnd met opruimplicht	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	geen ecologische relatie
fietsen op fietspaden	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	geen overlap in ruimte	geen ecologische relatie
paardrijden op ruiterspaden	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	geen overlap in ruimte	geen ecologische relatie
recreatie in groepsverband	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	1: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	geen ecologische relatie
Zeereep Kijkduin	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud</i>

	overige duinstruwelen	duinplassen	natuurschoon
wandelen op wegen en paden	1: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	geen ecologische relatie
honden aangelijnd met opruimplicht	1: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	geen ecologische relatie
fietsen op fietspaden	1: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	geen ecologische relatie
paardrijden op ruiterspaden	1: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	geen ecologische relatie
recreatie in groepsverband	1: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	geen ecologische relatie
Bos Bosjes van Poot	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud</i>
wandelen op wegen en paden	nvt	nvt	geen ecologische relatie
honden los met opruimplicht	nvt	nvt	vermindering van relatieve ongereptheid agv vertrapping ondergroei
Duin Bosjes van Poot	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud</i>
wandelen op wegen en paden	1: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	geen ecologische relatie
honden los met opruimplicht	1: verstoring (verstoring gevoelige fauna)	nvt	vermindering van relatieve ongereptheid agv vertrapping ondergroei

Verstoring door recreanten en honden

Verstoring is van belang voor hiervoor gevoelige diersoorten. In Tabel 7-12 is een overzicht gegeven van de verstoring gevoelige soorten. Voor het merendeel zijn dit (broed)vogels, daarnaast zijn konijn en zandhagedis gevoelig voor verstoring. Andere faunagroepen zijn niet gevoelig voor verstoring. Ook de soorten uit Tabel 7-12 zijn lang niet allemaal even gevoelig voor verstoring door mensen (of honden). Aangezien van genoemde soorten vogels het meest verstoring gevoelig zijn, wordt verstoring van deze soortgroep getoetst.

De verstoring gevoeligheid van de vogels is over het algemeen matig (Krijgsveld et al., 2008). Voor enkele soorten is onderzoek verricht naar de relatie tussen padendichtheid en aantal broedterritoria. Hierbij is voor graspieper en tapuit (niet meer in Westduinpark aanwezig) aangetoond dat de dichtheid aan broedvogels afneemt langs paden en wegen, terwijl dit effect zich bij roodborsttapuiten niet voordoet (Pauwels & Vos, 2001).

Daarbij is het de vraag wanneer zich negatieve effecten op de soorten en de habitatypekwaliteit voordoen. In de Uitwerking effectanalyse (Steunpunt Natura 2000, 2007) en de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (Ministerie van LNV, 2005) is opgenomen dat "Verstoring van een soort in een gebied optreedt wanneer uit populatiedynamische gegevens betreffende die soort in dat gebied blijkt dat de soort het gevaar loopt niet langer een levensvatbare component van de natuurlijke habitat te zullen zijn". Uit hoofdstuk 4 is gebleken dat de typische fauna in het merendeel van de deelgebieden aanwezig is. Er zijn dus geen redenen om aan te nemen dat zich verstoring (conform deze definitie) voordoet. Mogelijk heeft de fauna

zich er op aangepast (gewenning). Opgemerkt moet worden dat voor grijze duinen een verbeterdoelstelling geldt. Het is mogelijk dat met de verbetering ook leefgebied voor verstoringgevoelige soorten als de tapuit wordt gecreëerd. Dosis-effectrelaties kunnen hierdoor verschuiven waardoor zich toch effecten gaan voordoen. Het is van belang deze ontwikkeling te monitoren teneinde hier in het volgende Natura 2000-beheerplan adequaat op in te spelen.

Tabel 7-12: Overzicht van verstoringgevoelige fauna per natuurwaarde.

H2130 grijze duinen (subtypen A en B)	H2160 duindoornstruwelen	H2180 duinbossen (subtypen A en C)	overige duinstruwelen	duinplassen
zandhagedis, graspieper, kneu, roodborsttapuit, tapuit, konijn	braamsluiper, grasmus, goudvink, nachtegaal, roodborsttapuit	boomklever, buiserd, glanskop, groene specht, grote bonte specht, holenduif	braamsluiper, grasmus, goudvink, nachtegaal, roodborsttapuit, sprinkhaanzanger	kleine karekiet

Een uitzondering op de brede aanwezigheid van typische fauna vormen de deelgebieden Duin en Bos van de Bosjes van Poot. In deze deelgebieden zijn typische (avi-)faunasoorten slechts zeer beperkt aanwezig. De broedvogelsoorten die aanwezig zijn, zijn alle niet of weinig verstoringgevoelig. In een eerdere studie (Evers, 2008) is dan ook geconcludeerd dat de beperkte broedvogelstand het gevolg is van verstoring door intensief recreatief gebruik met name door het omvangrijk uitlaten van honden. Typische soorten van ondergroei zijn hierdoor niet of nauwelijks in het gebied aanwezig.

Bij eendaagse loopevenementen die op het strand en/of door het Westduinpark plaatsvinden, geldt dat indien de gebruikers op de paden blijven er geen significant negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen optreden. Aangezien geluidsinstallaties in het broedseizoen verboden zijn in het gebied zal er ook geen significant negatief effect door verstoring optreden. Effecten op natuurschoon zijn ook uit te sluiten omdat afval van het evenement opgeruimd moet worden.

Vermesting door honden

Vermesting treedt alleen in deelgebieden Duin Bosjes van Poot en Bos Bosjes van Poot op. Elders wordt de opruimplicht beter opgevolgd en lopen honden niet in dergelijke grote getallen door Natura 2000- of BN-clusterwaarden. Binnen de deelgebieden zijn effecten op grijze duinen (kalkrijk) en binnenduinrandbossen mogelijk. De struwelen zijn door de dichte structuur en de van nature wat hogere voedselrijkdom niet of nauwelijks gevoelig voor vermessing.

In paragraaf 3.5.3 werd reeds gemeld dat de bodem in de Bosjes van Poot zeer voedselrijk is en vooral de concentraties stikstof zeer hoog zijn. Deels komt dit door het opbrengen van een voedselrijke laag (zie paragraaf 3.3) en deels als gevolg van stikstofdepositie (zie ook paragraaf 7.3.12 en Bijlage 14). De mogelijkheid dat ook vermessing door honden bijdraagt aan de voedselrijkdom is niet op voorhand uit te sluiten.

In de huidige situatie, waarin in de Bosjes van Poot alleen kleine arealen kalkrijke grijze duinen van slechte kwaliteit voorkomen, komt de hoge voedselrijkdom tot uiting in sterke vergrassing (zie Tabel 4-6). Deze vergrassing voltrekt zich echter al diverse decennia en de belangrijkste oorzaak ligt dan ook in de aanwezigheid van de vroeger aangebrachte voedselrijke grond (Bakker & Ten

Haaf, 2008; Vertegaal, 2010). Op de hierdoor ontstane vergraste vegetatie heeft de aanvullende vermessing van de honden geen effect. Uitzondering hierop vormt de bij een kunstproject gecreëerde zandvlakte in het noordelijk deel van de Bosjes van Poot. Na afronding van het project (zomer 2009) is dit gebied tijdelijk afgezet voor honden, zodat zich op het kale zand een pioniervegetatie van H2130A kan vestigen. In de praktijk bevinden zich echter gaten in de afrastering, waardoor honden in het gebied kunnen komen. Dit zal hersteld moeten worden om negatieve effecten te voorkomen. Wanneer H2130A zich heeft ontwikkeld, worden de rasters weer verwijderd. Als zou blijken dat de aanwezigheid van honden de ontwikkeling te veel zou belemmeren, worden in principe opnieuw (permanente) rasters geplaatst ('hand aan de kraan'; zie ook Vertegaal, 2010).

Op grond van diverse onderzoeken naar de effecten van honden in de Bosjes van Poot (Den Ouden et al., 2008; Bakker & Ten Haaf, 2008; Nationale Bomenbank, 2009) kan worden aangenomen dat de bodem op veel plaatsen in de Bosjes van Poot onder invloed van uitwerpselen van honden nu voedselrijker is dan in 1990. Dit leidt echter niet tot sterfte van bomen. Voor de bossen is wel geconcludeerd dat de grotere voedselrijkdom tot een onbalans in het bodemvoedselweb geleid heeft. Als gevolg hiervan komen in de Bosjes van Poot relatief veel parasitaire schimmels voor en zijn de condities voor natuurlijke bosverjonging slecht (Nationale Bomenbank, 2009). Het bos is echter (voor bosbegrippen) relatief jong en indien nodig wordt als reguliere bosbeheermaatregel verjongd door aanplant van jonge bomen (Vertegaal, 2010). Andere invloeden van de voedselrijkere bodem op de criteria van binnenduinrandbossen zijn zeer beperkt. Effecten kunnen daarbij worden gemitigeerd door middel van een (effectieve) opruimplicht. Vermestende effecten op binnenduinrandbossen zijn dus ook uitgesloten.

Vertrapping door excursies en loslopende honden

Vertrapping van flora en korstmossen doet zich voor bij natuurexcursies waarbij de regulier niet-toegankelijke delen van het Natura 2000-gebied worden betreden (i.c. buiten bestaande wegen en paden in Westduinpark en het gehele Wapendal). Daarnaast vindt vertrapping van stinsenflora in de Bosjes van Poot door loslopende honden plaats.

De frequentie van natuurexcursies is zeer beperkt. Het gaat per deelgebied om slechts enkele bezoeken in het jaar. In Wapendal komt daarbij dat (vertrappingsgevoelige) korstmossen momenteel nauwelijks in het habitatype Duinheiden voorkomen (zie Tabel 4-8). Vertrapping tijdens excursies leidt dus niet tot grootschalige en blijvende effecten.

Vertrapping door loslopende honden in de Bosjes van Poot doet zich door de grote aantallen wel voor. Ook kan vertrapping plaatsvinden door wandelaars die niet op de paden blijven (struinen). De effecten van betreding (vertrapping en vergraving) zijn duidelijk te zien in de verschillen in ondergroei tussen de wel en niet omheinde delen in de Bosjes van Poot. In omheinde delen van het bos komen vrijwel vlakdekkend kruiden voor, vooral stinsenflora (waaronder typische soorten van binnenduinrandbossen). De niet omheinde delen kennen slechts een spaarzaam verspreide ondergroei. De aantasting lijkt primair te worden veroorzaakt door directe beschadiging van de plantengroei. Vermesting ligt minder voor de hand; dit zou moeten leiden tot een sterke dominantie van soorten als grote brandnetel en fluitenkruid. Hiervan is echter slechts op relatief kleine schaal sprake (Vertegaal, 2010).

Naast effecten op de kwaliteit van binnenduinrandbossen heeft dit ook gevolgen voor de landschappelijke beleving van de Bosjes van Poot en daarmee de BN-clusterwaarde natuurschoon en landschappelijke kenmerken. Hoewel er geen bruikbare informatie over de vroegere natuurschoon van de Bosjes van Poot is, kan aangenomen worden dat de toename van

het gebruik als hondenuitrengebied heeft geleid tot een substantiële uitbreiding van het aantal plekken waar de ondergroei is verdwenen door graven en rennen van de honden (Vertegaal, 2010).

Foto 7.1: Oude eikenstoof in Bosjes van Poot met op voorgrond kaal zand als gevolg van betreding en vergraving door honden (K.H. Grootjans, 2009).

Effectbeoordeling

Bij de effectbeschrijving van verstoring is geconcludeerd dat verstoring zich in het merendeel van de deelgebieden niet voordoet. In de deelgebieden Duin en Bos van de Bosjes van Poot is verstoring naar verwachting (mede) oorzaak van de beperkte broedvogelstand, bestaande uit niet of weinig verstoringgevoelige broedvogels. Typische soorten die rust nodig hebben, ontbreken. Toetsend aan de instandhoudingsdoelstellingen van binnenduinrandbossen en overige duinstruwelen zijn negatieve gevolgen echter uit te sluiten. De instandhoudingsdoelstellingen richten zich namelijk (met betrekking tot broedvogels) op behoud van de huidige kwaliteit. De huidige aantallen (weinig verstoringgevoelige) bosvogels in de Bosjes van Poot zijn vergelijkbaar met die in de periode 1985 - 1988 in het Westduinpark als geheel. Er is dus in de Bosjes van Poot zeker geen sprake van een afname van deze soorten (zie ook Vertegaal, 2010). Afname van typische soorten broedvogels van binnenduinrandbossen door verstoring in de toekomst is dan ook niet te verwachten. Hoewel er veronderstellingen zijn dat de struweelvogelstand van de Bosjes van Poot door verstoring is afgenomen (zie ook Evers, 2008 en Vertegaal, 2010), is het aantal territoria over het gehele Westduinpark eerder toegenomen. Niet alleen is de verstoring hier minder, ook het areaal overige duinstruwelen is hier veel groter. Effecten op de beperkte struweelvogelstand van de Bosjes van Poot hebben marginale gevolgen voor de reeds slechte kwaliteit van de overige duinstruwelen in de Bosjes van Poot.

Geconstateerd is dat loslopende honden in de Bosjes van Poot geen vermestende effecten op huidige situatie van Natura 2000-waarden en BN-clusterwaarden hebben. Significante negatieve effecten van vermesting zijn daardoor uit te sluiten.

Wel leidt de intensieve betreding tot beperkte aanwezigheid van typische soorten van binnenduinrandbossen (stinsenplanten en mogelijk struweelvogels). Dit betekent dus beperking van de kwaliteit van het habitatype. Gezien in deelgebied Duin van de Bosjes van Poot de doelstelling uitbreiding van kwaliteit voor stinsenflora luidt, heeft betreding door honden negatieve gevolgen voor het behalen van deze doelstelling.

Naast effecten op de binnenduinstruwbossen heeft het ontbreken van ondergroei ook effecten op natuurschoon en landschappelijke kenmerken. De relatieve ongereptheid en het landschappelijk aantrekkelijke karakter van de Bosjes van Poot zijn hierdoor beperkt. Een verdere achteruitgang van de natuurschoon, en daarmee gevolgen voor het behalen van de behoudsopgave, is bij blijvend intensief gebruik niet uit te sluiten.

Teneinde de verbeterdoelstelling van binnenduinstruwbossen en de behoudsdoelstelling van natuurschoon te halen, dienen mitigerende maatregelen getroffen te worden. De huidige zonering (via afrastering) in de Bosjes van Poot blijkt een positief effect op de stinsenflora te hebben. Deze zonering dient dan ook uitgebreid te worden opdat zich hier de kwaliteitsverbetering kan inzetten. Bijkomend voordeel is dat hiermee wellicht ook andere verstorings- en vermessingsgevoelige soorten kunnen meeprofiten. In Tabel 7-13 en Tabel 7-14 zijn de effecten van recreatie op de Natura 2000- en BN-instandhoudingsdoelstellingen samengevat.

Tabel 7-13: Synthese effectbeoordeling recreatie na mitigatie op de relevante Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2150 duinheiden	H2160 duin-doornstruwelen	H2180A duinbossen (droog)	H2180C duinbossen (binnen-duinrand)
wandelen op wegen en paden	0	nvt	nvt	0	nvt	0
honden aangelijnd met opruimplicht	0	nvt	nvt	0	nvt	0
honden los met opruimplicht	0	nvt	nvt	0	nvt	0*
fietsen op fietspaden	0	nvt	nvt	0	nvt	0
paardrijden op ruiterspaden	0	nvt	nvt	0	nvt	0
recreatie in groepsverband	0	nvt	nvt	0	nvt	0
natuurexcursies	nvt	0	0	nvt	0	0

* Mitigatie benodigd: instellen zonering honden

Tabel 7-14: Synthese effectbeoordeling recreatie na mitigatie op de relevante BN-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

	overige duinstruwelen	duinplassen	natuurschoon
wandelen op wegen en paden	0	0	nvt
honden aangelijnd met opruimplicht	0	0	nvt
honden los met opruimplicht	0	0	0*
fietsen op fietspaden	0	nvt	nvt
paardrijden op ruiterspaden	0	nvt	nvt
recreatie in groepsverband	0	0	nvt
natuurexcursies	0	0	nvt

* Mitigatie benodigd: instellen zonering honden

Instandhoudingsbeheer en -voorwaarden (zie voor uitwerking hoofdstuk 8)

- Instellen hondenzoneering binnenduinrandbossen Duin Bosjes van Poot.
- Handhaven huidige voorschriften APV (aanlijngedod en opruimplicht).
- Handhaven voorwaarden eendaagse loopevenementen.

7.3.4 Monitoring van natuurwaarden

Afbakening relevante natuurdoelen

Monitoring vindt plaats in vrijwel alle deelgebieden. Alleen de zeereep wordt hierbij niet geïnventariseerd. Effecten op witte duinen blijven dus uit. De overige habitattypen en BN-clusterwaarden zijn alle relevant (zie Tabel 7-15 en Tabel 7-16).

Tabel 7-15: Overzicht te beoordelen effecten van monitoring op de Natura 2000-waarden. Weergegeven zijn zowel positieve (groen) als negatieve (oranje) effecten. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.

activiteit	H2130A Grije duinen (kalkrijk)	H2130B Grije duinen (kalkarm)	H2150 Duinheiden	H2160 Duindoornstruwelen	H2180A Duinbossen (droog)	H2180C Duinbossen (binnen-duinrand)
monitoring	4: vertrapping (flora), verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: vertrapping (flora & korstmossen), verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4&5c: vertrapping (korstmossen)	4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: vertrapping (flora), verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	4: vertrapping (flora), verstoring (verstoring-gevoelige fauna)

Tabel 7-16: Overzicht te beoordelen effecten van monitoring op de BN-clusterwaarden. Weergegeven zijn zowel positieve (groen) als negatieve (oranje) effecten. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-2.

activiteit	overige duinstruwelen	duinplassen
monitoring	1: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	1: vertrapping (flora), verstoring (verstoring-gevoelige fauna)

Effectbeschrijving

Monitoring leidt via betreding tot vertrapping en verstoring. De frequentie waarop dit gebeurt, is echter zeer beperkt. Het gaat per deelgebied om slechts enkele bezoeken in het jaar. De negatieve effecten die zich hierbij voordoen, zijn marginaal.

Ten behoeve van de evaluatie van de instandhoudingsdoelstellingen en -maatregelen, maar ook van huidig gebruik, zal in de eerste beheerplanperiode een intensivering van de monitoring noodzakelijk zijn (zie voorts paragraaf 10.2). Voor monitoring moeten alle deelgebieden in de meer gevoelige tijd betreden worden (inventarisatie van bijvoorbeeld broedvogels kan immers niet buiten het gevoelige broedseizoen plaatsvinden). De frequentie van de bezoeken (conform de monitoringsopgave in paragraaf 10.2) blijft dan echter nog steeds zeer beperkt, zeker wanneer deze in vergelijking met recreatie worden gezien. Aangezien bij recreatie geen significant verstoringseffecten op populatieniveau zijn geconcludeerd (zie paragraaf 7.3.3), blijven deze ook als gevolg van intensievere monitoring uit. Ook negatieve effecten door vertrapping blijven uit. Vertrapping van korstmossen in duinheiden is niet aan de orde omdat deze momenteel nauwelijks in het habitatype voorkomen (zie ook paragraaf 7.3.3).

Effectbeoordeling

Aangezien effecten op natuurwaarden marginaal zijn, zijn (significant) negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen onder de huidige monitoring uitgesloten. Ook (significant) negatieve gevolgen van het intensiveren van de monitoring conform paragraaf 10.2 zijn afwezig. In Tabel 7-17 en Tabel 7-18 zijn de effecten van monitoring op de Natura 2000- en BN-instandhoudingsdoelstellingen samengevat.

Tabel 7-17: Synthese effectbeoordeling monitoring op de relevante Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

activiteit	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2150 duinheiden	H2160 duindoornstruwelen	H2180A duinbossen (droog)	H2180C duinbossen (binnen-duinrand)
(intensiveren) monitoring	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 7-18: Synthese effectbeoordeling natuurbeheer op de relevante BN-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

activiteit	overige duinstruwelen	duinplassen
(intensiveren) monitoring	0	0

7.3.5 Handhaving en toezicht

Uit de globale effectanalyse is gebleken dat handhaving en toezicht geen relaties met de instandhoudingsdoelstellingen hebben. Een effectbeschrijving en -beoordeling is dus niet aan de orde. Een uitzondering hierop vormt het met handhaving gepaard gaande autoverkeer. Dit wordt echter in paragraaf 7.3.7 behandeld.

7.3.6 Bebouwing en infrastructuur in het Natura 2000-gebied

Afbakening relevante natuurdoelen

Formeel gezien vallen bebouwing en infrastructuur buiten de Natura 2000-begrenzing doordat deze zijn geëxclaveerd (zie paragraaf 3.1.2). In verband met externe werking worden deze echter wel in de toetsing meegenomen. Effecten van bebouwing in het open duin zijn het verminderen van dynamiek (beperking verstuing) en het bieden van uitzichtpunten aan predatoren, beide relevant voor kalkrijke grijze duinen (grijze duinen zijn immers gebaat bij toevoer van kalkrijk zand, en door hun openheid en typische grondbroeders extra gevoelig voor predatoren). De wegen en paden zijn dusdanig smal dat deze voor de typische soorten geen versnipperende werking hebben. Het gebruik van de wegen en paden is onder recreatie (paragraaf 7.3.3) en autoverkeer (paragraaf 7.3.7) beoordeeld. Alle overige bebouwingen en voorzieningen die in paragraaf 5.1.4 vermeld staan zijn niet afzonderlijk getoetst. Alleen indien een specifiek gebouw of voorziening mogelijk effecten veroorzaakt dat wordt dit apart behandeld. In Tabel 7-19 is een overzicht gegeven van de te beoordelen effecten van bebouwing en infrastructuur in het Natura 2000-gebied.

Tabel 7-19: Overzicht te beoordelen effecten van bebouwing en infrastructuur in het Natura 2000-gebied op de Natura 2000-waarden en BN-clusterwaarden. Weergegeven zijn zowel positieve (groen) als negatieve (oranje) effecten. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.

	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	natuurschoon en landschappelijke karakteristieken
Radio Scheveningen	<i>behoud / verbetering</i>	<i>behoud</i>
bebouwing (zendstation)	1: toename predatoren (fauna); 5: beperking verstuiving	reeds voor 1990 aanwezig
wegen en paden	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
overige voorzieningen	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
Wieringsestraat	<i>uitbreiding / verbetering</i>	<i>behoud</i>
wegen en paden	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
overige voorzieningen	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
Tramlus	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud</i>
wegen en paden	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
overige voorzieningen	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
De Plak	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud</i>
bebouwing (filmbunker)	1: toename predatoren (fauna); 5: beperking verstuiving	reeds voor 1990 aanwezig
wegen en paden	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
overige voorzieningen	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
Natte Pan	<i>uitbreiding / verbetering</i>	<i>behoud</i>
bebouwing (egelopvang)	1: toename predatoren (fauna); 5: beperking verstuiving	reeds voor 1990 aanwezig
wegen en paden	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
overige voorzieningen	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
Zeereep Kijkduin	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud</i>
wegen en paden	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
overige voorzieningen	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
Kijkduin	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud</i>
bebouwing (jutterskeet)	5d: beperking verstuiving	reeds vergund
wegen en paden	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
overige voorzieningen	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
Bos Bosjes van Poot	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud</i>
wegen en paden	nvt	vermindering van relatieve ongereptheid

	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	natuurschoon en landschappelijke karakteristieken
overige voorzieningen	nvt	vermindering van relatieve ongereptheid
Duin Bosjes van Poot	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud</i>
wegen en paden	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid
overige voorzieningen	geen ecologische relatie	vermindering van relatieve ongereptheid

Effectbeschrijving

Bebouwing kan leiden tot beperking van verstuiwing door het wegvangen van wind, en het bieden van uitzichtpunten voor predatoren. Het aandeel van de bebouwing (zowel in oppervlakte als in hoogte) is echter zeer beperkt en vergeleken met andere structuren in het gebied welke vergelijkbare effecten kunnen veroorzaken (zoals struweel en bomen) marginaal. Negatieve effecten van de bebouwing zijn daarmee uitgesloten.

Negatieve effecten van wegen, paden en overige voorzieningen in het gebied zijn beperkt tot de beïnvloeding van natuurschoon. De vele wegen en paden leiden vooral tot een vermindering van de relatieve ongereptheid, in de oude aanwijzingsbesluiten genoemd als bijzondere waarde vanuit natuurschoon. Vanuit de landschappelijke ongereptheid zijn het vooral afrasteringen, bebording en hekwerken die deze ongereptheid beperken. Sinds 1994 is het intensieve padenstelsel echter beperkt doordat (verharde) wegen en paden zijn verwijderd en andere paden ontoegankelijk zijn gemaakt. Ook is in het kader van de padensanering een grote hoeveelheid prikkeldraad verwijderd wat een gunstige ontwikkeling is voor de natuurschoon van het gebied.

Effectbeoordeling

Gebiedsvreemde elementen als bebouwing, infrastructuur en allerlei andere voorzieningen in het Westduinpark brengen een beperking van de landschappelijke kenmerken en natuurschoon met zich mee. De instandhoudingsdoelstelling luidt behoud van de huidige situatie. Aangezien er momenteel geen uitbreiding plaatsvindt noch sinds 1990 heeft plaatsgevonden, zijn negatieve gevolgen uitgesloten. In Tabel 7-20 zijn de effecten van bebouwing en infrastructuur op de Natura 2000- en BN-instandhoudingsdoelstellingen samengevat.

Tabel 7-20: Synthese effectbeoordeling bebouwing en infrastructuur op de relevante instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

activiteit	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	Landschappelijke kenmerken en natuurschoon
bebouwing	0	0
wegen en paden	0	0
overige voorzieningen	0	0

7.3.7 Gemotoriseerd verkeer in het Natura 2000-gebied

Afbakening relevante natuurdoelen

Autoverkeer is in het Natura 2000-gebied alleen toegestaan indien hiervoor vergunning is verleend. Aan deze vergunning zijn voorwaarden verbonden. In het gebied kan autoverkeer een

direct effect hebben op witte duinen, kalkrijke en kalkarme grijze duinen, duindoornstruwelen, droge duinbossen, binnenduinarandbossen en overige duinstruwelen.

Effectbeschrijving

In Tabel 7-21 en Tabel 7-22 zijn de potentiële effecten van autoverkeer weergegeven. Uit de tabellen volgt dat autoverkeer in het Westduinpark verstorend en vermestend kan werken.

Tabel 7-21: Overzicht te beoordelen effecten van gemotoriseerd verkeer in het Natura 2000-gebied op Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.

	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2160 duindoornstruwelen	H2180A duinbossen (droog)	H2180C duinbossen (binnen-duinrand)
Wieringsestraat	<i>niet aanwezig</i>	<i>uitbreiding / verbetering</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>
autoverkeer (Wieringsepad)	nvt	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
De Plak	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>
autoverkeer (Baden Powellweg)	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
Natte Pan	<i>niet aanwezig</i>	<i>uitbreiding / verbetering</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>
autoverkeer (De Savornin Lohmanpad; Colonnweg)	nvt	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)
Zeereep Kijkduin	<i>behoud / behoud</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>
autoverkeer (De Savornin Lohmanpad; Colonnweg)	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt
Kijkduin	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>behoud / behoud</i>	<i>niet aanwezig</i>	<i>niet aanwezig</i>
autoverkeer	nvt	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	3d: vermesting; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	nvt	nvt

Tabel 7-22: Overzicht te beoordelen effecten van gemotoriseerd verkeer in het Natura 2000-gebied op BN-instandhoudingsdoelstellingen. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-2.

overige duinstruwelen	
De Plak	<i>behoud / behoud</i>
autoverkeer (Baden Powellweg)	1: verslechtering standplaats-condities (flora) en verstoring (verstoringgevoelige fauna)
Natte Pan	<i>behoud / behoud</i>
autoverkeer (De Savornin Lohmanpad; Colonnweg)	1: verslechtering standplaats-condities (flora) en verstoring (verstoringgevoelige fauna)
Zeereep Kijkduin	<i>behoud / behoud</i>
autoverkeer (De Savornin Lohmanpad; Colonnweg)	1: verslechtering standplaats-condities (flora) en verstoring (verstoringgevoelige fauna)

Verstoring

Verstoring van typische (fauna)soorten zou zich kunnen voordoen door het geluid, licht en de optische verstoring van voorbijrijdende auto's. Doordat er in het gebied conform de APV stapvoets (maximaal 5-10 km/uur) gereden wordt, is de geluidsbelasting van verkeer zeer beperkt. Zeker wanneer deze wordt afgezet tegen geluid van onder andere recreanten en achtergrondgeluid (geruis van de zee, vliegtuigen, gebruik van omliggende bebouwing etc.). Effecten door lichtverstoring zijn zeer gering doordat 's zomers in de vroege ochtend na zonsopkomst (tussen 5 en 11 uur) 's avonds (na 19 uur) door het gebied gereden wordt. Optische verstoring door licht treedt mogelijk alleen op bij auto's die 's avonds na zonsondergang door het gebied rijden. De optische verstoring van auto's is voorts beperkter dan van wandelaars doordat de voorspelbaarheid groter is. Auto's rijden namelijk in een voorspelbare rechte lijn (Krijgsveld et al., 2008). Op basis van deze nuancering wordt geconcludeerd dat zich geen verstoring voordoet conform de definitie gegeven in paragraaf 7.3.3.

Vermesting

Vermestende effecten als gevolg van stikstofuitstoot van autoverkeer in het gebied zijn onmogelijk los te koppelen van effecten van autoverkeer erbuiten of andere stikstofuitstotende activiteiten. De effecten van al deze activiteiten worden besproken in de stikstofparagraaf (paragraaf 7.3.12).

Effectbeoordeling

Verstoring doet zich niet voor en heeft dus ook geen effect op de instandhoudingsdoelstellingen.

In Tabel 7-23 zijn de effecten van gemotoriseerd verkeer in het Natura 2000-gebied op de Natura 2000- en BN-instandhoudingsdoelstellingen samengevat. De beoordeling wordt nader toegelicht in paragraaf 7.3.12.

Tabel 7-23: Synthese effectbeoordeling gemotoriseerd verkeer na PAS analyse in het Natura 2000-gebied op de relevante instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' = geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2160 duindoorn- struwelen	H2180A duinbossen (droog)	H2180C duinbossen (binnen- duinrand)	overige duin- struwelen
autoverkeer	0	0	0	0	0	0	0

Instandhoudingsbeheer en -voorwaarden (zie voor uitwerking hoofdstuk 8)

- Handhaven huidige beperkte toegang voor autoverkeer (conform APV).
- Uitvoeren instandhoudingsbeheer habitattypen conform PAS-analyse (zie bijlage 14).

7.3.8 Strandrecreatie en strandpaviljoens in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied

Afbakening relevante natuurdoelen

Recreatie en de aanwezigheid en het gebruik van strandpaviljoens op het strand heeft in potentie effect op witte duinen, grijze duinen (kalkrijk) en duindoornstruwelen. De overige natuurwaarden vallen buiten de invloedssfeer van strandrecreatie en/of strandpaviljoens.

Effectbeschrijving

De effecten die zich op witte duinen, grijze duinen (kalkrijk) en duindoornstruwelen voordoen, zijn verstoring van (verstoringgevoelige) fauna en beperking van verstuing door afname van de dynamiek langs de zeereep (Tabel 7-24).

Tabel 7-24: Overzicht te beoordelen effecten van strandrecreatie en strandpaviljoens. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.

activiteit	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2160 duindoornstruwelen
strandrecreatie	4: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	4: verstoring (verstoringgevoelige fauna)	4: verstoring (verstoringgevoelige fauna)
strandpaviljoens	4: verstoring (verstoringgevoelige fauna); 5a: beperking verstuing	4: verstoring (verstoringgevoelige fauna); 5d: beperking verstuing	4: verstoring (verstoringgevoelige fauna)

Verstoring

Mogelijke (verstorende) effecten van recreatie op het strand zijn niet anders dan van recreatie op (wandelpaden in het gebied. Bovendien is de zeereep afgesloten voor recreanten. Verstoring als gevolg van strandrecreatie doet zich dus niet voor.

Strandpaviljoens hebben ook een mogelijk verstorend effect door de uitstoot van licht en geluid. Onder de restricties van de APV (zie ook paragraaf 5.4.1) worden licht- en geluidsbelasting wel beperkt. Daarbij komt dat gewinning optreedt zoals ook bijvoorbeeld rond autowegen gebeurt (o.a. Krijgsveld et al., 2008; Foppen et al., 2002 en De Molenaar et al., 2003). Verstoringen door licht en geluid, welke een effect op populatieniveau hebben, zijn daarmee uit te sluiten.

Naast licht en geluid wordt vanaf de strandpaviljoens ook vuurwerk afgestoken. In tegenstelling tot kennis over effecten van continue licht- en geluidsbelasting, is over de effecten van vuurwerk op natuur relatief weinig bekend. Doordat vuurwerk zich kenmerkt door een sporadisch en plotseling optreden van veel licht en geluid, is gewinning niet waarschijnlijk (Ottburg et al., 2008). Daarnaast kunnen de verstorende effecten -hoewel vuurwerk maar kort duurt- dikwijls nog langere tijd naijlen. Vooral verstoring van broedende vogels kan tot aanzienlijke effecten leiden. Zo vertoonden broedende wadvogels op Schiermonnikoog tot enkele dagen na een vuurwerkshow nog grote alertheid en schrikgedrag voor veelvuldig voorkomende geluiden waarbij normaliter nauwelijks reactie optrad (Apeldoorn & Smit, 2006). Het is niet uit te sluiten dat dit gedrag effect heeft op broedsels en kuikens. De enkele vuurwerkshows vanaf de strandtenten kunnen in het broedseizoen dan ook wezenlijke effecten op populaties teweeg brengen. Hoewel vuurwerk buiten het broedseizoen ook tot verstoring van individuen leidt, gaat dit niet gepaard

met effecten op populaties. Buiten het broedseizoen zijn de effecten dan ook beperkt. Voorwaarde hierbij is wel dat het vuurwerk dan ook daadwerkelijk vanaf de strandpaviljoens of op het strand wordt afgestoken en niet vanuit het Natura 2000-gebied.

Beperking verstuiwing

Het volume en de afscherming van de strandpaviljoens is beperkt. Ten opzichte van andere structuren in het gebied die vergelijkbare effecten kunnen veroorzaken (zoals struweel op eerste duinenrij) is de bijdrage van de bebouwing aan het beperken van verstuiwing marginaal. Daar komt bij dat de bebouwing niet aaneengesloten is. Negatieve effecten van de bebouwing zijn daarmee uitgesloten.

Effectbeoordeling

Uit de effectbeschrijving volgt dat strandrecreatie en (het gebruik van) strandpaviljoens, met uitzondering van het afsteken van vuurwerk in de broedperiode, geen negatieve effecten op de natuurwaarden hebben. Gevolgen voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen zijn hiermee uitgesloten. Het ontbreken van gevolgen is wel expliciet gebaseerd op het gebruik conform de voorwaarden in de APV. Het is dus van belang dat deze voorwaarden nageleefd en gehandhaafd worden.

Over de effecten van vuurwerk is te weinig bekend om een goede effectbeschrijving en daarmee effectbeoordeling uit te voeren. Door vuurwerk niet in de broedperiode toe te staan, zijn gevolgen uitgesloten. In Tabel 7-25 zijn de effecten van strandrecreatie en strandpaviljoens op de Natura 2000- en BN-instandhoudingsdoelstellingen samengevat.

Tabel 7-25: Synthese effectbeoordeling strandrecreatie en strandpaviljoens na mitigatie op de relevante instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2160 duindoorn- struwelen
strandrecreatie	0	0	0
strandpaviljoens	0	0	0
vuurwerk strandpaviljoens	0*	0*	0*

* Mitigatie benodigd: vuurwerk alleen buiten broedperiode

Instandhoudingsbeheer en -voorwaarden

- Handhaven huidige voorschriften APV en Nota Strandbeleid.
- Vuurwerk alleen vanaf strand en buiten broedperiode.

7.3.9 Evenementen

De aard en omvang, en daarmee impact, van evenementen op het strand en in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied is divers. Bovendien is er sprake van vergunningplichtige (termijn acht weken) en meldingplichtige (termijn vier weken) evenementen. Het leeuwendeel van de evenementen zal, onder andere vanwege het geringe aantal deelnemers en het ontbreken van geluidsversterking, een geringe invloed (vergelijkbaar met regulier strand- en/of bosbezoek) hebben op het Natura 2000-gebied. Er is dan ook voor gekozen om dit soort evenementen niet integraal te toetsen.

Evenementen dienen mogelijk aan de Natuurbeschermingswet 1998 getoetst te worden. De vergunningverlener wijst de organisator van een evenement erop dat hij mogelijk een separate Natuurbeschermingswetvergunning van de provincie Zuid-Holland moet aanvragen. Bovendien wordt hierbij de groen- of strandbeheerder van het desbetreffende stadsdeel om advies gevraagd. In algemene zin kunnen voorwaarden worden gekoppeld aan een vergunning om negatieve effecten tegen te gaan. In paragraaf 9.4 wordt aangegeven in welke gevallen een Nb-wet vergunning aangevraagd moet worden.

Het *Internationale Vuurwerkfestival Scheveningen-Den Haag* (in 2011 32ste editie) vindt elk jaar plaats voor de Scheveningse boulevard op het strand/water ter hoogte van het Kurhaus naast de Scheveningse Pier. Deze locatie is op voldoende afstand van Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal en vindt elk jaar plaats in augustus, buiten het broedseizoen. Wezenlijke verstoring van (vogel)soorten is hierdoor uit te sluiten.

Schollenpop is sinds 1997 een jaarlijks terugkerend muzikfestival dat begin augustus wordt gehouden op het Zuiderstrand net ten zuiden van het havenhoofd van de Scheveningse haven en nabij Westduinpark. Het evenement vindt enkel op het strand plaats en is toegankelijk via een brede strandopgang. Op grond van geluidsmetingen door Handhaving bij het concert van 7 augustus 2010 is gebleken dat er geen overmatige geluidsbelasting het gebied bereikt. Bovendien is het broedseizoen ten einde en is er voldoende uitwijkmogelijkheid voor soorten. Gelet hierop is wezenlijke verstoring van (vogel)soorten uit te sluiten. Evenals aantasting van de wezenlijke kenmerken van het gebied en verslechtering van habitats. Op basis van de geluidsmetingen en observatie ter plekke wordt een norm van maximaal 61 dB(A) (gemiddelde) gesteld op de top van het eerste duin van het Westduinpark aan de meest noordelijke zijde bovenop het duin, nabij het parkeerterrein bij het Zuiderstrand, dus de kortste afstand tussen concert en Westduinpark.

Voor de *Duinenmars* is vastgesteld dat op grond van de soort en duur van de activiteit de wezenlijke natuurwaarden van Westduinpark & Wapendal niet zal aantasten en dat geen significante verstoring en/of verslechtering van habitat en/of soorten zal optreden (Bestuurlijk oordeel provincie Zuid-Holland met kenmerk PZH-2011-256085754). Daarbij gelden de volgende uitgangspunten:

- Er wordt uitsluitend gewandeld langs de vastgelegde routes over de bestaande paden, waarbij men niet de natuurgebieden ingaat.
- In de route-instructie wordt duidelijk aangegeven de route schoon te houden.
- Het evenement duurt maximaal twee dagen en vindt plaats in het weekend, dat relatief al druk is door recreanten.
- Er wordt gebruik gemaakt van de bestaande toiletgelegenheden bij club- en horecahuizen langs de route.
- Er is geen sprake van langs de routes geplaatste geluidsinstallaties in de natuurgebieden.

7.3.10 Stedelijke omgeving

Afbakening relevante natuurdoelen

De stedelijke omgeving van Den Haag heeft via externe werking mogelijk ook diverse effecten. De stedelijke omgeving is hiertoe opgedeeld in omliggende bebouwing, aangrenzende tuinen, omliggende wegen, bedrijvigheid, huishoudens en (gemotoriseerd) verkeer. Uit de globale

effectanalyse is gebleken dat de aanwezigheid van bebouwing en wegen geen effect op de instandhoudingsdoelstellingen heeft (zie Bijlage 11). Van de overige aspecten, zoals weergegeven in Tabel 7-26 en Tabel 7-27, worden hieronder de effecten nader besproken.

Tabel 7-26: Overzicht te beoordelen effecten van stedelijke omgeving op Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.

	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2150 duinheiden	H2160 duindoornstruwelen	H2180A duinbossen (droog)	H2180C duinbossen (binnen-duinrand)
bedrijvigheid	3d: vermessing	3d: vermessing	3d: vermessing	3d: vermessing	3d: vermessing	3d: vermessing	3d: vermessing
huishoudens	3d: vermessing	3d: vermessing	3d: vermessing	3d: vermessing	3d: vermessing	3d: vermessing	3d: vermessing
verkeer	3d: vermessing	3d: vermessing; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermessing; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermessing	3d: vermessing; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermessing; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	3d: vermessing; 4: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)

Tabel 7-27: Overzicht te beoordelen effecten van stedelijke omgeving op BN-instandhoudingsdoelstellingen. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-2.

	overige duinstruwelen	duinplassen
aangrenzende tuinen	geen overlap in ruimte	1: verslechtering kwaliteit leefomgeving, versnippering en verstoring
bedrijvigheid	1: verslechtering kwaliteit leefomgeving	geen overlap in ruimte
huishoudens	1: verslechtering kwaliteit leefomgeving	geen overlap in ruimte
verkeer	1: verstoring (verstoring-gevoelige fauna)	geen overlap in ruimte

Effectbeschrijving

Aangrenzende tuinen Paddenpoel

De tuinen langs de Paddenpoel zijn in het kader van een handhavingsverzoek separaat aan de instandhoudingsdoelstellingen van Westduinpark & Wapendal getoetst (Grootjans, 2009). De rapportage van deze voortoets is in Bijlage 15 opgenomen. Geconcludeerd is dat van de Natura 2000- en BN-clusterwaarden de Paddenpoel alleen voor amfibieën, als typische soorten van duinplassen, van wezenlijke betekenis is.

Bedrijvigheid, huishoudens en verkeer (vermessing)

Vermestende effecten als gevolg van stikstofuitstoot van bedrijvigheid, huishoudens en verkeer zijn onmogelijk los te koppelen van effecten van autoverkeer binnen het gebied of andere stikstofuitstotende activiteiten. De effecten van al deze activiteiten worden besproken in de stikstofparagraaf (paragraaf 7.3.12).

Verkeer (verstoring)

Rondom en door het gebied lopen diverse (doorgaande) wegen. Daarnaast vindt zijn er verkeersbewegingen in de aangrenzende wijken.

Geluidscontouren van wegverkeer zijn vaak gebaseerd op een hoogte van 5 m. Deze geven een overschatting van de verstoorde zone (met ca. een factor 2) omdat voor de dosis-effectcurven is uitgegaan van een hoogte van 1 m (Kwak et al., 2006b). In deze studie is aangegeven dat dit

betekent dat de berekende contouren globaal een factor 2 te ver reiken. De 55 dB(A) contour op 5 meter hoogte komt globaal overeen met de 47 dB(A) contour op 1 m hoogte.

Vogels van bossen en meer opgaande begroeiingen zijn gevoeliger voor geluid, voor soorten varieert de drempelwaarde (de waarde waarboven een verlaagde dichtheid optreedt) van 36-58 dB(A). Bos heeft echter een dempende werking op de geluidsvoortplanting. De breedte van de zone langs wegen waar een verlaagde dichtheid optreedt zal daardoor bij bos waarschijnlijk niet veel verschillen van open (weide)gebied (Kwak et al., 2006).

Geluidscontouren van wegverkeer (inclusief trams) van de gemeente Den Haag zijn gebaseerd op een hoogte van 4 m. Dit betekent dat ook hier sprake is van een overschatting, maar waarschijnlijk minder dan een factor 2. Hierdoor zal deze contour een onderschatting zijn van de 47dB(A) contour op 1 meter hoogte. De op de kaart weergegeven 50 dB(A) contour op 4 meter geeft een overschatting van het effect weer.

De geluidsbelasting van verkeer blijft vrijwel overal in het Westduinpark onder de 55 dB(A). Alleen in de Bosjes van Poot is de geluidsbelasting langs de rand (Nieboerweg) hoger dan 55 dB(A). In het noordelijk deel van de Duinen Bosjes van Poot is de geluidsbelasting het hoogste tot 65 dB(A) bij de kruising Nieboerweg-Houtrustweg.

Wanneer gekeken wordt naar de 50 dB(A) contour (op 4 meter) dan komt deze in het zuidelijk deel van het Westduinpark op sommige locaties het gebied in. In de Bosjes van Poot ligt deze contour ook verder het gebied in (zie bijlage 17).

Effectbeoordeling

Aangrenzende tuinen Paddenpoel

De tuinen langs de Paddenpoel hebben in de huidige situatie geen effect op de natuurwaarden en daarmee geen gevolgen voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Er moet echter wel voorkomen worden dat de oever en de Paddenpoel in de toekomst intensief en/of zwaar belast worden, door bijvoorbeeld als tuinvijver gebruikt te gaan worden. Zo kan het uitzetten van (goud)vis leiden tot sterk negatieve effecten op de amfibieënpopulaties. Inrichting van de oever kan de migratie van amfibieën verstoren. Ook de aanplant van (overhangende) bomen langs de oever en het uitzetten van planten als (roze) waterlelies kan leiden tot negatieve effecten via beschaduwning van de Paddenpoel en verslechtering van de waterkwaliteit. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat overschaduwning ook aan de overzijde van de Paddenpoel moet worden tegengestaan. De noordwestelijke oever is grotendeels dichtgegroeid met riet en opgaande bomen. In het beheerplan van de Gemeente Den Haag wordt wel reeds in beheer van deze oever voorzien (Gemeente Den Haag, 2005b).

Bedrijvigheid, huishoudens en verkeer (vermesting)

Zie stikstofparagraaf (paragraaf 7.3.12).

Verkeer (verstoring)

Autoverkeer vindt rondom het gebied plaats. Uit geluidskaarten van de gemeente Den Haag is afgeleid dat de geluidsbelasting van dit verkeer vrijwel overal in het Westduinpark onder de 55dB(A) blijft, waardoor effecten van geluidsverstoring in vrijwel alle deelgebieden van het Natura 2000-gebied zijn uit te sluiten.

Alleen in de Bosjes van Poot is de geluidsbelasting langs de randen hoger. In het noordelijk deel van de Duinen Bosjes van Poot is de geluidsbelasting het hoogste tot 65 dB(A) bij de kruising Nieboerweg-Houtrustweg. Typische soorten van (duindoorn)struwelen zijn braamsluiper en

grasmus, de overige soorten komen niet voor in het gebied. Deze soorten zijn beide gevoelig voor geluidsverstoring (Foppen et al., 2002). Maximaal 1,5 hectare ha (duindoorn)struwelen op een totaal areaal van 62 ha in het Westduinpark wordt beïnvloed door verkeerslawaaï.

In een onderzoek van Foppen et al., 2002 blijkt dat van de aanwezige typische soorten voor bos holenduif en grote bonte specht niet gevoelig zijn voor geluidsverstoring door wegen. Alleen voor de groene specht is de relatie onduidelijk. Maximaal 2,5 ha binnenduïrandbossen op een totaal areaal van ruim 42 ha in het Westduinpark wordt beïnvloed door verkeerslawaaï. De groene specht is daarnaast een hollenbroeder die relatief weinig gevoelig is voor verstoring (Evers, 2008).

De verbetering van de kwaliteit geldt expliciet voor stinzenflora en niet voor de overige typische soorten. Hiervoor is behoud voldoende. Daarbij komt dat, wanneer de verstoringsbron geen werkelijke dreiging vormt en voorspelbaar is, er gewinning optreedt (o.a. Foppen et al., 2002 en De Molenaar et al., 2003). Versturende effecten op populatieniveau zijn dus uit te sluiten.

In

Tabel 7-28 zijn de effecten van de stedelijke omgeving op de Natura 2000- en BN-instandhoudingsdoelstellingen samengevat. De beoordeling wordt nader toegelicht in paragraaf 7.3.12

activiteit	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2150 duinheiden	H2160 duindoorn- struwelen	H2180A duin- bossen (droog)	H2180C duin- bossen (binnenduïrand)
bedrijvigheid	0	0	0	0	0	0	0
huishoudens	0	0	0	0	0	0	0
verkeer	0	0	0	0	0	0	0
activiteit	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2150 duinheiden	H2160 duindoorn- struwelen	H2180A duin- bossen (droog)	H2180C duin- bossen (binnenduïrand)
bedrijvigheid	0	0	0	0	0	0	0
huishoudens	0	0	0	0	0	0	0
verkeer	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 7-28: Synthese effectbeoordeling stedelijke omgeving na PAS-analyse op de relevante Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' = geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

Tabel 7-29: Synthese effectbeoordeling stedelijke omgeving op de relevante BN-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' = geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

activiteit	overige duinstruwelen	duinplassen
bebouwing	nvt	0
aangrenzende tuinen	nvt	0
bedrijvigheid	0	0
huishoudens	0	nvt
verkeer	0	nvt

Instandhoudingsbeheer en -voorwaarden (zie voor uitwerking hoofdstuk 8)

- Instellen specifieke voorwaarden beheer Paddenpoel.
- Uitvoeren instandhoudingsbeheer habitattypen conform PAS-analyse (zie bijlage 14).

7.3.11 Havengebied Rotterdam

Afbakening relevante natuurdoelen

Mogelijke effecten van het Haven Industrieel Complex zijn beperkt tot de emissies van verzurende en vermestende stoffen. Aangezien deze tot depositie in vrijwel het gehele Natura 2000-gebied leiden, zijn in alle deelgebieden en voor alle natuurwaarden effecten denkbaar. Effecten als gevolg van verontreiniging en geluid spelen hier geen rol.

Effectbeschrijving

Verzuring

Verzuring treedt op door de depositie van zwavel of stikstof. De effecten van stikstofdepositie (ook verzuring) worden onder vermesting (zie paragraaf 7.3.12) behandeld omdat verzuring en vermesting door stikstof sterk met elkaar samenhangen en de vermestende invloed hierbij het meest relevant is.

Vermesting

Vermestende effecten als gevolg van stikstofuitstoot van activiteiten in het havengebied van Rotterdam zijn onmogelijk los te koppelen van effecten van andere stikstofuitstotende activiteiten. De effecten van al deze activiteiten worden besproken in de stikstofparagraaf (paragraaf 7.3.12).

Effectbeoordeling

Uit de effectbeschrijving is gebleken dat er alleen effecten als gevolg van stikstofdepositie te verwachten zijn. Tabel 7.30 geeft een samenvatting van de effecten van het havengebied Rotterdam op de instandhoudingsdoelstellingen na het nemen van PAS-maatregelen. De beoordeling wordt nader toegelicht in paragraaf 7.3.12.

Tabel 7.30: Synthese effectbeoordeling havengebied Rotterdam na PAS analyse op de relevante instandhoudingsdoelstellingen (Type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte.

	H2120	H2130A	H2130B	H2150	H2160	H2180A	H2180C
haven en industrie	0	0	0	0	0	0	0
scheepvaart	0	0	0	0	0	0	0

Instandhoudingsbeheer en -voorwaarden (zie voor uitwerking hoofdstuk 8)

- Uitvoeren instandhoudingsbeheer habitattypen conform PAS-analyse (zie bijlage 14).

7.3.12 Stikstof paragraaf

Zoals uit paragraaf 7.3.7, 7.3.10 en 7.3.11 gebleken is zijn de verschillende vermestende effecten niet los te koppelen. De relaties tussen stikstofemissie, -depositie en effecten zijn complex. De

effecten van alle stikstofemitterende activiteiten zijn daarom tezamen (cumulatief) geanalyseerd via de programmatische aanpak stikstof (PAS). De uitgebreide analyse is opgenomen in Bijlage 14. In deze paragraaf wordt een samenvatting van de beoordeling gegeven.

Hoe werkt de PAS?

De kern van de PAS is het maken van bindende afspraken om het stikstofprobleem aan te pakken op verschillende niveaus (landelijk, provinciaal en per Natura 2000-gebied) en vanuit verschillende sectoren (landbouw, industrie, verkeer en vervoer). Daarbij moet de achteruitgang van de biodiversiteit worden gestopt, dus de stikstofbelasting teruggebracht, zonder de economische ontwikkeling in gevaar te brengen.

Als nu per gebied bekend is hoe de daling van de stikstofdepositie in de tijd verloopt, en welke maatregelen er nog meer worden genomen om de stikstofgevoelige habitats in dat gebied te beschermen, kan er ook worden vastgesteld hoeveel ruimte er binnen die daling nog is om toe te wijzen aan bedrijven die nieuwe activiteiten willen ontplooiën waarbij stikstof vrij komt. Dit alles wordt vastgelegd in het beheerplan voor de gebieden. Zo moet het mogelijk worden gemaakt dat binnen de aldus benoemde grenzen weer vergunningen worden verleend die voor de rechter standhouden.

Om de PAS goed te laten werken moet er gebruik worden gemaakt van een drietal instrumenten waarmee het fundament wordt gelegd om te bepalen hoeveel ruimte er is om vergunningen te verlenen voor nieuwe economische activiteiten. Die drie instrumenten worden in de loop van 2011 verfijnd en aan de praktijk getoetst, zodat de makers van de beheerplannen in de gebieden en de rechters er straks op kunnen bouwen.

Het zijn:

- het rekeninstrument Aeries om de stikstofdepositie per gebied in kaart te brengen
- het webgereedschap herstelstrategieën, dat de opstellers van de beheersplannen helpt bij het vinden van de goede maatregelen om stikstofgevoelige habitats op de been te houden en te stimuleren.
- een instrument om de ontwikkelruimte zowel landelijk als provinciaal en per gebied te berekenen.

Voor meer informatie zie: <http://pas.natura2000.nl>

Uitgangspunten analyse stikstof

De analyse en hieruit voortgekomen resultaten is uitgevoerd in het kader van fase III uit de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Hierbij is gebruikt gemaakt van het depositiemodel Aeries (versie 1.2) en de standaardrapportages die hiermee gegenereerd zijn (zie ook de inleiding in Bijlage 14). De gebiedsanalyse heeft het volgende opgeleverd:

1. Duidelijkheid over de dalende trend van de stikstofdepositie in het gebied.
2. Een pakket aan maatregelen gericht op het behalen van de instandhoudingsdoelen voor stikstofgevoelige habitattypen.

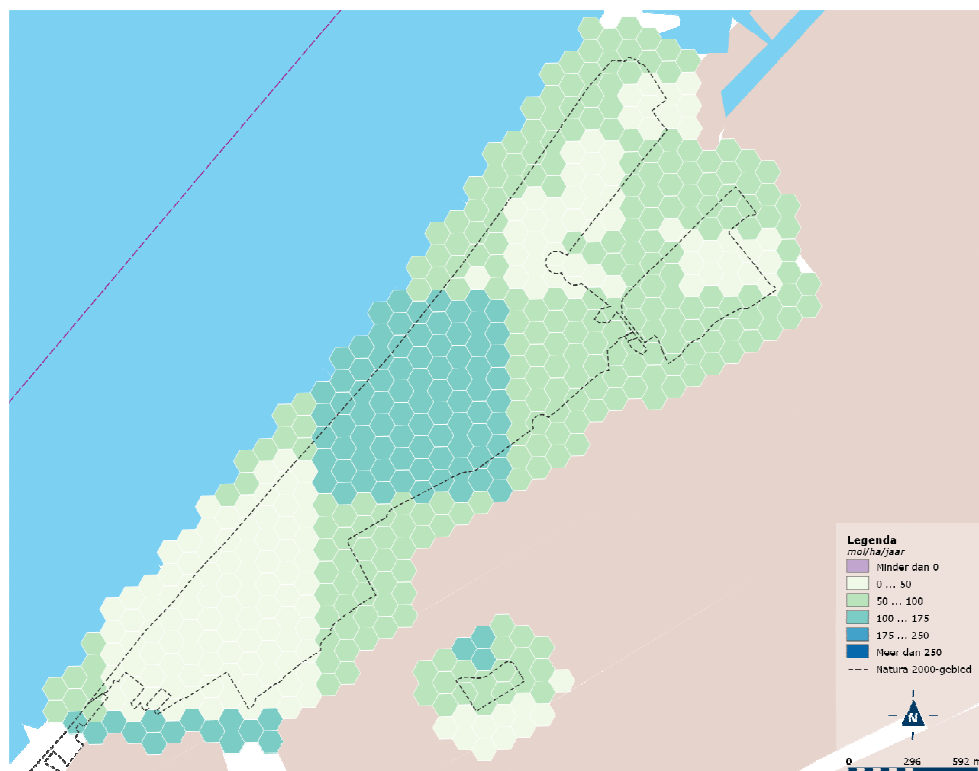
Afbakening relevante natuurdoelen en stikstofdepositie

Niet elk habitatype is even gevoelig voor stikstofdepositie. Voor de bepaling van de stikstofgevoeligheid zijn zogenaamde kritische depositiewaarden bepaald (Van Dobben & Van Hinsberg, 2008; zie Tabel 7-31). Indien de depositie hoger is dan deze waarde kan het risico niet worden uitgesloten dat de kwaliteit van het habitatype significant wordt aangetast als gevolg van de vermestende en/of verzurende invloed van de atmosferische stikstofdepositie.

De stikstofdepositie in Westduinpark & Wapendal varieert in 2010 van ongeveer 1300 tot 2000 mol/ha/jaar. De depositie is het laagst langs de zeereep. In Wapendal is de depositie het hoogst. Richting 2030 neemt de depositie af met maximaal 100 tot 175 mol/ha (zie Figuur 7-2) In het grootste gedeelte ligt de daling tussen de 0 en 50 of 50 en 100 mol/ha.

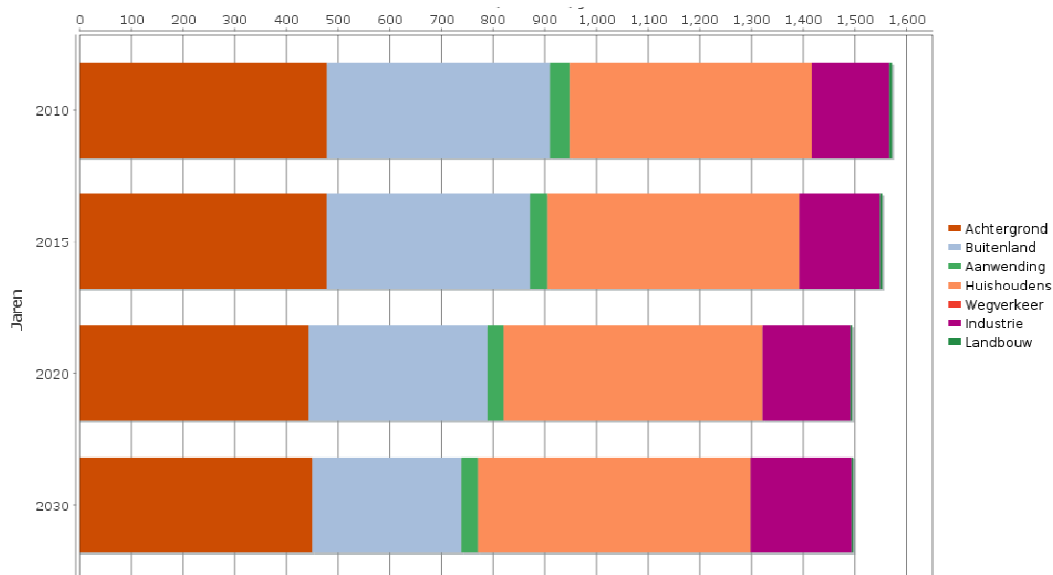
Tabel 7-31: Kritische depositiewaarden van habitattypen in Westduinpark & Wapendal (bron: Van Dobben & Van Hinsberg, 2008).

habitattypen		kritische depositiewaarde in mol N ha ⁻¹ jaar ⁻¹
H2120	Witte duinen	1.400
H2130A	Grijze duinen (kalkrijk)	1.240
H2130B	Grijze duinen (kalkarm)	940
H2150	Duinheide met Struikhei	1.100
H2160	Duindoornstruwelen	2.020
H2180A	Duinbossen (droog)	1.300
H2180C	Duinbossen (binnenduinrand)	1.790

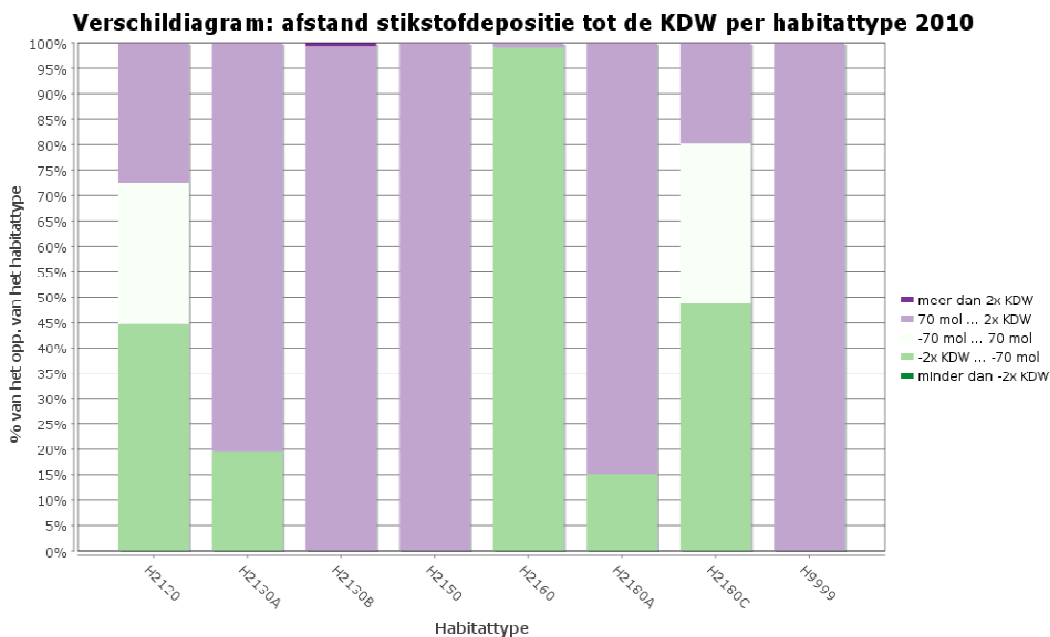
Figuur 7-2: Depositiedaling naar 2030.

De belangrijkste stikstofbronnen rondom Westduinpark & Wapendal betreffen huishoudens (Figuur 7-3). Dit is niet vreemd aangezien het gebied ingeklemd ligt in de bebouwing van Den Haag. Voorts is veel depositie afkomstig van het buitenland.

Figuur 7-3: Bijdrage van sectoren aan de stikstofdepositie in 2010, 2015, 2020 en 2030.

In Figuur 7-4 is de depositie van 2010 afgezet tegen de kritische depositiewaarden (KDW's) van de diverse aanwezige habitattypen. Uit de figuur blijkt dat over meer dan de helft van het areaal van de habitattypen H2120 Witte duinen, H2130A Grijze duinen (kalkrijk), H2130B Grijze duinen (kalkarm), H2150 Duinheiden met struikheide en H2180A Duinbossen (droog) de KDW's worden overschreden. De overschrijding van de KDW van H2160 Duindoornstruwelen en H2180C Duinbossen (binnenduinderand) vindt (zeer) lokaal plaats en neemt richting 2030 af.

AERIUS 1.2, rapportage PAS fase III, handleiding par. 2.1c, Westduinpark & Wapendal
Figuur 7-4: Verschilddiagram met afstand tot de KDW per habitatype in 2010. H9999 is geen habitatype.

Effectbeschrijving en beoordeling

De knelpunten- en oorzakenanalyses uit Bijlage 14 geven aan dat de hoge stikstofdepositie op de verschillende habitattypen een verslechterend effect heeft, maar dat andere knelpunten veelal belangrijker zijn. Het gaat hierbij vooral om beperkte verstuiwingsdynamiek, niet-optimaal beheer en de aanwezigheid van gebiedsvreemde soorten. Voor deze knelpunten zijn dan ook maatregelenpakketten opgesteld:

H2120 witte duinen:	- dynamisch zeereepbeheer - begroeiing verwijderen en plaggen
H2130A grijze duinen (kalkrijk):	- dynamisch zeereepbeheer - integrale begrazing - maaien - verwijderen struweel - plaggen
H2130B grijze duinen (kalkarm):	- creëren van stuifplekken - integrale begrazing - maaien
H2150 duinheiden met struikheide:	- (optimalisatie) begrazing - verwijderen exoten en houtopslag
H2180A duinbossen (droog):	- creëren van stuifplekken
H2180C duinbossen (binnenduinderand):	- verwijderen exoten

Wanneer de knelpunten via de voorgestelde maatregelenpakketten uit bijlage 14 worden aangepakt, zijn de habitattypen robuuster en beter bestand tegen de hoge deposities. Geconcludeerd wordt dan ook dat er na uitvoering van de maatregelen uit de PAS-analyse geen effecten van de stikstofdepositie zijn. Gezien de diverse onzekerheden, dient er wel een monitoring- en evaluatieprogramma te worden opgezet.

Tabel 7-32: Synthese effectbeoordeling stikstof na PAS-analyse op de relevante Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).

	H2120 witte duinen	H2130A grijze duinen (kalkrijk)	H2130B grijze duinen (kalkarm)	H2150 duinheiden	H2180A duinbossen (droog)	H2180C duinbossen (binnen- duinderand)
Stikstof	0	0	0	0	0	0

Instandhoudingsbeheer en -voorwaarden (zie voor uitwerking hoofdstuk 8)

- Uitvoeren optimaal instandhoudingsbeheer habitattypen (conform bijlage 14).
- Instellen monitoring- en evaluatieprogramma stikstof (in het landelijke PAS-traject).

7.4 Cumulatie

De netto effecten van de hiervoor getoetste activiteiten worden in deze paragraaf in cumulatie aan de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen getoetst. De cumulatietoets is voor de BN-instandhoudingsdoelstellingen niet aan de orde doordat deze niet aan artikel 19 maar aan artikel 16 van de Natuurbeschermingswet 1998 worden getoetst.

Aangezien vastgesteld moet worden of de effecten van gebruik in cumulatie tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen leiden, wordt de cumulatie per instandhoudingsdoelstelling behandeld. In de hierbij weergegeven tabellen zijn alleen de relevante (beschreven en beoordeelde) effecten en gevolgen weergegeven. Ook activiteiten die via een separate passende beoordeling getoetst zijn, zijn niet in de cumulatietoets meegenomen. De cumulatietoets heeft reeds in de passende beoordeling plaatsgevonden.

7.4.1 H2120 witte duinen

In Tabel 7-33 zijn de hierboven beschreven en beoordeelde effecten van het huidige gebruik opgenomen. Naast de hierboven besproken activiteiten is ook een relevante recent verleende Natuurbeschermingswetvergunning opgenomen. Uit de tabel volgt dat cumulatief een positief effect optreedt. Als gevolg hiervan voltrekt zich dus een verbetering van de kwaliteit van het habitatype. De instandhoudingsdoelstelling, behoud van oppervlakte en kwaliteit, is dus gewaarborgd en cumulatief (significant) negatieve gevolgen zijn uitgesloten.

Tabel 7-33: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en verleende Natuurbeschermingswetvergunningen op H2120 witte duinen (type gevolgen: '0' = geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte). Onder bruto effect wordt het effect verstaan dat zich als gevolg van het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n) zoals opgenomen. In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.

	bruto effect	instandhoudings- beheer / voorwaarde	netto effect
Totaal interne werking			
Radio Scheveningen	0		+
De Plak	0		+
Natte pan	+		+
Zeereep Kijkduin	0		+
Externe werking			
strandrecreatie	0		0
strandpaviljoens	?	vuurwerk buiten broedperiode	0
stikstof	--	maatregelenpakket en monitoring PAS	0
Vergunde activiteiten			
PZH-2009-513965 Herinrichting Westduinpark			0
Totale cumulatieve effecten	-		0 / +

7.4.2 *H2130A grijze duinen (kalkrijk)

De cumulatieve effecten op kalkrijke grijze duinen zijn weergegeven in Tabel 7-34. Door verstuiwing en instandhoudingsbeheer uit te voeren, worden de negatieve effecten (verder) beperkt en de opgaven voor uitbreiding en verbetering gehaald. Ook voor dit habitatype blijkt dat, met inachtneming van het instandhoudingsbeheer, de gecumuleerde effecten netto positief zijn. Cumulatief significant negatieve gevolgen op het behalen van de instandhoudingsdoelstelling van H2130A grijze duinen (kalkrijk) zijn dus uitgesloten.

Tabel 7-34: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en verleende Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2130A grijze duinen (kalkrijk) (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte). Onder bruto effect wordt het effect verstaan dat zich als gevolg van het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n). In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.

	bruto effect	instandhoudingsbeheer / voorwaarde	netto effect
Totaal interne werking			
Radio Scheveningen	-	instellen maaibeheer	+
Wieringsestraat	0	intensiveren plaggen, maaibeheer, verwijderen opslag en instellen begrazing	+
Tramlus	+	continueren maaibeheer	+
De Plak	+	continueren maaibeheer	+
Natte pan	-	intensiveren plaggen, maaibeheer, verwijderen opslag en instellen begrazing	+
Zeereep kijkduin	+	instellen verstuivingsbeheer, intensiveren plaggen, maaibeheer, verwijderen opslag en instellen begrazing	+
Kijkduin	+	continueren maaibeheer	+
Duin Bosjes van Poot	+	continueren maaibeheer	+
Externe werking			
strandrecreatie	0		0
strandpaviljoens	?	vuurwerk buiten broedperiode	0
stikstof	--	maatregelenpakket en monitoring PAS	0
Vergunde activiteiten			
PZH-2008-732631			0
Zandophoging zanddepot			0
DGWM/2005/18789 Sloop en bouw Duindorp			0
PZH-2009-121695 Uitgraven bunker			+
PZH-2009-513965			+
Herinrichting Westduinpark			+
Totale cumulatieve effecten	-		+

7.4.3 *H2130B grijze duinen (kalkarm)

De cumulatieve effecten op kalkarme grijze duinen zijn weergegeven in Tabel 7-35. Door het instandhoudingsbeheer uit te voeren, worden de negatieve effecten beperkt en de behoudsopgave. Met inachtneming van het instandhoudingsbeheer zijn de gecumuleerde effecten netto positief. Cumulatief significant negatieve gevolgen op het behalen van de instandhoudingsdoelstelling van H2130B grijze duinen (kalkarm) zijn dus uitgesloten.

Tabel 7-35: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en verleende Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2130b grijze duinen (kalkarm) (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte). Onder bruto effect wordt het effect verstaan dat zich als gevolg van het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n). In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.

	bruto effect	instandhoudingsbeheer / voorwaarde	netto effect
Totaal interne werking			
De Plak	+	continueren maaibeheer en begrazing	+
Natte pan	+	continueren maaibeheer en begrazing	+
Wapendal	+	continueren maaibeheer en begrazing	+
Externe werking			
strandrecreatie	0		0
strandpaviljoens	?	vuurwerk buiten broedperiode	0
stikstof	--	maatregelenpakket en monitoring PAS	0
Vergunde activiteiten			
PZH-2008-732631			0
Zandophoging zanddepot			0
DGWM/2005/18789 Sloop en bouw Duindorp			0
PZH-2009-121695 Uitgraven bunker			+
PZH-2009-513965			+
Herinrichting Westduinpark			+
Totale cumulatieve effecten	-		+

7.4.4 *H2150 duinheiden met struikheide

Ook de gecumuleerde effecten op H2150 duinheiden met struikheide zijn positief (zie Tabel 7-36). Voorwaarde is wel dat het bestaande natuurbeheer wordt gecontinueerd om de effecten van stikstofdepositie teniet te doen. Cumulatief significant negatieve gevolgen zijn dan uitgesloten.

Tabel 7-36: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en verleende Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2150 duinheiden met struikheide (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte). Onder bruto effect wordt het effect verstaan dat zich als gevolg van het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n) zoals opgenomen. In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.

	bruto effect	instandhoudingsbeheer / voorwaarde	netto effect
Totaal interne werking			
Wapendal	+	continueren plagen, maai- en begrazingsbeheer	+
Externe werking			
stikstof	--	maatregelenpakket en monitoring PAS	0
Totale cumulatieve effecten	+		+

7.4.5 H2160 duindoornstruwelen

Geen enkele vorm van huidig gebruik heeft negatieve effecten op H2160 duindoornstruwelen. Er doen zich dus ook in cumulatie geen negatieve effecten voor en significant negatieve gevolgen op het behalen van de instandhoudingsdoelstelling zijn uitgesloten (Tabel 7-37).

Tabel 7-37: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en verleende Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2160 duindoornstruwelen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte). Onder bruto effect wordt het effect verstaan dat zich als gevolg van het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n) zoals opgenomen. In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.

	bruto effect	instandhoudingsbeheer / voorwaarde	netto effect
Totaal interne werking			
Radio Scheveningen	+		+
Wieringsestraat	+		+
Tramlus	+		+
De Plak	+		+
Natte pan	+		+
Zeereep kijkduin	+		+
Kijkduin	+		+
Bos Bosjes van Poot	0		0
Duin Bosjes van Poot	0		0
Externe werking			
strandrecreatie	0		0
strandpaviljoens	?	vuurwerk buiten broedperiode	0
Vergunde activiteiten			
PZH-2007-3466og Groot en Klein Houtrust			0
PZH-2008-732631 Zandophoging zanddepot			0
DGWM/2005/18789 Sloop en bouw Duindorp			0
PZH-2009-121695 Uitgraven bunker			0
PZH-2009-513965 Herinrichting Westduinpark			0
Totale cumulatieve effecten	+		+

7.4.6 H2180A duinbossen (droog)

Alleen stikstofemitterende gebruiksvormen hebben negatieve effecten op H2180A duinbossen (droog). Voorwaarde is wel dat het bestaande natuurbeheer wordt gecontinueerd om de effecten van stikstofdepositie teniet te doen. Cumulatief significant negatieve gevolgen zijn dan uitgesloten. (Tabel 7-38).

Tabel 7-38: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2180A duinbossen (droog). Onder bruto effect wordt het effect verstaan zoals dat zich onder het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n) zoals opgenomen. In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.

	bruto effect	instandhoudingsbeheer / voorwaarde	netto effect
Totaal interne werking			
Wieringsestraat	+	continueren geïntegreerd bosbeheer	+
De Plak	+	continueren geïntegreerd bosbeheer	+
Natte pan	+	continueren geïntegreerd bosbeheer	+
Wapendal	+	continueren geïntegreerd bosbeheer	+
Externe werking			
strandrecreatie	0		0
strandpaviljoens	0		0
stikstof	--	maatregelenpakket en monitoring PAS	0
Vergunde activiteiten			
PZH-2007-34660g Groot en Klein Houtrust			0
PZH-2008-732631 Zandophoging zanddepot			0
DGWM/2005/18789 Sloop en bouw Duindorp			0
PZH-2009-121695 Uitgraven bunker			0
PZH-2009-513965 Herinrichting Westduinpark			0
Totale cumulatieve effecten	+		+

7.4.7 H2180C duinbossen (binnenduinrand)

De enige negatieve effecten op H2180C duinbossen (droog) zijn loslopende honden in Duin Bosjes van Poot en stikstofemitterende gebruiksvormen. Na voorgeschreven maatregelen, doen zich in cumulatie geen negatieve effecten voor en zijn significant negatieve gevolgen op het behalen van de instandhoudingsdoelstelling uitgesloten (Tabel 7-39).

Tabel 7-39: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2180A duinbossen (droog). Onder bruto effect wordt het effect verstaan zoals dat zich onder het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtname van de aanvullende voorwaarde(n) zoals opgenomen. In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.

	bruto effect	instandhoudingsbeheer / voorwaarde	netto effect
Totaal interne werking			
Radio Scheveningen	+	continueren geïntegreerd bosbeheer	+
Wieringsestraat	+	continueren geïntegreerd bosbeheer	+
Tramlus	+	continueren geïntegreerd bosbeheer	+
De Plak	+	continueren geïntegreerd bosbeheer	+
Natte pan	+	continueren geïntegreerd bosbeheer	+
Bos Bosjes van Poot	+	continueren geïntegreerd bosbeheer	+
Duin Bosjes van Poot	--	instellen hondenzonering	
Externe werking			
strandrecreatie	0		0
strandpaviljoens	0		0
stikstof	--	maatregelenpakket en monitoring PAS	0
Vergunde activiteiten			
PZH-2007-34660g Groot en Klein Houtrust			0
PZH-2008-732631 Zandophoging zanddepot			0
DGWM/2005/18789 Sloop en bouw Duindorp			0
PZH-2009-121695 Uitgraven bunker			0
PZH-2009-513965 Herinrichting Westduinpark			0
Totale cumulatieve effecten	+		+

7.5 Conclusies toetsing huidig gebruik

In Tabel 7-40 staan de resultaten van de toetsing van het bestaande gebruik aan de instandhoudingsdoelen, waar aan de orde inclusief een korte toelichting. Het merendeel van het huidig gebruik kan zonder aanvullende voorwaarden en dus ook vergunningvrij worden uitgevoerd (categorie 1). Voor een aantal activiteiten zijn aanvullende maatregelen en/of voorwaarden noodzakelijk (categorie 2). Indien hieraan voldaan wordt, kunnen ook deze activiteiten vergunningvrij uitgevoerd worden. In hoofdstuk 8 wordt ingegaan op de mitigerende voorwaarden; in bijlage 14 wordt ingegaan op de PAS-maatregelen.

Tabel 7-40: Conclusies toetsing huidig gebruik aan instandhoudingsdoelstellingen. De methodiek is gebaseerd op de Handreiking voor sectornotities (Steunpunt Natura 2000 i.s.m. Arcadis, 2008). In paragraaf 7.2.3 staat een toelichting van de verschillende categorienummers, die in de kolom cat. worden genoemd.

huidig gebruik	cat.	toelichting / motivering
Kustveiligheid en -beheer		
regulier beheer en onderhoud	2	effecten op H2120 en H2130A in Radio Scheveningen, De Plak en Zeereep Kijkduin; mitigerende voorwaarde: onderzoek naar en benutten van verstuiwingsmogelijkheden (zie voorts paragraaf 8.2.1)
calamiteitenbeheer	1	
Natuur(beheer)		
verstuiwingsbeheer	1	intensivering noodzakelijk om uitbreidings- en verbeteropgaven H2130A te halen (zie voorts paragraaf 8.1)
maaïen en afvoeren	1	intensivering noodzakelijk om uitbreidings- en verbeteropgaven H2130A te halen (zie voorts paragraaf 8.1)
(kleinschalig) plaggen	1	intensivering noodzakelijk om uitbreidings- en verbeteropgaven H2130A te halen (zie voorts paragraaf 8.1)
maaïen en afvoeren water- en oevervegetatie	1	
extensieve winterbegrazing	1	
verwijderen (gebiedsvreemde) houtopslag	1	intensivering noodzakelijk om uitbreidings- en verbeteropgaven H2130A te halen (zie voorts paragraaf 8.1)
geïntegreerd bosbeheer	1	
faunabeheer	1	
begrazing	1	instellen noodzakelijk om uitbreidings- en verbeteropgaven H2130A te halen (zie voorts paragraaf 8.1)
Recreatie		
wandelen op wegen en paden	1	
honden aangelijnd met opruimplicht	1	
honden los met opruimplicht	2	effecten op binnenduïnrandsbossen in Duin Bosjes van Poot; mitigerende voorwaarde: zonering van hondengebruik in Bosjes van Poot (zie voorts paragraaf 8.2.2)
fietsen op fietspaden	1	
paardrijden op ruiterspaden	1	
recreatie in groepsverband	1	
natuurexcursies	1	
Monitoring	1	intensivering noodzakelijk om instandhoudingsdoelstellingen te evalueren (zie voorts paragraaf 10.2)
Handhaving en toezicht	1	
Bebouwing en infrastructuur in Natura 2000-gebied		

huidig gebruik	cat.	toelichting / motivering
bebouwing	1	
wegen en paden	1	
overige voorzieningen	1	
Autoverkeer in Natura 2000-gebied	2	handhaven beperkte toegang; uitvoeren maatregelenpakket PAS
Externe werking		
strandrecreatie	1	
strandpaviljoens	1	mits onder huidige voorwaarden APV
vuurwerk strandpaviljoens	2	effecten op broedvogels; mitigerende voorwaarde: alleen buiten broedperiode (15 maart - 15 juli)
bebouwing	1	
aangrenzende tuinen	1	mits aan opgenomen voorwaarden uit paragraaf 8.2.3 blijvend wordt voldaan
aangrenzende wegen	1	
bedrijvigheid	2	uitvoeren maatregelenpakket PAS
huishoudens	2	uitvoeren maatregelenpakket PAS
verkeer	2	uitvoeren maatregelenpakket PAS
Havengebied Rotterdam	2	Uitvoeren maatregelenpakket PAS

8 Instandhoudingsbeheer en voorwaarden

In de vorige hoofdstukken is geconcludeerd dat het huidige gebruik het bereiken van de Natura 2000-doelen niet in de weg staat. Wel zijn hiervoor beheermaatregelen (paragraaf 8.1) en voorwaarden (paragraaf 8.2) nodig. De consequenties van deze voorwaarden verdienen aandacht in het toezicht- en handhavingsbeleid in Westduinpark & Wapendal waar in paragraaf 8.2.1 verder op ingegaan wordt.

8.1 Natuurbeheer

Uit paragraaf 7.2 is gebleken dat voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen merendeels het continueren van het bestaand natuurbeheer afdoende is. Aangezien dit natuurbeheer onder het in hoofdstuk 7 getoetst gebruik valt, is uitvoering vergunningvrij. Het is wel cruciaal dat het natuurbeheer voortgezet wordt; verminderen of staken ervan leidt tot afname van kwaliteit en daarmee het niet behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.

Tabel 8-1: Natuurbeheermaatregelen van de Natura 2000-waarden en BN-clusterwaarden in Westduinpark & Wapendal.

natuurwaarde	doelstelling (en)	natuurbeheer
H2120 witte duinen	- behoud door tegengaan vergrassing / verstruweling	verwijderen dominante grassoorten en struweel t.b.v. kleinschalige verstuiving (verstuiving als <u>mitigatie</u> ; zie paragraaf 8.2.1)
H2130A grijze duinen (kalkrijk)	- uitbreiding vanuit verstruweelde situaties - verbetering vanuit vergraste situaties - behoud door tegengaan vergrassing / verstruweling	intensiveren bestaand beheer: verwijderen struweel, plaggen, maaïen en afvoeren, instellen begrazing
H2130B grijze duinen (kalkarm)	- behoud door tegengaan vergrassing / verstruweling	intensiveren bestaand beheer: maaïen en afvoeren, instellen begrazing
H2150 duinheiden met struikhei	- behoud door tegengaan vergrassing / verstruweling	continueren bestaand beheer: kleinschalig plaggen, optimalisatie begrazing, verwijderen houtopslag
H2160 duindoornstruwelen	- behoud door niets doen	geen (aanvullend) natuurbeheer
H2180A duinbossen (droog)	- verbetering door veroudering	geen (aanvullend) natuurbeheer
H2180C duinbossen (binnenduinrand)	- behoud door tegengaan gebiedsvreemde soorten	continueren bestaand beheer: verwijderen gebiedsvreemde soorten
Overige duinstruwelen	- behoud door niets doen	geen (aanvullend) natuurbeheer
Duinplassen	- behoud door tegengaan dichtgroeiën oever	continueren bestaand beheer: maaïen en afvoeren water- en oevervegetatie, terugzetten houtopslag

Voor het behalen van de uitbreidings- en verbeteropgaven van H2130A grijze duinen (kalkrijk) zijn meer grootschalige herstelbeheer- / ontwikkelingsmaatregelen noodzakelijk. Bij besluit van 2 augustus 2011 (kenmerk: PZH-2011-300435277) is er een Nb-wetvergunning verleend voor de

uitvoering van het projectplan “Verbetering natuurkwaliteit Westduinpark en Bosjes van Poot 2010-2015”.

Het natuurbeheer van de Natura 2000-waarden en BN-clusterwaarden, dat in het kader van dit beheerplan zal worden uitgevoerd, is in Tabel 8-1 weergegeven. In onderstaande subparagrafen worden de beheer- en ontwikkelingsmaatregelen op hoofdlijnen nader toegelicht. De beheerder van Westduinpark & Wapendal (gemeente Den Haag) heeft de maatregelen nader uitgewerkt voor uitvoering. Voor een ruimtelijk beeld van opgaven en maatregelen wordt verwezen naar Kaart 4.

8.1.1 *H2130 grijze duinen (beide subtypen)

Voor kalkrijke grijze duinen is uitbreiding en/of intensivering van het huidige natuurbeheer noodzakelijk in de deelgebieden waar de uitbreiding en verbetering aan de orde is (zie Tabel 8.2 en paragraaf 7.3.2). In de overige deelgebieden is continuering van bestaand natuurbeheer noodzakelijk om de oppervlakte en kwaliteit (minimaal) te behouden. Ook voor kalkarme grijze duinen is continuering afdoende. De maatregelen die uitgevoerd moeten worden, zijn: (instellen van) begrazing, maaien en afvoeren, verwijderen struweel en plaggen (zie onder).

Tabel 8.2: Beheeropgave in eerste beheerplanperiode voor H2130A Grijze duinen (kalkrijk) en H2130B (kalkarm) per deelgebied voor oppervlakte en kwaliteit met verantwoordelijke.

Deelgebied	Oppervlak	Kwaliteit	Maatregel(en)	Verantwoordelijke
Natte Pan	uitbreiding	verbetering	- verwijderen struweel - plaggen - maaien en afvoeren - instellen begrazing (H2130A en B)	Gemeente Den Haag - DSB
Wieringsestraat	uitbreiding	verbetering	- verwijderen struweel - plaggen - maaien en afvoeren - instellen begrazing	Gemeente Den Haag - DSB
Radio Scheveningen	behoud	verbetering	- maaien en afvoeren	Gemeente Den Haag - DSO

Begrazing

Het is mogelijk de soortenrijke duingraslanden langere tijd in stand te houden door een ‘juiste’ vorm van begrazing toe te passen. Gewoonlijk wordt er een groot terrein ingerasterd, zodanig dat de begrazing (zeer) extensief is (in de orde van 0,1 tot 0,05 grazer per hectare gerekend over een heel jaar). De effecten van duinbegrazing hangen sterk af van de Ausgangssituatie van het terrein en de intensiteit van de begrazing, de begrazingsperiode en het type vee dat voor de begrazing zorgt. Wat precies het beste is verschilt per type duin en per locatie. Voorafgaand aan het instellen van begrazing in Wieringsestraat en Natte Pan dient in een uitvoeringsplan de beste begrazingsvorm en -intensiteit uitgewerkt te worden. In de Natte Pan zal ook het areaal kalkarm grijs duin (H2130B) begraasd gaan worden. In Radio Scheveningen is begrazing niet mogelijk vanwege koperdraden direct onder maaiveld. Hier moet gemaaid worden.

Maaien en afvoeren

In nog intacte of weinig vergraste delen kan eventueel een regulier maaibeheer worden toegepast in plaats van begrazing. Het gaat dan om geregeld jaarlijks maaien en afvoeren van het maaisel,

zo laat mogelijk in het seizoen (september-oktober). Veel plantensoorten en diersoorten zijn gebonden aan de overgang tussen een open pad en de dichtere omringende vegetatie. Het goed maaien van duingraslanden is precisiewerk: het beste is een nabootsing van het effect van konijnenbegrazing, en dat betekent dus vlak boven de grond afmaaïen. Daarnaast is het voor de fauna noodzakelijk dat gefaseerd gemaaid wordt en stroken dus ongemoeid gelaten worden. Voorafgaand aan het instellen van maaibeheer in Radio Scheveningen dient in een uitvoeringsplan het maaibeheer uitgewerkt te worden.

Omzetten van duinstruweel

Herstelbeheer dient plaats te vinden door (duindoorn)struweel om te zetten in grijze duinen. Hiervoor is het nodig de droge duinstruwelen middels de pluk-trek methode te verwijderen en een vervolgbeheer te voeren. Dit vervolgbeheer bestaat uit het jaarlijks één- tot tweemaal klepelen van de hernieuwde (wortel)opslag van struwelen en afvoeren van het maaisel. Zodra hergroei vanuit wortels onder controle is, kan geleidelijk met minder frequent maai- of begrazingsbeheer worden volstaan. Het laatste is mede afhankelijk van de konijnenstand. Na een jaar of vijf vindt verdere extensivering van het beheer plaats (Vertegaal, 2005).

Plaggen

Kleinschalig, ondiep plaggen is noodzakelijk om verstuing te stimuleren (tegen verzuring) en wanneer zich een dikke organische zode gevormd heeft (afvoeren van voedselrijke laag). Ter indicatie gaat het hier om plaggen tot op een diepte van ongeveer 5 cm en oppervlaktes tot ongeveer 0,5 hectare.

8.1.2 *H2150 duinheiden met struikheide

Het instandhoudingsbeheer van duinheiden met struikheide in Wapendal bestaat uit begrazing, kleinschalig plaggen, maaïen en terugzetten van houtopslag. Continuering van het bestaande natuurbeheer is afdoende om de kwaliteit te behouden.

Begrazing

Begrazen met vee is de klassieke vorm van gebruik van duinheiden, het is ook de beste maatregel om een intacte duinheide in stand te houden. Vooral indien een lage veedichtheid volstaat om de vegetatie in stand te houden, komt begrazing de structuurrijkdom ten goede. De winterbegrazing door Shetlandpony's moet in Wapendal dan ook worden gecontinueerd.

Kleinschalig plaggen

Plaggen is vooral een geschikte maatregel bij sterke vergrassing. Voor een goed resultaat is het in droge duinheiden nodig om behalve de vegetatie ook de humeuze toplaag van de bodem af te voeren. Vanwege de van nature aanwezige kleinschalige afwisselingen in duinheiden dienen plagwerkzaamheden zowel gefaseerd als kleinschalig uitgevoerd te worden zodat de afwisseling behouden blijft. Het gaat hierbij om oppervlaktes tot maximaal enkele honderden vierkante meters.

Maaïen en afvoeren

Omdat Wapendal begraasd wordt, worden de vergraste delen slechts eens per drie jaar gemaaid. Maaïen kan het best in het najaar (oktober) geschieden. In de zomer voorafgaand aan een maaibeurt wordt vastgesteld hoe groot de daadwerkelijke maaibehoeft is (gemeente Den Haag, 2008).

Terugzetten houtopslag

De opslag van bomen en bremstruweel in de duinheide moet regelmatig (eens in de twee jaar) verwijderd worden. De beste periode hiervoor is het winterhalfjaar.

8.1.3 H2180C duinbossen (binnenduinrand)

Het beheer van de duinbossen is in paragraaf 5.2.2 toegelicht. Dit beheer wordt de komende beheerplanperiode gecontinueerd.

Om de kwaliteitsverbetering van de binnenduinrandbossen te kunnen realiseren, wordt het hondengebruik in de Bosjes van Poot gezoneerd. Deze maatregel is verder uitgewerkt in paragraaf 8.2.2.

8.1.4 Duinplassen

Het maai- en baggerbeheer zoals beschreven in paragraaf 5.2.2 wordt de komende zes jaar gecontinueerd. Hierbij is het gewenst jaarlijks slechts de helft van de vegetatie te verwijderen met het oog op broedende rietvogels, die in het algemeen afhankelijk zijn van overjarig riet. Bij dunning van de bosstrook rondom Paddenpoel en Duinplasje dient daarnaast rekening te worden gehouden met de mate van beschaduwing van het water en de oeverbegroeiing. Voor het beheer van de oevers van de Paddenpoel, grenzend aan de particuliere woningen, zijn extra voorwaarden opgenomen (zie paragraaf 8.2.3).

8.2 Mitigerende voorwaarden

8.2.1 Verstuivingsbeheer zeereep (Radio Scheveningen)

In paragraaf 7.3.1 (en bijlage 13) is aangegeven dat regulier kustbeheer alleen vergunningvrij doorgang kan vinden onder de voorwaarde dat minimaal bij deelgebied Radio Scheveningen verstuivingsbeheer (dynamisch zeereepbeheer) ingesteld wordt.

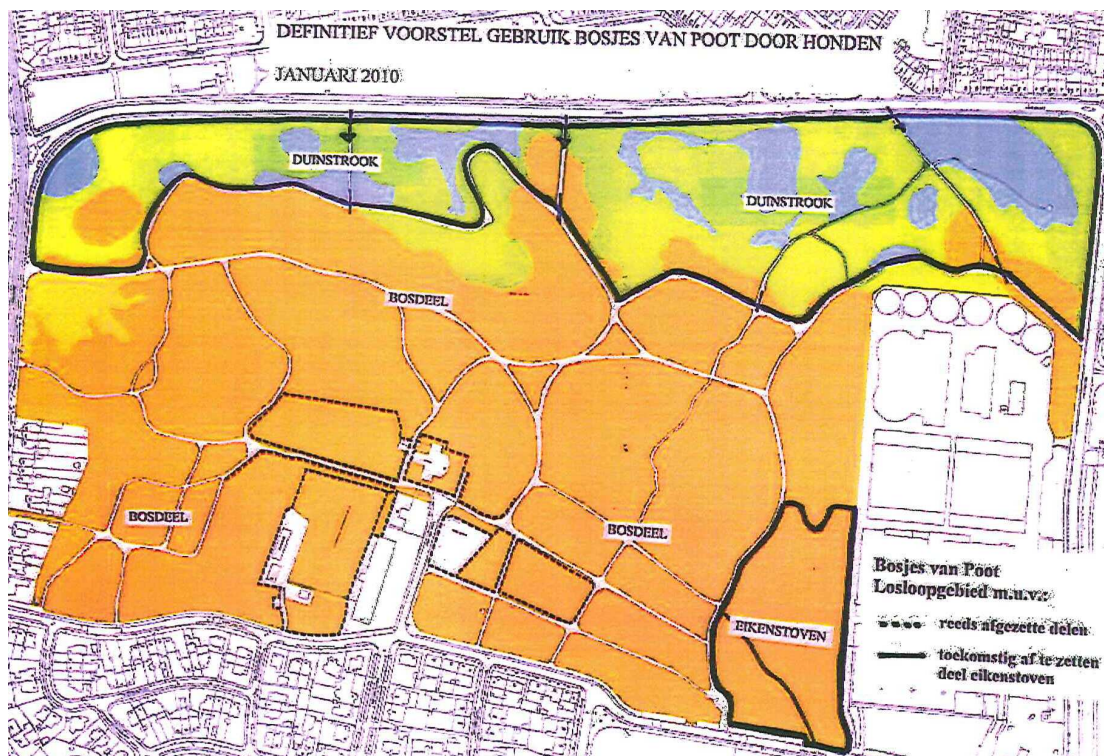
Verwijderen van de aanwezige door schaafstro en rimpelroos gedomineerde vegetaties en ondiep afgraven, is een goede manier om kleinschalige verstuiving weer een kans te geven. Zo ontstaan plekken met kaal zand waardoor al snel plaatselijke verstuivingsprocessen gaan optreden. Deze maatregel is vooral zinvol in terreinen waar nog restanten aanwezig zijn van de overgang van witte duinen naar grijze duinen. De hier nog aanwezige planten en dieren kunnen zich dan op de kleinschalige verstuivingsplekken opnieuw vestigen.

Binnen twee jaar na vaststelling van het Natura 2000-beheerplan dient, door het HHs Delfland, nader onderzoek naar verstuivingsmogelijkheden in Radio Scheveningen te worden uitgevoerd. Belangrijkste hierbij is een uitwerking van de potenties voor natuurherstel. Indien mogelijkheden en potenties aanwezig zijn, moeten deze binnen drie jaar na het onderzoek worden benut. In een uitvoeringsplan dienen de maatregelen, de afweging met de veiligheid en een monitoringsprogramma door de beheerder (HHs Delfland) uitgewerkt te worden, waarna dit uitvoeringsplan aan bevoegd gezag (GS provincie Zuid-Holland) ter goedkeuring moet worden voorgelegd. Indien er geen verstuivingsmogelijkheden aanwezig zijn dan is het regulier kustbeheer vergunningplichtig.

8.2.2 Zonering honden Bosjes van Poot

Ten behoeve van de verbeteropgave voor Binnenduinrandbossen in deelgebied Duin Bosjes van Poot is het noodzakelijk de toegang voor honden te beperken (zie paragraaf 7.3.3). Gebleken is dat het zuidoostelijke deel van de Bosjes van Poot het meest waardevol is (mede vanwege de aanwezige eikenstoven) en potenties biedt voor herstel (door aansluiting op beter ontwikkeld

binnenduinrandbos in deelgebied Bos Bosjes van Poot). De zonering heeft zich dan ook gericht op dit deel (zie Figuur 8-1). Hier is conform het voorstel 'Bosjes van Poot: gebruik door honden' 1,25 hectare voor honden ontoegankelijk gemaakt en kan zich de kwaliteitsverbetering voordoen. In dit voorstel is tevens vastgelegd dat de reeds afgezette delen in deelgebied Bos Bosjes van Poot blijvend voor honden ontoegankelijk zijn. Verder is de mogelijkheid geschetst dat in de toekomst een groot deel van de noordwestelijke strook van de Bosjes van Poot (tijdelijk) aanlijngebied wordt ten behoeve van uitbreiding van kalkrijke grijze duinen. Uitbreiding hiervan in de Bosjes van Poot is vooralsnog een ambitie (zie paragraaf 6.2.2). Het aanlijngedbod is daarmee afhankelijk van de daadwerkelijke invulling van deze ambitie.

Figuur 8-1: Af te zetten deel van Duin Bosjes van Poot.

8.2.3 Instandhouding en beheer Paddenpoel

De Paddenpoel (onderdeel van het Natura 2000-gebied) grenst direct aan particuliere tuinen van de Zeewindelaan en Pyrolalaan. Om de (kwaliteit van de) Paddenpoel als leefgebied voor typische soorten te waarborgen, zijn de volgende voorwaarden van kracht (zie ook paragraaf 7.3.10):

Lichtinval:	Beheerder Westduinpark (gemeente Den Haag) / huiseigenaar dient zorg te dragen voor voldoende lichtinval in de Paddenpoel. Overhangende planten dienen te worden gesnoeid; waterplanten met grote drijfbladeren dienen verwijderd te worden.
Migratie:	In verband met de paddentrek, migratie tussen overwinteringslocatie en voorplantingslocatie, is het niet toegestaan de oever en de tuin in te richten met belemmerende obstakels voor amfibieën (dichte schuttingen, muurtjes etc.).

Waterkwaliteit:	Om de waterkwaliteit te kunnen waarborgen is het niet toegestaan om stoffen in de Paddenpoel te lozen. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan tuinafval, afvalwater en afvalstoffen (zoals vermestende stoffen, plantenresten e.d.) en aan bestrijdings- en schoonmaakmiddelen. Tevens is het niet toegestaan om levende planten (zoals waterlelies) en overige flora en fauna (zoals vissen) in de Paddenpoel uit te zetten.
Verstoring:	Het is een ieder niet toegestaan de Paddenpoel te betreden, anders dan voor onderhoud (zie Lichtinval). De Paddenpoel mag tevens niet gebruikt worden als (vis)vijver of recreatievijver.

8.3 Toezicht en handhaving

Uit het gebiedsproces is gebleken dat in het Natura 2000-gebied een groot aantal uit andere wet- en regelgeving niet toegestane activiteiten plaatsvinden. Veel van deze activiteiten kunnen negatieve gevolgen op de Natura 2000-waarden en BN-clusterwaarden hebben, bijvoorbeeld via verstoring, vermesting of verontreiniging. In een nog door de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, samen met de andere partners, op te stellen handhavingsplan worden de maatregelen en afspraken tussen de diverse handhavende organisaties nader uitgewerkt en vastgelegd.

Instellen centraal meldpunt

Voor de eenduidigheid is door provincie Zuid-Holland een centraal meldpunt voor niet toegestane activiteiten in het Natura 2000-gebied ingesteld:

Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid
Afdeling Toezicht en Handhaving
Team Groen

postadres Postbus 550, 3300 AN Dordrecht
telefoon 078 - 770 8585
fax 078 - 770 8584
e-mailadres meldingNBwet@ozhz.nl

9 Ruimte voor toekomstige ontwikkelingen

Naast de toetsing van het bestaande gebruik in en rondom Westduinpark & Wapendal is het van belang inzicht te geven in hoe toekomstige activiteiten (handelingen, projecten of plannen) getoetst zullen worden. Na de inleidende paragraaf wordt, per categorie, aangegeven welke activiteiten vergunningplichtig zijn en voor welke activiteiten geen vergunning nodig is indien voldaan wordt aan de gestelde voorwaarden. Daarnaast wordt van een aantal voorbeelden van vergunningplichtige activiteiten (niet limitatieve lijst) aangegeven op welke kwaliteitscriteria deze mogelijk effect hebben.

Definitie activiteiten

Met "activiteiten" worden in dit hoofdstuk bedoeld: handelingen als bedoeld in artikel 16 Nb-wet, projecten of andere handelingen zoals bedoeld in artikel 19d Nb-wet en plannen zoals bedoeld in artikel 19j Nb-wet.

9.1 Afwegingskader vergunningverlening toekomstige ontwikkelingen

In het algemeen geldt de regel dat alle handelingen/activiteiten die verslechterend of significant verstorend voor de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen zijn, alleen kunnen plaatsvinden met een geldige vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998. Handelingen/activiteiten die (potentieel) strijdig zijn met de kwaliteitscriteria uit tabel 7.1 en/of tabel 7.2 moeten door initiatiefnemer getoetst en door bevoegd gezag beoordeeld worden. Daarbij geldt dat:

- indien met zekerheid kan worden uitgesloten dat vanuit de *directe* handeling/activiteit geen significante verstoring van soorten en/of verslechtering van beschermde habitats of habitats van soorten optreedt, er geen vergunning nodig is.
- indien op grond van een natuurtoets met zekerheid kan worden uitgesloten dat vanuit de handeling/activiteit *met de voorgenomen wijze van uitvoering* er *cumulatief* gezien geen significante verstoring van soorten en/of verslechtering van beschermde habitats of habitats van soorten optreedt, er geen vergunning nodig is. Op basis van de beoordeling van de natuurtoets kan, in geval van twijfel bij de initiatiefnemer, een bestuurlijk oordeel door Gedeputeerde Staten wordt afgegeven over de handeling/activiteit met de voorgenomen wijze van uitvoering. Het bestuurlijk oordeel wordt afgegeven met de kanttekening dat indien duidelijk wordt dat voorafgaand moet worden afgeweken van de uitvoering zoals die is getoetst, er opnieuw een toetsmoment plaats dient te vinden. Indien wordt afgeweken gedurende de uitvoering is er mogelijk sprake van een overtreding van de Natuurbeschermingswet 1998 en zal uit een handhavingprocedure moeten blijken of dit het geval is.
- indien uit de toetsing *niet is uit te sluiten* dat significante verstoring van soorten zal optreden en/of dat er verslechtering van beschermde habitats en/of habitats van soorten optreedt, er een vergunningplicht ingevolge de Natuurbeschermingswet 1998 geldt.

Het afwegingskader bij vergunningverlening richt zich expliciet op mogelijke aantasting van de kwaliteitscriteria en de consequenties daarvan voor de instandhoudingsdoelstellingen. Hierbij wordt gekeken naar zowel tijdelijke (tijdens uitvoering) als permanente effecten.

Voor meer informatie over de vergunningprocedure in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 kan contact worden opgenomen met de afdeling vergunningen van de provincie Zuid-Holland:

bezoekadres Zuid-Hollandplein 1, 2596 AW Den Haag
postadres Postbus 90602, 2509 LP Den Haag
telefoon 070 441 66 11
e-mailadres vergunningen-info@pzh.nl
website www.zuid-holland.nl/natura2000

Regionale Uitvoeringsdienst Haaglanden

De vergunningverlenende taak van de provincie voor de Natuurbeschermingswet 1998 zal in het kader van de landelijke vorming van omgevingsdiensten worden ondergebracht bij de Regionale Uitvoeringsdienst Haaglanden. De huisvestingslocatie is nog niet bekend. Volgens planning moet de RUD Haaglanden per 1 september 2012 operationeel zijn.

Om bovenstaande uitleg omtrent toepassing van het Nb-wetvergunningkader te verduidelijken, zijn in navolgende paragrafen enkele voorbeelden van vergunningplichtige activiteiten opgenomen. Tevens zijn de voorwaarden opgenomen waaraan voldaan moet worden om vrijgesteld te zijn van vergunningplicht.

9.2 Kustbeheer

Kustbeheer zoals beschreven in paragraaf 5.2.1 is middels dit Natura 2000-beheerplan vergunningvrij. Ander beheer of wijzigingen in het beschreven beheer zijn mogelijk wel vergunningplichtig. In Tabel 9-1 zijn hier twee voorbeelden van gegeven.

Tabel 9-1: Voorbeelden vergunningplichtig kustbeheer.

voorbeelden van vergunningplichtige activiteiten	kwaliteitscriterium
zandsuppleties	verstuiving
grootschalige duinfixatie	verstuiving
kustversterkingsprojecten	verstuiving

Kustbeheer kan zonder een Natuurbeschermingswetvergunning of bestuurlijk oordeel plaatsvinden indien voldoen wordt aan de volgende voorwaarden:

- suppletie vindt plaats in de vooroever of op het strand en niet tegen de duinvoet;
- het zand dat op het strand komt, heeft een D50 korrelgrootte van 180-300 µm;
- zand dat direct op het strand wordt aangebracht met de bedoeling dat het kan gaan stuiven heeft bij voorkeur een maximaal organisch stofgehalte <0,5%, een maximaal lutumgehalte (<2µm) van 2% en een maximaal slibgehalte (<16µm) van 3%;
- voor het benodigde materieel wordt gebruikt gemaakt van bestaande toegangswegen, fietspaden, strandslagen en er dient vanaf het bestaande strand gewerkt te worden;
- in de nachtelijke uren dient het gebruik van kunstlicht zo veel mogelijk afgeschermd te worden en dient het licht alleen op het uit te voeren werk worden gericht;
- uiterlijk één week na het beëindigen van de werkzaamheden (voor het gehele traject en de afzonderlijke deeltrajecten) dienen alle bouwmaterialen, zwerfvuil en andere gebiedsvreemde elementen die verband houden met de werkzaamheden, opgeruimd te zijn.

Indien activiteiten hierboven niet zijn beschreven of afwijken van bovenstaande dan dient de voorgenomen activiteit ruim van te voren (6 maanden) ter toetsing aan het bevoegd gezag te

worden voorgelegd om te laten beoordelen of een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 noodzakelijk is.

9.3 Natuurbeheer

Het in paragraaf 5.2.2 beschreven en in paragraaf 7.3.2 beoordeelde natuurbeheer is in de eerste beheerplanperiode vergunningvrij. Ook de in hoofdstuk 8 genoemde noodzakelijke natuurbeheermaatregelen, in Natte Pan, Wieringse straat en Radio Scheveningen, vastgelegd in het projectplan van de gemeente Den Haag, om de instandhoudingsdoelen te halen zijn vergunningvrij mits voldaan wordt aan de onderstaande voorwaarden.

Tabel 9-2: Voorbeelden vergunningplichtig natuur- en bosbeheer.

voorbeelden van vergunningplichtige activiteiten	kwaliteitscriterium
verwijderen van dood hout uit Duinbossen (anders dan omwille van veiligheid langs wegen en paden noodzakelijk is)	aanwezigheid dood hout

Natuurontwikkeling die gericht is op het halen van de instandhoudingsdoelstellingen kan zonder een Natuurbeschermingswetvergunning of bestuurlijk oordeel plaatsvinden indien voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:

- maatregelen vinden buiten het broedseizoen (15 maart - 15 juli) plaats;
- de werkzaamheden mogen worden uitgevoerd op tussen zonsopkomst en zonsondergang
- beschadiging van de bodem dient te worden beperkt door het gebruik van licht materieel (voertuigen die vallen binnen de Euro 5 normering conform Europese richtlijn 99/96/EC), het niet berijden van afgewerkte stukken en het gebruik van rijplaten. De rijplaten dienen na afloop van de werkzaamheden te worden verwijderd;
- voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient zoveel mogelijk gebruik te worden gemaakt van bestaande infrastructuur;
- het gebruik van kunstmatige lichtbronnen is gedurende het gehele project niet toegestaan. Er mag uitsluitend licht worden gevoerd door het ingezette werkvoertuig gericht op het werk;
- materiaal en materieel mogen, anders dan voor het kunnen uitvoeren van de werkzaamheden noodzakelijk is, niet in het beschermde natuurgebied worden geplaatst;
- puinresten, maaisel, plagsel en/of ander afval die eventueel tijdens de werkzaamheden vrijkomen of in het gebied worden aangetroffen, dienen op de juiste wijze te worden afgevoerd.

Indien activiteiten hierboven niet zijn beschreven of afwijken van bovenstaande dan dient de voorgenomen activiteit ruim van te voren (6 maanden) ter toetsing aan het bevoegd gezag te worden voorgelegd om te laten beoordelen of een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 noodzakelijk is.

9.4 Recreatie

9.4.1 In het Natura 2000-gebied

Recreatie in het Natura 2000-gebied zoals beschreven in paragraaf 5.1.3 is middels dit Natura 2000-beheerplan vergunningvrij. Andere vormen van recreatie(voorzieningen) in het Natura 2000-gebied zijn mogelijk wel vergunningplichtig. In Tabel 9-3 zijn hier een aantal voorbeelden van gegeven.

Tabel 9-3: Voorbeelden vergunningplichtige recreatieve activiteiten.

voorbeelden van vergunningplichtige activiteiten	kwaliteitscriterium
uitbreiding recreatieve voorzieningen (bv. eetgelegenheden)	areaal habitattypen en leefgebied (typische) soorten (oppervlakteverlies), typische fauna (verstoring)
uitbreiding/omvorming recreatiepaden	habitattypen (aantasting), typische fauna (verstoring)
plaatsen afrasteringen	typische fauna (verstoring), relatieve ongereptheid van natuurschoon

Nieuwe recreatieve activiteiten, zoals bijvoorbeeld georganiseerde hardlooptactiviteiten, natuur-, speur-, wandel- en fietstochten, kunnen zonder een Natuurbeschermingswetvergunning plaatsvinden indien voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:

- niet het gebied betreden buiten de paden: organisatie, deelnemers en publiek blijven op de paden;
- geen afval in het gebied en langs de paden;
- geen voorzieningen zoals toiletten, licht-, geluids- en/of omroepinstallaties e.d. in het gebied;
- geluidsinstallaties buiten het gebied dienen van het gebied af te zijn gewend en gedurende het broedseizoen (15 maart - 15 juli) is maximaal 47 dB(A)⁸ tot op de grens van het gebied toegestaan en 61 dB(A) buiten het broedseizoen;
- geen gemotoriseerde activiteiten in het gebied, bijvoorbeeld verkeer of installatie (aggregaat);
- vuurwerk afsteken in het gebied is niet toegestaan. Afsteken van vuurwerk is gedurende het broedseizoen (15 maart - 15 juli) ook niet toegestaan langs de rand van het gebied en op het strand.

Indien activiteiten hierboven niet zijn beschreven of afwijken van bovenstaande dan dient de voorgenomen activiteit ruim van te voren (6 maanden) ter toetsing aan het bevoegd gezag te worden voorgelegd om te laten beoordelen of een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 noodzakelijk is.

9.4.2 Buiten het Natura 2000-gebied

Recreatie buiten het Natura 2000-gebied zoals beschreven in paragraaf 5.4.1 is middels dit Natura 2000-beheerplan vergunningvrij. Andere vormen van recreatie(voorzieningen) buiten het Natura 2000-gebied zijn mogelijk wel vergunningplichtig. In Tabel 9-4 zijn hier een aantal voorbeelden van gegeven.

⁸ Verschillende wetenschappelijke studies duiden op geluid als belangrijke verstoringfactor (Foppen et al. 2002, Reijnen et al. 1995, 1996; Reijnen & Foppen 2006). Voor lang niet alle soorten zijn significante effecten aangetoond (voor een overzicht zie Reijnen, Kwak & Kuipers 2006). Bij onderzoeken waarbij de dosis-effect curven voor geluidsverstoring zijn bepaald bedroeg de meethoogte 1 m (Reijnen et al. 1995, 1996; Tulp et al. 2002). De geluidscontour van 47 dB(A) is gebaseerd op de grutto, de meest gevoelige weidevogel. Dit is tevens de waarde die geldt voor het effect op de dichtheid van alle weidevogels gezamenlijk (Reijnen et al. 2002). Vogels van bossen en meer opgaande begroeiingen zijn gevoeliger voor geluid, voor soorten varieert de drempelwaarde (de waarde waarboven een verlaagde dichtheid optreedt) van 36-58 dB(A). Bos heeft echter een dempende werking op de geluidsvoortplanting. De breedte van de zone langs wegen waar een verlaagde dichtheid optreedt zal daardoor bij bos waarschijnlijk niet veel verschillen van open (weide)gebied (Kwak et al., 2006).

Tabel 9-4: Voorbeelden vergunningplichtige recreatieve activiteiten.

voorbeelden van vergunningplichtige activiteiten	kwaliteitscriterium
uitbreiding recreatieve voorzieningen (bv. strandhuisjes, strandpaviljoens)	verstuiving
wijziging openingstijden recreatieve voorzieningen	typische fauna (verstoring)

Activiteiten die gericht zijn op recreatieve ontwikkelingen, waaronder evenementen, kunnen zonder een Natuurbeschermingswetvergunning plaatsvinden indien voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:

- niet het gebied betreden buiten de paden: organisatie, deelnemers en publiek blijven op de paden;
- er mag geen afval in het gebied en langs de paden achterblijven;
- geen voorzieningen (toiletten, geluids- en/of omroepinstallaties e.d.) in het gebied;
- gedurende het broedseizoen (15 maart - 15 juli) zijn geluidsinstallaties aan de rand van het gebied die richting gebied zijn gericht niet toegestaan.

Onderstaand worden drie specifieke activiteiten of locaties nader toegelicht.

Royal Beach Concert

Op 5 juni 2010 is een groot concert met internationaal bekende artiesten georganiseerd die optreden voor 60.000 bezoekers op het strand net ten noorden van de Scheveningse haven op minimaal 600 meter afstand tot Westduinpark. Organisator is voornemens dit concert jaarlijks te laten terugkeren.

Het podium en boxen worden in noordelijke richting (van Westduinpark af) opgesteld, zodat het geluid niet richting het Westduinpark is gericht. Op grond van geluidsmetingen door Handhaving bij het concert van 5 juni 2010 is gebleken dat er geen overmatige geluidsbelasting het gebied bereikt dat kan zorgen voor significante verstoring van soorten. Op basis van de geluidsmetingen en observatie ter plekke kan met zekerheid aannemelijk worden gemaakt dat vanuit de *directe* handeling/activiteit geen significante verstoring van soorten en/of verslechtering van beschermde habitats of habitats van soorten optreedt. Er is geen vergunning nodig.

Laan van Meerdervoort Loop

De Laan van Meerdervoort Loop is een evenement dat vanaf 2010 jaarlijks plaatsvindt vanuit Kijkduin op de eerste zondag van november met een parcours die deels door het Westduinpark (en over het strand)loopt. De Laan van Meerdervoort Loop is een hardloopevenement over 10 km en biedt ook de mogelijkheid deel te nemen aan een loop over 5,2 km en verschillende kids runs over 1 km. Het aantal deelnemers over 2009 was 2200.

De organisatie, deelnemers en publiek dienen op de paden te blijven en mogen niet het gebied betreden. Er mogen geen voorzieningen (toiletten, geluids- en/of omroepinstallaties e.d.) in het gebied worden geplaatst en er mag geen afval in het gebied en langs de paden achterblijven.

Op grond van de periode waarin de loop plaatsvindt, de duur van de activiteit, de uitgestippelde route door het Westduinpark (over bestaande paden en het strand) en de informatie zoals opgenomen op de website www.lvml.nl is met zekerheid te stellen dat er geen significant negatieve gevolgen (externe werking) zullen optreden.

Voormalig Norfolkterrein als evenementen terrein

Het voormalig Norfolkterrein net ten zuiden van de Scheveningse Haven en nabij het Westduinpark is bruikbaar als evenemententerrein. Hier worden jaarlijks diverse evenementen georganiseerd.

Voorbeelden van toegestane activiteiten op het voormalig Norfolkterrein:

- old timer ruilbeurs;
- festivals;
- driftkampioenschappen.

Het volgende is zondermeer niet toegestaan op grond van het beheerplan:

- vuurwerk afsteken gedurende het broedseizoen (15 maart - 15 juli);
- helicoptervluchten met landen en opstijgen vanaf Norfolkterrein gedurende het broedseizoen (15 maart - 15 juli).

Indien activiteiten hierboven niet zijn beschreven of afwijken van bovenstaande dan dient de voorgenomen activiteit ruim van te voren (6 maanden) ter toetsing aan het bevoegd gezag te worden voorgelegd om te laten beoordelen of een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 noodzakelijk is.

9.5 Bedrijvigheid, woningbouw en infrastructuur

9.5.1 In het Natura 2000-gebied

Bebouwing, woningbouw en infrastructuur in het Natura 2000-gebied en het beheer hiervan zoals beschreven in paragraaf 5.1.4 en 5.2.4 is middels dit Natura 2000-beheerplan vergunningvrij. Nieuwe vormen van bedrijvigheid, woningbouw en (beheer van) infrastructuur in het begrensde Natura 2000-gebied zijn niet toegestaan of zijn (mogelijk) vergunningplichtig. Onderstaand is beschreven wat niet is toegestaan aangaande bebouwing/nieuwvestiging binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied en in Tabel 9-5 zijn voorbeelden gegeven van initiatieven die ter toetsing aan gedeputeerde staten dienen te worden voorgelegd en mogelijk met een vergunning of middels een bestuurlijk oordeel kunnen worden toegestaan.

Volgende categorieën voor bouwen cq. nieuwvestiging binnen de begrenzing van Natura 2000-gebieden zijn niet toegestaan:

- permanent wonen;
- recreatieve bewoning;
- verblijfsrecreatie (bv. jachthaven, hotel, camping, vakantiehuisjes, B&B, manege, dierenpension voor katten, honden, paarden e.d., horecagelegenheid);
- dagrecreatie (bv. golfclub);
- intensieve dagrecreatie anders dan via bestaande infrastructurele voorzieningen (bv. voetbalvereniging, andere sportvereniging);
- bedrijfsmatige bebouwing danwel overige bebouwing niet natuurgerelateerd (bv. bedrijfsopslag afval, loods materiaal/materieel, container, stal, schuur);
- infrastructurele voorzieningen ten behoeve van verkeersdoeleinden (bv. verkeersweg, parkeerterrein);
- windturbines;
- zendmasten.

Indien nieuwvestiging van bovenstaande categorie is voorzien op een locatie binnen een bestaande exclavering waar op het moment van aanvragen nog bebouwing, volgens de definitie uit het aanwijzingsbesluit, aanwezig is, dan dient de bebouwing via een vergunningentraject beoordeeld te worden.

Tabel 9-5: Categorieën van nieuwvestiging via vergunningentraject/bestuurlijk oordeel

voorbeelden van vergunningplichtige activiteiten	kwaliteitscriterium
kleinschalige bebouwing ten behoeve van recreatief gebruik (bv. vogelkijkhut, informatiepaneel)	natuurschoon, areaal, typische fauna (verstoring)
bebouwing ten behoeve van natuurbeheer (bv. opslag, kantoorruimte)	natuurschoon, areaal
natuurgerelateerde bebouwing (bv. bezoekerscentrum)	natuurschoon, areaal
infrastructuurle voorzieningen zoals fietspad, wandelpad, fietsenstalling	natuurschoon, areaal, typische fauna (verstoring)
kunst	natuurschoon
rasters	natuurschoon

Bij de beoordeling of realisatie van nieuwe bebouwing zoals weergegeven in Tabel 9-5 toegestaan kan worden, is maatwerk nodig. Voor de beoordeling van effecten op natuurdoelstellingen is de locatie waar het project zal worden uitgevoerd een belangrijk uitgangspunt om te kunnen bepalen of het project vergund kan worden. Daarbij kunnen de volgende uitgangssituaties van toepassing zijn op het bouwproject:

1. binnen een exclaveringsvlak gelegen dat (deels) wordt omringd door Natura 2000-gebied (externe werking); afstemmen of vergunning nodig is op grond van (niet uit te sluiten) significante verstoring en/of wezenlijke aantasting BN-waarden;
2. buiten een exclaveringsvlak binnen begrenzing van het Natura 2000-gebied; toetsen of sprake is van significante verstoring en/of verslechtering van habitats en/of wezenlijke aantasting BN-waarden.

9.5.2 Buiten het Natura 2000-gebied

Voor nieuwe ontwikkelingen op het gebied van recreatie, bedrijvigheid, industrie, woningbouw en infrastructuur in de directe nabijheid van het Natura 2000-gebied kan sprake zijn van effecten op het gebied (externe werking). Vooraf dient afgestemd te worden met het Bevoegd Gezag of sprake is van vergunningplicht.

9.6 Stikstofemiterende activiteiten

Bestaande stikstofemiterende activiteiten in en buiten het Natura 2000-gebied zoals beoordeeld in paragraaf 7.3.12 zijn middels dit Natura 2000-beheerplan vergunningvrij.

De komende tijd worden er in het kader van de programmatische aanpak stikstof nadere afspraken gemaakt over de toedeling van de beschikbare ontwikkelruimte (zie bijlage 14) aan sectoren en partijen. In het definitieve beheerplan zal worden gezien of het resultaat hiervan opgenomen moet worden.

ONDERDEEL UITVOERING

10 Monitoring en evaluatie

In dit hoofdstuk wordt aangegeven hoe de uitvoering van het beheerplan wordt gemonitord en geëvalueerd. Uitgangspunt voor de monitoring is dat deze aansluit op de natuurdoelen zoals die voor dit gebied zijn vastgesteld en zoveel mogelijk gebruik maakt van de bestaande monitoringsprogramma's. Hieronder wordt dus eerst op bestaande monitoring voor zover relevant voor de habitattypen en BN-clusterwaarden ingegaan.

10.1 Bestaande monitoring

Natura 2000-waarden

In het Westduinpark worden door provincie Zuid-Holland vegetatieopnamen gemaakt. De KNNV inventariseert in opdracht van de gemeente Den Haag jaarlijks de flora in delen van het Westduinpark. Dit gebeurt meestal op plekken waar de gemeente speciaal beheer heeft ingesteld. Monitoring van de invloed van winterbegrazing op vegetaties in Wapendal vindt jaarlijks plaats.

Door de Haagse Vogelbescherming wordt jaarlijks een broedvogeltelling uitgevoerd in een deelgebied van 50 ha in het centrale deel van het Westduinpark.

Dunea voert in opdracht van de gemeente Den Haag zowel in het voorjaar als in het najaar een gestandaardiseerde aantalsmonitoring van konijnen uit (zie Bijlage 7).

Door RAVON wordt jaarlijks de zandhagedis gemonitord. Overwinterende vleermuizen in de bunkers worden jaarlijks gemonitord door de Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland. Daarnaast worden incidenteel vegetatie en vogels geïnventariseerd.

BN-clusterwaarden

De bestaande monitoring van de BN-clusterwaarden sluit aan bij de bovenstaande monitoring van de Natura 2000-waarden. In aanvulling daarop heeft bureau Crex in 2009 in opdracht van de gemeente een nulmeting voor insecten en amfibieën gedaan. De volgende deelgebieden zijn onderzocht; Natte Pan (tot aan de Paddenpoel), Wieringsestraat en Duin Bosjes van Poot. Dit onderzoek wordt niet elk jaar herhaald. Ten behoeve van de vochtige biotopen wordt de hydrologie gemonitord.

10.2 Monitoring 2012-2017

Monitoring is noodzakelijk om aan het eind van de beheerplanperiode de doelen en maatregelen te kunnen evalueren. De doelstelling van de gebiedsgerichte monitoring is tweeledig:

1. Monitoring ter evaluatie van het (kwantitatieve) doelbereik (Zijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied behaald?)
2. Monitoring ter evaluatie van het gebruik en de instandhoudingsmaatregelen in en om het gebied (Sluit het gebruik aan bij de beschrijvingen in het Natura 2000-beheerplan en zijn de afgesproken maatregelen genomen?).

In de Natura 2000-beheerplannen dient een gebiedsgerichte uitwerking aan de monitoring te worden gegeven afhankelijk van de doelen, de maatregelen, het huidige gebruik en de relaties hiertussen.

10.2.1 Evaluatie van (kwantitatief) doelbereik

Uitgangspunten op basis van het programma van eisen gebiedsgerichte monitoring

- De monitoring dient primair om uitspraken te kunnen doen over het behouden cq. bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen over een beheerperiode van zes jaar.
- Monitoring is gericht op soorten en habitattypen waarvoor in het Natura 2000-gebied krachtens het definitieve aanwijzingsbesluit instandhoudingsdoelstellingen gelden (ook BN-instandhoudingsdoelstellingen vallen hieronder).
- Er wordt maximaal aangesloten bij de huidige meetprogramma's, waaronder die van vrijwilligers.
- De inhoudelijke uitwerking van benodigde parameters wordt gebaseerd op de inhoud van het beheerplan en op het Natura 2000-profielendocument. Daarbij mag de inhoud van het beheerplan leidend zijn (i.v.m. maatwerk), mits dit niet strijdig is met het Natura 2000-profielendocument.
- De monitoring van habitattypen moet zich richten op kwantiteit (oppervlakte van de habitattypen) en kwaliteit. Ten aanzien van kwaliteit gaat het dan om:
 - Vegetatietypen: Een habitatype bestaat uit een aantal vegetatietypen. Het Natura 2000-Profielendocument (2008) geeft een overzicht van de vegetatietypen per habitatype. Ook wordt daarbij aangegeven welke vegetatietypen bijdragen aan de goede kwaliteit van een habitatype. Om een goede uitspraak te kunnen doen over een beheerperiode van zes jaar zullen binnen deze periode vegetatieopnamen moeten plaatsvinden. Hiervoor wordt aangesloten bij het bestaande provinciale vegetatiemetnet waarbij 1 keer per 4 jaar vegetatieopnamen gemaakt worden.
 - Typische soorten: Typische soorten behoren bij een habitatype. Het vaststellen van de aanwezigheid van typische soorten is een indicator voor een goede kwaliteit. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling om deze op dezelfde wijze te monitoren als de kwalificerende soorten. De monitoringsinspanning betreft het waarnemen van de aan- of afwezigheid van typische soorten over een beheerperiode per habitatype. Ook zou moeten worden gekeken naar de verspreiding over het habitatype. Dit kan echter arbeidsintensief zijn en in sommige gevallen een onevenredige meetinspanning vragen.
 - Overige kenmerken van structuur en functie: Een goede vegetatiekartering (eens in de 12 jaar) zal inzicht geven in de aanwezige vegetatiestructuren in een gebied. Expertkennis is dan nodig om te kijken of de condities voor de gewenste instandhoudingsdoelstellingen aanwezig zijn.
- Daarnaast kunnen ook andere niet benoemde factoren een rol spelen bij het behalen van kwaliteit. Het is belangrijk dat in het beheerplan een zo compleet mogelijk beeld wordt weergegeven.

Monitoringsopgave Westduinpark & Wapendal

In Tabel 10-1 is een samenvatting van de monitoring van de habitattypen en BN-clusterwaarden en hun kwaliteitsparameters opgenomen. Vervolgens wordt meer in detail ingegaan op de monitoring.

Uit de toetsing van het huidige gebruik blijkt dat monitoring vergunningvrij uitgevoerd kan worden. De monitoorder moet wel aan kunnen tonen dat hij/zij in opdracht van de beheerder bezig is met de monitoring en toestemming heeft om het gebied te betreden.

Monitoring is primair de verantwoordelijkheid van de eigenaar cq. terreinbeheerder van de verschillende deelgebieden. Voor het grootste deel is dit de gemeente Den Haag, voor de buitenste duinenrij is dit het Hoogheemraadschap van Delfland.

Tabel 10-1. Monitoring ten behoeve van de habitattypen en BN-clusterwaarden en hun kwaliteitsparameters

parameter	methode	omvang	opgave	verantwoordelijke
1. oppervlakten habitattypen, vegetatietypen en structuur & functie	a. vegetatiekartering (naast nulmeting)	termijn:	1x in 12 jaar (2022)	gemeente Den Haag HHs Delfland
		dekking:	hele gebied	
		detailniveau:	Conform eisen EL&I	
	b. vegetatieopnamen (Braun-Blanquet)	termijn:	1x in 4 jaar (2016)	provincie Zuid-Holland
		aantal:	60	
		grootte:	≥ 2x2m	
2. typische soorten	a. florakartering (typische soorten)	termijn:	1x in 6 jaar (2016)	gemeente Den Haag HHs Delfland
		dekking:	hele gebied	
		detailniveau:	deelgebied	
	b. broedvogelkartering	termijn:	2x in 6 jaar (2013 en 2016)	gemeente Den Haag HHs Delfland
		dekking:	hele gebied	
		detailniveau:	territoriumkartering	
	c. konijntelling	termijn:	jaarlijks	gemeente Den Haag HHs Delfland
		dekking:	hele gebied	
		detailniveau:	vaste route	
	d. overige fauna-kartering (typische soorten)	termijn:	2x in 6 jaar (2013 en 2016)	gemeente Den Haag HHs Delfland
		dekking:	hele gebied	
		detailniveau:	deelgebied	

1. Oppervlakte, vegetatietypen en kenmerken van structuur en functie

Informatie over de ontwikkelingen van de oppervlakten, vegetatietypen en kenmerken van structuur en functie worden gehaald uit een goede vegetatiekartering, aanvullende vegetatieopnamen en de monitoring van de maatregelen (zie paragraaf 10.2).

1a. Vegetatiekartering

In 2010 is door de beheerder een uitgebreide vegetatiekartering (nulmeting) van het hele gebied gemaakt. Het detailniveau is 10 bij 10 meter. Op basis van de vegetatietypen wordt een habitattypenkaart en een kaart met de BN-clusterwaarden gemaakt. Op de habitattypenkaart wordt, aan de hand van de methodiek in paragraaf 4.2.1, eveneens aangegeven of het habitatype goed of matig ontwikkeld is.

De vegetatiekartering wordt in 2022 herhaald om de instandhoudingsdoelstellingen te evalueren.

1b. Vegetatieopnamen

Om de vegetatieontwikkeling gedetailleerder te kunnen volgen worden eveneens vegetatieopnamen gemaakt. Hierbij is het belangrijk dat deze methodisch geïntegreerd worden in de vegetatiekartering. Bij de vegetatiekartering worden reeds vegetatieopnamen gemaakt waardoor in 2010 en 2022 vegetatieopnamen beschikbaar zijn.

Tussentijds (in 2016) worden nog eenmaal de provinciale vegetatieopnamen opgenomen. Het bestaande meetnet van de provincie wordt hiertoe uitgebreid van 35 naar 60 vaste opnamenvlakken. In Tabel 10-2 is opgenomen hoeveel vegetatieopnamen er per habitatype en BN-clusterwaarde gemaakt moeten worden.

Gezien het (inter)nationale belang, de oppervlakte binnen het gebied en de hoge soortenrijkdom binnen het type worden de meeste opnamen in de Grijze duinen gemaakt. Een aantal van deze opnamen moeten in herstellocaties gedaan worden (zie paragraaf 10.2.2). Het aantal opnamen in de overige habitattypen en BN-clusterwaarden is verdeeld naar oppervlakte. Een aantal vegetatieopnamen in de binnenduintrandbossen moeten in de af te rasteren delen gemaakt worden (zie paragraaf 10.2.2).

Tabel 10-2: Gepland aantal vegetatieopnamen binnen de habitattypen en BN-clusterwaarden.

Habitatype / BN-clusterwaarde	Aantal opnamen
H2120 witte duinen	9
H2130A grijze duinen (kalkrijk)	16
H2130B grijze duinen (kalkarm)	4
H2150 duinheiden met struikhei	3
H2160 duindoornstruweel	10
H2180A duinbossen (droog)	4
H2180C duinbossen (binnenduintrand)	10
Overige duinstruwelen	4
Duinplassen	2
<i>Totaal</i>	<i>60</i>

2. Typische soorten

De informatie over de verspreiding van typische soorten wordt gehaald uit diverse soortskarteringen.

2a. Flora, korstmossen en paddenstoelen

De typische korstmossen (in kalkarme grijze duinen en duinheiden), paddenstoelen en plantensoorten worden eenmalig (2016) vlakdekkend gekarteerd. Voor korstmossen en paddenstoelen wordt per deelgebied aangegeven op de soort aan- of afwezig is. De florawaarnemingen worden per deelgebied gekwalificeerd in drie aantalscategorieën:

- A. 1 tot 3 exemplaren (enkelen);
- B. 4 tot 10 exemplaren;
- C. meer dan 10 exemplaren.

De typische plantensoorten van de habitattypen en de BN-clusterwaarden staan in de toetsingskaders (tabellen 7.1 en 7.2).

2b. Broedvogels

Er wordt twee keer in de zes jaar (2013 en 2016) een gebiedsdekkende broedvogelkartering uitgevoerd. Om aan te kunnen sluiten bij de SOVON monitoring moet het gebied in maart tot juni tien keer bezocht worden. De typische soorten van de habitattypen en de BN-clusterwaarden staan in de toetsingskaders (tabellen 7.1 en 7.2).

Een aantal van de typische soorten (graspieper, kneu, goudvink, braamsluiper, boomklever en glanskop) staan als facultatieve soorten op de lijst van het Broedvogels Monitoring Project (BMP) (website SOVON). De typische soorten grote bonte specht en holenduif staan niet op deze lijst, maar moeten wel gemonitord worden.

2c. Konijnen

De konijntellingen van Dunea in het Westduinpark zijn (ruim) afdoende om een goed beeld te krijgen van de populatieontwikkeling. Dit onderzoek wordt de komende zes jaar voortgezet (persoonlijke mededeling Hans Lucas, Dunea).

2d. Overige Fauna

De monitoring van zandhagedis door vrijwilligers van RAVON wordt in de eerste beheerplanperiode voortgezet. De overige fauna (sprinkhanen, dagvlinders, amfibieën) worden tweemaal (in 2013 en 2016) per deelgebied geïnventariseerd. Voor amfibieën worden alleen de kilometerhokken bezocht waar de duinplassen in liggen.

De waarnemingen worden per deelgebied gekwalificeerd in drie aantalscategorieën:

- D. 1 tot 3 exemplaren (enkelen);
- E. 4 tot 10 exemplaren;
- F. meer dan 10 exemplaren.

Voor de insecten geldt dat de inventariseerder binnen de vliegtijd tijdens gunstige weersomstandigheden zoekt naar een maximum aantal (seizoensmaximum) per deelgebied.

Abiotische randvoorwaarden

De abiotische randvoorwaarden (zuurgraad, vochttoestand, zoutgehalte en voedselrijkdom) wordt niet gemonitord. Doordat er geen grote verandering in abiotiek wordt verwacht en monitoring bovendien zeer arbeidsintensief is, zijn deze aspecten niet als aparte kwaliteitsparameter opgenomen in dit beheerplan. De ontwikkeling van de vegetatie wordt wel als indicator voor de abiotiek gebruikt.

10.2.2 Evaluatie van gebruik en instandhoudingsmaatregelen

Uitgangspunten op basis van programma van eisen

- Om inzicht te krijgen in de effectiviteit van de instandhoudingsmaatregelen is het volgende nodig:
 - een overzicht van de uitgevoerde maatregelen;
 - een oordeel over de effectiviteit van uitgevoerde maatregelen (hebben maatregelen ook bijgedragen aan een verbetering van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen; het doel waarvoor ze uitgevoerd zijn).
- De evaluatie van effecten van maatregelen en gebruik mag gebaseerd zijn op fysieke metingen of op deskundigenoordeel. Uiteraard vormt de monitoring van de instandhoudingsdoelstelling een belangrijke basis hiervoor.
- Ten aanzien van gebruik is het wenselijk om inzicht te krijgen in hoeverre gebruik en of activiteiten een factor is/zijn in het bereiken van de gewenste instandhoudingsdoelstellingen.

Monitoringsopgave Westduinpark & Wapendal

Monitoring huidig gebruik

Uit de toetsing huidig gebruik is naar voren gekomen dat het recreatieve gebruik en depositie van stikstof in het Natura 2000-gebied de meeste effecten sorteren. Monitoring van huidig gebruik richt zich dan ook op deze aspecten.

Recreatief gebruik

Van de verschillende vormen van recreatief gebruik hebben vooral betreding buiten de wegen en paden, en de diverse vormen van gemotoriseerd verkeer negatieve effecten op de natuurwaarden. Het bijhouden van deze activiteiten wordt door de handhavers gedaan in het BOAregistratiesysteem (BRS). Op basis hiervan kan tevens de effectiviteit van de (intensievere) handhaving worden geëvalueerd. De regiefunctie hiervan moet in handen komen van de

omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid. In het handhavingsplan (zie paragraaf 8.3) dient dit verder uitgewerkt te worden.

Stikstofdepositie

Voor stikstofdepositie wordt gebruik gemaakt van de nog op te zetten landelijke monitoring in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof mogelijk in combinatie met depositiemetingen in het kader van het provinciaal meetnet luchtkwaliteit.

Monitoring instandhoudingsmaatregelen

Voorafgaand aan de uitvoering van de instandhoudingsmaatregelen wordt een uitvoeringsplan opgesteld (inclusief monitoring) en aan bevoegd gezag voorgelegd inclusief een monitoringplan. Voor de maatregelen in de Natte Pan, Wieringsestraat en Duin Bosjes van Poot is, bij besluit van 2 augustus 2011, een Nb-wetvergunning afgegeven voor het uitvoeringsplan (kenmerk: PZH-2011-300435277). Tussen het hoogheemraadschap van Delfland en de gemeente Den Haag worden nadere afspraken gemaakt over de noodzakelijke monitoring in het kader van kustveiligheid.

De effectiviteit van de maatregelen wordt beoordeeld op basis van de monitoring van de natuurwaarden zoals weergegeven in paragraaf 10.2 en de hierboven besproken monitoring van recreatief gebruik en stikstofdepositie. In 2015 wordt een tussentijdse evaluatie uitgevoerd om zo nodig de maatregelen bij te sturen (zie ook paragraaf 10.3).

10.3 Evaluatie

In 2015 vindt een tussentijdse evaluatie van de ontwikkelingen van de Natura 2000-waarden en BN-clusterwaarden plaats. Tijdens deze evaluatie worden de vorderingen in het instandhoudingsbeheer beschouwd en worden zo mogelijk de eerste resultaten hiervan uit de monitoringsresultaten afgeleid. Zo nodig kan dan nog tussentijds worden bijgestuurd.

11 Financiën

In dit hoofdstuk is een overzicht gegeven van de kosten van uitvoering van de maatregelen voor de eerste beheerplanperiode voortkomend uit dit Natura 2000-beheerplan. Een samenvattend overzicht van de kosten voor en verdeeld naar natuurbeheer, monitoring en handhaving is gegeven in Tabel 11-1. In navolgende paragrafen zijn de kosten toegelicht.

Tabel 11-1: Samenvatting kosten natuurbeheer, monitoring en handhaving voor de eerste beheerplanperiode.

post	uitvoeringskosten	uitvoeringsverantwoordelijke
natuurbeheer	gedekt	gemeente Den Haag
monitoring	gedekt	gemeente Den Haag en provincie Zuid-Holland

11.1 Natuurbeheer

Voor het behalen van de gestelde Natura 2000-doelen (en de PAS-maatregelen) voor de eerste beheerplanperiode is door de Gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer, het 'Projectplan verbetering natuurkwaliteit Westduinpark en Bosjes van Poot, periode 2011 – 2015' opgesteld. Dit projectplan heeft de instemming van het college van B&W en van de provincie Zuid-Holland. In het projectplan staan te treffen maatregelen beschreven voor de deelgebieden Wieringsestraat, Duin Bosjes van Poot en Natte Pan. De maatregelen bestaan uit:

- herstellen en bevorderen van de dynamiek van de duinen voor alle drie de deelgebieden;
- herstel van de vochtige duinvallei in het gebied Natte Pan;
- invoeren van begrazing als vervolgbeheer voor alle drie de deelgebieden.

De begrote kosten worden voor 50% gedragen door de provincie Zuid-Holland in de vorm van een SLG-projectsubsidie Milieutekort in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) gebieden. De Gemeente Den Haag, Dienst Stads Beheer heeft voor dit projectplan een beperkt budget. Voor het resterende bedrag loopt een aanvraag voor co-financiering binnen de Gemeente Den Haag en een aanvraag voor de subsidie Kansen voor West, vanuit de Europese subsidie EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling).

De provincie Zuid-Holland heeft de kosten voor de maatregelen die zijn voorgesteld voor het deelgebied Duin Bosjes van Poot niet-subsidiabel gesteld. Dit omdat realisatie hiervan geen directe bijdrage levert aan het behalen van de gestelde Natura 2000-doelen voor de eerste beheerplanperiode. De gemeente Den Haag, Dienst Stads Beheer, heeft wel het voornemen om de maatregelen voor het deelgebied Duin Bosjes van Poot in de eerste beheerplanperiode uit te voeren, als hiervoor benodigd budget beschikbaar komt.

Daarnaast worden in de eerste beheerplanperiode maatregelen voor natuurbeheer in het deelgebied Radio Scheveningen uitgevoerd, die ook bijdragen aan het behalen van de gestelde Natura 2000-doelen. De kosten worden gedragen door de Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling, zij zijn tevens uitvoeringsverantwoordelijke.

Het reguliere beheer zoals in paragraaf 5.2.2 staat vermeld wordt ook de komende beheerplanperiode gecontinueerd.

Borging van de maatregelen vindt plaats via de subsidiebeschikking voor de uitvoering van het projectplan.

11.2 Voorwaarden

In hoofdstuk 8 is naast natuurbeheer ook een drietal voorwaarden opgenomen die gefinancierd moeten worden. De financiering voor verstuiwingsbeheer en de zonering van honden in de Bosjes van Poot valt onder de verantwoordelijkheid van de beheerders, respectievelijk Hoogheemraadschap van Delfland en gemeente Den Haag. De kosten en dekking voor de derde voorwaarde uit paragraaf 8.2 (instandhouding en beheer van de Paddenpoel) zijn eveneens voor de beheerder (gemeente Den Haag), maar hier ligt ook een nadrukkelijke handavingsopgave. De handavingsopgave wordt verder uitgewerkt in het op te stellen handavingsplan (zie paragraaf 8.3).

voorwaarden	kosten	verantwoordelijke
Onderzoek	gedekt	HHs Delfland
verstuiwingsbeheer		
Zonering honden Bosjes van Poot	gedekt	gemeente Den Haag
Instandhoudingsbeheer Paddenpoel	gedekt	gemeente Den Haag

11.3 Monitoring

De benodigde monitoring is weergegeven in Tabel 11-2. Hierbij is aangegeven wie verantwoordelijk is voor de monitoring en op het bedrag financieel gedekt is. In deze tabel is de monitoring van de stikstofdepositie nog niet meegenomen. Nadere afspraken over de monitoring en financiering hiervan zullen in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) gemaakt worden.

Tabel 11-2: Kosten voor monitoring van natuurwaarden (indicatief) voor de eerste beheerplanperiode.

inventarisatie	kosten	verantwoordelijke
Vegetatiekartering met behulp van luchtopnamen	gedekt	gemeente Den Haag, HHs Delfland
Vegetatiekartering meetnet provincie	gedekt	provincie Zuid-Holland
Incidentele florakartering	gedekt	gemeente Den Haag, HHs Delfland
broedvogelkartering	gedekt	gemeente Den Haag, HHs Delfland
konijntelling	gedekt	gemeente Den Haag, HHs Delfland
overige faunakartering	gedekt	gemeente Den Haag, HHs Delfland

De gemeente Den Haag, Hoogheemraadschap van Delfland (ieder voor haar eigen beheergebied) en de provincie Zuid-Holland zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de monitoring van natuurwaarden in het Natura 2000-gebied.

11.4 Handhaving

De kostenverdeling voor handhaving maakt onderdeel uit van het nog op te stellen handavingsplan voor dit Natura 2000-gebied.

12 Sociaal-economische gevolgen

In de Natura 2000-gebieden ligt de focus op de realisatie van natuurdoelen. De bescherming en ontwikkeling van de natuur in het Westduinpark & Wapendal levert veel op, maar kan ook beperkingen met zich meebrengen. In deze paragraaf wordt kort beschreven wat de Natura 2000-status van het Westduinpark & Wapendal ons oplevert, en hoe we negatieve sociaal-economische consequenties zo beperkt mogelijk hebben gehouden.

12.1 Wat levert het op?

Naast de bijdrage die het gebied levert aan de realisatie van de Europese biodiversiteitsdoelstellingen levert het (soms ongemerkt) ook allerlei diensten aan de mens. Die diensten noemen we ecosysteemdiensten. In economische afwegingen telt het belang dat mensen hebben bij deze door de natuur geleverde diensten lang niet altijd volwaardig mee. Dat komt vooral omdat een prijskaartje vaak ontbreekt.

Ook het Westduinpark & Wapendal levert ecosysteemdiensten. Door de ligging tussen strand en stad is het gebied erg aantrekkelijk voor recreanten. Het gebied wordt jaarlijks door vele mensen bezocht om te wandelen, te fietsen en van de natuur te genieten. De landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden dragen bij aan de waarde van het gebied voor de omgeving. Ook worden er diverse evenementen georganiseerd. Veel mensen vinden dus ontspanning en plezier in en om het gebied. De bezoekers zorgen voor werkgelegenheid in de recreatiesector. Het natuurgebied draagt bij aan een prettige leefomgeving voor een groot deel van Den Haag. Dat heeft een positieve invloed op de gezondheid van mensen en op de waarde van onroerend goed. Tenslotte hebben de duinen een belangrijke functie als bescherming tegen overstromingen.

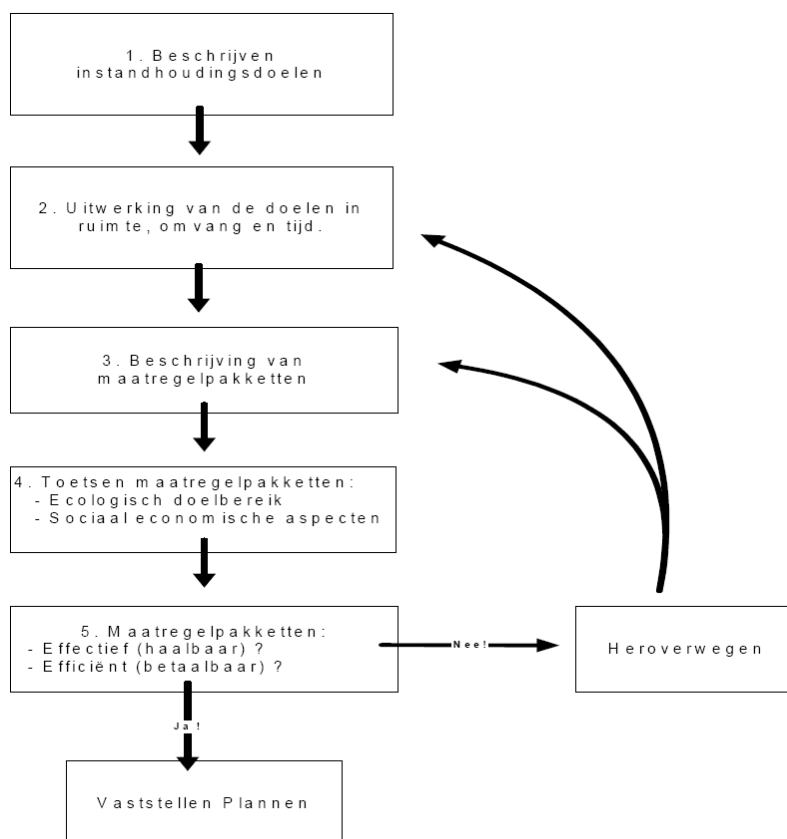
12.2 Sociaal-economische consequenties

In het beheerplanproces is steeds het uitgangspunt geweest: de Natura 2000-doelen te realiseren, het huidige gebruik in het gebied zoveel mogelijk voortgang te laten vinden, en duidelijkheid te geven over toekomstige economische gebruiksruijme. Dat is alleen mogelijk wanneer het beheerplan opgesteld wordt in overleg met eigenaren, beheerders en andere belanghebbenden. Deze zijn dus nauw betrokken geweest bij het opstellen van het plan.

Hierbij is gebruik gemaakt van de onderstaande uitgangspunten:

1. Het zodanig lokaliseren van de natuurdoelen dat deze geen probleem opleveren met het huidige gebruik.
2. Fasen in de tijd. De natuurdoelen hoeven niet allemaal in de eerste beheerplanperiode gehaald te worden. Op basis van ecologische potenties en beschikbare financiën bepalen we wat we in de eerste beheerplanperiode gaan realiseren.
3. Het realiseren van robuuste natuur die tegen een stootje kan, zodat er ruimte blijft voor economische ontwikkelingen.
4. Uitgangspunt is dat huidige gebruik voortgang kan hebben, tenzij dat gebruik de realisatie van de natuurdoelen in de weg staat. In dat geval wordt met de belanghebbenden besproken welke alternatieven er zijn.
5. Zoveel mogelijk huidig gebruik wordt geregeld in het beheerplan. Voor toekomstig gebruik wordt een toetsingkader opgenomen. Alle activiteiten die in het beheerplan als huidig gebruik opgenomen zijn, zijn na vaststelling vergunningvrij voor de Natuurbeschermingswet. Hiermee wordt het aantal vergunningplichtige activiteiten tot een minimum teruggebracht.

Het beheerplan is volgens onderstaand schema opgesteld.

Veel Natura 2000-doelen worden gerealiseerd door het huidige beheer uit te blijven voeren. Voor een aantal doelen geldt dat het bestaande oppervlak vergroot moeten worden en / of de kwaliteit moet worden verbeterd. Om ook die doelen te realiseren is het belangrijk om het deels dichtgegroeide gebied weer open te maken door gebiedsvreemde soorten en struweel weg te halen, te plaggen en als vervolgbeheer begrazing toe te passen. Daarvoor heeft gemeente Den Haag een projectplan opgesteld. Dat plan wordt in deze beheerplanperiode uitgevoerd, deels gesubsidieerd door provincie Zuid-Holland. Dit heeft geen negatieve gevolgen voor de gebruikers van het gebied, maar levert juist een gevarieerd en natuurlijker duingebied op. Om de verbetering van de kwaliteit van de binnenduinrandbossen te realiseren is de toegang voor honden in een deel van de Bosjes van Poot beperkt. Deze beperking geldt alleen voor die delen waar de meeste beschermde natuurwaarden al aanwezig zijn, of waar potenties voor het verbeteren van de beschermde natuurwaarden aanwezig zijn. In de nieuwe zonering blijft een groot deel van de Bosjes van Poot nog steeds losloopgebied.

Uit de toetsing van het huidige gebruik is gebleken dat al het gebruik ook in de toekomst toegestaan kan blijven. Voor een aantal zaken, zoals het organiseren van evenementen en het afsteken van vuurwerk vanaf het strand direct grenzend aan het gebied zijn richtlijnen in dit plan opgenomen. Voor al deze activiteiten is in de toekomst geen Natuurbeschermingswetvergunning meer nodig zolang deze activiteiten voldoen aan de richtlijnen zoals die zijn opgenomen. Voor

toekomstige ontwikkelingen is zoveel mogelijk de ontwikkelruimte beschreven. Op die manier is op voorhand al duidelijk wat wel of niet kan in en rondom het gebied.

De conclusie voor Westduinpark & Wapendal is dat de Natura 2000-doelen gerealiseerd kunnen worden zonder grote sociaal-economische consequenties.

Geraadpleegde bronnen

LITERATUUR

- Aggenbach, C.J.S. & M. H. Jalink, 1999.** Indicatorsoorten voor verdroging, verzuring en eutrofiëring in droge duinen. Serie indicatorsoorten deel 8. Staatsbosbeheer, Driebergen.
- Apeldoorn, R.C. & C.J. Smit, 2006.** Vuurwerk en natuur. Effecten van evenementenvuurwerk op beschermde natuurwaarden in Zeeland. Alterra-rapport 1383. Alterra, Wageningen.
- Arcadis, 2007.** Beschrijving huidige situatie SBZ Westduinpark & Wapendal, in opdracht van provincie Zuid-Holland.
- Bakker, T. & C. Ten Haaf, 2008.** Bosjes van Poot. Vegetatie-ontwikkeling, evaluatie en voorstellen voor ontwikkeling. Ten Haaf & Bakker, Groet.
- Damm, T., J.P.C. van der Goes & D.J. van der Goes, 2011.** Habitatkartering Westduinpark & Wapendal. G&G-rapport 2010-60. Van der Goes & Groot, Kwintsehl / Alkmaar.
- De Groene Ruimte, 2007.** Effecten hondenloopgebied op natuurwaarden Ockenburgh. De Groene Ruimte / Dienst Stadsbeheer Gemeente Den Haag, Wageningen / Den Haag.
- DHV, Alterra & H+N+S Landschapsarchitecten, 2007.** Verbeterplan versterking Delflandse Kust. Uitwerking voorkeursalternatief zeewaarts verbreden. Dossier W3487-02.001 Registratienummer WG-SE20060877.
- DHV, Alterra & H+N+S Landschapsarchitecten, 2007.** Projectnota/MER Versterking Delflandse kust, dossier W3487-02.001, registratienummer WG-SE2006066.
- Dobben H.F. van & A. van Hinsberg, 2008.** Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Alterra-rapport 1654. Alterra, Wageningen.
- Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, 2007.** Zonering Natuurmonument Westduinpark/Bosjes van Poot. In opdracht van gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer. DZH, Voorburg.
- Dunea, 2010.** Projectplan verbetering natuurkwaliteit Westduinpark en Bosjes van Poot, periode 2010-2015 In opdracht van gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer. Dunea, Voorburg.
- Evers, E., 2008.** Bosjes van Poot Onderzoek broedvogelstand, 2007. Haagse Vogelbescherming in opdracht van gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer.
- Foppen, R., A. van Kleunen, W.B. Loos, J. Nienhuis & H. Sierdsema, 2002.** Broedvogels en de invloed van hoofdwegen, een nationaal perspectief. Onderzoeksrapport nr 2002/08. SOVON Vogelonderzoek Nederland / Dienst Weg- en Waterbouwkunde, Delft.
- Gemeente Den Haag, 2002.** Verkeersplan, verkeersbeleid tot 2010. Gemeente Den Haag Dienst Stedelijke ontwikkeling, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2005a.** Westduinpark en de Bosjes van Poot. Natuurmonument, van duinpark naar recreatief natuurduin. Beheervisie 2005. Gemeente Den Haag Dienst Stadsbeheer, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2005b.** Beheerplan natuurmonument Westduinpark 2005-2010. Vergunning- en subsidieaanvraag voor beheermaatregelen ex artikel 14 van de Natuurbeschermingswet. Westduinpark en Bosjes van Poot....van duinpark naar recreatief natuurduin. Gemeente Den Haag Dienst Stadsbeheer, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2005c.** Achtergronddocument Westduinpark en Bosjes van Poot (concept). Behorend bij Beheervisie natuurmonument Westduinpark 2005-2010 Beheerplan natuurmonument Westduinpark 2005 t/m 2010. Gemeente Den Haag Dienst Stadsbeheer, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2005d.** Structuurvisie Den Haag 2020, Wereldstad aan zee. Gemeente Den Haag Dienst Stedelijke Ontwikkeling, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2005e.** Nota "Groen kleurt de stad", Beleidsplan voor het Haagse groen 2005-2015. Gemeente Den Haag Dienst Stadsbeheer, Den Haag.
- Gemeente Den Haag 2005f.** Kaart: Westduinpark bereikbaarheid Tekeningnummer 04-696

- Gemeente Den Haag, 2006a.** Wapendal Deel 1: Beheervisie 2007. Gemeente Den Haag Dienst Stadsbeheer, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2006b.** Wapendal Deel 2: Beheerplan 2007-2012. Gemeente Den Haag Dienst Stadsbeheer, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2007a.** Programma Beheer, groengebieden in bestemmingsplannen. Dienst Stadsbeheer, Stedelijke structuren.
- Gemeente Den Haag, 2007b.** "Wapendal, Inventariserend veldonderzoekboringen, rapport 0703, 2007". afd. Gemeente Den Haag Dienst Stadsbeheer bedrijfsonderdeel Archeologie, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2007c.** Vegetatiekartering Wapendal 2006. Gemeente Den Haag Dienst Stadsbeheer, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2007d.** Planteninventarisatie 2004/2005 van het natuurmonument Westduinpark. Opgesteld door Jan Cevat in opdracht van Dienst Stadsbeheer, Gemeente Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2008.** Wapendal Deel 3: Achtergronddocument. Gemeente Den Haag Dienst Stadsbeheer, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2009a.** Nota Ecologische Verbindingszones 2008-2018. Gemeente Den Haag Dienst Stadsbeheer, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2009b.** Nota strandbeleid 2008. Gemeente Den Haag Dienst Stadsbeheer, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2009c.** Nota van uitgangspunten Kijkduin ten behoeve van Structuurvisie Den Haag, 2020, Wereldstad aan zee. Gemeente Den Haag Dienst Stedelijke Ontwikkeling, Den Haag.
- Gemeente Den Haag, 2010.** Nota van uitgangspunten Scheveningen- West ten behoeve van Structuurvisie Den Haag, 2020, Wereldstad aan zee. Gemeente Den Haag Dienst Stedelijke Ontwikkeling, Den Haag.
- Grootjans, K.H., 2009.** Natuuronderzoek externe werking tuinuitbreidingen Paddenpoel Westduinpark. Referentie 9T1072.A0/N00001/901451/1. Royal Haskoning, Rotterdam.
- Hoogheemraadschap van Delfland, 2001.** Delflands duinen op de korrel. Onderhoudsvisie gericht op dynamisch kustbeheer.
- Hoogheemraadschap van Delfland, 2005.** Beheersplan Waterkeringen voor de primaire waterkering 2005-2009. Deel 1 Beleidsdeel.
- Hoogheemraadschap van Delfland, 2007a.** Delflands duinen op de korrel, onderhoudsvisie.
- Hoogheemraadschap van Delfland, 2007b.** Strandnota Delfland.
- Hoogheemraadschap van Delfland, 2008.** Keur Delfland, 2008.
- Jaarsma, C.F., H.J. Kooij & M.J. Webster, 2008.** Bosjes van Poot. Onderzoek bezoekers en honden. Nota vakgroep Ruimtelijke Planvorming 104. Wageningen Universiteit, leerstoelgroep Landgebruiksplanning, Wageningen.
- Kerkvoorde, M. van, 2003.** Vegetatiekartering en Bodemkartering Wapendal. Eelerwoude Ingenieursbureau B.V.
- Kooijman A.M., H. Noordijk, A. van Hinsberg & C. Cusell, 2009.** Stikstofdepositie in de duinen. Een analyse van de N-depositie, de kritische niveaus, de erfenis uit het verleden en stikstofefficiëntie in verschillende duinzones. In opdracht van Waternet Amsterdam, Dunea en Provinciale Waterleidingmaatschappij Noord-Holland. Universiteit van Amsterdam/Planbureau voor de Leefomgeving, Amsterdam/Bilthoven.
- Krijgsveld, K.L., R.R. Smits & J. van der Winden, 2008.** Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. BuWa rapport nr. 08-173. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Lucas J.J.J.M., 1994.** Duinlandschapskaart Westduinpark. Gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer. Zoetermeer.

- Lucas, J.J.J.M., E.J. van der Mark & B. Baartman, 2008.** Bosjes van Poot en Westduinpark. Hydrologisch onderzoek 2007. DZH, Voorburg.
- Mannaart, M. & M. Zandberg, 2008.** De natuur op reis, aanbevelingen voor de verbetering van ecologische verbindingzones langs de Haagse kust. Stichting Duinbehoud in opdracht van provincie Zuid-Holland.
- Ministerie van LNV, 2005.** Handreiking beheerplannen Natura 2000-gebieden. Verkrijgbaar via www.rijksoverheid.nl/.
- Ministerie van LNV, 2006a.** Natura 2000 doelendocument – Hoofddocument en Bijlagendocument. Verkrijgbaar via www.rijksoverheid.nl/.
- Ministerie van LNV, 2006b.** Natura 2000-gebied 98 – gebiedendocument Westduinpark & Wapendal. Verkrijgbaar via www.rijksoverheid.nl/.
- Ministerie van EL&I, 2011a.** Aanwijzingsbesluit Westduinpark & Wapendal. Verkrijgbaar via www.rijksoverheid.nl/.
- Ministerie van EL&I, 2011b.** Begrenzingskaart behorende bij het aanwijzingsbesluit Westduinpark & Wapendal. Verkrijgbaar via www.rijksoverheid.nl/.
- Molenaar, J. G. de, R. J. H. G. Henkens, C. ter Braak, C. van Duyne, G. Hoefslot & D. A. Jonkers, 2003.** Wegverlichting en natuur IV. Effecten van wegverlichting op het ruimtelijk gedrag van zoogdieren. DWW-Ontsnipperingsreeks deel 44. Alterra, Wageningen.
- Nationale Bomenbank, 2009.** Boomtechnisch onderzoek bij 10 bomen in de Bosjes van Poot te Den Haag. Nationale Bomenbank BV.
- Ottburg, F.G.W.A., J.G. de Molenaar & D.A. Jonkers, 2008.** Vuurwerk & vogels. Afwegingskader voor vergunningverlening ten aanzien van vuurwerkevenementen in en nabij Brabantse Vogelrichtlijngebieden. Alterra-rapport 1694. Alterra, Wageningen.
- Ouden, J. den, U.G.W. Sass-Klaassen, P. Copini, H.P. Koelewijn & J. Kopinga, 2008.** Bosjes van Poot. Onderzoek eikenclusters en effecten van honden. Wageningen Universiteit, Wageningen.
- Pouwels, R. & C.C. Vos, 2001.** Recreatie en biodiversiteit in balans. Een ruimtelijke benadering van functiecombinaties. Alterra, Wageningen.
- Provincie Zuid-Holland, 1991.** Beleidsplan Natuur en Landschap, april 1991.
- Provincie Zuid-Holland, 2006.** Beleidsplan Groen, Water en Milieu 2006-2010.
- Provincie Zuid-Holland, 2007.** Nota Archeologiebeleid.
- Provincie Zuid-Holland, 2010a.** Provinciale Structuurvisie
- Provincie Zuid-Holland, 2010b.** Verordening Ruimte
- Provincie Zuid-Holland, 2010c.** Kaarten Geoweb, website http://geo.zuid-holland.nl/geo-loket/kaart_samenleving.html
- RAVON, 2007.** Waarnemingenoverzicht 2006. RAVON 27.
- Steunpunt Natura 2000, 2007.** Uitwerking Effectanalyse. Intern werkdokument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet.
- Steunpunt Natura 2000 i.s.m. Arcadis, 2008.** Quick scan bestaand gebruik & Natura 2000, sectornotities.
- Steunpunt Natura 2000, 2009a.** Stappenplan cumulatietoets. Hulpmiddel voor opstellers van Beheerplannen Natura 2000.
- Steunpunt Natura 2000, 2009b.** Programma van eisen gebiedsgerichte monitoring Natura 2000.
- Steunpunt Natura 2000, 2009c.** Betekenis van habitatprofielen op gebiedsniveau. Informatiesheet over kwaliteitsaspecten van Natura 2000-habitattypen. Intern document t.b.v. projectleidersoverleg 31-03-2009, Wilbert van Vliet.
- Uchelen, E. van, 2006.** Praktisch natuurbeheer: amfibieën en reptielen. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Vegetatiekaart Westduinpark, 1992.** Bureau D&K, ecologisch advies en onderzoek. In opdracht van Dienst Stadsbeheer/sector Groen, Gemeente Den Haag.

Vertegaal, C.T.M., 2005. Inrichting- en beheerplan Duingebied 'de Banken' 2005-2010. In opdracht van Hoogheemraadschap van Delfland. Vertegaal ecologisch advies en onderzoek, Leiden.

Vertegaal, C.T.M., 2010. Effecten van honden in de Bosjes van Poot op instandhoudingsdoelen Natura 2000. In opdracht van gemeente Den Haag. Vertegaal ecologisch advies en onderzoek, Leiden.

OVERIGE BRONNEN

- Website gemeente Den Haag, www.denhaag.nl;
- Website ministerie EL&I, www.rijksoverheid.nl;
- Website infrasite, www.infrasite.nl;
- Website provincie Zuid-Holland, www.zuid-holland.nl, www.geo.zuid-holland.nl;
- Website wereldstad aan zee, www.wereldstadaanzee.nl;
- www.duinenmars.nl;
- www.natuurkennis.nl.

Overzicht Bijlagen (aparte documenten)

- Bijlage 1:** Projectorganisatie
- Bijlage 2:** Stroomschema vertaling BN-waarden
- Bijlage 3:** Kruistabel vertaling BN-waarden
- Bijlage 4:** Onderbouwing BN-instandhoudingsdoelstellingen
- Bijlage 5:** Habitattypen en vegetatietabel
- Bijlage 6:** Uitwerking typische soorten
- Bijlage 7:** Verspreidingsgegevens typische fauna
- Bijlage 8:** Kwaliteitsparameters habitattypen en BN-clusterwaarden
- Bijlage 9:** Overzichtstabel huidig gebruik
- Bijlage 10:** Stappenplan cumulatietoets
- Bijlage 11:** Toetsingstabel globale effectanalyse
- Bijlage 12:** Toetsingstabel nadere effectanalyse
- Bijlage 13:** Passende beoordeling regulier kustbeheer Radio Scheveningen
- Bijlage 14:** PAS-gebiedsanalyse
- Bijlage 15:** Toetsing tuinen Paddenpoel
- Bijlage 16:** Geluidscontouren gemeente Den Haag

Overzicht kaarten (aparte documenten)

- Kaart 1a:** Habitattypekaart
- Kaart 1b:** Bedekking habitattypen
- Kaart 2:** Voorlopige BN-clusterwaardekaart Duinplassen
- Kaart 3:** Overzichtskaart infrastructuur (dd januari 2008)
- Kaart 4:** Uitbreidings- en verbeterlocaties eerste beheerplanperiode en lange termijn

Overzicht Figuren

Figuur 1-1: Verdeling vaststelling Natura 2000-beheerplan Westduinpark & Wapendal.....	3
Figuur 1-2: Overzichtskaart van het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal. (Bron: Ministerie van EL&I, 2011b).	5
Figuur 2-1: Ecologische hoofdstructuur en ecologische verbindingzones in en rond Westduinpark & Wapendal (bron: provincie Zuid-Holland 2010; www.pzh.nl).	15
Figuur 2-2: Recreatieve zonering in deelgebieden in het Westduinpark (Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, 2007).	18
Figuur 2-3: Het voorkeursalternatief, versterking van de zwakke kustschakel (Bron: DHV, Alterra & H+N+S Landschapsarchitecten, 2007).	21
Figuur 2-4: Uitsnede plankaart Provinciale Structuurvisie rond het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal (provincie Zuid-Holland, 2010a).....	22
Figuur 2-5: Cultuurhistorische informatie van Westduinpark en omgeving (provincie Zuid-Holland, 2010c).....	25
Figuur 3-1: Deelgebieden in het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal (Gebaseerd op: Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, 2007).	27
Figuur 3-2: Eigendom- en beheersituatie Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal.....	30
Figuur 3-3: Overzicht van relaties tussen processen en standplaatscondities in droge duingebieden (bron: Aggenbach & Jalink, 1999).....	32

Figuur 4-1: Deelgebieden in het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal (Gebaseerd op: Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, 2007).	40
Figuur 4-2: Geomorfologische kaart van het Westduinpark (bron: Gemeente Den Haag, 2005c).	60
Figuur 4-3: Overzicht van oppervlakte en kwaliteit (eendoordeel) van de habitattypen en BN-clusterwaarden in Westduinpark & Wapendal	61
Figuur 5.1: Havensectoren in het westelijk havengebied ten zuiden van.....	73
Figuur 7-1: Schema toetsing huidig gebruik.	91
Figuur 7-2: Depositiedaling naar 2030.....	125
Figuur 7-3: Bijdrage van sectoren aan de stikstofdepositie in 2010, 2015, 2020 en 2030.....	126
Figuur 7-4: Verschil diagram met afstand tot de KDW per habitatype in 2010. H9999 is geen habitatype.	126
Figuur 8-1: Af te zetten deel van Duin Bosjes van Poot.....	140

Overzicht Tabellen

Tabel 2-1: Relatie tussen de natuurdoelen van de EHS en de Natura 2000-doelen en BN-clusterwaarden voor Westduinpark & Wapendal	16
Tabel 4-1: Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen voor Westduinpark & Wapendal (Ministerie van EL&I, 2011a).....	39
Tabel 4-2: BN-instandhoudingsdoelstellingen voor Westduinpark & Wapendal.	39
Tabel 4-3: Typische soorten voor de habitattypen in het Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal.	43
Tabel 4-4: Synthese huidige situatie H2120 witte duinen.	47
Tabel 4-5: Typische diersoorten van *H2130A grijze duinen (kalkrijk) in het Westduinpark (x = aangetroffen in de periode 2005-2008; o = waarschijnlijk aanwezig = niet aanwezig). Bronnen: K. Mostert (provincie Zuid-Holland), RAVON, Haagse Vogelbescherming en H. Lucas (Dunea).	49
Tabel 4-6: Synthese huidige situatie *H2130A grijze duinen (kalkrijk).	50
Tabel 4-7: Synthese huidige situatie *H2130B grijze duinen (kalkarm).	51
Tabel 4-8: Synthese huidige situatie *H2150 duinheiden met struikhei.	52
Tabel 4-9: Synthese huidige situatie H2160 duindoornstruwelen.	54
Tabel 4-10: Synthese huidige situatie H2180A duinbossen (droog).	56
Tabel 4-11: Synthese huidige situatie H2180C duinbossen (binnenduintrand).	57
Tabel 4-12: Synthese huidige situatie overige duinstruwelen.	58
Tabel 4-13: Synthese huidige situatie duinplassen.....	58
Tabel 6-1: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2120 witte duinen in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode).	80
Tabel 6-2: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2130A grijze duinen (kalkrijk) in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode). In blauw zijn de wijzigingen benadrukt.....	82
Tabel 6-3: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2130B grijze duinen (kalkarm) in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode). In blauw zijn de wijzigingen benadrukt.....	83
Tabel 6-4: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2150 duinheiden met Struikhei in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode).....	83
Tabel 6-5: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2160 duindoornstruwelen in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode). In blauw zijn de wijzigingen benadrukt.	84
Tabel 6-6: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2180A duinbossen (droog) in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode). In blauw is de wijziging benadrukt.....	85
Tabel 6-7: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling H2180C duinbossen (binnenduintrand) in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode). In blauw is de wijziging benadrukt.....	86

Tabel 6-8: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling overige duinstruwelen in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode).	87
Tabel 6-9: Synthese uitwerking instandhoudingsdoelstelling duinplassen in ruimte en tijd (bpp=beheerplanperiode).	87
Tabel 7-1: Toetsingskader Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen (zie ook uitwerkingen van kwaliteitsparameters in paragraaf 4.2.1).	94
Tabel 7-2: Toetsingskader BN-instandhoudingsdoelstellingen (zie ook uitwerkingen van kwaliteitsparameters in paragraaf 4.2.1 en Bijlage 3).	95
Tabel 7-3: Toetsingskader BN-instandhoudingsdoelstellingen Landschappelijke kenmerken en natuurschoon (zie ook uitwerkingen van kwaliteitsparameters in paragraaf 4.2.1 en Bijlage 3).	96
Tabel 7-4: Overzicht te beoordelen effecten van kustveiligheidsbeheer. Weergegeven zijn zowel positieve (groen) als negatieve (oranje) effecten. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.	97
Tabel 7-5: Synthese effectbeoordeling kustveiligheid en -beheer na mitigatie op de relevante instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	98
Tabel 7-6: Overzicht te beoordelen effecten van natuurbeheer op de Natura 2000-waarden. Weergegeven zijn zowel positieve (groen) als negatieve (oranje) effecten. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.	99
Tabel 7-7: Overzicht te beoordelen effecten van natuurbeheer op de BN-clusterwaarden. Weergegeven zijn zowel positieve (groen) als negatieve (oranje) effecten. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-2.	100
Tabel 7-8: Synthese effectbeoordeling natuurbeheer op de relevante Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	101
Tabel 7-9: Synthese effectbeoordeling natuurbeheer na mitigatie op de relevante BN-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	101
Tabel 7-10: Overzicht te beoordelen effecten van recreatie. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.	102
Tabel 7-11: Overzicht te beoordelen effecten van recreatie op BN-instandhoudingsdoelstellingen. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-2.	105
Tabel 7-12: Overzicht van verstoringsgevoelige fauna per natuurwaarde.	107
Tabel 7-13: Synthese effectbeoordeling recreatie na mitigatie op de relevante Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	110
Tabel 7-14: Synthese effectbeoordeling recreatie na mitigatie op de relevante BN-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	110
Tabel 7-15: Overzicht te beoordelen effecten van monitoring op de Natura 2000-waarden. Weergegeven zijn zowel positieve (groen) als negatieve (oranje) effecten. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.	111
Tabel 7-16: Overzicht te beoordelen effecten van monitoring op de BN-clusterwaarden. Weergegeven zijn zowel positieve (groen) als negatieve (oranje) effecten. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-2.	111

Tabel 7-17: Synthese effectbeoordeling monitoring op de relevante Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	112
Tabel 7-18: Synthese effectbeoordeling natuurbeheer op de relevante BN-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	112
Tabel 7-19: Overzicht te beoordelen effecten van bebouwing en infrastructuur in het Natura 2000-gebied op de Natura 2000-waarden en BN-clusterwaarden. Weergegeven zijn zowel positieve (groen) als negatieve (oranje) effecten. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.	113
Tabel 7-20: Synthese effectbeoordeling bebouwing en infrastructuur op de relevante instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	114
Tabel 7-21: Overzicht te beoordelen effecten van gemotoriseerd verkeer in het Natura 2000-gebied op Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.	115
Tabel 7-22: Overzicht te beoordelen effecten van gemotoriseerd verkeer in het Natura 2000-gebied op BN-instandhoudingsdoelstellingen. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-2.	116
Tabel 7-23: Synthese effectbeoordeling gemotoriseerd verkeer na PAS_analyse in het Natura 2000-gebied op de relevante instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	116
Tabel 7-24: Overzicht te beoordelen effecten van strandrecreatie en strandpaviljoens. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.	117
Tabel 7-25: Synthese effectbeoordeling strandrecreatie en strandpaviljoens na mitigatie op de relevante instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	118
Tabel 7-26: Overzicht te beoordelen effecten van stedelijke omgeving op Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-1.	120
Tabel 7-27: Overzicht te beoordelen effecten van stedelijke omgeving op BN-instandhoudingsdoelstellingen. De nummering verwijst naar parameter en deelaspect zoals weergegeven in Tabel 7-2.	120
Tabel 7-28: Synthese effectbeoordeling stedelijke omgeving na PAS-analyse op de relevante Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	122
Tabel 7-29: Synthese effectbeoordeling stedelijke omgeving op de relevante BN-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	122
Tabel 7.30: Synthese effectbeoordeling havengebied Rotterdam na PAS analyse op de relevante instandhoudingsdoelstellingen (Type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).	123

Tabel 7-31: Kritische depositiewaarden van habitattypen in Westduinpark & Wapendal (bron: Van Dobben & Van Hinsberg, 2008).....	125
Tabel 7-32: Synthese effectbeoordeling stikstof na PAS-analyse op de relevante Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte).....	127
Tabel 7-33: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en verleende Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2120 witte duinen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte). Onder bruto effect wordt het effect verstaan dat zich als gevolg van het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n) zoals opgenomen. In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.	128
Tabel 7-34: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en verleende Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2130A grijze duinen (kalkrijk) (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte). Onder bruto effect wordt het effect verstaan dat zich als gevolg van het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n). In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.	129
Tabel 7-35: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en verleende Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2130b grijze duinen (kalkarm) (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte). Onder bruto effect wordt het effect verstaan dat zich als gevolg van het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n). In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.	130
Tabel 7-36: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en verleende Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2150 duinheiden met struikhei (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte). Onder bruto effect wordt het effect verstaan dat zich als gevolg van het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n) zoals opgenomen. In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.	130
Tabel 7-37: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en verleende Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2160 duindoornstruwelen (type gevolgen: '0' =geen gevolg, '-' = niet-significant negatief gevolg, '--' = kans op significant negatief gevolg, '?' = onbekend, '+' = positief effect, nvt = niet van toepassing door ontbreken relaties of overlap tijd en ruimte). Onder bruto effect wordt het effect verstaan dat zich als gevolg van het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n) zoals opgenomen. In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.	131
Tabel 7-38: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2180A duinbossen (droog). Onder bruto effect wordt het effect verstaan zoals dat zich onder het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n) zoals opgenomen. In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.	132
Tabel 7-39: Cumulatieve effecten van relevant huidig gebruik en Natuurbeschermingswet-vergunningen op H2180A duinbossen (droog). Onder bruto effect wordt het effect verstaan zoals dat zich onder het huidige gebruik en beheer voordoet. Het netto effect is met in achtneming van de aanvullende voorwaarde(n) zoals opgenomen. In hoofdstuk 8 zijn deze nader uitgewerkt.	133
Tabel 7-40: Conclusies toetsing huidig gebruik aan instandhoudingsdoelstellingen. De methodiek is gebaseerd op de Handreiking voor sectornotities (Steunpunt Natura 2000 i.s.m. Arcadis, 2008). In	

paragraaf 7.2.3 staat een toelichting van de verschillende categorienummers, die in de kolom cat. worden genoemd.	134
Tabel 8-1: Natuurbeheermaatregelen van de Natura 2000-waarden en BN-clusterwaarden in Westduinpark & Wapendal.	136
Tabel 8.2: Beheeropgave in eerste beheerplanperiode voor H2130A Grijze duinen (kalkrijk) en H2130B (kalkarm) per deelgebied voor oppervlakte en kwaliteit met verantwoordelijke.	137
Tabel 9-1: Voorbeelden vergunningplichtig kustbeheer.	143
Tabel 9-2: Voorbeelden vergunningplichtig natuur- en bosbeheer.	144
Tabel 9-3: Voorbeelden vergunningplichtige recreatieve activiteiten.	145
Tabel 9-4: Voorbeelden vergunningplichtige recreatieve activiteiten.	146
Tabel 9-5: Categorieën van nieuwvestiging via vergunningentraject/bestuurlijk oordeel.	148
Tabel 10-1. Monitoring ten behoeve van de habitattypen en BN-clusterwaarden en hun kwaliteitsparameters.	154
Tabel 10-2: Gepland aantal vegetatieopnamen binnen de habitattypen en BN-clusterwaarden.	155
Tabel 11-1: Samenvatting kosten natuurbeheer, monitoring en handhaving voor de eerste beheerplanperiode.	159
Tabel 11-2: Kosten voor monitoring van natuurwaarden (indicatief) voor de eerste beheerplanperiode.	160

